

EESTI VABARIIK

RIIGI EELARVESTRAATEEGIA 2007–2010

RIIGI

EELARVESTRAATEEGIA

2007

2010

SISUKORD

EESSÕNA	6
SISSEJUHATUS	8
Riigi eelarvestrateegia olemus.....	8
Euroopa Liidu toetuste kavandamine on integreeritud eelarvestrateegia koostamisse.....	8
“Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” eelnõu koostamine ja kinnitamine	10
Strateegia ülesehitus.....	12
1. OSA. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS	14
1.1 Demograafiline olukord ja rahvastikuprotsesside mõju majandusarengule.....	14
1.2 Makromajanduslik olukord.....	16
1.3 Valitsussektori eelarve arengud	20
1.3.1 Valitsussektori eelarve tasakaalu arengud	20
1.3.2 Valitsussektori eelarve tulude ja kulude struktuuri arengud	25
1.3.3 Valitsussektori eelarve finantseerimise arengud.....	28
1.4 Rahvusvahelised hinnangud Eesti majandusele.....	29
1.5 Eesti peamiste majandusnäitajate võrdlus teiste Euroopa Liidu liikmesriikide näitajatega	31
1.6 Väliskeskkond: globaalsed ja Euroopa arengutrendid.....	36
1.7 Eesti arengu võtmeprobleemid	40
2. OSA. MAJANDUS- JA FISKAALSTRATEEGIA AASTATEKS 2006–2010.....	52
2.1 Majanduspoliitika eesmärgid	52
2.2 Eesti majandusarengu väljavaated	53
2.2.1 Makromajandusprognoos aastateks 2006–2010.....	53
2.2.2 Riskistsenaariumid.....	57
2.2.3 Ühisraha euro kasutuselevõtmine.....	58
2.3 Valitsussektori fiskaalraamistik aastateks 2006–2010	61
2.3.1 Valitsussektori eelarve tasakaalu prognoos	61
2.3.2 Valitsussektori tulude prognoos	66
2.3.2.1 Valitsussektori tulude laekumise prognoos	66
2.3.2.2 Maksukoormus ja tulevased arengud maksupoliitikas	68
2.3.2.3 Maksutulude sensitiivsusanalüüs.....	71
2.3.2.4 Maksuadministreerimise parandamine.....	72
2.3.3 Valitsussektori finantseerimise prognoos.....	74

2.4	Riigieelarve tulude prognoos aastateks 2006–2010	76
2.5	Eelarvepoliitika pikaajaline jätkusuutlikus	79

3. OSA. VABARIIGI VALITSUSE EESMÄRGID JA PRIORITEEDID

AASTATEKS 2007–2010.....	83	
3.1	Üldeesmärk.....	83
3.2	Indikaatorid	84
3.2.1	Majandusliku arengu kiirus	85
3.2.2	Majandusliku arengu sotsiaalne tasakaal.....	86
3.2.3	Majandusliku arengu regionaalne tasakaal.....	88
3.2.4	Majandusliku arengu jätkusuutlikkus.....	88
3.3	Vabariigi Valitsuse prioriteedid.....	90
3.3.1	Prioriteet 1: Haritud ja tegus rahvas	94
3.3.1.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	99
3.3.2	Prioriteet 2: Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	102
3.3.2.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	106
3.3.3	Prioriteet 3: Paremad ühendusvõimalused	108
3.3.3.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	109
3.3.4	Prioriteet 4: Väiksem keskkonnakoormus.....	112
3.3.4.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	114
3.3.5	Prioriteet 5: Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	116
3.3.5.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	117
3.3.6	Prioriteet 6: Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng.....	119
3.3.6.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	121
3.3.7	Prioriteet 7: Turvalisuse kasv	122
3.3.7.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	124
3.3.8	Suurem haldusvõimekus.....	126
3.3.8.1	Prioriteedi rahastamiskava.....	130

4. OSA. RIIGIEELARVE AASTATEKS 2007–2010	131
4.1 Ülevaade riigi eelarve kuludest aastateks 2007–2010 tegevusvaldkondade järgi	131
4.2 Ülevaade riigi eelarve kuludest aastateks 2007–2010 valitsemisala ja rahastamise allikate järgi	137
5. OSA. RIIGI EELARVESTRAATEEGIA 2007–2010 RAKENDAMINE JA PLANEERIMISE ARENDAMINE	144
Riigi eelarvestrateegia 2007–2010 rakendamine.....	144
Strateegilise planeerimise arendus	146
Juhtimiskvaliteedi tõstmine	146
Eelarveprotsessi arendamine	147
Vabariigi Valitsuse siseauditi arendamine	148
LISAD	151
LISA 1. VALITSEMISALADE KULUD JA OLULISEMAD ARENDUSTEGEVUSED	152
LISA 2. VALITSEMISALADE KULUD PRIORITEETIDE JA TEGEVUSVALDKONDADE JA -ALADE KAUPA.....	159
LISA 3. KOHALIKE OMAVALITSUSTE EELARVETE PÕHINÄITAJAD (MILJONIT KROONI)	176
LISA 4. ÜLEVAADE RIIGI EELARVE KULUDEST AASTATEKS 2007–2010 TEGEVUSALADE (COFOG) JÄRGI.....	177
LISA 5. ÜLEVAADE VÄLISVAHENDITEST RIIGI EELARVESTRAATEEGIAS 2007–2010	182
LISA 6. ÜLEVAADE 2007– 2013 EUROOPA LIIDU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISEKS KOOSTATAVATE VALDKONDLIKE RAKENDUSKAVADE ESIALGSEST SISUST JA RAHASTAMISKAVAST	186

EESSÕNA

Seitsme aasta eest valmis Rahandusministeeriumis esimene “Vabariigi Valitsuse eelarvestrateegia” pealkirja kandnud programmdokument, mis hõlmas aastaid 2001–2004. Aastad on läinud ja oleme toonasest “katsetusest” jõudnud järjekordse strateegiani, mille ajahorisondiks on nüüd juba aastad 2007–2010 (kui rääkida horisondist, siis see on tegelikult aasta 2010, horisont ei saa olla ajavahemik). Võime õigustatult tõdeda, et riigi eelarvestrateegiast (RESist) on kujunenud meie kõige olulisem ja üldistavam keskpika ulatusega strateegiline programmdokument. Sellest leiame erinevate valdkondade arengukavad, tasakaalustatud tegelike rahastamisvõimalustega.

Riigi eelarvestrateegia on dokument, milles Vabariigi Valitsus esitab oma eelarvepoliitilised põhimõtted, peamised tegevuse eesmärgid ning majandusolukorra analüüsi ja arenguproгноosi, sealhulgas valitsussektori tulude prognoosi. Valitsuse poolt heakskiidetud eelarvestrateegia on alus, millest kõik riigi- ja valitsusasutused peavad oma tegevuses lähtuma. Strateegias kokkulepitud põhimõtted on edaspidi aluseks ministeeriumide poolt väljatöötatavatele arengukavadele. Eelarvestrateegia on dokument, mis võimaldab kõrvaltvaatajal hinnata meie majanduspoliitika tulevikusuundumusi ja seeläbi ka meie usaldusväärust.

Riigi eelarvestrateegia 2007–2010 koostamise protsess käivitati 2005. aasta sügisel Euroopa Liidu struktuurivahendite planeerimisega uueks finantsperspektiiviks 2007–2013.

See on ambitsioonikas ja siseriiklikult väga oluline ülesanne, kuna riigieelarve vahenditest ligikaudu 12–15 protsenti moodustavad Euroopa Liidu struktuurivahenditest saadavad summad, mille prioriteetsed valdkondlikud rakendused kooskõlastatakse ja lepitakse kokku seitsmeks aastaks. Kuna planeerime riigi omavahendite ja Euroopa Liidu struktuurifondidest laekuvate summade kasutamist kogu perioodiks esmakordselt koos, peavad selle kokkuleppe esimesed neli aastat olema loogilised ja harmoonilised osad riigi eelarvestrateegiast aastateks 2007–2010.

Kolmanda sektori kaasamise ja intensiivse ministeeriumidevahelise koostöö abil on klassikaliste meetoditega läbi analüüsitud hetkeolukord riigi ulatuses ja koostatud selle detailne kirjeldus.

Vabariigi Valitsuse määrusega “Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord” loodi esmakordselt õiguslik metodoloogiline alus keskpikaks planeerimiseks. Selle määruse põhjal koostasid ministeeriumid valdkondlikud arengukavad, mis olid eelarvestrateegia loomisel sisendiks. Samas on need ka väljundi rollis, kuna nende alusel hakatakse strateegiat ellu viima.

Meie eemärgiks on olnud eelkõige lastele ja peredele suurema kindlustunde loomine, sotsiaalse turvatunde tagamine, meie unikaalse looduskeskkonna säilitamine, aga ka Eesti julgeoleku – meie inimeste turvalisuse – kindlustamine.

Tõsi, need tegevused ei ole maksumaksjale odavad. Eelarvestrateegia raames on püütud leida lahendusi aegade jooksul kuhjunud väga rahamahukatele probleemidele, näiteks sisejulgeoleku täiendav rahastamine, sotsiaalhoolekande objektide, kiirabiteenuste ja kutseõppe rahastamine.

Käesolev eelarvestrateegia kinnitab veel kord meile edu toonud majandus- ja rahanduspoliitika jätkumist Eesti maksusüsteemi lihtsuse ja ühetaolisuse põhimõttel. Jätkub tulumaksumäära alandamine ning uute maksusoodustuste ja -erisuste kehtestamise piiramine.

Septembris 2006 esitab Vabariigi Valitsus Riigikogule nelja-aastase strateegia alusel täpsustatud 2007. aasta riigieelarve eelnõu, mis **põhineb senisel tulevikku vaataval kursil.**

Selline eelarvepoliitika tagab ka Eesti võlakoormuse madala taseme, mis on selgeks sõnumiks meie järeltulijatele: “Tänane Eesti ei ela tulevaste põlvkondade arvel.”

Andrus Ansip, peaminister

Aivar Sõerd, rahandusminister

SISSEJUHATUS

Riigi eelarvestrateegia olemus

Riigi eelarvestrateegia (RESi) koostamise aluseks on riigieelarve seadus. Eelarvestrateegia koostatakse riigieelarve eelnõu koostamise alusena järgmise eelarveaasta ja sellele järgneva kolme eelarveaasta kohta. Strateegias esitatakse selleks perioodiks kavandatud eelarvepoliitilised põhimõtted (sealhulgas riigieelarve tasakaalu, ülejäägi või puudujäägi suhtes); Vabariigi Valitsuse tegevuse peamised eesmärgid; majandusolukorra analüüs; majandusarengu prognoos, sealhulgas valitsussektori tulude prognoos, ning muu finantsjuhtimiseks oluline informatsioon. Dokumendi kiidab rahandusministri ettepanekul heaks Vabariigi Valitsus hiljemalt seitse kuud enne eelarveaasta algust.

Eelarvestrateegia koostatakse selleks, et tagada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus keskpikas perspektiivis ning muuta valitsuse tegevus riikliku ja valdkondliku arengu suunamisel tulemuslikumaks. Keskpikas perspektiivis planeerimine võimaldab riiklikke tegevusi riigieelarve üheaastase vaatega võrreldes tõhusamalt kavandada: tulemuste ja soovitud mõju hindamiseks on rohkem aega, tegevusi on lihtsam koordineerida ja seostada ning suurendada seeläbi nende mõju riigi arengule. Riigi nelja-aastane eelarvestrateegia muudab riigieelarve koostamise ka läbipaistvamaks ja loob aluse riigi tegevuse pikemaajaliseks seireks ja hindamiseks.

Eelarvestrateegia koostatakse n-ö “rulluval” põhimõttel: igal aastal koostatakse uuendatud RES, milleks võetakse eelmisest strateegiast üle kolme eelseisva eelarveaasta kavad ja lisatakse neile üks aasta. Nii kohandatakse keskpikki plaane pidevalt muutuva majandus-, fiskaal- ja tegevuskeskkonnaga.

Esimene riigi eelarvestrateegia laadne dokument koostati Eestis aastal 2000. Kaks aastat hiljem kehtestati riigieelarve seadusega iga-aastane strateegia koostamise kohustus, mida on sellest ajast alates ka täidetud.

Euroopa Liidu toetuste kavandamine on integreeritud eelarvestrateegia koostamisse

Ettevalmistused “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” koostamiseks algasid juba 2004. aasta lõpus. Siis võeti sihiks planeerida tervikliku eelarvestrateegia raames ka Euroopa Liidust laekuvate ühtekuuluvus-, maaelu- ja kalanduspoliitika toetuste kasutamist. Selle aluseks on riigieelarve seaduse teine paragrahv, mille kohaselt riigieelarve koosneb kõigist riigi eelarveaasta tuludest, kuludest ja finantseerimistingutest, olenemata nende allikast. Seega tuleb eelarvestrateegias kajastada ka järgmise nelja eelarveaasta jooksul laekuvaid välisvahendeid. Eelmise programmiperioodi jaoks koostati Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite planeerimiseks eelarvestrateegiast eraldiseisev “Riiklik arengukava 2004–2006”, mis oli üheks

eelarvestrateegia koostamise aluseks. Euroopa Liidu toetuste ja omavahendite ühine planeerimine võimaldab eelarvestrateegiat koostada senisest terviklikumalt, läbimõeldumalt, tulemuslikumalt ja läbipaistvamalt. Seeläbi suureneb riikliku eelarvestamise kvaliteet.

Vabariigi valitsus andis planeerimise korraldusele heakskiidu 2005. aasta 14. juuli kabinetinõupidamisel. RESi koostamise juhtimine ja RESi raames Euroopa Liidu (Euroopa Sotsiaalfondi, Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi) struktuurivahendite planeerimine tehti ülesandeks rahandusministeeriumile. Maaelu- ja kalanduspoliitika toetuste (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Kalandusfondi toetuste) planeerimist korraldab – samuti üldise eelarvestrateegia raames – põllumajandusministeerium. Euroopa Liidu toetuste planeerimises osalevad kõik ministeeriumid, kelle valitsemisalad sisaldavad abikõlblikke valdkondi, ning nende poolt määratletud sotsiaalmajanduslikud partnerid, kohalike omavalitsuste liidud ja vabaühendused.

Struktuurivahendite planeerimiseks töötati riigi eelarvestrateegia raames välja vastav alastrateegia, mis on tervikuna lõimitud käesolevasse dokumenti. Euroopa Komisjonile esitatakse see – vastavalt Euroopa Nõukogu struktuurivahendite planeerimist reguleeriva üldmääruse nõuetele – dokumendina “Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013”, mis on koostatud antud üldmääruses äratoodud vorminõuete kohaselt.

“Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegiaga 2007–2013” määratletakse üldised eesmärgid, vastavad indikaatorid ja prioriteedid struktuurivahenditest rahastatava abi kõlblike valdkondade arengu suunamiseks, mis on ühtlasi käesoleva “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” prioriteetideks. Need kehtivad kuni aastani 2013, olles uuendatavate eelarvestrateegiade püsivaks osaks.

Struktuurivahendite strateegia hõlmab kõiki potentsiaalselt abikõlblikke valdkondi ja tegevusi ning nendega samu eesmärke taotlemaid, seega mitte ainult konkreetset Euroopa Liidu struktuurivahenditest rahastamist leidvaid tegevusi. See tagab terviklikuma lähenemise vastavate valdkondade arengu ja rahastamise planeerimisele ning loob aluse tõhusamaks ja tulemuslikumaks rahakasutuseks. Struktuurivahendite kasutamise strateegia koostamisel on lähtutud Euroopa Liidu liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni koostöös väljatöötatud dokumendist “Ühenduse strateegilised suunised” (hetkel eelnõu kujul). Viimasega määratletakse Euroopa Liidu ühtne strateegiline raamistik struktuurivahendite kasutamiseks uuel programmiperioodil, millest liikmesriigid peavad oma strateegiade ja rakenduskavade koostamisel lähtuma. Sisuliselt on tegemist abikõlblike valdkondade ja tegevuste üldise määratlemisega, millest selguvad tegevuste rahastamise võimalikkus ja soovituslikud rõhuasetused.

Struktuurivahendite kasutamise strateegia elluviimiseks koostatakse valdkondlikud rakenduskavad, millega määratletakse täpselt struktuurivahenditest rahastatavad tegevused ja rahastamise mahud. Rakenduskavad moodustavad ühe osa riigi eelarvestrateegia finantsplaanidest. Vastavalt 2006. aasta 13. veebruaril valitsuskabinetis otsustatule koostatakse neli rakenduskava:

- inimressursi arendamise rakenduskava;
- elukeskkonna arendamise rakenduskava;
- hariduse, teadus- ja arendustegevuse, tervishoiu- ning hoolekande infrastruktuuri arendamise rakenduskava;
- ettevõtluse, infoühiskonna, transpordi ja energeetika infrastruktuuri arendamise rakenduskava.

Samal nõupidamisel kiitis valitsuskabinet põhimõtteliselt heaks struktuurivahenditest rahastatava abi kõlblike tegevuste prioriteedid, mis on käesoleva eelarvestrateegia prioriteetideks üks kuni viis. Indikatiivne ülevaade rakenduskavade esialgsest sisust ja rahastamiskavast on ära toodud dokumendi lisas. Rakenduskavade koostamine jätkub peale käesoleva eelarvestrateegia vastuvõtmist kuni nende heakskiitmiseni Euroopa Komisjoni poolt. Selle käigus toimuv võimalik tegevuste ja rahastamismahtude täpsustamine leiab kajastamist järgmises riigi eelarvestrateegias (aastateks 2008–2011).

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Kalandusfondi vahendite planeerimiseks koostatakse vastavalt “Maaelu arengu strateegia 2007–2013” ja “Eesti kalanduse arengu strateegia 2007–2013” ning nende rakendusdokumendid “Maaelu arengukava 2007–2013” ja “Kalanduse arengukava 2007–2013”. Valitsuskabinet arutas “Maaelu arengu strateegia 2007–2013” prioriteete selle aasta 30. märtsi nõupidamisel, kalanduse arengustrateegia peaks arutlusele tulema juunis. Strateegiadokumentide eelnõude põhised maaelu ja kalanduse valdkonna arendamise alased tegevused on koondatud käesoleva eelarvestrateegia kuuendaks prioriteediks. (Prioriteet 6.)

“Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” eelnõu koostamine ja kinnitamine

Valitsuskabineti 2006. aasta 26. jaanuari nõupidamisel kinnitati “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” ja 2007. aasta riigieelarve koostamise täpsustatud korraldus, tööjaotus ja ajakava. Selle järgi asusid ministriumide, nende allasutuste ja põhiseaduslike institutsioonide esindajad alates veebruari keskpaigast esitama eelarvestrateegia sisendeid uuendatud veebipõhise andmekorje keskkonna “Riigi eelarve infosüsteem” kaudu n.ö eelarvestrateegia projektidena.

Tulenevalt detsembris 2005 heakskiidetud Vabariigi Valitsuse määrusest “Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord”, töötasid ministeeriumid riigi eelarvestrateegia alustena välja oma valitsemisalade arengukavad aastateks 2007–2010 ning esitasid need 1. märtsiks 2006 Rahandusministeeriumile. Esmakordselt ühtsete nõuete alusel koostatud strateegilised arengukavad sisaldavad ühtse struktuuriga tegevusvaldkondade kirjeldusi ja finantsplaani, mis annab hiljem võimaluse võimalikult kvaliteetsete analüüside tegemiseks ja statistika koostamiseks. Märtsi jooksul toimusid peaministri ja ministrite vahelised läbirääkimised arengukavade sisu osas, mille tulemusena neid vajaduse korral täpsustati. Arengukavad on kinnitatud valdkonna ministri poolt ja nendega on võimalik tutvuda ministeeriumide kodulehekülgedel.

Rahandusministeeriumis teostati arengukavade analüüs eesmärgiga kindlaks määrata järgmise nelja eelarveaasta vajalike kulutuste baasase. Määrati kindlaks põhiseaduslike institutsioonide ja Riigikantselei haldusalade ning ministeeriumide valitsemisalade finantseerimise baasvajadus ehk eelarve maht, mis võimaldaks tagada avalikke teenusi ja riigi jätkusuutlikku funktsioneerimist tänasel tasemel. Baasvajaduse kindlaksmääramisel võeti arvesse nii suuremaid lõppevaid tegevusi ja selle arvelt vabanevat ressursi kui ka otseselt seadustest tulenevaid (nt eripensionid) või tulude mahust sõltuvaid kulutusi (nt teehoiu rahastamine sõltub aktsiisi laekumise mahust). Peale selle peeti silmas ka välisvahendite ja vastava riigieelarvelise kaasfinantseerimise vajaduse tagamist.

Seejärel arvestati välja ressursside maht, mis jääb planeeritavate tulude mahu piires pärast baasase rahuldumist järele ning mida oleks võimalik täiendavalt suunata arengukavades ja eelarvestrateegia projektides toodud probleemide lahendamiseks (mida vaid tänaste tegevuste jätkumisel poleks võimalik leevendada).

Probleemide tuvastamiseks analüüsiti arengukavades ja eelarvestrateegia projektides toodud valdkondade hetkeolukorda, sh probleemide suhtelist teravust riigi kui terviku tasandil ning nende lahendamise ajalist kriitilisust (kas on võimalik ja otstarbekas nende lahendamist edasi lükata või mitte). Samuti hinnati probleemide lahendamiseks ja nähtud võimaluste ärakasutamiseks seatud strateegilisi eesmärke ja nende mõju riigile tervikuna.

Kirjeldatud analüüside teostamise järel peeti läbirääkimisi Rahandusministeeriumi ja teiste ministeeriumide ametnike ning seejärel rahandusministri ja teiste ministrite vahel, täpsustamaks eelarvestrateegia projektide sisu, sh rahastamisaotluste mahtusid, ning valitsemisaladesiseseid rahastamise prioriteete ja tegevuslikke eesmärke. Seejuures pöörati eraldi tähelepanu järgmise ehk 2007. aasta riigieelarve taotlustele ja prioriteetidele kui keskpika eelarvestrateegia esimese aasta rahastamise mahtudele ja võimalustele. Ministritevaheliste

läbirääkimiste käigus lepidi ka kokku valitsemisalade arengukavade rahastamise prioriteedid ja võimalikud mahud.

Läbirääkimiste põhjal koondas Rahandusministeerium “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” esialgsed prioriteedid ja kogu strateegia finantsplaani, mis esitati aruteluks Valitsuskabineti 2006. aasta 9. mai nõupidamisele. Kabinet arutas eelarvestrateegia eelnõu uuesti 22. mai nõupidamisel, kus kiideti heaks eelarvestrateegia prioriteedid ja finantsplan. “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” kinnitati Vabariigi Valitsuse 2006. aasta 25. mai istungil.

Strateegia ülesehitus

Strateegia esimene peatükk sisaldab Eesti makromajandusliku olukorra ja valitsussektori eelarve arengu, riikliku arengu jaoks oluliste välistrendide ja arengu võtmeprobleemide analüüsi. Analüüsi aluseks on Rahandusministeeriumi 2006. aasta kevadine majandusprognoos ning ministeeriumide ja põhiseaduslike institutsioonide valitsemisalade hetkeolukorra analüüsid (võib vajaduse korral alla panna täpse viite).

Teises peatükis on Rahandusministeeriumi kevadise majandusprognoosi põhjal ära toodud majandus- ja valitsussektori eelarve prognoos aastateks 2007–2010 ning määratletud Vabariigi Valitsuse majandus- ja fiskaalpoliitiline strateegia, millest eelarvepoliitika elluviimisel (sealhulgas riigieelarvete koostamisel) lähtutakse.

Hetkeolukorra analüüsi põhjal on kolmandas peatükis määratletud Vabariigi Valitsuse tegevusstrateegia Eesti arengu suunamiseks. Sõnastatud on üldeesmärk ja strateegilised valdkonnad ehk prioriteedid selle saavutamiseks, mis sisaldavad võtmeprobleemide ületamisele ja arenguvõimaluste kasutamisele suunatud tegevusi.

Neljas peatükk annab ülevaate “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” finantsplaanist valitsemisalade tegevusvaldkondade ja valitsemisalade kaupa.

Viendas peatükis kirjeldatakse eelarvestrateegia rakendamise protsessi, samuti strateegilise planeerimise, juhtimiskvaliteedi, eelarvestamisprotsessi ja siseauditi arendamise alaseid tegevusi. Need toetavad eelarvestrateegia elluviimist ja uuendamist.

Lisades esitatakse:

- üldine ülevaade valitsemisalade kuludest ja olulisematest kavandatud arendustegevustest;

- ülevaade valitsemisalade kuludest prioriteetide, tegevusvaldkondade ja -alade kaupa – see selgitab finantsplaani eri aspektide vahelisi seoseid;
- kohalike omavalitsuste eelarvete põhinäitajad;
- ülevaade riigieelarve kuludest aastatel 2007–2010 rahvusvahelise tegevusalade klassifikaatori COFOG põhjal;
- ülevaade eelarvestrateegias sisalduvatest välisvahenditest;
- kokkuvõtte eelarvestrateegia struktuurivahendite strateegia osa elluviimiseks koostatavate rakenduskavade esialgsest sisust ja rahastamiskavast.

1. osa. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

1.1 Demograafiline olukord ja rahvastikuprotsesside mõju majandusarengule

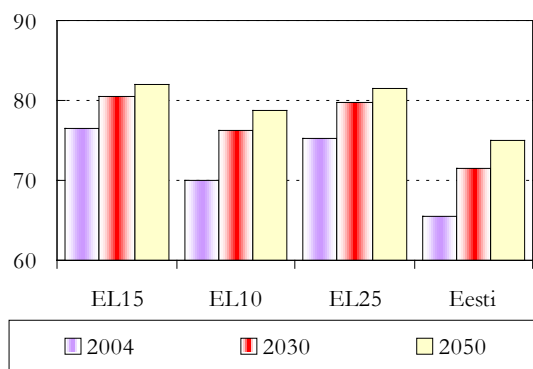
Eesti demograafilist olukorda iseloomustab, nii nagu Euroopat üldiselt, vähenev rahvaarv ja vananev rahvastik, mis pikas perspektiivis pärsib riigi arengut.

Eestis on rahvaarv alates 1990ndate aastate algusest pidevalt vähenenud. Kui alul oli selle peamiseks põhjuseks migratsioon, siis viimastel aastatel on selgelt muutumas ka rahvastiku vanuseline koosseis. Elanikkonna vananemise trendi alguseks võib lugeda taasiseseisvumist, millele järgnes 65-aastaste ja vanemate inimeste arvu pidev kasv ning sündimuse järsk langus. Summaarne sündimuskordaja (st keskmine elussündinud laste arv naise kohta tema elu jooksul, kui kehtiksid konkreetse aasta sündimuse vanuskordajad) on võrreldes eelmise kümnendi algusega ehk “laulva revolutsiooni” aastate järgse ajaga vähenenud ligi kolmandiku võrra. Olemasolev tase (1,39) ei ole rahvastiku taastootmiseks piisav, vastav vajalik sündimuskordaja on 2,1. Nii kõrge oli kordaja Euroopa Liidus viimati 80ndatel aastatel ja prognooside järgi jõuab see 2050. aastaks tasemele 1,6. Ka Eestis suureneb sündimuskordaja tänaselt 1,39-lt aastaks 2050 Euroopa Liidu 25 liikmesriigi (EL25) keskmisele tasemele 1,6.

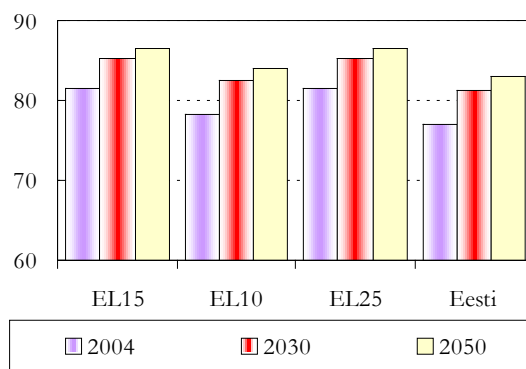
Lisaks sündide vähenemisele on teiseks oluliseks trendiks oodatava eluea pikenemine. Euroopa Liidu riikides on aastatel 1960–2000 sünnihetkel oodatav eluiga pikenenud 8 aasta võrra. Eurostati hinnangute kohaselt jätkub kasv ka lähemate kümnendite jooksul, ehkki pisut aeglasemas tempos. Eesti puhul on meeste keskmise eelseisva eluea kasv (9,4 aastat perioodil 2004–2050) tänasest madalast tasemest tulenevalt Euroopa Liidu riikidest suuruselt teine Ungari (9,6 aastat) järel ning Läti ja Leedu ees (vastavalt 9,3 ja 9 aastat). Ka naiste eluea puhul on Eestis oodata üht Euroopa Liidu suuremat kasvu, kuid et naiste keskmine eelseisev eluiga on lähemal Euroopa Liidu keskmisele, on ka edasiste arengute määr madalam ning aastal 2050 sündivad naised elavad keskmiselt 6,3 aastat vanemaks kui 2004. aastal sündinud. Euroopa Liidus keskmiselt suureneb eelseisev eluiga sünnihetkel meestel 6,3 aasta, naistel aga 5,1 aasta võrra.

Joonis 1 Eeldatav eluiga sünnihetkel (aastates)

A. Mehed

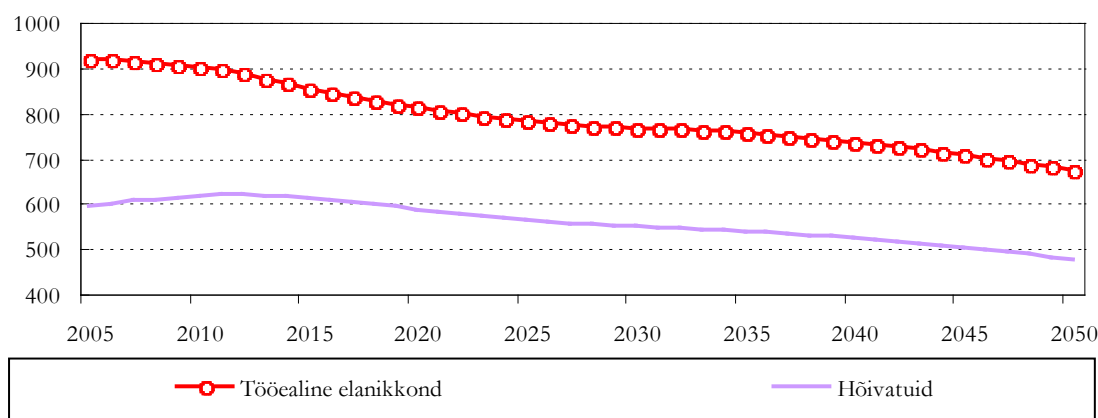
B. Naised

Allikas: EPC, Euroopa Komisjon, Eesti Statistikaamet.

Laste arvu langus ning elua pikenemine on paratamatult suurendanud vanemate inimeste osakaalu rahvastikus. Kui aastal 1990 moodustasid üle 65 aastased inimesed 11,5 protsenti kogu Eesti rahvastikust, siis täna on see protsent 16,2 ning 2050. aastal prognooside kohaselt 27.

Joonis 2 Eesti tööealise elanikkonna ja hõivatute prognoos (tuhandetes inimestes)

Allikas: EPC, Euroopa Komisjon, Eesti Statistikaamet.

Eesti demograafilised trendid muutuvad järsult negatiivseks pärast 2012. aastat – enne seda langeb küll tööealiste inimeste arv, kuid hõivatute arv ja tööhõive määr kasvavad tänu suuremate vanusekohortide lisandumisele tööjõu hulka (niinimetatud laulva revolutsiooni lapsed). Järgmisest kümnendist alates on aga tööjõu seast lahkuvate inimeste arv pidevalt suurem kui tööjõule lisanduv. EL25 jaoks on hõivatute arvu vähenemise alguseks aasta 2017.

Töötavate inimeste arvu vähenemise tõttu jääb majanduskasvu edaspidi vedama tootlikkuse kasv, ning tööjõu mõju potentsiaalsele kasvule muutub negatiivseks.

Tabel 1 Majanduskasv ja selle allikad (%) (keskmise aastane kasv, protsentides)

	Potentsiaalne majanduskasv			Tootlikkus			Hõive		
	2004-10	2011-30	2031-50	2004-10	2011-30	2031-50	2004-10	2011-30	2031-50
Eesti	6,1	3,0	1,2	5,3	3,6	1,9	0,7	-0,6	-0,7
EL10	4,5	3,0	0,9	3,6	3,1	1,9	0,9	-0,1	-1,0
EL15	2,2	1,8	1,3	1,3	1,9	1,7	0,9	-0,1	-0,4
EL25	2,4	1,9	1,2	1,5	2,0	1,7	0,9	-0,1	-0,5

Allikas: EPC, Euroopa Komisjon.

1.2 Makromajanduslik olukord

Eesti majanduskasv kiirenes 2005. aastal 9,8 protsendini, ületades viimase viie aasta keskmist kasvu 2,6 protsendi võrra. Kasvu kiirenemine tulenes nii sisenõudluse suurenemisest kui ka ekspordi kasvust, võrreldes 2004. aastaga.

Sisenõudluse kasvutempo oli 2005. aastal majanduse keskmisest kasvust aeglasem (9,6 protsenti), selle osakaal siseriiklikus koguproduktis (SKP) vähenes eelmise aastaga võrreldes 103,8 protsendini. Sisenõudluse tõusu toetasid nii suurenenud eratarbimine kui ka investeeringute kiirenenud kasv.

Eratarbimiskulutuste reaalkasv kiirenes 2005. aasta teisel poolel märkimisväärselt, ulatudes aastases võrdluses 8,1 protsendini, mis jääb siiski alla majanduskasvule. Eratarbimise kasvu põhjustasid hõivatute arvu ja keskmise palga märkimisväärne suurenemine, eriti aasta teises pooles. Positiivset arengut tööturul toetasid tööjõu alanev maksukoormus ning endiselt soodsad laenu- ja liisingutingimused.

Pärast mõõdukat arengut paaril eelmisel aastal toimus 2005. aastal investeerimisaktiivsuse märkimisväärne suurenemine. Investeeringute kasvutempo ulatus 13,9 protsendini ning kasv tulenes nii valitsussektori, ettevõtete kui ka kodumajapidamiste investeeringute tõusust. Kasvanud nõudlus sise- ja välisurgudel ning kinnisvaraarenduse kõrge hoogustasid ettevõtete kapitalipaigutusi, mis olid 2004. aastal seoses ühekordsete suurinvesteeringute äralangemisega tagasihoidlikud. Rekordiliselt madalad intressimarginaalid ja pankade aktiivsed kampaaniad toetasid jätkuvalt nõudlust kodumajapidamiste eluasemeinvesteeringute järele. Üha rohkem majapidamisi on seoses sissetulekute kiire kasvuga muutunud laenuvõimeliseks. Sellele on kaasa aidanud ka laenu tähtaegade pikendamine. Euroopa Liidu struktuurifondidest kasvanud laekumine ning nende absorbeerimise võime tõus tõi kaasa hüppeliselt suurenenud investeeringud valitsussektoris.

2005. aastal suurenes veelgi ekspordi panus majanduskasvu, seda hoolimata eelmise aastaga võrreldes madalamast välisõudlusest, mis oli tingitud peamiste kaubanduspartnerite majanduskasvu jäämisest alla

2004. aasta taseme. Ekspordi osakaal SKPs suurenes 2005. aastal 84,2 protsendini. Ekspordi kasvu vedas kaupade väljaveo mahu tõus, teenuste ekspordi kasv aeglustus. Eesti kaupade ekspordi kiire kasv tulenes nende konkurentsivõime jätkuvast tõusust, millele viitab Eesti turuosa kasv meie peamisel, Euroopa Liidu turul. Kaupade impordi kasvu kiirenemine 2005. aastal 17,4 protsendini tulenes nii ekspordi kui sisenõudluse kasvu kiirenemisest.

Väline tasakaalustamatus on Eesti majanduses endiselt suur, kuigi 2005. aastal näitas jooksevkonto puudujääk kauaoodatud vähenemise märke. Defitsiit ulatus siiski 10,5 protsendini SKPst, selle vähenemine võrreldes eelmise aastaga tulenes kaubandus- ja tulude bilansi puudujäägi alanemisest. Samas vähenes oluliselt teenuste bilansi ülejääk seoses teenuste ekspordi kasvu aeglustumise ja teenuste impordi kasvu kiirenemisega.

Kodumaine säästmine on peale 2004. aasta madalseisu jõuliselt suurenenud, ulatudes möödunud aastal 21,4 protsendini SKPst. Valdavalt tulenes see erasektori säästmise paranemisest, mis on seletatav ettevõtete märkimisväärselt suurenenud tulude ja majapidamiste kasvanud sissetulekuga. Nagu eelmistelgi aastatel, on säästmise bilansile positiivselt mõjunud riigieelarve märkimisväärne ülejääk. Lisaks mõjutas säästmise kasvu ka Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite suurenenud laekumine. Kodumaise säästmiskalduvuse süvenemine võimaldas vähendada vajadust välisraha sissevoolu järele (st välismaise säästu kasutamist).

Tegevusalade löikes kiirenes lisandväärtuse kasv 2005. aastal nii töötlevas tööstuses kui ka enamikul teenindussektori tegevusaladel. Suurima panuse majanduskasvu andis 2005. aastal töötlev tööstus, mis edenes jõudsalt tänu suurenenud sisenõudlusele ja ekspordi kasvule 12,1 protsendini.

Teenindussektori lisandväärtuse kasv kiirenes 2005. aastal 10,2 protsendini, seda mõjutasid enim finantsvahendus (29,2 protsenti), sisekaubandus (13,2 protsenti), veondus, laondus ja side (9,2 protsenti). Finantsvahendust mõjutas aktiivne laenu- ja liisingutegevus; sisekaubandust hulgi- ja jaekaubanduse müügimahtude suurenemine ja tootlikkuse tõus; veondust, laondust ja side autotranspordiettevõtete head majandustulemused ning laomajanduse kiire areng.

Ehituse lisandväärtuse kasv kiirenes 2005. aastal 13,6 protsendini, selle panus majanduskasvu suurenes. Tõusu tingis ehitustööde mahu kasv, mis tõi kaasa firmade sissetuleku ja kasumi kasvu. Kiirenes ka kinnisvara ja muu äritegevuse lisandväärtuse kasv, kuid kasvutempo oli majanduse keskmisest kasvust aeglasem (6,2 protsenti). Kasvu mõjutas aktiivne kinnisvarategevus ning tootlikkuse tõus muus äritegevuses. Hotellide ja restoranide lisandväärtuse kasvutempo kiirenes. Valitsussektori suure osakaaluga tegevusalade (avaliku halduse, riigikaitse ja sotsiaalkindlustuse ning tervishoiu ja sotsiaalhoolduse) lisandväärtus kasvas 2005.

aastal marginaalselt, 2,5 protsenti. Primaarsektori lisandväärtuse reaalkasv osutus 2005. aastal negatiivseks (langus 2,2 protsenti), selle põhjuseks oli loomakasvatustoodangu kasvu aeglustumine ning ebasoodne ärikonjunktuur metsamajanduses ja kalanduses.

2004. aasta mais toimus inflatsiooni hüppeline kiirenemine, mis tulenes peamiselt Euroopa Liiduga ühinemisega kaasnenud muutustest maksu- ja väliskaubanduspoliitikas. Pärast liitumisega seotud mõjude kadumist pole inflatsiooni olulist aeglustumist mitmel põhjusel toimunud. Kuigi tarbijahindade kasv 2005. aasta keskel pidurdus, osutus see siiski lühiajaliseks. Nafta maailmaturu hinna kiire tõusu mõju Eesti inflatsioonile osutus märkimisväärseks ning tarbijahinnaindeksi (THI) kasv ulatus möödunud aastal 4,1 protsendini. Sealjuures moodustas mootorikütuse kallinemine ligi kolmandiku inflatsioonist (sealhulgas ilma aktsiisitõusuta mõju ca 1,1 protsenti). Keskmisest kiiremat kasvu on näidanud ka eluasemeteenuste kallinemine, mis on valdavalt põhjustatud administratiivselt reguleeritud hinnatõusudest (nt elektri ning vee, kanalisatsiooni ja prügiveo kallinemine). Toiduainete hinnakasv püsis pärast ELiga ühinemise mõjude kadumist mõõdukana ning aastane hinnakasv ulatus 3,5 protsendini. Täiendavat hinnasurvet põhjustas ka alkoholi ja tubakatoodete aktsiisimäära tõstmine vastavalt aasta alguses ja aasta keskepaigas. Odavnesid vaid sideteenuste hinnad, 2005. aastal 4 protsendi võrra. Peale nafta maailmaturu hinna tõusuga kaasnenud inflatsiooni otsesest mõju hakkas vähesel määral ilmnema ka kaudne mõju, kuna kütus on paljude kaupade ja teenuste tootmissisendiks.

2005. aastal kasvas hõivatute arv 2 protsendi ehk 11 900 inimese võrra. Kuna hõive 2004. aasta kolmandas ja neljandas kvartalis langes, oli 2005. aastal tegu pigem hõive taseme taastumise kui erakordselt kiire kasvuga, seda ennekõike veonduses ning kinnisvara-, üürimis- ja äritegevuses.

Tööpuuduse määr vähenes 2005. aastal 7,9 protsendini. Töötute arv vähenes 2004. aastaga võrreldes 11 500 inimese võrra ning selle põhjuseks oli hõive kiire kasv. Arvuliselt oli 2005. aastal 52 000 töötut. Tööpuuduse vähenemise põhjuseks oli eeskätt teenindussektori soodne areng, kuid olulise panuse andsid ka aktiivsed tööturumeetmed. Kahetine efekt on ilmnunud töötajate väljavoolul naaberriikide Soome ja Rootsi tööjõuturule ning Inglismaale ja Iirimaaale. Ühest küljest on see vähendanud töötute arvu, teisalt süvendab see tööjõupuuduse probleemi.

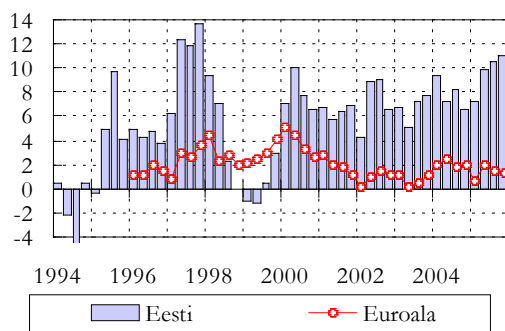
2005. aasta kokkuvõttes kasvas brutopalk, vaatamata kiirenenud inflatsioonile, esialgsel hinnangul 10,5 protsenti ning reaalpalk 6,1 protsenti. Brutokuupalga kiiret kasvu toetas 2005. aastal soodne majandusareng, sealhulgas ekspordi kasv ja arenev siseturg. Kuna Eesti tööturu üheks suuremaks probleemiks on kvalifitseeritud tööjõu nappus ja sellest tulenev surve palkade tõusule, siis ei ole tulumaksu määra alandamine ning maksuvaba miinimumi tõstmine, vastupidi varem eeldatule, palkade kasvu tagasi hoidnud. Seetõttu kiirenes netopalka nominaalkasv koguni 14 protsendini, eelmiste aastate 9–10-

protsendilise tasemega võrreldes. Samal ajal avaldas palgakasvule mõjusat survet ka maksuhalduri tõhus töö ümbrikupalkade vähendamisel, eelkõige ehitussektoris, kuid ka hotellides ja restoranides. Ehitussektoris on palgade kasvu teise tegurina kiirendanud kvalifitseeritud tööjõu nappus, mis on suur probleem ka mitmes teises tegevusvaldkonnas. Seetõttu püüavad tööandjad olemasolevaid töötajaid kinni hoida arvestatava palgakasvuga.

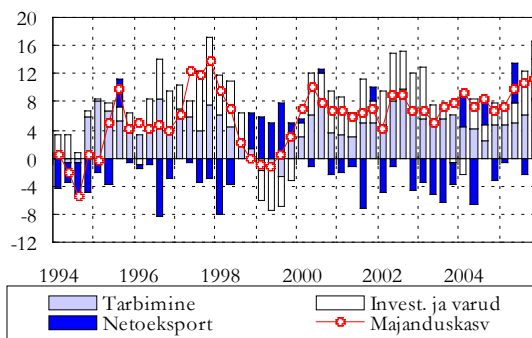
Tööviljakus kasvas 2005. aastal samas tempos kui 2004. aastal, ületades reaalpalka kasvu; kasvuprotsendid olid vastavalt 7,6 ja 7. Seega on paaril viimasel aastal kiire majandusarengu taustal tööjõukulu ennakkasv taandunud.

Joonis 3 Eesti majanduse põhinäitajate areng (%)

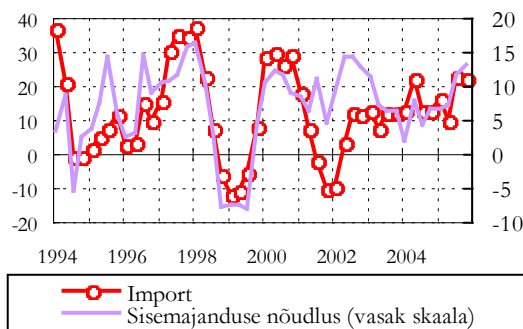
A. Eesti ja euroala majanduskasv

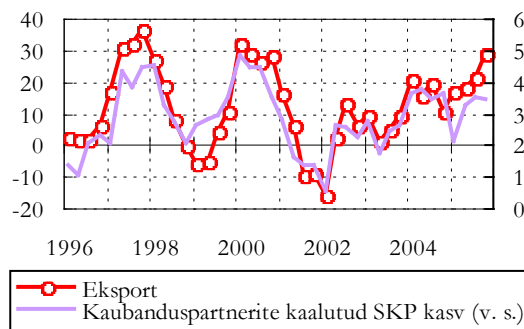
B. Panus majanduskasvu

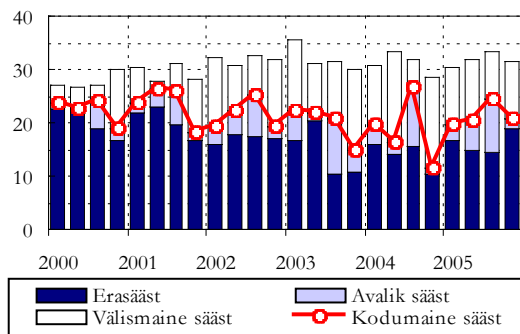
C. Sisenõudluse ja impordi reaalkasv

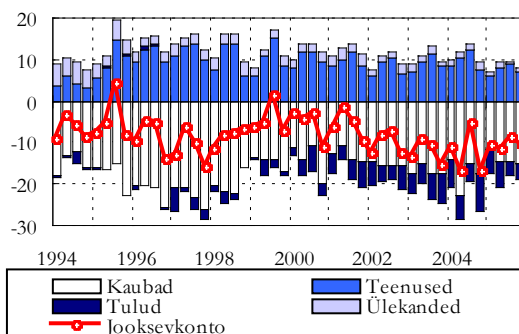
D. Ekspordi reaalkasv

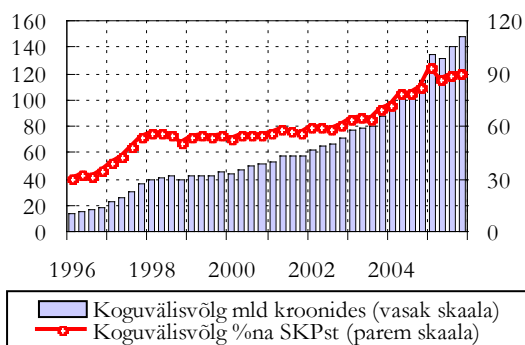
E. Säätud (% SKPst)

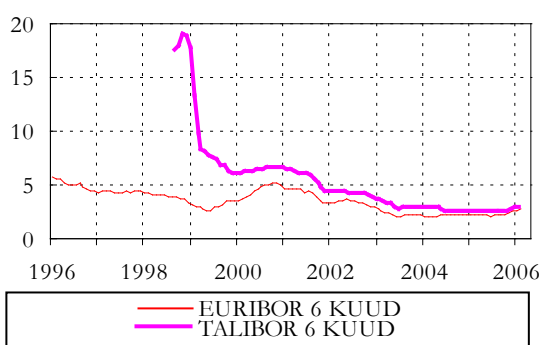
F. Jooksevkonto struktuur (% SKPst)

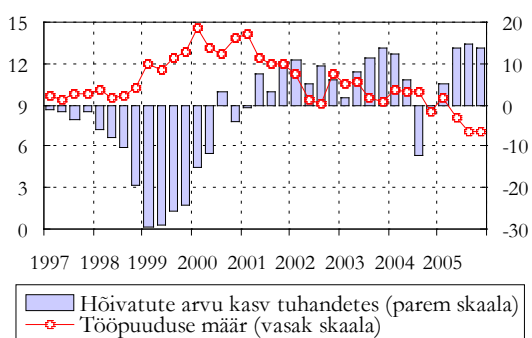
G. Koguvälisvõlg

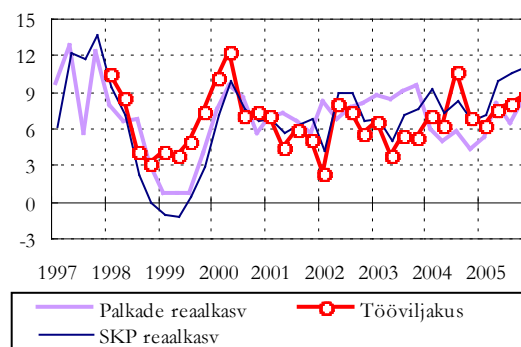
H. Intressid

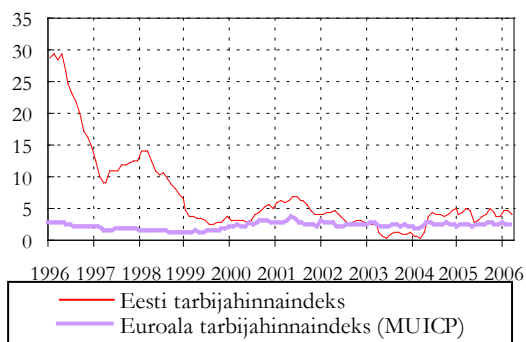
I. Tööhõive ja töötus

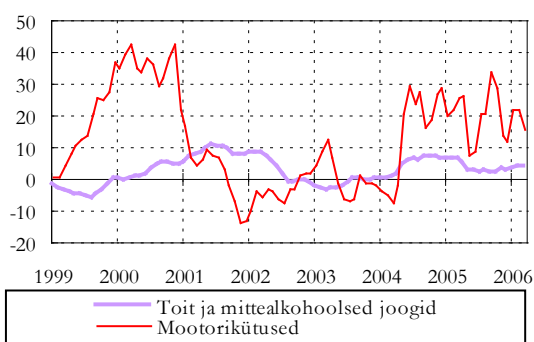
J. Tööviljakus

K. Eesti ja euroala tarbijahinnaindeksid

L. Eesti toidu- ja kütusehindade muutus

Allikas: Eesti Statistikaamet, Eesti Pank, Eurostat.

1.3 Valitsussektori eelarve areng

1.3.1 Valitsussektori eelarve tasakaalu areng

Valitsussektori eelarve ülejääk ulatus 2005. aastal 2,6 miljardi kroonini, moodustades 1,6 protsenti SKPst. 2005. aasta valitsussektori positsiooni arengut iseloomustas sotsiaalkindlustusfondide ja keskvalitsuse ülejäägi suurenemine ning kohalike omavalitsuste puudujäägi tõus.

Tabel 2 Valitsussektori eelarve tasakaal 2003–2005

	2003		2004		2005	
	mln kr	% SKPst	mln kr	% SKPst	mln kr	% SKPst
Valitsussektor	3 019,0	2,4	2 140,3	1,5	2 627,0	1,6
Keskvalitsus	3 131,0	2,5	1 889,0	1,3	2 340,0	1,4
Sotsiaalkindlustusfondid	734,0	0,6	491,2	0,3	722,0	0,4
Kohalikud omavalitsused	-846,0	-0,7	-239,9	-0,2	-435,0	-0,2

Allikas: Eesti Statistikaamet.

Keskvalitsuse finantspositsioon on enim seotud majandustsükliga, sest suure osa keskvalitsuse tuludest moodustavad majandusarengu suhtes sensitiivsed maksud. Seetõttu on keskvalitsus olnud põhiline puudujäägi tekitaja majanduslanguse ajal (näiteks aastal 1999), kuid kiire majanduskasv on toonud kaasa maksude ülelaekumise ja eelarve ülejäägi.

2005. aasta lõpetas keskvalitsus, vaatamata pensionikindlustuse puudujäägile, viiendat aastat järjest ülejäägiga, mis ulatus 1,4 protsendini SKPst (2 340,0 miljonit krooni). Keskvalitsuse ülejääk põhines suuresti kinnitatud eelarvega võrreldes väiksemaks osutunud kuludel. See tulenes riigieelarve seaduse muudatusest, mis võimaldab kuni kolm protsenti kuludest järgmisel eelarveaastasse üle kanda. Selle sätte eesmärk on vähendada ministriumide ja põhiseaduslike institutsioonide kulutamist eelarveaasta lõpus vahendite ärakasutamise nimel. 2005. aastal tegemata jäänud kuludest kanti 2006. aastasse üle 2 913,3 miljonit krooni (1,8 protsenti SKPst). Tulude ülelaekumise osakaal oli väiksem kui eelmistel aastatel.

Sotsiaalkindlustusfondide sektorisse kuuluvad Haigekassa ja Töötukassa. Sotsiaalmaksu laekumine kasvas oodatust rohkem ning see kattis varem prognoositud Haigekassa defitsiidi, ülejäägiks kujunes 2005. aastal ligi 160 miljonit krooni. Sotsiaalmaksu oodatust parem laekumine võimaldas osaliselt katta ka pensionikindlustuse varem prognoositud puudujäägi.

Pensionikohustuse tagamise tasakaalus rahastamise eesmärgil on pensionikindlustuse reservi täiendatud 2007. aastal muude tulude arvelt 301 miljoni krooni võrra, millest 201 miljonit krooni suunatakse pensionikohustuse defitsiidi katmiseks ja 100 miljonit krooni pensionireservi täiendamiseks.

Suure panuse valitsussektori ülejääki andis Töötukassa 559,1 miljoni kroonine ülejääk, mis tekkis hea makselaekumise ja oluliselt alanenud kulude tõttu. Kulude alanemise põhjuseks on vähenenud tööpuudus ja lühenenud keskmine hüvitise saamise periood. Töötukassa tulud on olnud kuludest suuremad igal aastal ning 2005. aasta lõpus oli kogunenud reservide mahuks umbes 1,9 miljardit krooni.

Kohaliku omavalitsuse üksustel on põhiseaduse kohaselt iseseisev eelarve ning seega tulude ja kulude kujundamisel suhteliselt vabad käed. Taasiseseisvumisest alates on kohalike omavalitsuste eelarved olnud pidevas puudujäägis. Omavalitsuste tulude maht on eelmistel aastatel püsinud 9 protsendi ümber SKPst ning maksutulude osakaal 4,4 protsendi juures, mis on Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine näitaja. Samas on kohalike omavalitsuste eelarvete kulude maht olnud ligikaudu 9,5 protsenti SKPst.

Puudujäägi teket soodustab ka asjaolu, et omavalitsuste ülesanded on aasta-aastalt laienenud. Ühe suurema kuluartiklina on omavalitsuste eelarvetes alates 2000. aastast õpetajate palkade maksmine. 2005. aastast anti kohalikele omavalitsustele üle puuetega inimeste sotsiaalhoolekande vahendid ning riigieelarvest eraldatavad hariduse valdkonna investeeringud liideti üldhariduskoolide pearahaga.

Keskvalitsus on võtnud eesmärgiks vähendada keskpikal perioodil kohalike omavalitsuste koondeelarve puudujääki, rakendades selleks finantsdistsipliini meetmeid. Kohalike omavalitsuste finantspositsiooni tugevdamiseks on viimastel aastatel suurendatud neile ülekantavat osa füüsilise isiku tulumaksust. Kui riik alustas tulumaksu määra alandamist, muudeti füüsilise isiku tulumaksu jaotuse seniseid aluseid – 56 protsendi asemel kogu laekumisest sätestati omavalitsuste osaks 11,4 protsenti maksumaksja maksustatavast tulust. See tähendab, et tulumaksu määra alanedes omavalitsustele laekuv osa ei vähene. 2005. aastal suurendati seda osa 11,6 protsendile ning 2006. aastal 11,8 protsendile.

2005. aastal tõusis kohalike omavalitsuste puudujääk varasemalt 0,2 miljardilt 0,4 miljardi kroonini, kuid protsendina SKPst püsis defitsiit 0,2 protsendi juures. Puudujäägi absoluutnumbri kasvu põhjuseks oli kulude suurenemine enne 2005. aasta oktoobris toimunud kohalike omavalitsuste valimisi. 1990ndate aastatega võrreldes on puudujääk siiski vähenenud. Ühe põhjusena võib tuua lähenemise omavalitsuste eelarvetele seatud laenupiirangutele, mis tingib konservatiivsema eelarvestamise.

Tabel 3 Tsükliliselt ja struktuurselt tasandatud eelarvetasakaal 2001–2005 (% SKPst)

	2001	2002	2003	2004	2005
SKP nominaalkasv (%)	12,4	11,9	8,9	11,1	16,6
Potentsiaalse SKP kasv (%)	10,7	11,3	9,9	13,1	13,4
SKP lõhe (<i>output gap</i>)	1,5	0,6	-0,9	-1,7	2,8
Valitsussektori eelarvetasakaal	0,3	1,4	2,6	1,5	1,6
Tsükliline eelarve komponent	1,4	0,5	-0,9	-1,6	2,6
Tsükliliselt tasandatud eelarvetasakaal	-1,1	0,9	3,5	3,1	-1,0
Intressimaksed	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2
Tsükliliselt tasandatud primaartasakaal	-0,9	1,2	3,8	3,3	-0,8
Ühekordsed meetmed	-	-	-	-0,7	0,1
Struktuurselt tasandatud eelarvetasakaal	-	-	-	3,8	-1,1

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Rahandusministeeriumi SKP analüüs tootmisfunktsiooni meetodil näitab, et kui aastatel 2003–2004 kasvas Eesti majandus veidi alla oma potentsiaalse taseme, siis 2005. aastal ületas kasv potentsiaalset taset 2,8 protsendi võrra. 2005. aasta väga kiire kasvu põhjusena võib välja tuua sisenõudluse oodatust suurema kasvu, mis tulenes eurotsooni intressitsükli põhjast. Peale selle vähenesid seoses Euroopa Liiduga ühinemisega väliskaubanduse piirangud, mistõttu toimus ühekordne hüpe ekspordimahus.

Tsükliga kohandatud ja struktuurne eelarvetasakaal

Valitsuse keskpika perioodi eesmärgiks (*medium-term objective*, MTO) on hoida valitsussektori eelarve tasakaalus. Üks võimalus selle eesmärgi täitmist kontrollida on vaadelda nominaalset ehk tegelikku eelarvetasakaalu keskpika perioodi jooksul. Samas ei arvesta nominaalne eelarvetasakaal majanduse tsüklilisust – kui majandus kasvab potentsiaalsest tasemest kiiremini, on maksutulud suuremad ning riigi sotsiaalkulud, peamiselt töötubiraha, väiksemad. Kui majandus kasvab potentsiaalsest tasemest aeglasemalt, on olukord vastupidine – riigi maksutulud on väiksemad ning sotsiaalkulud suuremad. Hindamaks valitsussektori eelarvetasakaalu, millest on eemaldatud majanduse tsüklilisusest tulenevad kõikumised, kasutatakse tsükliliselt tasandatud eelarvetasakaalu meetodit.

Tsükliliselt tasandatud eelarvetasakaal näitab, millised oleksid valitsuse tulud ja kulud, kui SKP oleks potentsiaalsel tasemel. Tavaliselt käib tsüklilise eelarvetasakaalu tuletamine nii: 1) potentsiaalse SKP ja SKP lõhe leidmine; 2) valitsussektori maksutulude ja kulude sensitiivsuse hindamine ehk millisel määral mõjutab majandustsüklil tulusid ja kulusid; 3) tsüklilise komponendi eemaldamine nominaalsest tasakaalust. Lisades tsükliliselt tasandatud eelarvetasakaalule valitsussektori intressimaksud, leitakse tsükliliselt tasandatud primaarne eelarvetasakaal.

Tsükliliselt tasandatud eelarvetasakaalu kõrval kasutatakse ka struktuurset eelarvetasakaalu, mis saadakse, kui nominaalsest eelarvetasakaalust kõrvaldatakse peale majandustsükli mõju ka ühekordsed ja ajutised tegurid. Ajutisteks teguriteks nimetatakse neid eelarvele olulist mõju avaldavaid meetmeid, millel on tsükliga kohandatud eelarvetasakaalule ainult ajutine või ühekordne mõju. Struktuurse tasakaalu näitajat kasutatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluses hindamaks, kas liikmesriik on täitnud Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu soovitusi. See võimaldab paremini hinnata eelarvepositsiooni, kuna ühekordseid või ajutisi tegureid võidakse kasutada eelarvetasakaalu moonutamiseks. Ühtlasi on stabiilsuse ja kasvu paktis sätestatud, et liikmesriigid, kes ei ole saavutanud oma keskpika perioodi eesmärke, peavad igal aastal parandama oma struktuurset eelarvetasakaalu poole protsendi võrra SKPst.

Mõisted:

- Finantstasakaal – eelarve tulude ja kulude vahe.
- Primaartasakaal – intressimaksete võrra suurendatud finantstasakaal.
- Tsükliga kohandatud eelarvetasakaal (*cyclically adjusted balance*, CAB) – nominaalsest eelarvetasakaalust on eemaldatud tsüklilised komponendid.
- Tsükliliselt tasandatud primaartasakaal (*cyclically adjusted primary balance*, CAPB) – primaartasakaal, millest on eemaldatud tsüklilised komponendid.
- Struktuurne eelarvetasakaal (*structural budget balance*) – tsüklilisest eelarvetasakaalust ajutiste ning ühekordsete meetmete eemaldamisel leitud tasakaal.
- Potentsiaalne SKP – SKP tase, mis on saavutatav olemasolevate/kättesaadavate tootmissisendite optimaalsel kasutamisel, ilma täiendava hinnasurve abita.
- SKP lõhe (*output gap*) – tegeliku ja potentsiaalse SKP erinevus konkreetsel ajahetkel.

1.3.2 Valitsussektori eelarve tulude ja kulude struktuuri areng

Alates 1998. aastast on valitsussektori tulud olnud pidevalt allpool 40 protsenti SKPst. Aastatel 2000–2005 moodustasid valitsussektori tulud keskmiselt 37,9 protsenti SKPst, 2005. aastal esialgsel andmetel 37,5 protsenti. Maksuliste tulude osakaal valitsussektori eelarves on aastatel 2000–2005 olnud keskmiselt 85,6 protsenti, mittemaksuliste tulude osakaal 14,4 protsenti.

Suurim osa **valitsussektori tuludest** laekub kaudsetest maksudest. 2005. aastal moodustas laekumine kaudsetest maksudest 37,4 protsenti kõigist valitsussektori tuludest ehk 14 protsenti SKPst. Võrreldes 1996. aastaga on kaudsete maksude osakaal valitsussektori tuludes vähenenud 2,7 protsenti võrra.

Otsesed maksud moodustasid 2005. aastal valitsussektori eelarvest 19,8 protsenti, kusjuures läbi aegade on suure osa otseste maksude laekumisest moodustanud füüsilise isiku tulumaks ja juriidilise isiku tulumaks. Aastatel 1996–2005 on otseste maksude osakaal protsendina SKPst vähenenud 2,1 protsenti võrra, 9,5 protsendilt 7,4 protsendile, põhjuseks eelkõige tulumaksu määra alandamine ning maksuvaba tulu määra tõus.

Sotsiaalkindlustusmaksude osakaal valitsussektori tuludes oli 2005. aastal 29,3 protsenti ehk 11 protsenti SKPst. Sotsiaalkindlustusmaksude laekumine on valitsussektori tululiikidest olnud kõige stabiilsem – 1999. aastal laekunud kõrgeima taseme (12,4 protsenti SKPst) ning 2005. aastal laekunud madalaima taseme (11 protsenti SKPst) vahe on 1,4 protsenti.

Alates 1996. aastast on Eesti **maksukoormus** näidanud üldjoontes langustrendi, moodustades 1996. aastal 35,6 ning 2004. aastal 32,6 protsenti SKPst. 2005. aastal kujuneb maksukoormuseks esialgsel andmetel 32,7 protsenti SKPst. Maksukoormuse tõusu põhjuseks oli eelkõige 2004. aasta madal baas, mis omakorda tulenes Euroopa Liiduga ühinemisega kaasnenud käibemaksu “august”. Ka mõjutasid mitmed Euroopa Liiduga ühinemisest peale kehtima hakanud tulusid tõstvad maksumuudatused 2004. aastal peamiselt teise poolaasta, 2005. aastal aga terve aasta laekumisi.

Mittemaksuliste tulude osakaal valitsussektori tuludes oli 2005. aastal 13,5 protsenti ehk 5,1 protsenti SKPst. Alates 1996. aastast on mittemaksuliste tulude osakaal SKPst suurenenud 1,9 protsenti võrra, mille põhjuseks on eelkõige olnud toetuste laekumise kasv.

Et Eesti eelarvepoliitika eesmärk on läbi aastate olnud valitsussektori eelarvet keskpikal perioodil tasakaalus hoida, siis on **valitsussektori kulude** tase olnud ligilähedane tulude tasemele, püüdes üldjuhul 40 protsenti piires SKPst. Alates 2000. aastast on valitsussektori kulud pidevalt langenud, moodustades 2005. aastal 35,9 protsenti SKPst.

Alates 1996. aastast on sotsiaalkulutused moodustanud pidevalt üle 50 protsendi valitsussektori kuludest, olles seega kõige suurem kululiik. 2005. aastal moodustasid sotsiaalkulutused valitsussektori kuludest 55 protsenti ehk 19,7 protsenti SKPst. Sotsiaalkulutuste alla kuuluvad nii rahalised kui ka mitterahalised siirded. Sotsiaalkulutuste hulgas on suurimateks kululiikideks pensionikulud ning Haigekassa tehtavad kulutused ravile, terviseprotseduuridele, haigushüvitistele ning ravimite kompenseerimisele.

Suuruselt teise osa valitsussektori kulutustest moodustab ühiskondlik tarbimine. Ühiskondlik tarbimine on valitsussektori tarbimine, mida ei saa käsitleda kulutustena individuaalsetele tarbimisteenustele, näiteks avaliku sektori tervishoiusüsteemi hooldamine ning keskkonnakaitse. Ühiskondlikud tarbimiskulutused on alates 2000. aastast pidevalt vähenenud – osakaal SKPst on langenud 10,6 protsendilt 1999. aastal 8,1 protsendile 2005. aastal.

Investeeringuteks ning kapitaalremondiks kulutatavad summad moodustavad valitsussektori kogukuludest ligikaudu kümnendiku, 2005. aastal 4 protsenti SKPst. Selle kululiigi suhteliselt kõrge tase on tingitud üleminekumajanduse vajadusest teha mahukaid investeeringuid.

Subsiidiumide maksmiseks suunati 2005. aastal valitsussektori kuludest 2,9 protsenti ehk 1 protsent SKPst. Subsiidiumid on jooksvad ühepoolsed maksed, mida tootjad saavad valitsussektorilt või Euroopa Liidu institutsioonidelt. Maksete eesmärk on mõjutada tootmistaset, hindu või kompenseerida tootmisega seotud kulutusi.

Kõige väiksem osakaal on intressidele tehtavatel kulutustel, mis moodustasid 2005. aastal vaid 0,5 protsenti kõigist valitsussektori kulutustest ehk 0,2 protsenti SKPst. Intressimaksetele tehtavate kulutuste väiksus tuleneb Eesti madalast võlakoormusest.

Kui vaadata kulusid tegevusvaldkondade kaupa, siis sotsiaalsele kaitsele minevate kulude osakaal on pidevalt suurim, moodustades 2005. aastal Rahandusministeeriumi hinnangul 9,7 protsenti SKPst. Enamikus valdkondadest on kulude protsent SKPst püsinud enam-vähem samal tasemel, oluliselt on kulutused kasvanud majanduse valdkonnas ning vähenenud sotsiaalse kaitse ja hariduse valdkonnas.

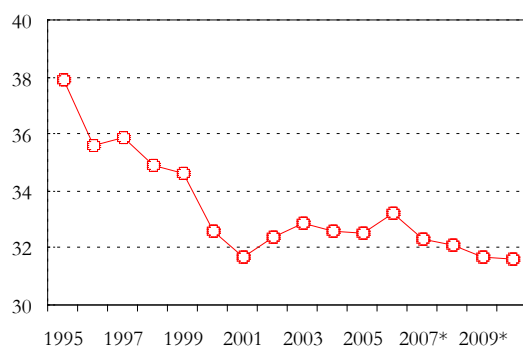
Tabel 4 Valitsussektori kulud tegevusharude (COFOG) kaupa (% SKPst)

	COFOG kood	2003	2004	2005
1. Üldised valitsussektori teenused	1	3,4	3,7	3,5
2. Riigikaitse	2	1,6	1,5	1,4
3. Avalik kord ja julgeolek	3	2,6	2,7	2,3
4. Majandus	4	3,7	5,4	5,7
5. Keskkonnakaitse	5	0,8	1,3	1,4
6. Elamu- ja kommunaalmajandus	6	0,6	0,5	0,4
7. Tervishoid	7	4,2	4,2	4,3
8. Vaba aeg, kultuur ja religioon	8	2,1	1,9	2,0
9. Haridus	9	7,2	5,6	5,1
10. Sotsiaalne kaitse	10	10,6	9,7	9,7
11. Valitsussektori kulud kokku	TE	36,7	36,4	35,9

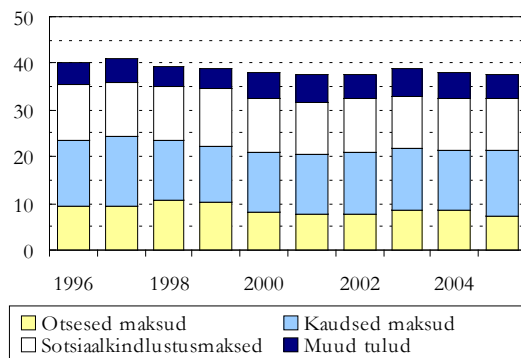
Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 4 Valitsussektori tulude ja kulude areng (% SKPst)

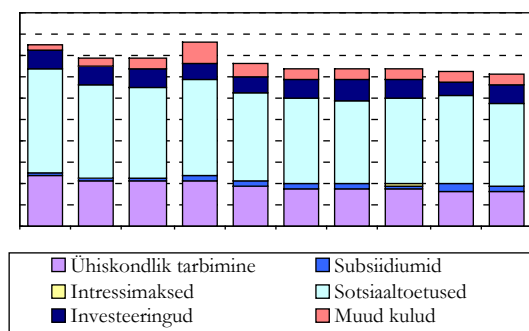
A. Maksukoormus

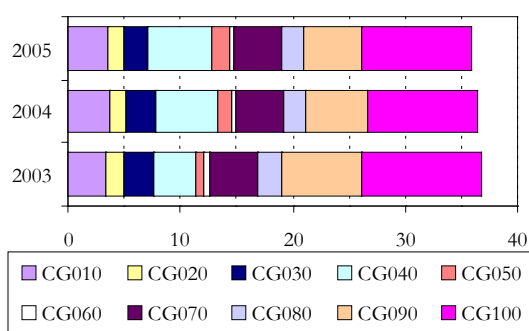
B. Valitsussektori tulude struktuur

C. Kulud majandusliku sisu järgi Eestis

D. Kulud tegevusvaldkonna järgi Eestis¹

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

¹CG010 – üldised valitsussektori teenused; CG020 – riigikaitse; CG030 – avalik kord ja julgeolek; CG040 – majandus; CG050 – keskkonnakaitse; CG060 – elamu- ja kommunaalmajandus; CG070 – tervishoid; CG080 – vaba aeg, kultuur ja religioon; CG090 – haridus; CG100 – sotsiaalne kaitse.

1.3.3 Valitsussektori eelarve finantseerimise areng

Eesti eelarvepoliitika põhieesmärk hoida valitsussektori eelarve keskpikal perioodil tasakaalus on väljendunud ka madalas **võlakoormuse** tasemes. 2005. aasta lõpus ulatus Eesti valitsussektori võlg esialgsel andmel 4,8 protsendini SKPst. Valitsussektori 7,9 miljardi krooni suurusest võlgnevusest moodustas kohalike omavalitsuste võlg 54,9 protsenti, olles alates 2002. aastast kasvanud 12,3 protsendi võrra. Peamiseks põhjuseks on siin omavalitsuste pidev puudujääk, mille katteks enam vara müüa pole, mistõttu toetatakse laenudele. Keskvalitsuse võlg vähenes 2005. aastal 0,7 protsendi võrra, kahanedes 2,2 protsendini SKPst, kuna ülejäägi tingimustes pole võõrraha kaasamiseks vajadust.

Võlgnevus väliskreditoridele oli 42,3 protsenti koguvõlast ehk aastavahetuse seisuga 3,3 miljardit krooni. Seejuures ulatus keskvalitsuse välisvõlg 2,6 miljardi kroonini ja kohalike omavalitsuste välisvõlg 700 miljoni kroonini. Viimastel aastatel toimunud aktiivne võõrkapitali kaasamine kohalike omavalitsuste poolt on suurendanud sisevõlga 4,6 miljardi kroonini. Võlainstrumentidest on suurima osakaaluga omavalitsuste võlg kodumaistele kommertsbankadele, mis 2005. aasta lõpus oli 2,4 miljardit krooni.

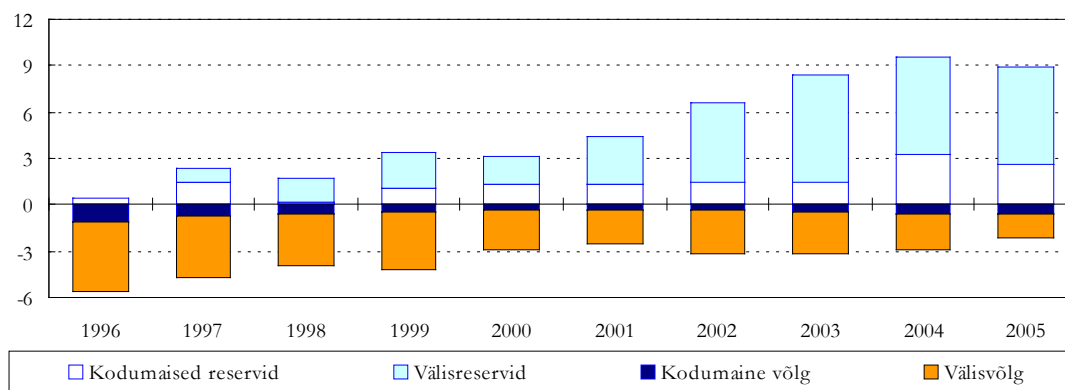
Tabel 5 Valitsussektori võlakoormuse muutumine 2005. aastal

	31. detsember 2004		31. detsember 2005		Muutus
	mln krooni	% SKPst	mln krooni	% SKPst	%
Valitsussektor	7 717	5,5	7 917	4,8	2,6
kodumaine võlg	4 200	3,0	4 572	2,8	8,9
välisvõlg	3 517	2,5	3 345	2,0	-4,5
sh keskvalitsus	4 116	2,9	3 588	2,2	-12,8
kodumaine võlg	893	0,6	987	0,6	10,5
välisvõlg	3 223	2,3	2 601	1,6	-19,3
sh kohalikud omavalitsused	3 623	2,6	4 343	2,6	19,9
kodumaine võlg	3 329	2,4	3 599	2,2	8,1
välisvõlg	294	0,2	744	0,4	153,1

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rabandusministeerium.

Vaatamata valitsussektori eelarve ülejäägile on valitsussektori võlg viimastel aastatel nominaalselt siiski suurenenud. Üheks põhjuseks on asjaolu, et keskvalitsus ei ole ülejääki kasutanud võla ennetähtaegseks tagasimaksmiseks ja vähendamiseks, kuna võlatase on rahvusvaheliste standardite järgi väga madal ning võla ennetähtaegne tagasimaksmine pole Eestile sõlmitud lepingutest lähtuvalt kasulik olnud. Ülejääki on kasutatud hoiuste suurendamiseks ning reservide moodustamiseks likviidsetest finantsvaradest, milleks on peamiselt madala riskiastmega võlakirjad. Keskvalitsuse finantsreservid ületasid 2005. aasta lõpus keskvalitsuse võla enam kui neljakordselt, ulatudes 14,7 miljardi kroonini ehk 8,9 protsendini SKPst. Finantsreservide suurem osa – 10,2 miljardit krooni – on investeeritud madala riskiastmega võlakirjadesse, 4,5 miljardit on aga erinevatel deposiit- ja muudel kontodel.

Joonis 5 Keskvõlg ja reservid perioodi lõpu seisuga (% SKPst)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

1.4 Rahvusvahelised hinnangud Eesti majandusele

Euroopa Liidu ja ERM IIga liitumisel oli **reitinguagentuuride** silmis oluline positiivne mõju Eesti majanduse usaldusväärsusele. Nii *Fitch IBCA* kui ka *Standard & Poor's* tõstsid Eesti riigi reitingut ühe astme võrra – tasemele A – juba 2005. aasta kevadel. Eurole ülemineku tõenäolist lühiajalist edasilükkumist ei hinnata suureks riskiks ning euro kasutuselevõttu alates 2008. aasta algusest peetakse pigem tõenäoliseks. Eesti suure jooksevkonto defitsiidi ning peamiselt euroga seotud ja kiiresti kasvavate välislaenude kontekstis peetakse eurole üleminekut siiski väga oluliseks. *Fitch* on lubanud Euroopa Komisjoni vastava positiivse otsuse järel tõsta Eesti krediitireitingut praeguse “positiivse väljavaatega” võrreldes. *Standard & Poor's* näeb suurimat takistust riigireitingu edasisele tõusule suhteliselt madalas *per capita* sissetulekus. Reitinguagentuuride poolt tuuakse positiivsena välja Eesti konservatiivset eelarvepoliitikat, kiiret majanduskasvu, pändlikke institutsioone, hästireguleeritud pangandust ning kõrget kohta majandusvabaduse edetabelis. Probleemidena nähakse suurt jooksevkonto defitsiiti, kiirenenud inflatsiooni, kiiresti kasvavat välisvõlga ning madalat elatustaset.

Eesti üks tunnusjoontest on **majanduslik vabadus**. *Heritage Foundation*'i 2006. aasta majandusvabaduse indeksis oli Eesti 157 riigi hulgas 7. kohal. Kõrge koha tagas Eestile suhteliselt liberaalne kaubanduspoliitika, avatus välisinvesteeringutele, vähene hinnakontroll ning hästiarenenud pangandussektor. Eestile antud hinnang halvenes pisut eelmise aastaga võrreldes, sest Eesti kehtestas Euroopa Liiduga ühinedes kõik selle väliskaubanduspiirangud. Eesti probleemsete valdkondadena on välja toodud riigi väiksusest tulenevat nn onupojapoliitikat ning varimajanduse suurt osakaalu.

Riigi arengu seisukohalt on oluline ka **vähene korrupsioon**. *Transparency International*¹ 2005. aasta korrupsiooni tajumise indeks asetask Eesti 159 riigi seas 27. kohale, eelmisel aastal asus Eesti 146 riigi seas 31. kohal. Seega edestab Eesti kõiki Euroopa Liidu uusi liikmesriike peale 25. kohal oleva Malta. Välisvaatlejad hindasid positiivselt püsivat tähelepanu korrupsiooni tõrjumisele. Mitmes valdkonnas on asjaajamine lihtsustunud ja laienenud on riigikontrolli tööulatus (lisandunud on õigus kontrollida kohalikke omavalitsusi).

Rahvusvaheliselt on suhteliselt kõrgelt hinnatud ka Eesti **konkurentsivõimet**. Juhtimise Arendamise Instituudi² *World Competitiveness Yearbook 2006* hinnangul tõusis Eesti konkurentsivõime 61 riigi seas 6 koha võrra – 20. kohale. Koondindeksid edestab Eesti kõiki teisi ELi uusliikmeid, keda raport hõlmab (Tšehhi, Slovakkia, Ungari, Kreeka, Sloveenia ja Poola). Kõige rohkem paranesid aastaga järgmised Eesti näitajad: märgatavalt suurenes välisinvesteeringute sisse- ja väljavool, eksport, arvutite hulk inimese kohta, börsi käive ning alanes noorte tööpuudus. Eesti tulemusele mõjus negatiivselt tunnipalga ja inflatsiooni kiire kasv, valitsuse subsidiumide tõus, vähene tähelepanu teadusele, kestva töötuse kasv, majanduse avatuse ning finantsinstitutsioonide läbipaistvuse vähenemine. Antud uurimuse järgi on Eesti tugevuseks kiire majanduskasv ja majandusvabadus. Eesti konkurentsivõime paranemist takistab vajalike oskustega tööjõu puudus ning napp panustamine teadusele ja haridusele. Kõige kehvem on hinnang infrastruktuurile. IMD² arvates on peamisteks Eesti konkurentsivõimet pärssivateks teguriteks kvalifitseeritud inseneride puudus, arvutite vähesus, terviseprobleemid (AIDS, alkohol, narkootikumid) ning majanduse suur energiantensiivsus.

Riikide konkurentsivõimet hindab ka Maailma Majandusfoorum³, mille ülemaailmses konkurentsivõime raportis 2005–2006 oli Eesti uute Euroopa Liidu liikmete seast kõige kõrgemale kohale paigutatud. Kasvu konkurentsivõime indeksi pingereas, mis hindab riigi järgmise 5–8 aasta *per capita* majanduskasvu perspektiivi, püsis Eesti teist aastat 20. kohal. Peamisteks probleemideks Eesti majanduses on selle indeksi põhjal haritud tööjõu puudus, ebaefektiivne bürokraatia, juurdepääs finantseerimisele, puudulik tööetika ja ebapiisav infrastruktuur. Suhteliselt vähem probleemsed on valuutavahetus, poliitiline ebastabiilsus, inflatsioon, korrupsioon ja tööjõu regulatsioon. Ärikliima indeksis, mis hindab riikide tootlikkust ehk nende SKPd *per capita*, tõusis Eesti eelmise aastaga võrreldes ühe koha võrra ehk 26. kohale, kusjuures ärikeskkond sai parema hinnangu kui ettevõtete töökorraldus ja juhtimine.

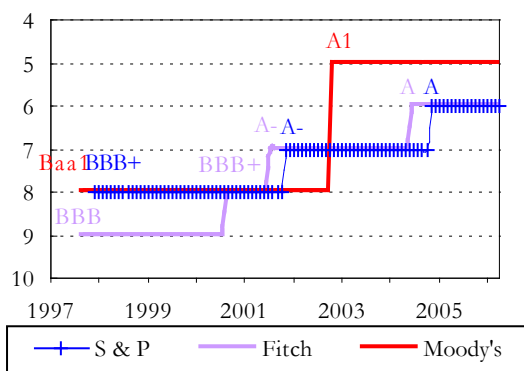
² Institute for Management Development (IMD).

³ World Economic Forum (WEF).

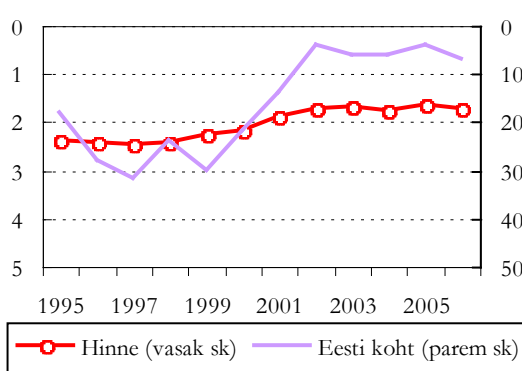
Maailmapanga **ettevõtluse lihtsuse** uuringus *Doing Business 2006* paistab Eesti 155 riigi seas üsna heas valguses, olles 16. kohal. Siiski edestavad Eestit Euroopa Liidu riikidest Taani, Ühendatud Kuningriik, Iirimaa, Soome, Rootsi ja Leedu. Positiivne on ettevõtte asutamise ja kinnisvara registreerimise kulude väiksus, seaduste jõustumise aja lühidus/kulude väiksus ja töötajate koondamise lihtsus. Ettevõtte loomine ning kinnisvara registreerimine võtavad teiste riikidega võrreldes siiski palju aega, inimeste tööaeg pole eriti paindlik, laenu tagatise hankimise kulud on suured ning ettevõtte sulgemine on suhteliselt ressursimahukas.

Joonis 6 Rahvusvaheline hinnang Eesti arengule

A. Eesti riigireitingute dünaamika

B. Majandusvabaduse indeks

Allikas: Standard & Poor's, Fitch Ratings, Moody's, Heritage Foundation.

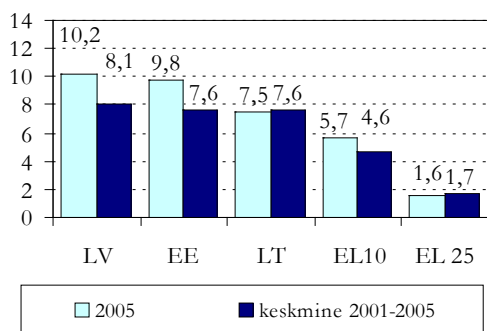
1.5 Eesti peamiste majandusnäitajate võrdlus teiste Euroopa Liidu liikmesriikide näitajatega

Mitmed Eesti makromajandusnäitajad kalduvad teiste Euroopa riikidega võrreldes äärmustesse. Selle peamisteks põhjusteks on Eesti liberaalne majanduskeskkond ning kiiresti arenev väike avatud majandusmudel.

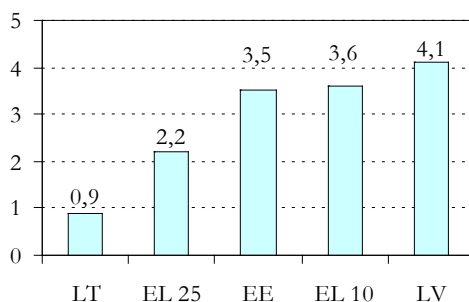
Eesti on suutnud aastatel 2001–2005 säilitada kõrge keskmise majanduskasvu (7,6 protsenti), jäädes selle näitaja osas alla vaid Lätile (8,1 protsenti). Ka 2005. aasta majanduskasvu osas edestab Eestit (9,8 protsenti) vaid Läti (10,2 protsenti). Kui 1990. aastate algusest alates on uute liikmesriikide majandus kasvanud enam-vähem samas tempos, siis viimasel viiel aastal on Balti riikide majanduskasvu kiirus märgatavalt ületanud uute liikmesriikide keskmist.

Joonis 7 Majanduskasv ja inflatsioon (harmoneeritud tarbijahinnaindeks – HICP)

A. Majanduskasv 2005 ja 2001-2005 (%)

B. Keskmise HICP 2001-2005 (%)

Allikas: Eurostat.

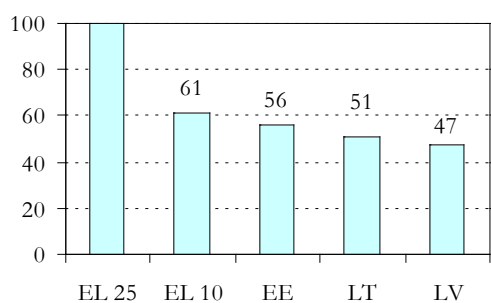
Tänu kiirele majanduskasvule, liberaalsele majanduskeskkonnale (kiire erastamine, jaotamata kasumi tulumaksuvabastus) ning tihedale integreeritusele Euroopa majandusruumiga on Eestil õnnestunud kaasata välisinvesteeringuid oluliselt suuremas mahus kui Lätil ja Leedul ning uutel liikmesriikidel keskmiselt.

Viimase viie aasta inflatsiooni osas jääb Eesti (3,5 protsenti) uute liikmesriikide keskmise taseme lähedale, ületades siiski – vaatamata sarnasele majanduse kasvutempole – oluliselt Leedu vastavat näitajat. Hinnatasemelt on Eesti 2004. aasta andmetel uute liikmesriikide keskmisele (64,2 protsenti EL25st) küllaltki lähedal (62,9 protsenti EL25st). Eesti hinnatase on uute Euroopa Liidu liikmesriikide seas madalam vaid Maltast, Sloveeniast ja Küprosest.

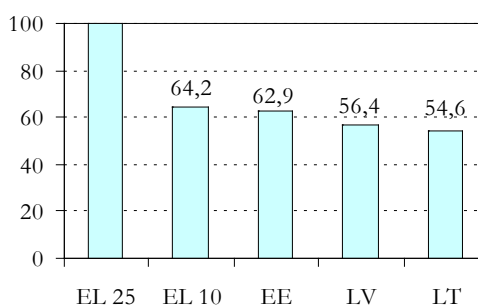
Vaatamata majanduse kiirele kasvutempole jääb Eesti hinnatasemega korrigeeritud kogutoodang ühe elaniku kohta (SKP *per capita* PPS) 2005. aastal (56 protsenti EL25st) alla uute liikmesriikide keskmisele (61 protsenti EL25st). Ostujõult edestab Eesti peale Läti (47 protsenti) ja Leedu (51 protsenti) ka Poolat (50 protsenti) ning Slovakkia (54 protsenti). Eesti elatustase on EL25ga võrreldes tunduvalt madalam kui Eesti hinnatase.

Joonis 8 Ostujõud (hinnatasemega korrigeeritud kogutoodang elaniku kohta) ja hinnatase

A. SKP per capita PPS 2005 (EL 25=100)

B. Hinnatase 2004 (EL 25=100)

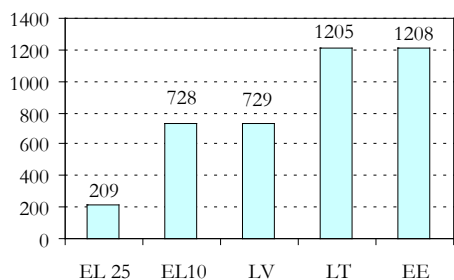
Allikas: Eurostat.

Eesti hinnataseme suhteliselt kiiret kasvu on põhjustanud Eesti väikese majanduse avatus koos valuutakomitee süsteemiga, mis ei võimalda kasutada välismaiste šokkide mõju vähendamiseks vahetuskursipoliitikat. Samas osutus valuutakomitee süsteem 1990. aastate alguses suure inflatsioonisurve maandamisel väga heaks lahenduseks. Eesti inflatsiooni suur tundlikkus energiahinna suhtes on tingitud meie majanduse äärmiselt kõrge energiaintensiivsusest. Eesti tarbib ühe SKP ühiku tootmiseks kuus korda rohkem energiat (1208 ühikut) kui EL25s keskmiselt (209 ühikut). Suures osas on see seletatav põlevkivienergeetika madala tootlikkusega teiste kütuseliikidega võrreldes ning Nõukogude Liidu aegsest madalast energiahinnast tingitud vähese säästlikkusega. Näiteks Soome vastav näitaja on kõigest 281 ühikut, vaatamata väga energiamahuka paberitööstuse olemasolule.

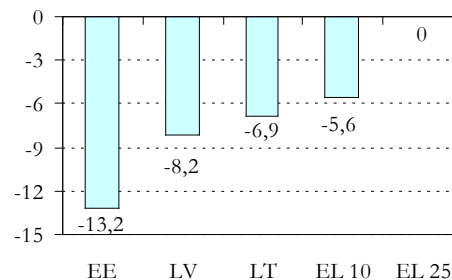
Suur jooksevkonto puudujääk on omane kõigile Balti riikidele ning on põhjustatud nende suurest investeerimisvajadusest, mida ei ole suutnud katta riigi residentide säästud.

Joonis 9 Majanduse energiaintensiivsus ja jooksevkonto puudujääk

A. Tarbitud energia SKP ühiku tootmiseks 2003

B. Jooksevkonto defitsiit 2003 (% SKPst)

Allikas: Eurostat.

Tööpuuduse määra osas on Eesti teinud viimase viie aasta jooksul märkimisväärseid edusamme - tööpuuduse määr on vähenenud koguni 5 protsendi võrra, olles 2005. aastaks madalam laienenud Euroopa Liidu keskmisest tööpuuduse näitajast.

Tabel 6 Tööpuuduse määr, tööhõive määr kokku ning eakate tööhõive määr (%)

	Tööpuuduse määr			Tööhõive määr			Tööhõive määr		
	15–64-aastased			15–64-aastased			55–64-aastased		
	1995	2000	2005	1995	2000	2004	1995	2000	2004
EL 25	-	8,6	8,7	-	62,4	63,3	-	36,6	41,0
EL 15	10,1	7,7	7,9	60,1	63,4	64,7	36,0	37,8	42,5
Eesti	-	12,8	7,9	-	60,4	63,0	-	46,3	52,4
Läti	-	13,7	9,0	-	57,5	62,3	-	36,0	47,9
Leedu	-	16,4	8,2	-	59,1	61,2	-	40,4	47,1

Allikas: Eurostat.

Samal ajal on tööhõive määr suurenenud 2004. aastaks 63 protsendini, mis on lähedal Euroopa Liidu keskmisele. Keskmisest tunduvalt kõrgem on Eestis aga eakate inimeste (55–64-aastaste) tööhõive määr, seda tänu pensionilemineku ea järkjärgulisele tõstmisele 63. eluaastani. Üheks Eesti tööturu eripäraks on asjaolu, et Eestis moodustavad osajaga töötajad vaid *ca* 8 protsenti kogu hõivatute arvust, samal ajal kui Euroopas on vastav näitaja keskmiselt 18–20 protsenti. Samuti torkab silma Eesti madal tööviljakus – praegusel hetkel moodustab tööviljakus vaid veidi üle poole Euroopa Liidu keskmisest.

Naaberriikides Lätis ja Leedus on tööturu näitajad võrreldavad Eesti omadega. Tööpuuduse määr on Lätis ja Leedus viimase viie aasta jooksul oluliselt vähenenud, kuid on siiski mõnel määral kõrgem kui Eestis. Ka üldine tööhõivemäär on sarnane, 61–62 protsenti. Eakate tööhõive määra osas edestavad Läti ja Leedu Euroopa Liidu keskmist, kuid Lissaboni 50-protsendilisest eesmärgist on veel mõni protsent puudu, samal ajal kui Eesti ületas nimetatud eesmärgi 2 protsendiga juba 2004. aastal. Osajaga töö on Lätis enam levinud (*ca* 10 protsenti hõivatute arvust), Leedus aga vähem (*ca* 6,5 protsenti hõivatute arvust). Tööviljakus on Lätis pisut alla ja Leedus üle poole Euroopa Liidu keskmise.

Tabel 7 Osajaga hõivatute osakaal koguhõivest ning tööviljakus hõivatute kohta (%)

	Osajaga hõivatud osakaal kogu hõivest			Tööviljakus EU25=100%		
	1995	2000	2005	1996	2000	2005*
EL 25	-	16,4	18,5	100	100	100
EL 15	16,0	17,9	20,3	108,0	107,3	105,8
Eesti	-	6,8	7,7	32,9	42,4	54,4
Läti	-	11,1	9,6	32,0	38,3	46,0
Leedu	-	9,1	6,5	30,9	41,0	51,5

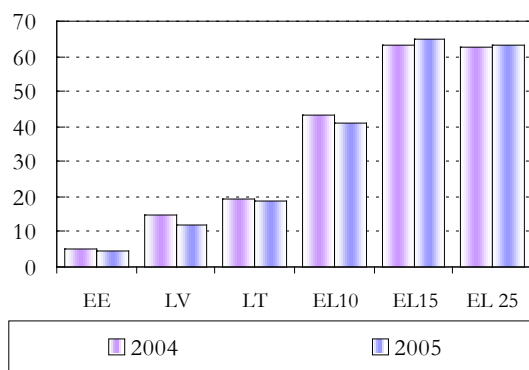
* *prognoos*

Allikas: Eurostat.

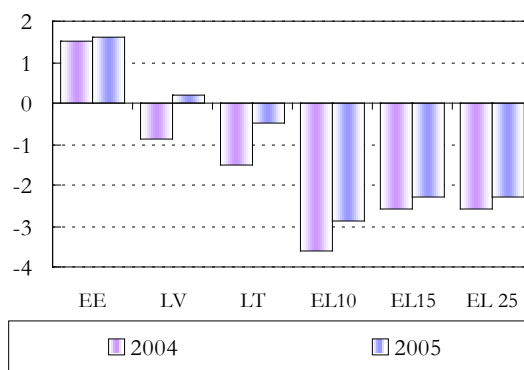
Rahvusvahelises võrdluses paistab Eesti silma oma sisuliselt olematu valitsussektori võla (2005. aastal 4,8 protsenti SKPst) ning eelarveülejäägiga (2005. aastal 1,6 protsenti SKPst). Kõigi Euroopa Liidu liikmesriikide keskmised näitajad olid samal aastal vastavalt 63,4 protsenti ja -2,3 protsenti ja uutel liikmesriikidel vastavalt 41,1 protsenti ja -2,9 protsenti. Valitsussektori võlg on väike kõigil Balti riikidel – erinevalt teistest Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest pole neil iseseisvuseelse perioodi kohustusi.

Joonis 10 Riigi rahanduse näitajad Eestis ja ELis (% SKPst)

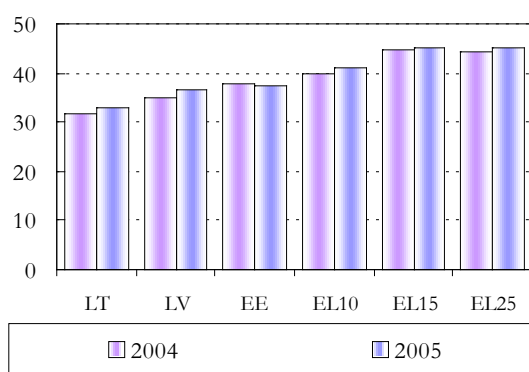
A. Valitsussektori võlg

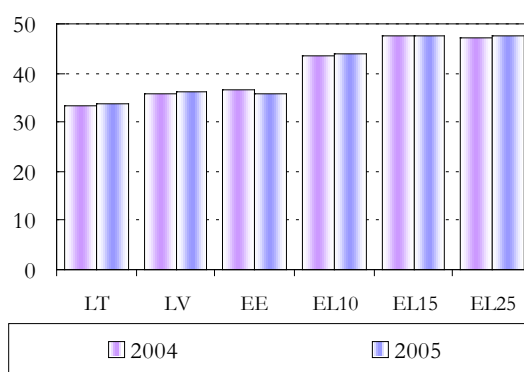
B. Valitsussektori eelarvetasakaal

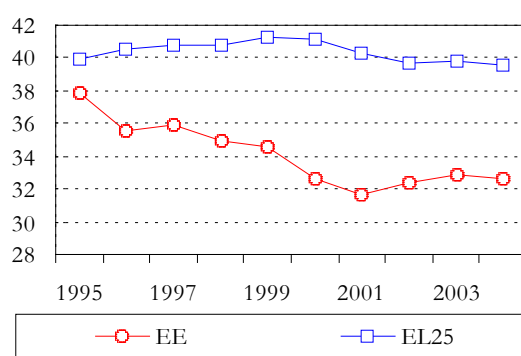
C. Valitsussektori tulud

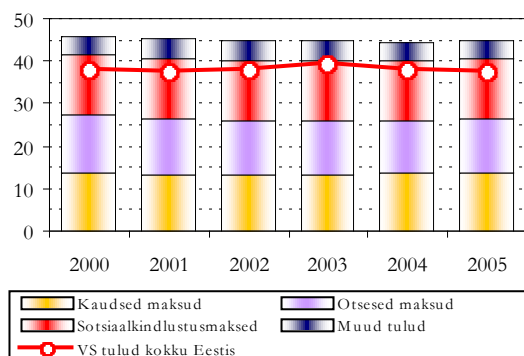
D. Valitsussektori kulud

E. Maksukoormus

F. Valitsussektori tulude struktuur EL25s

Allikas: Eurostat.

Eesti valitsussektori tulud moodustasid 2005. aastal 37,5 protsenti SKPst, ületades seega teiste Balti riikide tulusid, kuid jäädes alla nii EL10, EL15 kui ka EL25 keskmisele. Võrreldes Läti ja Leeduga on tulude suure osakaalu taga muuhulgas Eesti maksuhalduri parem töö maksude kogumisel. Kui 2004. aastal ületasid nii tulud kui ka kulud Läti ja Leedu näitajaid, siis 2005. aastal jäi Eesti valitsussektori kulude tase madalamaks kui Lätis. EL25 valitsussektori tulude keskmine tase oli 2005.aastal 45 protsenti SKPst. Võrreldes 2000.

aastaga on see vähenenud 0,8 protsendi võrra, kusjuures tulude vähenemine on toimunud eelkõige otsesete maksude arvel. Kui 2000. aastal moodustasid otsesed maksud 13,8 protsenti SKPst, siis 2005. aastal oli see juba 12,8 protsenti SKPst.

Maksukoormus ulatus Eestis 2005. aastal 32,5 protsendini SKPst, jäädes EL25 maksukoormusele alla 7,7 protsendi võrra. Kui EL25 keskmine on alates 1995. aastast püsinud enam-vähem samal tasemel, siis Eesti maksukoormus on sellel ajavahemikul langenud 5,4 protsendi võrra.

1.6 Väliskeskkond: globaalsed ja Euroopa arengutrendid

Selleks, et kavandada riiklikke tegevusi Eesti arengu suunamiseks, on vaja arvesse võtta ka väliskeskkonnast tulenevaid mõjusid, võimalusi ja ohte, mis loovad meie tegevusele konteksti ja võivad olulisel määral mõjutada selle tulemuslikkust. Seega on oluline analüüsida, millised on peamised ennustatavad üleilmsed ning Euroopat puudutavad sotsiaalmajanduslikud ja ühiskondlikud arengutrendid. Tegemist on trendidega, mida Eestil on võimalik omapoolse riikliku poliitikaga mõningal määral mõjutada, kuid nende realiseerumine sõltub siiski valdavalt Eestist väljaspool toimuvast.

Jätkuv üleilmastumine

- Üleilmastumise mõjul tihenevad majandussuhted riikide vahel üle kogu maailma ning toimub ühtsete kaupade, teenuste, kapitali-, informatsiooni- ja tööjõuturgude laienemine. Üleilmastumise peamiseks hoogustajaks ja ka tulemiks on väliskaubanduse liberaliseerimine. See aitab avatud majandusega väikeriigil saada üle siseturu piiratusest ning avardab majandustegevuse võimalusi olukorras, kus meie ettevõtete pakkumise maht ja kvaliteet pidevalt kasvavad.
- Tänu väliskaubanduse liberaliseerimisele ja maailma majanduskasvust tingitud suhete tihenemisele saab Eesti arendada majandussidemeid maailma kõige kiiremini arenevate piirkondadega – Hiinaga, Indiaga, Kesk- ja Ida-Euroopaga, Türgiga jne.
- Samuti võidab Eesti kasvavast kaubandusest, sest on transiidimaa. Eeldusel, et Eestil õnnestub transiidisektori läbilaskevõime osas kaubandusvõimaluste arenguga sammu pidada. Täiendavaks võimaluseks on pöörata senisest oluliselt suuremat tähelepanu transiitkaupade ümbertöötlemisele ning neile Eestis võimalikult suure lisandväärtuse lisamisele, mis kasvataks transiidist saadavat kasu märkimisväärselt.
- Üleilmastumine suurendab samas riikidevahelist sõltuvust – väikese, avatud ja maailmamajandusse

integreeritud Eesti majanduse jaoks tähendab see suurenevat sõltumist majandus- ja kaubanduspartnerite tsüklitest ning sellest tulenevaid riske nii makro- kui mikrotasandil. Selle riski maandamise üheks võimaluseks on majanduspartnerite mitmekesistamine, milleks üleilmastumine samuti eeldused loob.

- Meie majanduse avatuse ja partneritest sõltumise tõttu on Eesti tundlik proteksionismi eri vormide suhtes, mis piiravad või pidurdavad kauplemis- ja suhtlemisvõimalusi.
- Peale majandussuhtluse ja -sidemete kaasneb üleilmastumisega (tõugates seda omakorda tagant) ka inimeste suurem mobiilsus ja tihedam omavaheline suhtlemine. Avarduvad rahvusvahelise äritegevuse, õppimise, kogemuste ja teadmiste vahetamise võimalused.
- Ka meil on tööturu globaalsest laienemisest nii mõndagi võita – see võimaldab Eesti elanikel oma konkurentsivõimet tõsta. Ajutiselt võib küll tekitada probleeme tööjõu liikumisega kaasnev tööjõupuudus mõnes majandusharus. Pikaajaliselt on aga märkimisväärseks riskiks “ajude äravool” ehk Eestile väärtusliku tööjõu (tippspetsialistide ja oskustööliste) mujale liikumise oht.
- Tööturu globaalne laienemine loob vananeva ja väheneva rahvastikuga riikidele (sealhulgas Eestile) võimaluse lõigata kasu kiirelt kasvava rahvaarvuga riikidest pärit inimeste immigratsioonist – eriti tippspetsialistide ja teadlaste Eestisse toomise kaudu. Samas võib see kaasa tuua uut laadi sotsiaalseid probleeme ja ühiskonna sidususe vähenemist, seda eelkõige lühiperspektiivis.
- Rahvusvaheliselt kasvava majandus- ja inimsuhtluse tulemuseks on rahvusvaheliste koostöövõrgustike tihenemine. See loob täiendavaid võimalusi teadmiste ja kogemuste vahetuseks ja siirdeks ning otseseks äritegevuseks, suurendab siseriiklikku sotsiaalset ja inimkapitali.
- Rahvusvahelise suhtluse, liikuvuse ja koostöö tingimustes suureneb rahvusvaheline turism, mis võimaldab täiendavalt majanduselu hoogustada.

Euroopa lõimumise jätkumine ja Läänemereäärne koostöö

- Regionaliseerumine ehk lähestikku paiknevate riikide ja piirkondade tihedam lõimumine võimaldab veelgi üleilmastumisega seotud arenguid: regionaalne suhtlus on oluliselt tihedam ja mastaapsem kui globaalne (st regioonidevaheline). Euroopa raames mõjutab suhtluse elavnemist nii Euroopa Liidu lõimumise süvenemine kui ka Euroopa Liidu laienemine.
- Eesti majandusedu jätkumise tagamiseks on üheks võimaluseks kindlasti meie kiire ühinemine Euroopa majandus- ja rahaliiduga ning euro kasutuselevõtt.

- Regionaliseerumise kontekstis on Eesti jaoks oluline koostöövõimalus Läänemere maade, eriti Skandinaavia riikidega (sealhulgas “Põhjala dimensiooni” kaudu), Balti riikide ning Euroopa Liidu lähinaabritega, eeskätt Venemaaga. Läänemere piirkonna näol on tegemist Euroopa kõige kiiremini areneva ja perspektiivikama piirkonnaga, kus asub ühtlasi osa maailma konkurentsivõimelisimatest riikidest.

Rahvusvahelise konkurentsi ja riikide konkurentsivõime tähtsuse kasv

- Üleilmastumine ja regionaliseerumine annab ettevõtetele võimaluse oma tegevuse laiendamiseks üle riigipiiride, samas toob see ka kaasa karmi rahvusvahelise konkurentsi.
- Globaliseerunud maailmas paigutatakse tootmis- ja äriefunktsioonid sageli ümber riikidesse, kus neid teostatakse odavamalt ja/või kvaliteetsemalt. Samas säilitatakse kontroll sissetuleku taseme säilitamise ja tõstmise seisukohalt kõige kriitilisemate, tootearendus- ja koordineerimisfunktsioonide üle. Seda väljendab pidev otsuste välisinvesteeringute kasv maailmas.
- Otsese kulueelise kõrval muutuvad aina tähtsamaks teised kohaspetsiifilised eelised. Just välisinvesteeringute puhul mõjutab otsuseid üha enam kohalike spetsiifiliste teadmiste ja oskuste olemasolu (suhetatud hinnaga): lisaks otsuste välisinvesteeringute üha kasvavale mahule on näha ka investeeringute kvaliteedi kasvu. See avaldub loodavate töökohtade keerukuses, äritegevuse teadmiste- ja tehnoloogiapõhisuses jne.
- Üleilmastumine muudab riikide heaolu kasvu võtmeteguriks konkreetses riigis või regioonis elavad nutikad inimesed ning nende suutlikkuse maailmale võimalikult teadmiste- ja oskustemahukamaid tooteid ja teenuseid pakkuda.
- Parimad ja püsivaimad arenguvõimalused on pikas perspektiivis vaid seal, kus tööjõu hariduse kvaliteet, tööjõuturu ja haridussüsteemi paindlikkus ning ettevõtete ja ühiskonna innovatsioonivõime võimaldavad kohandada kohalikke tootmistegureid muutustega globaalses majanduses. Samas on just kõige kiiremini kasvavad ettevõtted ja riigid need, mis arendavad välja paindliku, aga selgelt fokuseeritud ekspertiisi ja konkurentsieelise teatavas valdkonnas ning on ise turgude arengu kujundamisel aktiivsed osalised.
- Kulueelisele põhinev konkurentsivõime ei ole jätkusuutlik ning sellega kaasneb risk jääda maailmamajanduses tagasihoidlikult tasustatud allhanketegijaks.

Paindlikuma ja säästlikuma heaoluühiskonna mudeli levik

- Riigi arengu- ja heaolutase sõltub üha enam riigi tehnoloogilisest arengust ja konkurentsivõimest, ning rahvastik väheneb ja vananeb. Seetõttu peetakse üha olulisemaks paindliku heaoluühiskonna mudeli rakendamist, mis tähendab sotsiaaltoetuste skeemide reformimist ja liikumist toimetuleku toetamiselt arengu toetamisele.
- Heaoluühiskonna jätkusuutlikkus sõltub paljuski ühiskonna säästlikkusest. Seetõttu kasvab keskkonna- ja säästva arengu alane teadlikkus ja levib roheline mõtteviis. Üha enam pööratakse tähelepanu ökoloogilise tasakaalu säilitamisele, keskkonnasõbralike majandusmehhanismide ja tehnoloogiate (sealhulgas taastuvenergia) väljatöötamisele ja juurutamisele, keskkonnakaitse- ja terviseohutusnõuete karmistamisele ja täitmisele, oma tervise ja kohaliku elukeskkonna eest hoolitsemisele jne.
- Keskkonnasäästlikkusest on kujunemas üks olulisi majanduslikke konkurentsifaktoreid, sest kasvab nii ettevõtete kui isikute nõudlus vastavate (nt ökoloogiliselt puhaste) kaupade ja teenuste järele. Loodusvarasid, bioloogilist mitmekesisust ja saastamata keskkonda hakatakse hindama looduskapitalina.

Uute tehnoloogiate jätkuv kasutuselevõtt ja innovatsiooni tähtsus

- Riikide majanduslik ja ühiskondlik areng sõltub 21. sajandil rohkem kui kunagi varem riigi tehnoloogilisest arengutasemest ja -potentsiaalst. Teaduse ja tehnoloogia võtmevaldkondadeks ning arengumootoriteks on maailmas omakorda info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, biotehnoloogia, nano- ja materjalitehnoloogia, üha enam ka sotsiaalsed tehnoloogiad ning neil tehnoloogiatel põhinevad uued tooted ja teenused.
- Aina olulisem on eri distsipliinide ja tehnoloogiate omavaheline põimimine ja ristikasutuste arendamine, samuti vanade, traditsiooniliste lahenduste täiendamine ja rikastamine uute, kõrgtehnoloogiliste komponentidega.
- Tehnoloogiate kasutuselevõtuks ja innovatsiooniks loob aluse maailmas jätkuv ja pidevalt kiirenev uute tehnoloogiate ja protsesside väljatöötamine, arendamine ja rakendamine. Sellest kasusaamine sõltub aga tehnoloogiate ja lahenduste leviku ja siirdamise edukusest ning absorbeerimisvõimest.

Rahvusvaheliste kriisiolukordade sagenemine

- 21. sajandi üheks märksõnaks on saanud rahvusvaheliste kriisiolukordade sage teke ja kiire levik,

mida tingib üleilmastumise mõjul suurenenud riikidevaheline sõltuvus ja aegruumiliste vahemaade vähenemine.

- Epideemiapuhangud, terrorismiaktid ja looduskatastroofid võivad olulisel määral häirida tavapäraselt elukorraldust ja pidurdada riiklikku arengut – eriti arvestades, et nendele olukordadele reageerimine nõuab sageli eelarveliste vahendite intensiivset ja kiiret ümbersuunamist.

1.7 Eesti arengu võtmeprobleemid

Makromajandusliku analüüsi ning “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” aluseks olevate valitsemisalade arengukavades sisalduva valdkondade hetkeolukorra analüüsi põhjal saab üldistavalt välja tuua Eesti edasise arengut piiravad võtmeprobleemid, mille lahendamiseks sõltub kirjeldatud väliskeskonna trendidele ja siseriiklikele arenguvajadustele reageerimise tõhusus.

Vähenev rahvaarv ja vananev rahvastik

- Rahvastiku kahanemine väikese sündimuse ja negatiivse iibe tõttu ning eluea pikenedes tulenev rahvastikuarvu langus vähendab olemasolevat tööjõudu ning seab surve alla riiklikud sotsiaalkaitse- ja tervishoiusüsteemid ning eelarvepoliitika pikaajalise jätkusuutlikkuse.

Rahva kehv tervislik seisund ja enneaegne suremus

- Lisaks väikesele sündimusele ja rahvastiku vananemisele kaotab Eesti tööealist ja -võimelist elanikkonda rahva kehv tervise seisundi ning enneaegse suremuse tõttu.
- Vaatamata mõningatele positiivsetele muutustele on keskmine eeldatav eluiga Eestis endiselt tunduvalt madalam kui paljudes teistes Euroopa Liidu riikides, olles madalam ka uute liikmesriikide keskmisest tasemest. Endiselt on suur naiste ja meeste keskmise eeldatava eluea erinevus (11 aastat). Meeste madala keskmise eeldatava eluea peamiseks põhjuseks on varajane suremus südame-veresoonkonna haiguste, kasvaja ja välispõhjuste tõttu (nagu liiklus- ja olmetraumad, enesetapud jms).
- Üle poole Eesti elanike haiguskoormusest langeb tööealisele elanikkonnale (20–64 aastat).
- Eestlased ei väärtusta piisavalt tervislikke eluviise. Suur osa Eesti elanikkonna tervisekaost tuleneb riskikäitumisest: alkoholi liigtarvitamisest, suitsetamisharjumusest ja vähesest füüsilisest aktiivsusest. Süvenev sotsiaalne ja majanduslik ebavõrdsus suurendab riskikäitumist ühiskonnagruppides, mis on niigi teistest haavatavamad – näiteks töötud, madala sissetuleku ja haridusega inimesed. Samuti on

suurenenud laste ja noorukite riskikäitumine, peamiselt suitsetamine ning alkoholi ja narkootikumide tarvitamine, mis kahjustab nii laste arengut kui ka nende tervist täiskasvanueas.

- Nakkushaiguste osas on Eestis peamiseks probleemiks HIV-nakkuse kiire levik ja sagenev haigestumine AIDSi, mis võib lähiaastatel muutuda üheks Eesti suurimaks sotsiaal-majanduslikuks probleemiks ja peamiseks tööjõukao põhjuseks.
- Töökeskkond ja elukeskkond tervikuna ei toeta tervist. 2004. aastal kasvas eelmise aastaga võrreldes surmaga lõppenud tööõnnetuste arv (Tööinspektsiooni andmetel vastavalt 5,6 ja 5,7 100 000 töötaja kohta). Euroopa Liidu riikides oli vastav arv 2000. aastal poole võrra väiksem. Kõige enam haigestumist põhjustavateks keskkonnateguriteks on Eestis välis- ja ruumiõhk, joogivesi, toit, kemikaalid ja ekstreemolukorrad.
- Olemasolev rahvatervise- ja tervishoiusüsteem ei võimalda töö- ja elukeskkonnast tulenevate terviseprobleemidega tõhusalt toime tulla. Haiguse korral ei ole inimestele tagatud nende vajaduste vastavad tervishoiuteenused. Vaatamata sellele, et haiglate ja voodikohtade arv on aasta-aastalt vähenenud, on aktiivravi haiglavõrk endiselt liiga suur ning selle ebaoptimaalse ja amortiseerunud infrastruktuuri ülalpidamine kulukas. Samal ajal ei ole piisav hooldusravi ja taastusraviteenuste kättesaadavus.

Vähe teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni; vastava infrastruktuuri ja inimkapitali ebapiisavus

- Eestis ei arendata aktiivselt kohalikke teadmispõhiseid konkurentsieeliseid, ei kasvatata teadmiste ja tehnoloogia siirdeks vajalikku absorbeerimisvõimet ega kujundata kvaliteetsete välisinvesteeringute kaasamiseks tarvilikku konkurentsibaasi. Seda iseloomustab muuhulgas tehtavate teadus- ja arendustegevuse (T&A) ja innovatsiooni investeeringute maht, mis on madal eelkõige ettevõtete osas. Eesti T&A kogukulutused moodustasid 2004. aastal 0,91 protsenti SKPst (Euroopa Liidu keskmine on 1,93 protsenti) ning ettevõtete investeeringud sellest vaid 36,5 protsenti (Euroopa Liidu keskmine 56 protsenti) – kuigi ettevõtete osakaal on järk-järgult kasvanud.
- Innovatiivsete ettevõtete osakaal tõusis 2000. aasta 36 protsendilt 49 protsendini 2004. aastal. Samuti on suurenenud ettevõtete investeeringud uuendustegevusse – innovatsioonikulutuste osakaal käibest on kasvanud 1,2 protsendilt 1,6 protsendile, kuid see jääb siiski alla euroliidu keskmisele. Erasektor on seni saanud olla kasumlik ja areneda, ilma et oleks pidanud olulisel määral oskuste ja tehnoloogia arendusse investeerima. Edu on valdavalt rajatud pikemas plaanis jätkusuutmatule odavast tööjõust tulenevale

kulueelisele. Eesti tööhõive kesk- ja kõrgtehnoloogilises tööstuses ja teeninduses on Euroopa Liidu riikide hulgas üks madalamaid.

- Vaatamata uuendustegevuse mõningasele hoogustumisele, on innovatsioonikulutuste struktuur jäänud viimaste aastate jooksul samaks. Kõige rohkem investeringuid tehakse uute masinate ja seadmete hankimiseks (ligi 2/3 innovatsioonikulutustest) ja nende töölerakendamise seotud koolitustegevuseks. Seega keskenduvad Eesti ettevõtted innovatsioonis protsessiuuendusele ega konkureeri veel uute toodete ja teenustega. Seetõttu on ka strateegilisi innovaatoreid, kes oleksid potentsiaalsed “staartoodete” väljatöötajad ja turustajad, Eesti ettevõtjate hulgas vaid 5 protsenti.
- Suurel osal Eesti ettevõtjatest puuduvad nii kogemused kui ka turg, et investeerida arendustegevusse ja innovatsiooni ning seeläbi oma konkurentsipositsioone parandada. Probleemiks on ka innovatsiooni juhtimise alase kompetentsi puudus ja madal innovatsioonialane teadlikkus ühiskonnas.
- Investeeringute tagasihoidliku mahu ja struktuuri tõttu on teadus- ja arendustegevuse infrastruktuur halvas olukorras ning vajab uuendamist enam kui 80 protsendi ulatuses (suur osa sellest pärineb nõukogude ajast). Selline infrastruktuur ei võimalda tipptasemel teadus- ja õppetööd ning piirab osalemist väliskoostööprojektides, sest ei ole välisfirmadele ja -teadlastele atraktiivne. Samuti pärssib infrastruktuuri vananemine ja vähene atraktiivsus lepingulise T&A mahu kasvu ning ettevõtete koostöö arengut.
- Ettevõtete teadus- ja arendustegevuse investeeringute kasvu piirajaks on ka ebapiisav inimressurs. Kuigi teadlaste ja inseneride arv 1000 elaniku kohta (samuti täistööaja arvestuses) on pisut kasvanud, on mahajäämus võrreldes arenenud riikidega suur. 2004. aastal oli Eestis 1000 töötaja kohta hõivatud 5 teadlast ja inseneri. OECD riikide vastav keskmine on 6,5; Soomes 15,8; Euroopa Liidu keskmine 5,8.
- Ettevalmistatavate kraadiga tippspetsialistide arv ei taga kõrghariduse ja teaduse jätkusuutlikkust ega kata majanduse ja ühiskonna vajadusi väljaspool kõrgkoole ning teadus- ja arendusasutusi. Samuti eksisteerib oht “ajude äravooluks” ehk inseneride ja teadlaste väljarändeks, mis vähendaks olemasolevat inimressurssi veelgi.

Ettevõtete madal tootlikkus ja nõrk rahvusvaheline turupositsioon

- Vähest arendustegevusse ja innovatsiooni panustamist peegeldab Eesti ettevõtete madal tootlikkus, mis oli Eestis 2005. aastal vaid pool Euroopa Liidu keskmisest. See on seotud asjaoluga, et Eesti

iseseisvumise järgne majanduse esmane kohandumisfaas on lõppemas ning elatustaseme jätkuv kasv eeldab majanduse struktuurset kohandumist suurema teadmiste- ja tehnoloogiamahukusega tegevustele. Täiendavateks madala tootlikkuse põhjustajateks on ideede puudus, juhtimise ja logistika puudujäägid ning töötajate puudulikud oskused.

- Samas on tootlikkuse kasv vananeva rahvastiku, tiheneva rahvusvahelise konkurentsi ja kasvavate ekspordivõimaluste tingimustes ettevõtluse ja kogu majanduse kasvu jaoks võtmeteguriks.
- Peale muude tegurite takistab tootlikkuse kasvu ka ettevõtete nõrk rahvusvaheline turupositsioon ning rahvusvaheliselt tugevate brändide vähesus, mis tuleneb muu hulgas napist turunduskogemusest ning ekspordi käivitamiseks vajalike oskuste puudusest. Kuigi ettevõtete ekspordimaht ja -võimalused on üldiselt kasvanud, tegutseb Eesti ettevõtetest välisurgudel vaid 11,7 protsenti, samas kui väliskaubanduseks on väliskeskkond üha soodsam.
- Spetsiifiliste konkurentsieeliste areng (valdkondlikud teadmised, klastrid, nišsidele keskendumine jne) on olnud algeline, kuivõrd rõhk on olnud protsessiuuendusel, mitte uute toodete ja/või teenuste väljaarendamisel ja turustamisel. Konkurentsieelseid loovate klastrite teket ja arengut piirab kriitilise hulga ühes sektoris tegutsevate tugevate ettevõtete puudus, mis ühtlasi tähendab ettevõtete jaoks suuremat vajadust leida ja arendada koostööd ettevõtetega väljaspool Eestit.

Vähene koostöö nii ettevõtete vahel kui ettevõtete ja T&A asutuste vahel

- Eesti ettevõtted on enamjaolt väga väikesed ja on seega tundlikumad keskkonnas toimuvate muutuste suhtes, vähem suutelised teadus- ja arendustegevuseks ning võimetud täitma suuri tellimusi osalemaks edukalt rahvusvahelises kaubanduses.
- Eeltoodud nõrkustest aitaks üle saada ettevõtete omavaheline koostöö, kuid seda esineb Eestis veel vähe. Samuti teevad ettevõtted vähe koostööd T&A asutustega, mis võimaldaks suurendada nii T&A ja innovatsiooni alast suutlikkust, T&A tegevuste tulemuslikkust kui ka tootlikkust ja tootearendust ettevõtetes.

Elanike vähene ettevõtlikkus

- Eesti ettevõtete arengut ning uute töökohtade loomist takistab lisaks eelnevale ka elanike vähene ettevõtlikkus. Eesti elanikud ei taha olla ettevõtjad, neil ei ole ettevõtlusega tegelemiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Ettevõtlusaktiivsus Eestis on *Global Entrepreneurship Monitor*'i meetodika (TEA) järgi arvatuna 5 protsenti – nii suur osa tööealisest elanikkonnast tegeleb hetkel oma ettevõtte asutamisega

või on viimase kolme aasta jooksul ettevõtlusega alustanud. Samas ei ole 61 protsenti elanikkonnast kunagi selle peale tulnud, et oma ettevõtet luua, ning potentsiaalseid ettevõtjaid (neid, kes mõtlevad oma ettevõtte asutada) on vaid 9 protsenti.

- Oma roll on siin asjaolul, et ühiskonnas ei väärtustata piisavalt ettevõtlust, ettevõtlikkust ning loovust, kuigi ollakse muidu uuendusmeelsed. Inimeste vähene kokkupuude ettevõtlusega, vastava kogemuse puudus ja napid teadmised selles valdkonnas ning nõrk ettevõtluskultuur kahandavad potentsiaalsete ettevõtjate arvu veelgi.
- Ettevõtte asutamisel on inimestele kõige sagedamini takistuseks ideede nappus, teadmiste ja oskuste vähesus, raskused kapitalile ligipääsul (eriti uute ja väikeste ettevõtete puhul) ning administratiivsete protseduuride keerukus.
- Kapitalile ligipääsu osas on nõrkuseks, et uute (eriti riskantsete) ideede realiseerimiseks ja kiire kasvu finantseerimiseks vajalikud vahendid ei ole ettevõtetele kättesaadavad ning isegi tegutsevate ettevõtete oskused finantsvahendeid kaasata on piiratud.
- Uute ettevõtete algatamise toetamiseks ja äriideede kasvatamiseks mõeldud tugistruktuurid – tehnoloogiapargid ja inkubaatorid, tehnoloogiasirdeüksused – on Eestis üsna varases arengufaasis, mistõttu pole piisavalt kasvulavasid ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks ja just innovaatilise ettevõtluse tärkamiseks.

Struktuursed probleemid tööturul

- Eesti tööturg on väljumas faasist, kus peamiseks hõive kasvu takistuseks oli töökohtade vähesus. Kasvava hõive ja väheneva töötuse tingimustes on peamiseks probleemiks kujunenud hoopis kvalifitseeritud tööjõu puudus. 2005. aasta Saar Polli uuringu põhjal oli vajalike oskustega inimeste puudus suurimaks arengut takistavaks teguriks 23 protsendi ettevõtjate jaoks. Keerulisim on leida just oskustöölisi ning seda eriti kiirelt kasvavates sektorites nagu ehitus. Napib ka kõrgelt kvalifitseeritud innovatsioonispetsialiste, eelkõige disainereid, rahvusvahelise kogemusega turundusjuhte jne.
- Kvalifitseeritud tööjõu puudust on senini suurendanud ning ohustab ka edaspidi oskustöölise ja tippspetsialistide välisriikidesse siirdumine.
- Üldiselt väheneva tööpuuduse tingimustes on suhteliselt halvem teatavate riskirühmade olukord, kelle tööturule sisenemine on ühel või teisel põhjusel raskendatud. Nendeks on noored (15–24 aastased), pikaajalised töötud ja puuetega inimesed. Noorte töötuse tase on olnud 1999. aastast alates väga

kõrge, ulatudes 2004. aastal 21 protsendini. Pikemat aega töötuid oli meil 2004. aastal 33 200 ning nad moodustasid 52 protsenti kõigist töötutest (ehk 4,8 protsenti tööjõust). Kasvanud on ka eriti kauaaegne töötus (tööotsingud üle 24 kuu).

- Hoolimata tööjõupuudusest on suhteliselt väike osalise tööajaga hõivatute arv, mis näitab tööturu vähest paindlikkust.

Haridussüsteem ja selle tugisüsteemid pole piisavalt paindlikud ja kvaliteetsed

- Eesti inimeste keskmine haridustase ja haritus on suhteliselt kõrge, näiteks iseloomustab seda gümnaasiumijärgse haridusega töötajate osakaal. Esile võib tõsta eestlaste head võõrkeelteoskust ning suhteliselt kõrget tasemel infotehnoloogiaalaseid teadmisi.
- Sellegipoolest pole haridussüsteem tervikuna ja selle tugisüsteemid piisavalt paindlikud ega paku piisavalt kvaliteetset haridust, et valmistada ette riigi konkurentsivõime kasvuks ja tehnoloogiliseks arenguks vajalikku inimressurssi. See on võimendanud struktuurseid probleeme tööturul, vähendanud ühiskonna sotsiaalset ja regionaalset tasakaalu jne.
- Nii üld- kui ka kutsehariduses on probleemiks õpingute katkestamine – haridussüsteem ei võimalda piisavalt individuaalset lähenemist, hariduslike erivajaduste arvestamist ega lahendusi õpiraskuste ületamiseks.
- Et vastata Eesti areneva majanduse vajadustele, tuleb senisest enam ette valmistada loodus- ja täppisteaduste- ning tehnoloogiaharidusega inimesi, samuti kutsekeskharidusega spetsialiste.
- Õpi- ja karjäärivaliku suunamiseks puuduvad tõhusad nõustamis- ja teavitusmeetmed, mistõttu noorte valikud ei ühti majanduse ja tööturu arengu vajadustega. Noorsootööteenuste ebaühtlane kvaliteet ja kättesaadavus ei toeta piisavalt noorte tööturule sisenemist.
- Struktuursete tööturuprobleemide tingimustes on oluline elukestva õppe, sealhulgas täiend- ja ümberõppe võimaluste olemasolu ja kasutamine. Täiskasvanud õppijate osakaal Eestis on seniajani liialt väike – 2004. aasta uuringu andmetel osales vaid 6,7 protsenti 25–64-aastastest inimestest täiskasvanuhariduses (ELi eesmärk aastaks 2010 on 12,5 protsenti).
- Hariduse kvaliteet on ebaühtlane ja sageli ebapiisav. Seda mõjutab õppeasutuste infrastruktuuri halb olukord ning kvaliteetsete õppevahendite vähesus, mis vähendab motivatsiooni õppida ja õpetada. Napid vahendid õpetajate motiveerimiseks toovad kaasa kvalifitseeritud õpetajate vähesuse.

Sotsiaalne ebavõrdsus

- Vaatamata sissetulekute kiirele ja üldisele kasvule elab osa inimestest vaesusriskis: keskmine elatustase ja tööhõive on madal ning jaotub ühiskonnas ebaproportsionaalselt. Kuigi suhtelises vaesusriskis elavate inimeste arv on vähenenud, on see hetkel siiski ligikaudu 19 protsenti elanikkonnast.
- Peamiselt on vaesuse ja tõrjutuse ohus kauased töötud ja tööturult tõrjutud, koolist väljalangenud, erivajadustega lapsed, puuetega inimesed, eluasemeprobleemidega inimesed ja vägivalda ohvrid. Seetõttu on Eestis kasvanud sotsiaalne ebavõrdsus ja majanduslik kihistumine, mis on osaliselt (aga mitte ainult) tingitud suurtest erinevustest regioonide vahel.
- Peretoetused ei ole tihtipeale piisavad tagamaks lastega perede minimaalset toimetulekut. Seepärast on just paljud lapsed kasvatavad perekonnad tõsisest majanduslikes raskustes ning ei suuda juba ainuüksi selle pärast oma laste eest piisavalt hoolitseda.
- Eestis on üle 4500 asendushooldusel oleva lapse (neist 1500 last hoolekandeesutustes).
- Sotsiaalse ebavõrdsuse tagajärjeks on ühiskonna nõrk sotsiaalne ja kultuuriline sidusus ning teatavate ühiskonnagruppide vähenenud sotsiaalne kaasatus. See probleem on eriti terav eesti keelt mittevaldava elanikkonna puhul.
- Sotsiaalse ebavõrdsuse tingimustes on oluline tagada sotsiaalkindlustusmeetmeid täiendavate hoolekande- ja tugiteenuste olemasolu. Eesti sotsiaalkaitseüsteemi keskseks puuduseks on see, et sageli puuduvad abimeetmeid omavahel siduvad lülid. Samuti ei ole teenuste osutamise tase ja kättesaadavus ühtlane.
- Tänapäevaste hoolekandeesutuste arengut piirab oluliselt nende kaugus suurematest piirkonnakeskustest, mis takistab nii avalike teenuste kättesaadavust kui kvalifitseeritud töötajate leidmist. Oluliseks probleemiks on olemasolevate hoonete (peamiselt mõisate ja suurte nõukogudeaegsete ehitiste) vananemine, mistõttu need ei vasta tervisekaitse- ja kaasaegse hoolekande nõuetele.
- Ajaloolis-kultuuriliselt väljakujunenud sooline ebavõrdsus takistab ühiskonna arengupotentsiaali täielikku rakendamist ning võimendab teisi sotsiaalse ebavõrdsuse probleeme.
- Turutõrkepiirkondades ning vähekindlustatud ühiskonnagruppidel on raske infoühiskonnas osaleda, mistõttu on tuntav digitaalse kihistumise (digitaalse lõhe) oht. Nii arvutite kui interneti kasutamise võimalused ja oskused on vähimad just ühiskonna vaesemates gruppides.

Regionaalne tasakaalustamatus, maa- ja rannapiirkondade suur mahajäämus

- Eesti ühiskonna ruumistruktuur on ümber kujunemas. 15 aastaga on põllumajanduse tähtsus vähenenud ja seetõttu on langenud maapiirkondade tööhõive ja töökohtade arv. See omakorda tingib migratsiooni – sealhulgas pendelrännet maalt linna. Rahvastik ja majandustegevus koonduvad suurematesse keskustesse ja nende lähialadele, mis vähendab Eesti regionaalset tasakaalustatust. Viimast mõjutab omakorda regionaalse arengu eestvedajateks olevate linnaregioonide arengutase.
- Linnaväliste maa- ja rannapiirkondade arengut piirab ka põllumajandus- ja kalandussektori ettevõtete madal konkurentsivõime ning metsamajanduse vähene jätkusuutlikkus, sest mittepõllumajanduslikke töökohti on vähe.
- Regionaalne tasakaalustamatus avaldub niisiis peaaesjalikult piirkondadevahelistes erinevustes tööpuuduse ja elanikkonna sissetulekute osas. Kuna eri piirkondade panustamine riigi majanduskasvu on ebaproportsionaalne, on suur osa rahvuslikust ressursist alarakendatud ning see võimendab sotsiaalseid probleeme veelgi.
- Kvaliteetsete kohalike avalike teenuste kättesaadavus on ebaühtlane. Enamikus maapiirkondades ei ole terviklikult tagatud esma- ja tugiteenuste igapäevane kättesaadavus ning mitmekesisus, mis mõjutab otseselt kohaliku elanikkonna heaolu ja võimalikku rännet.
- Elanike heaolu mõjutab ka elu- ja looduskeskkonna seisund, mis on mahajäänutes piirkondades ja intensiivse põllumajandustoomise aladel üha halvenemas.
- 90 protsenti Eesti elanikest elab piirkondades, kus lairibaühendus on kättesaadav. Ent kodune internetiühendus on siiski vaid pooltel Eesti majapidamistest ning vajadus selle järele on suurem just hajaasustusega maapiirkondades, kus vahemaad on pikemad ja teenuste kättesaadavus raskendatud.
- Samas arenguperspektiivita piirkondi Eestis pole, sest rohkesti on potentsiaali omanäolisuse (eripalgelise konkurentsieelise) väljaarendamiseks, sealhulgas kohaliku ettevõtluse arendamiseks, kultuuri- ja loodusobjektide paremaks rakendamiseks jne.

Vananenud ja puudulik keskkonna infrastruktuur, suure keskkonnakoormusega energia- majandus

- Eesti keskkonnaseisund on teiste Euroopa Liidu maadega võrreldes hea. See on tingitud väikesest asustustihedusest, vähem intensiivsest majandusest ja keskkonnasektoris tehtud jõupingutustest.

- Samas on majandustegevuse negatiivne keskkonnamõju veele ja välisõhule elanike arvu või majandussektori tulemuslikkusega võrreldes suhteliselt suur, mis tuleneb eeskätt keskkonna infrastruktuuri (veevarustuse, reoveepuhastuse, prügilate ja välisõhu kaitse seadmete) vananemisest või puudulikkusest, aga ka kasutatavate tootmistehnoloogiate iseloomust.
- 2004. aasta lõpu seisuga oli 65 protsenti Eesti veekogudest heas seisundis. Veekogude seisundit kahjustab eelkõige ebapiisavalt puhastatud reovee veekogudesse laskmine ning enamasti põllumajandusest pärinev reostus. Tulenevalt Eesti väikesest ja ebaühtlasest asustustihedusest on vee saasteallikatega tegelemine väga aeganõudev ning kulukas. 2004. aasta lõpu seisuga on üle 2000 elanikuga reoveekogumisaladel reovee kogumine ühiskanalisatsiooni kaudu tagatud ca 89 protsendile kohalikust elanikkonnast, nõuetekohaselt töötab 67 protsenti reoveepuhastitest.
- Jäätmete hulga poolest ühe elaniku kohta on Eesti maailmas esimeste hulgas, seda meil kasutusel oleva – maailmas erandliku – põlevkivienergeetika tõttu. Jäätmete vältimise, vähendamise ja taaskasutamise areng pole olnud piisav. Suur osa olmejäätmeid ladestatakse ikka veel ilma sorteerimata prügilatesse, mis ei vasta keskkonnanõuetele. Suureks probleemiks on energeetika- ja põlevkivitööstuse jäätmete nõuetekohane ladestamine.
- Eesti suureks nõrkuseks on Eesti energiamajanduse, eriti põlevkivil põhineva elektroenergeetika suur keskkonnakoormus. Eesti sisemajanduse koguprodukti energiamahukus ja primaarenergia kasutamise efektiivsus näitavad suurt potentsiaali tõhusamaks energiakasutuseks. Kogu energiamajanduses on energia kasutamise efektiivsus madal ja energiatõhususe parandamise suunatud investeeringud on siiani olnud väikesed, eriti soojussektoris ja elamufondis.
- Eesti on energeetiliselt sõltuv ühest peamisest ammenduvast energiaallikast; välisriikidest pärinevaid ning alternatiivseid energiaallikaid kasutatakse vähe.
- Lähitulevikus tekib elektrijaamade sobimatu (koormusele mittevastava) struktuuri, vanuse ja keskkonnanõuete karmistumise tõttu elektrilise võimsuse puudujääk.
- Taastuvatest energiaallikatest toodetava elektri osakaal on tänaseks tõusnud rohkem kui ühe protsendini, elektri ja soojuse koostootmist rakendades toodetakse 12–14 protsenti elektrienergiast. Taastuvate energiaallikate osakaalu tõusu pärsib aga madal tasuvus elektri tootmisel; biokütuste, eriti vääristatud biokütuste (puidugraanulite jms) ning turba mahukast ekspordist tulenev ressursipuudus; samuti madal hüdroenergeetiline potentsiaal ning elektri tootmisvõimsuste struktuurist tulenevad piiratud võimalused katta tuule jõul elektri tootmisel esinevaid kõikumisi (puuduvad kiiresti reguleeritavad elektri tootmise võimsused).

Puudused ühistranspordi arendamisel, liiklusohutuses, transpordivõrkude kvaliteedis ja läbilaskevõimes

- Eestis on suhteliselt hea katvusega siseriiklik teedevõrk ning hea lennu- ja mereühendus lähiriikidega. Erinevalt lennu- ja laevaühendusest on maismaaühendus Euroopaga vähe arenenud. Peale selle esineb transpordivõrkude kvaliteedis ja läbilaskevõimes märkimisväärsed puudusi. Sageli ei vasta transpordivõrgud ja ühistranspordi korraldus kasutajate vajadustele, seda eriti maapiirkondades.
- Eriti oluline on viimane asjaolu Eesti majanduse jaoks olulise transiidisektori arengu seisukohalt. Transpordi infrastruktuuris on “pudelikaelte” tekkimise oht.
- Viimastelaastatel on märgatavalt parandatud teekatte olukorda põhimaanteedel. Tugi- ja kõrvalmaanteedel ning kohalikele omavalitsustele kuuluvatel teedel-tänavatel ületab aga teekatte lagunemine endiselt remondimahtu. Teekatte keskmine vanus on üle 20 aasta ja kasvab järjest. Liikluskorralduse ja järelevalvetase ei ole ohutu liikluse tagamiseks piisav. Kui liiklusõnnetustes hukkunute arv on endiselt suur, aga kahanev, siis liiklusõnnetuste koguarv ja seeläbi ühiskonnale tekitatud kahju suureneb pidevalt.
- Märkimisväärsed puudusi on ühistranspordi arengus. Hõredalt asustatud riigis on ühistranspordi omahind paratamatult kõrge ning see tähendab maapiirkondade jaoks ka hõredaid sõidugraafikuid. Riigis ja regioonides pole suudetud välja töötada ühtset ühistranspordisüsteemi ja puudub organisatsioon, mis võiks sellega tegeleda. On välja kujunenud olukord, kus rongid ja bussid ei täienda üksteist, vaid konkureerivad paralleelsetel liinidel.
- Vähesese investeerimise tagajärjel on ühistranspordi veerem vana ja selle tehniline seisukord üldiselt halb.
- Raudtee infrastruktuuri halb tehniline seisukord ei luba reisirongidel kõikidel liinidel autobussist kiiremini liikuda, seetõttu on langenud rongireisijate arv. Raudteejaamade, perroonide ja ooteplatvormide seisund ei ole rahuldav. Tallinna lähiümbruses sunnib elektrirongide hõre liikumisgraafik hommikustel tipp tundidel inimesi teisi liikumisvõimalusi kasutama, mis vähendab oluliselt pealinna ja selle ümbruskonna transpordinfrastruktuuri läbilaskevõimet.
- Linnades ja asulate lähiümbruses ei ole piisavalt jalgrattateid ning puudub infrastruktuur (näiteks parklad töökohtade ja ühistranspordijaamade juures), mis võimaldaks kasutada jalgratast alternatiivse liikumisvahendina. Kergliikluse arendamise potentsiaal on suures osas kasutamata.

Vähenev valmisolek ja võimekus hädaolukordadele reageerimiseks ning sise- ja välisjulgeoleku tagamiseks

- Suurima riskiastmega keskkonnahädaolukorrad on Eestis ulatuslik merereostus (suurima tõenäosusega naftatankeri avariid tagajärjel), ulatuslik välisõhu reostus, ulatuslik maapinna ja põhjavee reostus (transpordiavariid tõttu nafta- või kemikaaliveol) ja ulatuslik metsatulekahju. Valmisolek merereostuseks on puudulik nii ennetamise, avastamise, likvideerimise kui taastamise osas. Päästestruktuuride varustus ulatuslike reostuste lokaliseerimiseks ja kõrvaldamiseks ning suurtulekahjude kustutamiseks ei ole piisav.
- Nii politseis, piirivalves kui päästemetis on suurimaks probleemiks kaadri voolavus ja rohkete täitmata ametikohtade olemasolu, mida on põhjustanud eelkõige madalad palgad ja õpikohtade alataituvus. Inimeste puudus ei võimalda täita kõiki ülesandeid või teha seda piisavas mahus. Näiteks napib piiripunktides koosseisu sujuva piiriületuse korraldamiseks.
- Avaliku korra, päästeteenuse ja piirivalve piisavat tagamist ning valmisolekut hädaolukordadeks pärsib ka seadmete ja eelkõige erivahendite puudus, samuti amortiseerunud masina- ja muu tehnoпарк. Näiteks oli 2005. aastal päästeasutuste kasutuses oleva masinapargi keskmine vanus üle 22 aasta ja kasvav. Samuti on puudusi ametkondade koostöövõime ja operatiivside võrkude kvaliteedis.
- Et politseipatrullid on liialt hõivatud, ei rahulda väljakutsetele reageerimise kiirus elanikkonda ning sageli tuleb ennetatavates olukordades tegelda tagajärgedega.
- 2005. aastal kasvas narkokuritegude arv 4,8 protsenti, alaealiste poolt või osavõtul toime pandud kuritegude arv 18 protsenti, organiseeritud kuritegevus 21,7 protsenti ning isikuvastased kuriteod 73,8 protsenti.
- Viimastel aastatel on oluliselt suurenenud ekspertiiside mahud. DNA ja sõrmejälgede ekspertiisidele on tekkinud mitmeaastased järjekorrad.
- Ressursside puudusel tegeldakse vähe ennetustööga. Puuduvad info- ja teabematerjalid ja vajalik koostöövõrgustik; kui ennetustööd ka tehakse, ei ole selle elluviimine sageli järjepidev.
- Välisjulgeoleku osas ei ole praegu ega lähitulevikus ette näha laiaulatusliku sõjalise rünnaku ohtu. Rahvusvahelise olukorra järsu muutuse korral ei saa seda täielikult välistada, kuid sel juhul oleks tegemist sõjalise rünnaku ohuga NATOle. Palju tõenäolisemalt ohustavad Eesti julgeolekut asümmeetrilised

ohud. Rahvusvahelise olukorra muutumisel tuleb võimaliku sõjalise ohu stsenaariumina arvestada lühikest ettevalmistust nõudva kukutusrünnakuga.

- Õhuturbe tagamiseks Balti riikides toimib täna NATO “ajutine lahendus”. Eesti suutlikkus siseriikliku lennupäästesüsteemi võime tagamisel õhuturbe funktsiooni toetuseks on puudulik. Miinisadama infrastruktuuri hetkeseis ei ole rahuldav ega võimalda teostada piisavas mahus mereoperatsioone.

Nõrk haldussuutlikkus ja üleliigne bürokraatia

- Kuigi Eesti on viimase 15 aasta jooksul tehtud reformidega oma haldussuutlikkust oluliselt parandanud, on see potentsiaaliga võrreldes endiselt vähene. Keskvalitsuse suutlikkus on parem kohalike omavalitsuste omast, seda trendi on võimendanud haldusreformi venimine.
- Üheks kestvaks probleemiks haldussuutlikkuse osas on ametkondade puudulik koostöö ning ebapiisav tähelepanu oma valdkonna teenuste pakkumise parandamisele.
- Igal tasandil on võimalik oluliselt parandada nii poliitika kujundamise kvaliteeti kui ka selle rakendamise tõhusust. Siiani on vähe tegeldud ka haldussüsteemi korrastamiseks ning poliitika tulemuslikkuse tõstmiseks vajalike kesksete arendusprojektide ja võrdlevate uuringutega.
- Riigiasutustes on hakatud rakendada tulemusele suunatud juhtimispõhimõtteid, kuid nende rakendamine on edenenud visalt ja asutuse ti ebaühtlaselt. Sageli ei suudeta tagada asutuse töö eesmärgipärasust, sidusust eelarve ja juhtimise planeerimisega ja tulemuste seiret ja aruandlust. Kõik see kajastub omakorda motivatsioonisüsteemi puudulikkuses. Palgakorraldus nii avaliku teenistuse seaduse kui ka asutuse tasandil ei ole piisavalt teiste personalijuhtimise valdkondade ja juhtimisinstrumentidega integreeritud. Riigiasutuste palgatase ja palga maksmise aluseks olevad reeglid on väga erinevad ja sageli läbipaistmatud.
- Ettevõtete ja kodanike jaoks esineb liigset bürokraatiat. Eriti annab see tunda ettevõtete osas, mille tootlikkus seeläbi kannatab.

2. osa. MAJANDUS- JA FISKAALSTRATEEGIA AASTATEKS 2006-2010

2.1 Majanduspoliitika eesmärgid

Valitsuse majanduspoliitika eesmärk on luua tingimused kiireks majanduskasvuks, mis toob kaasa heaolu suurenemise ja Eesti elatustaseme lähenemise Euroopa Liidu keskmisele. Stabiilse majandusarengu eeltingimuseks on makromajanduslik stabiilsus ning sise- ja välistasakaal. Eesti senine majandusareng on olnud kiire ning ka lähituleviku väljavaated on soodsad. Samas on ilmnenud mõningast tasakaalustamatust ja riske, millega tuleb tegelda. Hetkel on riskid seotud eelkõige kiire laenukasvu ja jätkuvalt suure jooksevkonto puudujäägiga.

Valuutakomitee süsteemi tingimustes on peamine vahend majanduse mõjutamiseks ja tasakaalustatud majandusarengut ohustavate riskide ohjamiseks eelarvepoliitika. Meil on vaja kohendada oma maksusüsteemi ning kujundada eelarve kulude pool ümber nii, et see toetaks senisest veelgi enam majandusarengut. Lisaks tuleb tagada eelarvepoliitika pikaajaline jätkusuutlikkus olukorras, kus rahvastik aina vananeb. Stabiilse majanduskeskkonna tagamine, eelarvevahendite suunamine majanduskasvu ja hõive parandamisele ning pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamine ongi kolm valdkonda, millele Eesti oma makromajanduspoliitikas lähiaastatel keskendub.

Euroopa Liidu liikmena on vältimatu Eesti suunatus euro kasutuselevõtule. Vabariigi Valitsuse eesmärk on saada Euroopa Majandus- ja Rahaliidu (*Economic and Monetary Union, EMU*) täisliikmeks niipea kui võimalik, et kiirendada pikaajalist majandusarengut ja suurendada monetaarstabiilsust. Sellest tulenevalt on Eesti ühinenud vahetuskursimehhanismiga ERM II (*exchange rate mechanism*), säilitades ühepoolse kohustusena senise valuutakomitee süsteemi koos fikseeritud vahetuskursiga.

Ühisraha euro kasutuselevõtmiseks peab Eesti täitma Euroopa Liidu Maastrichti lepinguga sätestatud konvergensikriteeriumid eelarve puudujäägi (mitte rohkem kui 3 protsenti SKPst), riigivõla (mitte rohkem kui 60 protsenti SKPst) ning inflatsiooni ja intressimäärade kohta (mõlemad lähedased Euroopa Liidu kolme madalaima tulemusega riigi keskmisele). Selleks, et täita Maastrichti kriteeriume ning olla uute liikmesriikide hulgas üks esimesi euro kasutuselevõtjaid, jätkab valitsus konservatiivse eelarvepoliitika rakendamist ning kontrollib administratiivseid hinnatõuse.

Valitsuse keskpika perioodi eelarve eesmärk (*medium-term budgetary objective, MTO*) on hoida valitsussektori eelarvet tasakaalus. Tasakaalus eelarve poliitika tagab majandusarenguks soodsa keskkonna ning aitab kaasa majanduskasvu säilitamisele, stabiliseerides inflatsiooni ning tõstes tarbijate ja investorite kindlustunnet.

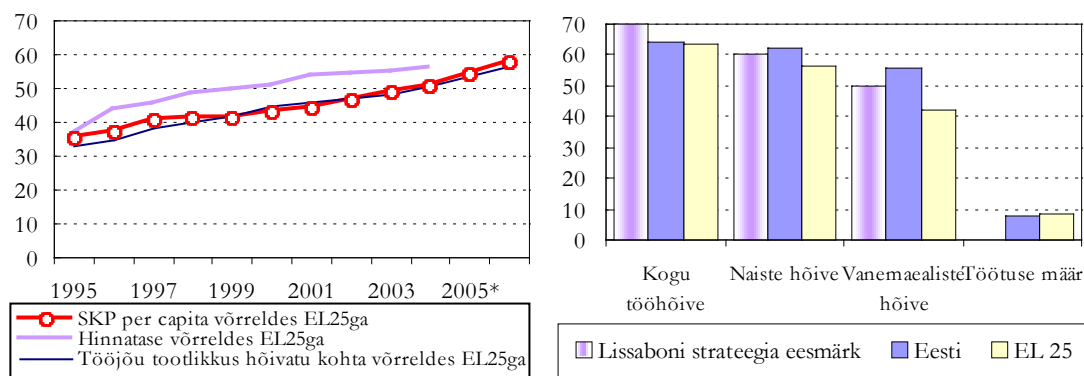
Selline fiskaalpoliitika hoiab valitsussektori võlakoormuse madalal, mis on omakorda üheks riigi rahanduse pikaajalise jätkusuutlikkuse eelduseks. Konservatiivse eelarvepoliitika jätkumine, aga ka läbiviidud pensionireform on olulised Eesti demograafiliste suundumustega (eelkõige rahvastiku vananemisega) toimetulemiseks.

Vaatamata eelarve nominaalse tasakaalu eesmärgile on meie eelarvepoliitika osutunud praktikas enamjaolt vastutsükliliseks ning on kooskõlas Euroopa Liidu stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega. Nominaalse tasakaalu eesmärgi seadmine on end Eesti jaoks õigustanud, kuna struktuursed muutused majanduses on olnud suured ning need ei ole võimaldanud piisava usaldusväarsusega majandustsüklit ega eelarve tsüklilist positsiooni hinnata. Ka lähiaastail on valitsusel kavas eelarve iga-aastase tasakaalu reeglist kinni pidada, ühtlasi aga jätkub töö tsükliliselt kohandatud eelarvepositsiooni hindamise metodoloogia väljatöötamiseks.

Joonis 11 Reaalne konvergens ELiga ja Lissaboni strateegia tööhõive eesmärgid (%)

A. Eesti reaalne konvergens ELiga

**B. Tööhõive määrad aastal 2004
(15–64-aastased) ***

* 2005. aasta kolme kvartali keskmised tööhõive näitajad.

Allikas: Eesti Statistikaamet, Eurostat.

2.2 Eesti majandusarengu väljavaated

2.2.1 Makromajandusprognosis aastateks 2006–2010

Aastatel 2006 ja 2007 kasvab Eesti majandus prognoosi kohaselt vastavalt 8,2 ja 7,7 protsenti. Majanduskasv tugineb sisenõudlusele ja ekspordile, kuigi nende kasvutempo aeglustub. Sisenõudlusele avaldab kõige enam mõju **eratarbimine**, mille kasvukiirus alaneb. Eratarbimist mõjutab netosissetulekute kasvu aeglustumine, mis on tingitud netopalgade kasvutempo alanemisest. Kasvu pidurdavateks teguriteks on suurenev laenukoormus ning tõusvad intressimäärad. **Ekspordi** panus majanduskasvu püsib kõrge tänu kaubanduspartnerite eeldatavale kiirele majanduskasvule.

2006. aastal on oodata **hõive** kasvu 1 protsendi võrra ning **töötuse** määra vähenemist 7,2 protsendini. Aastatel 2007–2010 kasvab hõive keskmiselt 0,4 protsenti ning tööpuuduse määr langeb 6,2 protsendini. Hõivatute arvu kasv on seotud soodsa arenguga kaubanduses, turismis, ehituses ning ehitusega seotud töötleva tööstuse harudes. Hõive kasvu hoiab tagasi senisest suurema tähelepanu pööramine efektiivsuse saavutamisele ja seeläbi tootlikkuse tõstmisele. Soodne majandusareng ning jätkuv töötajate väljavool ja kvalifitseeritud tööjõu puudus avaldab **brutopalkade** kasvule survet ka järgmistel aastatel. 2006. aastal ootame keskmise brutopalka kasvaks 10,4 protsenti ning reaalkasvu püsivust 2005. aasta tasemel. Aastatel 2007–2010 on oodata brutopalka kasvu stabiliseerumist 8,3 protsendi tasemel. Jätkuvalt ootame ka töövõljakuse reaalpalgast kiiremat kasvu, keskmiselt 7 protsenti aastas.

Investeeringisaktiivsust mõjutab intresside tõus, mistõttu kapitalipaigutuste kasvutempo mõnevõrra alaneb, jäädes SKP kasvuga võrreldavale tasemele. Investeeringisaktiivsuse püsivust toetab ka edaspidi laenukapitali kaasamise lihtsus ning stabiilne välisinvesteeringute sissevool.

Aastatel 2006–2007 **aeglustub pisut ka ekspordi ja impordi kasvutempo**, eksport kasvab aga impordist kiiremini. Ekspordi kasvu aeglustumine tuleneb Euroopa Liiduga ühinemisest tingitud ühekordse efekti lõppemisest (väliskaubanduspiirangute kadumise positiivse mõju lõpp ja Skandinaaviamaadest Eestisse toodavate uute allhanketeenust pakkuvate tootmisüksuste vähenemine). 2007. aastal avaldab Eesti ekspordile mõju ka välisnõudluse kasvu aeglustumine. Impordi kasv aeglustub seoses sisenõudluse ja ekspordi kasvu langusega.

Töötlev tööstus kasvab aastatel 2006–2007 majanduse keskmisest kasvust kiiremini ning tugineb nii tootmisvõimsuste suurenemisele kui ka toodete konkurentsivõime ning ettevõtete tegevuse efektiivsuse paranemisele. Kiire kasvu jätkumist on oodata ka **äriteeninduses**, kus lisandväärtus kasvab majanduse keskmisest kasvust kiiremini. Aastaks 2010 eeldame kinnisvaraturu jahtumist, mistõttu ootame nii ehitusturu ja kinnisvarategevuse kui ka finantsvahenduse kasvutempo alanemist. Selle tagajärjel peaks vähenema kinnisvarakompleksi roll kogu lisandväärtuse kujunemisel.

Inflatsioon alaneb 2005. aasta 4,1 protsendilt 3,7 protsendini 2006. aastal ja 3,2 protsendini 2007. aastal. See toimub suuresti tänu naftahindade oodatavale stabiliseerumisele. Suurimat mõju inflatsioonile avaldavad lähiaastatel administratiivsetest hinnatõusudest tulenevad eluasemega seotud kulutused. Sealhulgas jätkub üüri, kütte ja gaasi kallinemine. Toiduainete hindade kasv aeglustub, kuid hinnatõus püsib ülalpool 3 protsendi taset. Seda põhjustab suure nõudlusega kaasnev inflatsioonisurve ning kütuse- ja energiahindade tõusust tulenev kaudne mõju. Keskpikal perioodil on oodata inflatsiooni aeglustumist, sest administratiivsete hinnatõusude panus väheneb ning mootorikütuse kallinemine aeglustub.

Rahandusministeeriumi ja Euroopa Komisjoni 2006. aasta kevadprognoosile toetudes on inflatsioonikriteeriumi täitmine 2006. aastal vähe tõenäoline. Vastavalt inflatsiooni alternatiivstsenaariumile aga, see tähendab kui 2006–2007. aasta 1. juulist planeeritud tubaka- ja alkoholiaktsiisi poolteise aasta võrra edasi lükata, oleks Eestil inflatsioonikriteeriumi täitmine võimalik 2007. aasta esimesel poolel.

Tabel 8 Majanduskasv ja selle allikad aastatel 2004–2010 (%)

	2004	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*
Majanduse põhinäitajad							
1. SKP reaalkasv	7,8	9,6	8,2	7,7	7,5	7,4	7,3
2. SKP jooksevhindades (mld EEK)	141,5	164,0	183,4	203,9	225,9	249,7	275,5
3. RKP jooksevhindades (mld EEK)	132,5	154,9	173,5	192,7	213,5	236,0	260,6
4. SKP deflaator	3.1	5.8	3.4	3.2	3.0	2.9	2.8
5. Tarbijahinnaindeks	3.0	4.1	3.7	3.2	2.9	2.8	2.8
6. Harmoneeritud THI	3.0	4.1	3.7	3.2	2.9	2.8	2.8
7. Tööhõive (15–74 aastased)	595.5	607.4	613.7	618.3	621.4	623.5	624.8
8. Tööhõive kasv	0.2	2.0	1.0	0.7	0.5	0.3	0.2
9. Tööviljakuse reaalkasv	7.6	7.4	7.1	6.9	7.0	7.0	7.1
10. Töötuse määr	9.6	7.9	7.2	6.9	6.7	6.4	6.2
11. Keskmine palk (EEK)	7287	8089	8931	9811	10733	11667	12640.0
12. Palga reaalkasv	5.2	6.6	6.5	6.4	6.3	5.7	5.4
13. Investeeringud koos varudega (% SKPst)	31.2	30.8	30.8	30.6	30.5	30.3	30.1
14. Kodumaine sääst (% SKPst)	18.7	20.1	21.0	21.5	22.2	22.8	23.6
15. Jooksevkonto (% SKPst)	-12.5	-10.8	-9.8	-9.2	-8.3	-7.5	-6.5
16. Välisvõlgnevus (% SKPst)	-11.8	-9.9	-8.6	-8.0	-7.2	-6.4	-5.4
Kasvuallikad							
17. Eratarbimiskulutused (sh MTÜd)	4,4	7,7	7,3	7,1	7,0	6,9	6,8
18. Valitsussektori lõpptarbimiskulutused	6,9	7,9	6,0	5,3	5,2	5,1	5,1
19. Kapitali kogumahutus põhivarasse	6,0	11,9	9,5	8,4	7,9	7,8	7,5
20. Varude muutus (% SKPst)	2,8	2,7	2,4	2,2	2,1	1,9	1,8
21. Sisenõudlus	5.1	8.8	7.5	7.1	6.9	6.8	6.7
22. Kaupade ja teenuste eksport	16.0	19.6	13.3	11.3	11.2	11.2	11.1
23. Kaupade ja teenuste import	14.6	16.3	12.0	10.4	10.3	10.3	10.2
Panus SKP kasvu ¹⁾							
24. Sisemajanduse nõudlus (ilma varudeta)	5,7	9,6	8,1	7,6	7,4	7,2	7,1
25. Varude muutus	-0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
26. Kaupade ja teenuste bilanss	-0,6	0,9	0,1	0,0	0,0	0,2	0,3
Lisandväärtuse kasv							
27. Primaarsektor	1,6	-1,9	3,1	2,9	2,8	2,7	2,6
28. Tööstus	8,6	10,3	10,0	9,7	9,5	9,3	9,1
29. Ehitus	10,5	16,3	12,6	10,5	10,0	9,8	9,7
30. Muud teenused	7,2	9,7	7,4	7,0	6,8	6,6	6,5

1) Panus SKP kasvu näitab, kui suure osa majanduskasvust konkreetne valdkond moodustab. Arvutatakse, korrutades valdkonna kasv tema osakaaluga SKPs. Valdkondade panuste summa annab kogu majanduskasvu (väikese erinevuse põhjuseks on statistiline viga – osa SKPst, mida ei ole olnud võimalik valdkondade vabel ära jagada).

Allikas: Rabandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Eesti Pank, Eurostat.

2.2.2 Riskistsenaariumid

Eesti rahapoliitika on valuutakomitee süsteemi tõttu otseselt sõltuvuses euroala rahapoliitikast. Samas ei ole euroala intressitsüklid olnud meie jaoks kõige sobivam: kokku on langenud kiire majanduskasv ning madalad intressimäärad, mis soodustavad kiiret krediidikasvu. Lisaks on toimunud arvestatav palgakasv, mis õnneks on suures osas olnud kooskõlas töövõljakuse kasvuga. 2005. aasta majanduskasvu kiirenemine oli suuresti põhjustatud sissetulekute kasvust tulenevast kindlustunde paranemisest ning samaaegselt intressitsükli põhjast. Viimane asjaolu soodustas niigi kiire krediidikasvu jätkumist ning tekitas täiendavat nõudlust kinnisvara- ja ehitusturul.

Kuigi eurosooni intressitsüklid on tõusujoonel, on sisenõudluse kiire kasvu jätkumise või isegi kasvu kiirenemise risk endiselt aktuaalne. Tarbijate kindlustunde indikaator on viimase kümnendi kõrgeimal tasemel ning olukord on hea ka ettevõtete ootuste osas. See aga võib tähendada, et majandusagentide optimismist tulenev kõrge investeerimis- ja tarbimisaktiivsus domineerib intressimäärade tõusu üle. Selline olukord toob omakorda kaasa majanduse välistasakaalustamatuse suurenemise ning jätkuvalt kiire välisvõlgnevuse kasvu, suurendades Eesti tundlikkust välismaistele šokkidele. Eesti jooksevkonto defitsiit on rahvusvahelises kontekstis suhteliselt suur ning selle finantseerimine toimub peamiselt välisinvesteeringute sissevoolu ja laenuarvel. Nende rahavoogude peatumine tähendaks oluliste piirangute tekkimist sisenõudluse finantseerimisele, pärssides seega oluliselt majanduskasvu väljavaateid.

Teiseks ohuallikaks on tekkima hakanud tööjõupiirangud, mis on mõnes sektoris avaldanud survet palgakasvuks. Palkade töövõljakusest kiirem kasv tähendaks majanduse konkurentsivõime alanemist välisurgudel ja välistasakaalustamatuse suurenemist. See tõttu on oluline, et majanduse ümberstruktureerimine suurema lisandväärtusega toodetele toimuks võimalikult kiiresti, kuna Eesti ei suuda maailma mastaabis konkureerida väga madala palgatasemega riikidega tööjõumahukate toodete tootmise osas. Pealegi on Eesti demograafiline trend Euroopa Liidu riikide seas üks kehvemaid, rahvastiku vananemine mõjutab oluliselt pensionialiste ja tööealiste suhet. See tekitab tööturul täiendavaid pingeid, mistõttu praegused otsused on Eesti majanduse pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks kriitilise tähtsusega.

Peamiseks välismajandusest tulenevaks riskiks on maailma toormeturgudel toimuv areng. Väikese avatud majanduse tõttu on selle mõju meie majandusele oluliselt suurem, võrreldes Euroopa Liidu keskmisega. 2005. aasta inflatsioonist tulenes ligi kolmandik nafta kallinemise otsesest mõjust. Käesoleva aasta alguses püsinud nafta maailmaturuhinna volatilsus näitab, et risk on selles osas üha aktuaalne.

Naftahinna arengu mõju Eesti tarbijahinnaindeksile vaadeldi lähemalt nafta riskistsenaariumi juures. Stsenaariumi kujundamisel arvestati kahe alternatiivse naftahinna arengurajaga, kui aastatel 2006–2010

kujuneb naftahind baasstsenaariumiga võrreldes 10 protsenti kõrgemaks või madalamaks. Inflatsioonimõju hindamisel arvestati nii otsese kui kaudse naftast tuleneva hinnasurvega. Kuna seni ei ole naftahinna arenguga kaasnenud nn teise ringi efekte, siis eeldati, et neid ei teki majanduse piisava paindlikkuse säilides ka tulevikus. Esimese stsenaariumi kohaselt kiireneb inflatsioon 2006. aastal 0,5 protsenti võrra ja 2007. aastal 0,2 protsenti võrra. Vastavalt teisele stsenaariumile võib 2006. aastal oodata inflatsiooni aeglustumist 0,4 protsenti võrra ja 2007. aastal 0,3 protsenti võrra.

Nafta riskistsenaariumide mõju hindamisel valitsussektori eelarvele eeldati, et see mõju oleneb tarbijate eelarvepiirangutest. Esimese stsenaariumi korral võib 2006. aasta maksutulu, olenevalt tarbijate käitumisest, kas suureneda või väheneda, vastavalt 154,0 miljoni või 99 miljoni krooni võrra. 2007. ja 2008. aastal on võimalik mõju eelarvele suurem. Ka teise stsenaariumi korral võib maksutulu 2006. aastal kas suureneda või väheneda, vastavalt 154,0 miljoni või 99,0 miljoni krooni võrra. 2007. ja 2008. aastal on võimalik mõju eelarvele suurem.

2.2.3 Ühisraha euro kasutuselevõtmine

Euro kasutuselevõtmiseks peavad Euroopa Liidu liikmesriigid, kes veel ühisraha ei kasuta, täitma Maastrichti lepingus esitatud konvergentsikriteeriumid. Kriteeriumid on sätestatud eelarve puudujäägi (mitte rohkem kui 3 protsenti SKPst), riigivõla (mitte rohkem kui 60 protsenti SKPst) ning inflatsiooni ja intressimäärade kohta (lähedased Euroopa Liidu kolme madalaima tulemusega riigi keskmisele). Lisaks peab liikmesriik ühinema vahetuskursimehhanismiga ERM II.

Kiire majanduskasvuga Eesti jaoks on probleemne vaid **hinnastabiilsuse** kriteeriumi täitmine. Iseseisva rahapoliitika puudumise tõttu on Eestis väga keeruline inflatsiooni juhtida. Pealegi on hinnastabiilsuse referentsväärtuse "sihtimine" selle olemuse tõttu keeruline: tegu on "liikuva sihtmärgiga" ehk eesmärk on ajas muutuv. Tuleb arvestada eri liikmesriikide mitmesugustest põhjustest tuleneva erineva inflatsiooniarenguga. Viimasel ajal on esinenud juhtumeid, kus mõnes liikmesriigis on inflatsioon administratiivselt reguleeritavate hindade muutuste tõttu ajutiselt väga madal. Arvestada tuleb ka tehniliste erinevustega tarbijahinnaindeksi koostamisel.

Hinnastabiilsuse referentsväärtuseks on kolme madalaima inflatsioonitasemega Euroopa Liidu liikmesriigi viimase 12 kuu keskmine inflatsioon, millele on lisatud 1,5 protsenti. 2004. aasta oktoobris Euroopa Komisjoni ja Euroopa Keskpanka poolt avaldatud konvergentsiraportite kohaselt täitis Eesti toona hinnastabiilsuse kriteeriumi. 2004. aasta mais toimus, seoses Euroopa Liiduga ühinemisega, inflatsiooni hüppeline kiirenemine, mille mõju kadus aasta pärast. Alates 2005. aasta maist toimus seetõttu küll

inflatsiooni aeglustumine, kuid kiire naftahinna tõus koos euro odavnemisega tõi alates 2005. aasta juulist kaasa inflatsiooni uue kiirenemise. Kriteeriumi referentsväärtus on 2006. aasta aprilliks tõusnud 2,7 protsendini, kuid Eesti võrreldav harmoneeritud tarbijahinnaindeksi (THHI) tase ulatus sel hetkel 4,1 protsendini, ületades seega inflatsiooninõuet märkimisväärselt.

Nende arengute taustal on kriteeriumi täitmine 2006. aastal vähe tõenäoline. Rahandusministeeriumi kevadprognoosi kohaselt võib aasta lõpuks oodata Eesti 12 kuu keskmise THHI langust 3,7 protsendini ja 2007. aasta teisel poolel 3,1–3,2 protsendini. Praeguste prognooside järgi on Euroopa Liidu kolme kõige madalama inflatsiooniga riigi hinnatõus 2007. aastal 1–1,7 protsenti ning Maastrichti hinnastabiilsuse kriteerium⁴ sellest tulenevalt 2,6–3,1 protsenti. Inflatsiooni alternatiivstsenaariumi kohaselt – kui 2006–2007. aasta 1. juulist planeeritud tubakatoodete ja alkoholiaktsiisimäära tõstmine edasi lükata –, oleks Eestil inflatsioonikriteeriumi täitmine võimalik 2007. aasta esimesel poolel. Seejuures tuleb aga arvestada naftahinna kõikumisest tulenevate riskidega, kuna kütusehinna tõusu mõju on Eesti inflatsioonile oluliselt suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt. Vt joonealust märkust.

Eesti **valitsussektori eelarvepositsioon** on viimasel kümnel aastal olnud tasakaalulähedane ning viimaste aastate ülejääk on olnud Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas üks suuremaid. Konservatiivse eelarvepoliitika tõttu on meil ka väga väike valitsussektori võlg, madalaim Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas. Samas ei saa välistada mitmesuguste riskide realiseerumist, nagu juhtus aastal 1999 – majanduslanguse ja optimistliku eelarve koostamise tagajärjel ulatus meie tollane valitsussektori eelarvepuudujääk 3,7 protsendini SKPst. Eelarvepoliitika eesmärkide seadmisel tuleb arvestada, et kuigi Euroopa Liidu asutamisleping seab liikmesriikide eelarve puudujäägi piiranguks 3 protsenti SKPst, siis stabiilsuse ja kasvu paktis (*Stability and Growth Pact*, SGP) sätestatud eesmärk on hoopis rangem. SGP järgi peavad liikmesriigid saavutama keskpikal perioodil tasakaalulähedase või ülejäägiga eelarvepositsiooni, mis peaks tagama, et ka majanduslike probleemide puhul ei ületata 3-protsendilist piirangut. Rangemat eelarvepoliitikat nõuab ka Eesti jooksevkonto puudujäägi suurus. Seetõttu on väga oluline jätkata konservatiivset eelarvepoliitikat ka tulevikus ning hoida valitsussektori eelarve vähemalt tasakaalus. Selle eesmärgi saavutamine nõuab aga ka muutust Eesti kohalike omavalitsuste eelarvepoliitikas – nende koondeelarve on viimastel aastatel olnud järjekindlalt puudujäägis.

Meie **vahetuskursisüsteem** vastas ERM II tingimustele, mistõttu Eesti ühines vahetuskursimehhanismiga ERM II 2004. aasta 28. juunil, säilitades valuutakomitee süsteemi ning võttes endale ühepoolse kohustuse

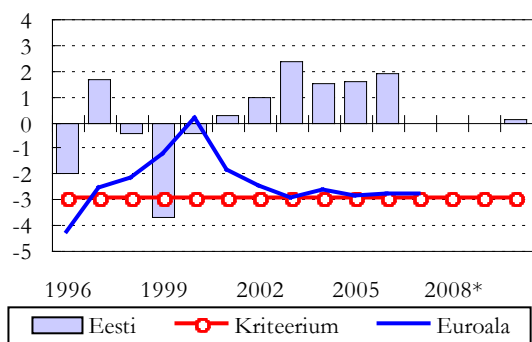
⁴ Võttes aluseks kolme kõige madalama liikmesriigi inflatsiooni, samas ei pruugi need aga olla hinnastabiilsuse mõistes kolm kõige paremat liikmesriiki.

hoida krooni kurssi euro suhtes fikseerituna (1 EUR = 15,6466 EEK). Eesti peab enne euro kasutuselevõttu olema kaks aastat ERM II liige ning hoidma selle aja jooksul valuutakurssi stabiilsena. Fikseeritud kursse selle nõude täitmise ka tagab.

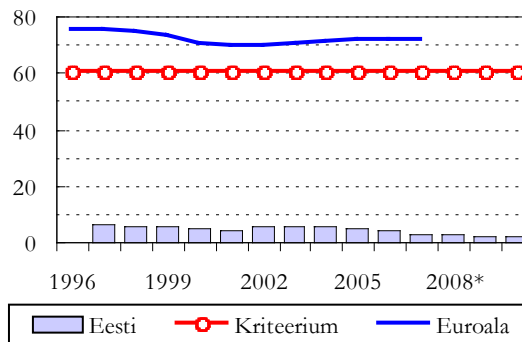
Intressimäär kriteerium on seotud inflatsioonikriteeriumiga – madalam inflatsioon toob kaasa ka madalama intressimäär. Eestil puudub õige instrument intressimäär konvergensti hindamiseks (valitsuse 10-aastase Eesti kroonides oleva võlakirja puudumisel) ning Euroopa Keskpanga ja Eesti Panga koostöös koostatud pikaajaliste kroonilaenude intressimääral põhinev intressiindikaator ei ole teiste riikide omaga otseselt võrreldav. Samas on komisjon krooniintresside madalale tasemele, väikesele riigivõlale ja heale eelarvepositsioonile tuginedes avaldanud arvamust, et Eestil ei tohiks intressimäär kriteeriumi täitmisel probleeme olla ning uue instrumendi loomist intressikriteeriumi täitmise hindamiseks ei nõuta.

Joonis 12 Nominaalne konvergenst ja Maastrichti kriteeriumide täitmine (%)

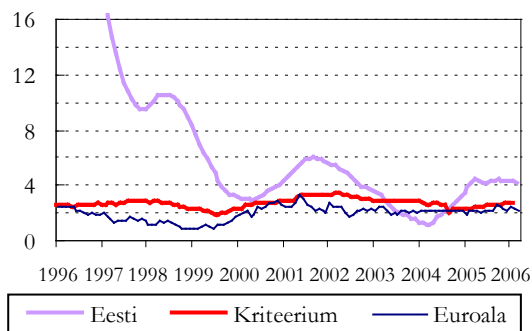
A. Valitsussektori eelarve tasakaal (% SKPst)

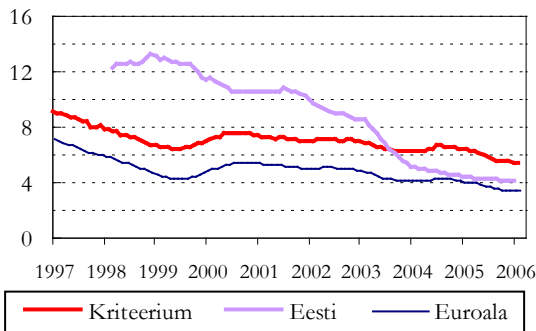
B. Valitsussektori võlg (%SKPst)

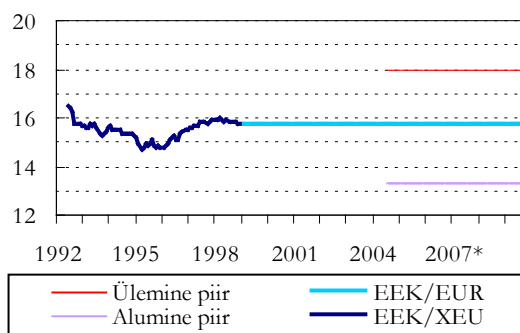
C. Inflatsioon (%)

D. Intressimäär (%)

E. EEK/EUR vahetuskurs

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Eurostat, Euroopa Komisjon.

2.3 Valitsussektori fiskaalraamistik aastateks 2006–2010

2.3.1 Valitsussektori eelarve tasakaalu prognoos

Valitsussektori eelarve tasakaalu prognoos aastateks 2006–2010 on koostatud eespool toodud majandusprognoosile tuginedes. **Valitsuse keskpika perioodi eesmärgiks (*medium-term objective, MTO*) on hoida valitsussektori eelarve tasakaalus.**

2006. aasta valitsussektori ülejäägiks prognoositakse 3 427,6 miljonit krooni ehk 1,9 protsenti SKPst. Eelarvepositsiooni paranemise üheks oluliseks teguriks on tulude laekumist mõjutav soodne majandusareng, oodatust väiksemad kulud ja paranenud maksukogumine. Aastateks 2007–2010 prognoositakse valitsussektori tasakaalulähedast positsiooni ning keskvalitsuse eelarve on pensionikindlustuse ligi miljardilisele puudujäägile vaatamata planeeritud ligikaudu tasakaalus.

Tabel 9 Tsükliliselt ja struktuurselt tasandatud eelarvetasakaal 2006–2010 (% SKPst)

	2006	2007	2008	2009	2010
SKP nominaalkasv (%)	11,8	11,2	10,8	10,5	10,3
Potentsiaalse SKP kasv (%)	11,7	11,4	11,3	10,9	10,6
SKP lõhe (<i>output gap</i>)	0,1	-0,2	-0,4	-0,4	-0,2
Valitsussektori eelarvetasakaal	1,9	0,0	0,0	0,0	0,1
Tsükliline eelarve komponent	0,1	-0,2	-0,4	-0,4	-0,2
Tsükliliselt tasandatud eelarvetasakaal	1,8	0,2	0,4	0,4	0,3
Intrinsimaksed	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Tsükliliselt tasandatud primaartasakaal	2,0	0,4	0,5	0,5	0,4
Ühekordsed meetmed	0,5	0,7	0,4	0,0	0,0
Struktuurselt tasandatud eelarvetasakaal	1,3	-0,5	0,0	0,4	0,3

Allikas: Rahandusministeerium.

Aastatel 2006–2010 on majanduskasv potentsiaalse taseme lähedal, olles 2006. aastal 0,14 protsenti võrra suurem ning aastatel 2007–2010 keskmiselt 0,31 protsenti võrra väiksem kui potentsiaalse SKP kasv.

2006. aastal toimub majanduskasvu kohandumine potentsiaalse taseme suunas ning pikemas perspektiivis (aastatel 2007–2010) on majandusareng potentsiaalse lähedane, kuid SKP lõhe on siiski negatiivne: struktuurse tööpuuduse ning tööjõu pakkumise ja nõudluse ebakõla tõttu ei suudeta kasutada olemasoleva tööjõu kogu potentsiaali; samuti aeglustub sisenõudluse kasv.

SKP lõhe alusel leitud hinnangud Eesti eelarve tsükliliselt tasandatud positsiooni kohta näitavad, et Eesti eelarvepoliitika on aastatel 2006–2007 ning 2009–2010 vastutsükliline. Kui majanduskasv ületab potentsiaalset taset, paraneb (suureneb) tsükliliselt kohandatud primaarne eelarvetasakaal ning kui majanduskasv jääb potentsiaalsele tasemele alla, siis vastav tasakaal halveneb (väheneb). 2008. aastal on eelarvepositsioon aga protsükliline. Eelarvepositsiooni muutumine 2006. aastal vastutsükliliseks, võrreldes 2005. aasta protsüklilise positsiooniga, on tingitud eelkõige nominaalse tasakaalu säilitamisest ligikaudu samal tasemel (1,9 protsenti SKPst), vaatamata majanduse tsüklilise positsiooni halvenemisele (s.t positiivse SKP lõhe vähenemisele).

SKP lõhe alusel leitud hinnangud Eesti eelarve tsükliliselt tasandatud positsiooni kohta näitavad, et Eesti eelarvepoliitika on aastatel 2006–2007 ning 2009–2010 vastutsükliline. Kui majanduskasv ületab potentsiaalset taset, paraneb (suureneb) tsükliliselt kohandatud primaarne eelarvetasakaal ning kui majanduskasv jääb potentsiaalsele tasemele alla, siis vastav tasakaal halveneb (väheneb). 2008. aastal on eelarvepositsioon aga protsükliline. Eelarvepositsiooni muutumine 2006. aastal vastutsükliliseks võrreldes 2005. aasta protsüklilise positsiooniga on tingitud eelkõige nominaalse tasakaalu säilitamisest ligikaudu samal tasemel (1,9 protsenti SKPst), vaatamata majanduse tsüklilise positsiooni halvenemisele (see tähendab positiivse SKP lõhe vähenemisele).

2006. aastal valitsussektori eelarve tulusid mõjutavad ühekordsed meetmed on käibemaksu maksumomendi edasilükkumine seadusemuudatuse tõttu⁵ (mõju 215 miljonit krooni), riigi vara müük⁶ varasemast suuremas mahus (400 miljonit krooni), Hansapanga aktsiate müügist saadud kasult tasutud tulumaks (312 miljonit krooni) ja erakorraline dividendide väljavõtmine (mõju koos dividendidelt laekuva juriidilise isiku tulumaksuga 649 miljonit krooni). Kulude poolelt on ühekordseks meetmeks ülemääraste laovarude ja muud trahvid (181 miljonit krooni).

Aastatel 2007 ja 2008 mõjutavad tasakaalu ka vara müük varasemast suuremas mahus (mõju vastavalt 200 ja 180 miljonit krooni) ning erakorraline dividendide väljavõtmine (mõju koos juriidilise isiku tulumaksuga

⁵Seadusemuudatus avaldati Riigi Teatajas 22. detsembril 2005. Ehkki muudatus jõustus tagasiulatuvalt alates 2005. aasta 1. novembrist, on eeldatud, et mõju avaldub alles 2006. aastal.

⁶Riigi vara müügi korralise laekumise leidmisel on aluseks võetud aastatel 2000–2004 riigieelarvesse keskmiselt laekunud summad vara müügist, mis moodustavad ca 200 miljonit krooni aastas. Lahutades selle summa 2006. aasta riigieelarvega sätestatud vara müügi numbritest, saadakse varasemast suuremas mahus riigi vara müük, millest kolmandik avaldab mõju tasakaalule, ülejäänud mõjutab samas ulatuses ka kulude poolt.

vastavalt 1,3 miljardit ja 806 miljonit krooni). Ühekordsete meetmete koondmõju jääb aastatel 2006–2008 vahemikku 0,4–0,7 protsenti SKPst. 2006. aastaks ootame struktuurseks tasakaaluks 1,3 protsenti SKPst ning aastaks 2007 struktuurset defitsiiti 0,5 protsenti SKPst; edaspidi püsib struktuurne tasakaal vahemikus 0–0,4 protsenti SKPst.

Keskpikas perspektiivis jätkab keskvalitsus tasakaalulähedase positsiooniga, lähtudes eesmärgist hoida valitsussektori eelarvet tasakaalus. Keskvalitsuse koosseisu kuuluv riiklik pensionikindlustus on prognoosi kohaselt aastatel 2006–2009 puudujäägis, mis konservatiivse indeksi tõttu järk-järgult väheneb, nii et aasta 2010 peaks lõppema ülejäägiga.

Pensionikindlustuse prognoos arvestab keskmise pensioni tõusuga 3 136 kroonini kuus aastal 2006. Täiendavate vahendite leidmiseks pensionikindlustuse (ja ka ravikindlustuse) finantseerimiseks tõsteti 2006. aastal sotsiaalmaksu miinimumkohustuse aluseks olev summa 700 kroonilt 1 400 kroonile kuus.

Sotsiaalkindlustusfondid jätkavad prognoosi kohaselt väikese ülejäägiga (ca 0,1–0,2 protsenti SKPst aastas). Ravikindlustuse eelarvepositsioon on seni olnud stabiilne, kuid arvestades Eesti demograafilist situatsiooni on pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks vaja rakendada täiendavaid meetmeid. Põhiprintsiip on säilitada riikliku ravikindlustuse vähemalt tasakaalus finantspositsioon. Tervishoiusüsteemi finantseerimist aitab parandada maksubaasi suurendamine sotsiaalmaksu miinimumkohustuse aluseks oleva summa tõstmise kaudu. Rahvastiku vananemise tingimustes kaalutakse pikemas perspektiivis ravikindlustuse jätkusuutlikkuse tagamiseks nende isikute ringi suurendamist, kelle pealt makstakse sotsiaalmaksu, ning üritatakse vältida kindlustatutega võrdsustatud isikute osakaalu edasist tõusu. Haigekassa eelarve on praeguste eelduste kohaselt vähemalt perioodil 2006–2010 tasakaalus.

Tabel 10 Valitsussektori tasakaalu prognoos tasandite kaupa aastateks 2006–2010 (mln krooni)

	2006 ⁷	2007	2008	2009	2010
Valitsussektor (mln krooni)	3 427,6	3,3	2,9	91,0	393,2
Keskvalitsus	3 342,1	83,6	-98,4	30,0	249,7
sh pensionikindlustus	-1 069,8	-1 147,3	-640,3	-116,1	350,9
Haigekassa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Töötukassa	285,4	286,9	301,4	321,0	343,5
Kohalikud omavalitsused	-200,0	-200,0	-200,0	-200,0	-200,0
Valitsussektor (% SKPst)	1,9	0,0	0,0	0,0	0,1
Keskvalitsus	1,8	0,0	0,0	0,0	0,1
sh pensionikindlustus	-0,6	-0,6	-0,3	0,0	0,1
Haigekassa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Töötukassa	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Kohalikud omavalitsused	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1

Allikas: Rahandusministeerium.

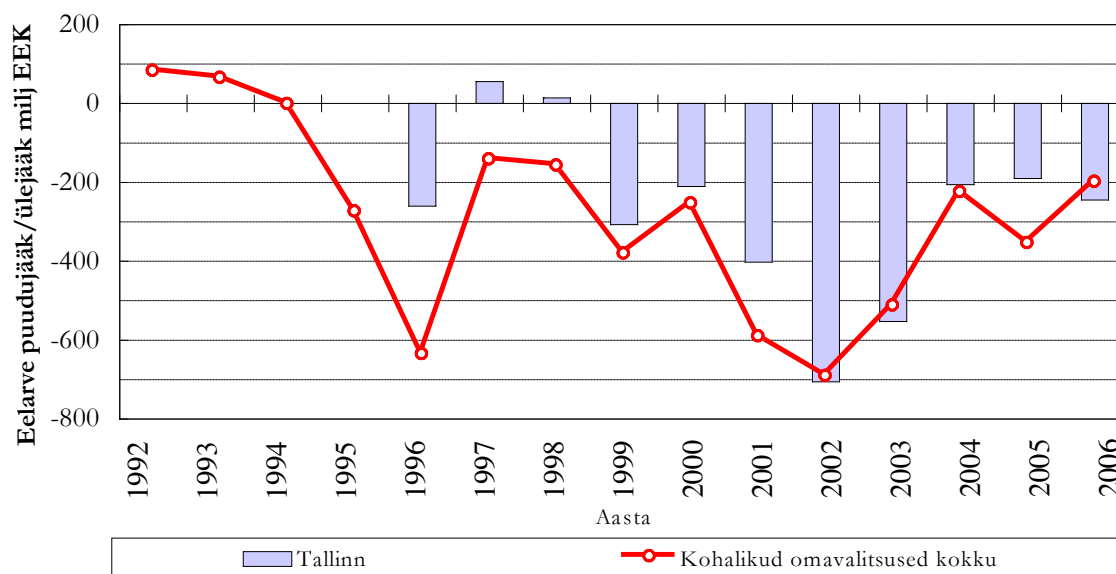
Töötukassa senine ülejääk tuleneb süsteemi algaastatele (Töötukassa loodi aastal 2002) iseloomulikust madalast kulude tasemest ning vajadusest luua piisav reserv. Edaspidi on oodata Töötukassa ülejäägi vähenemist. Alates 2006. aastast vähendati töötuskindlustusmaks määrasiid (varem tööandjal 0,5 ja töötajal 1 protsent, nüüd vastavalt 0,3 ja 0,6 protsenti) ning Töötukassa 2006. aasta prognoositav ülejääk vähenes 415,9 miljonilt 285,4 miljonile kroonile. Aastatel 2007–2010 on oodata Töötukassa ülejäägi vähenemist 0,1 protsendini SKPst aastas. Töötukassa prognoos põhineb eeldusel, et säilivad praegused töötuskindlustusmaks määrad ja hüvitiste väljamaksmise tingimusi oluliselt ei muudeta. Töötuskindlustuse maksemäärad otsustatakse iga aasta kohta eraldi, 2007. aastal kehtivate määrade kohta teeb Vabariigi Valitsus otsuse 2006. aasta sügisel.

Kohalike omavalitsuste peamiseks ülesanneteks on korraldada kohaliku elu küsimusi eelkoolihariduse, üldhariduse, sotsiaalse kaitse, kultuuri, spordi, vaba aja, elamumajanduse, keskkonnakaitse, ühistranspordi, teehoiu ning üldvalitsemise valdkonnas. Kuna kohalikud omavalitsused kuuluvad oma eelarvega valitsussektori koosseisu ja neil on õigus teha iseseisvaid eelarvealaseid otsuseid, siis mõjutavad nad otseselt valitsussektori eelarvepositsiooni.

Eelarvedefitsiit tekib tavaliselt suuremates linnades ja monofunktsionaalsete asulatega seotud valdades, kus infrastruktuuri ülalpidamine ja parendamine või elanikkonna juurdekasv vajab suuremahulisi investeeringuid ning selleks tuleb kasutada võõrvahendeid.

⁷ Rahandusministeeriumi kevadprognoosiga võrreldes on valitsussektori ülejääk kasvanud, põhjuseks suurem riigieelarve ülejääk. Riigieelarve tulud muutusid seoses aktsiisitõusu edasilükkamisega 2008. aasta jaanuari ning mittemaksuliste tulude prognoosi täpsustumisega.

Joonis 13 Kohalike omavalitsuste koondeelarve puudujääk, võrreldes Tallinna linna eelarve puudujäägiga

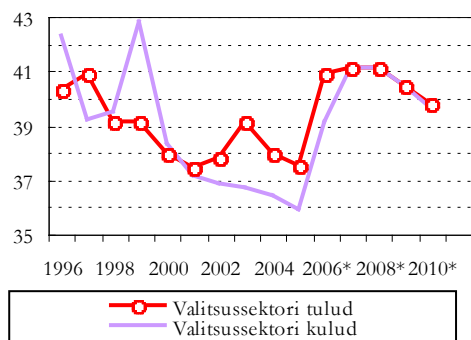
Tallinna puudujääk moodustas 2002. aastal 91 protsenti omavalitsuste puudujäägist, 2003. aastal aga ületas omavalitsuste koondpuudujäägi. See tähendab, et ülejäänud omavalitsused olid kokku ülejäägis ning koondpuudujääk tekkis Tallinna eelarvedefitsiidi tõttu (0,5 protsenti SKPst). Alates 2004. aastast on Tallinna linn suutnud eelarve puudujääki vähendada. Kiirest majanduskasvust tingitud kohalike omavalitsuste eelarvetulude ca 10-protsendiline aastane kasv aastatel 2004–2006 on vähendanud survet kohalike omavalitsuste koondeelarve puudujäägile. Majanduskasvu jätkumisest lähtudes näeb prognoos ette, et lähiaastatel omavalitsuste koondpuudujääk suhtena SKPsse väheneb.

Finantsturgude kiire arengu tingimustes kasutavad kohalikud omavalitsused suuremahuliste investeeringuprojektide rahastamiseks üha julgemini eri finantsinstrumente. Sageli moodustatakse rajatava objekti opereerimiseks sihtasutus või äriühing, mille kaudu võetakse selle ehitamiseks ka laenu. Peale selle on mitmed omavalitsused moodustanud oma vara haldamisega tegelevaid osäühinguid, mille vahendusel rakendatakse eri finantskeeme. Eelnimetatud põhimõttel võetud laenud ei kajastu kohalike omavalitsuste eelarve puudujäägis ega ka võlakohustustes. Samuti on hakatud investeeringute puhul rakendama avaliku ja erasektori koostööprojekte, millega ei võeta otseselt bilansilisi kohustusi, mis avaldavad aga näiteks rendimaksetena mõju tulevaste perioodide eelarvele.

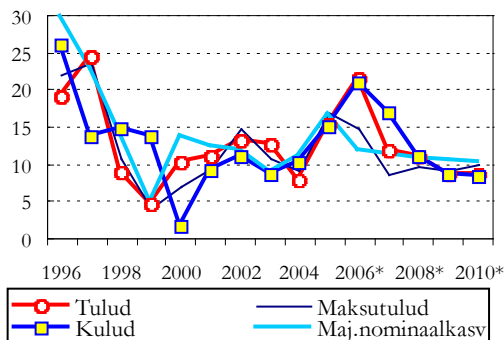
Valitsussektori tasakaalu printsüübist tulenevalt piirab kohalike omavalitsuste koondeelarve defitsiit valitsuse võimalusi täiendavaid kulusi teha (sealhulgas omavalitsusi toetada). Keskvalitsus on võtnud eesmärgiks vähendada keskpikal perioodil kohalike omavalitsuste koondeelarve puudujääki ning piirata sihtasutuste või äriühingute kaudu võetavate võlakohustuste kasvu. Selleks rakendatakse finantsdistipliini tagamise

meetmeid, millega on võimalik kohalike volikogude valimiste aastal (2009) kohalike omavalitsuste eelarvete koonddefitsiiti piirata.

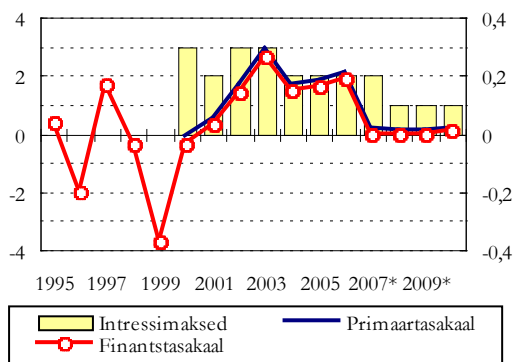
A. Valitsussektori tulud ja kulud

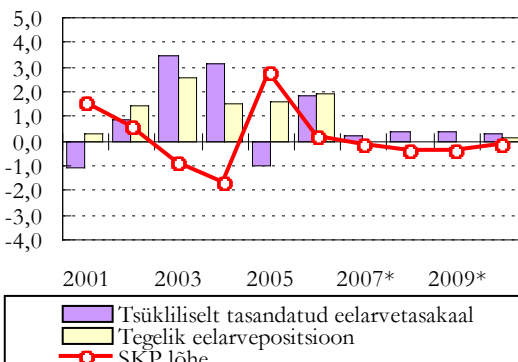
B. Valitsussektori tulude ja kulude kasv

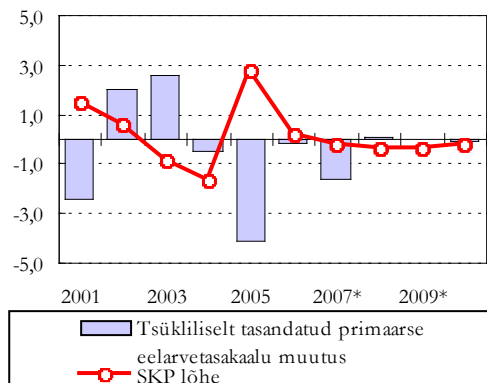
C. Valitsussektori tasakaal

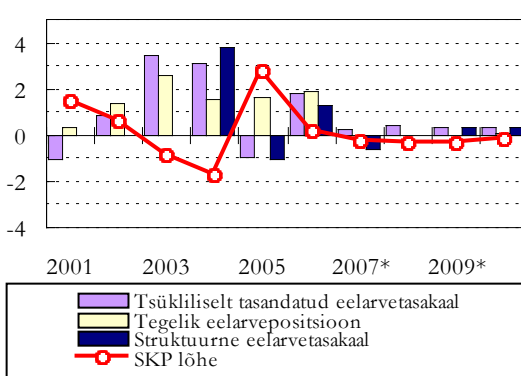
D. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon

E. Tsüklilise eelarvepositsiooni muutus

F. Struktuurne eelarvepositsioon

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

2.3.2 Valitsussektori tulude prognoos

2.3.2.1 Valitsussektori tulude laekumise prognoos

Valitsussektori tulude laekumiseks 2006. aastal prognoosib Rahandusministeerium 75 066,2 miljonit krooni, mis moodustab 40,9 protsenti SKPst. Maksuliste tulude osakaal kõikidest tuludest on 79,4 protsenti ning

mittemaksuliste tulude osakaal 20,6 protsenti. 2010. aastaks suurenevad valitsussektori tulud 109 591,2 miljoni kroonini, moodustades 39,8 protsenti SKPst.

Keskvalitsuse eelarvesse laekub 2006. aastal prognoosi kohaselt 64 756,8 miljonit krooni ning 2007. aastal 72 539,3 miljonit krooni. Haigekassa tulud ulatuvad 2006. ja 2007. aastal vastavalt 8 011,9 miljoni ja 9 279,9 miljoni kroonini, kusjuures sotsiaalmaksust laekub Haigekassale nendel aastatel vastavalt 7,9 ja 9,2 miljardit krooni. Seoses töötuskindlustusmaksude määrade alandamisega vähenevad Töötukassa tulud 2006. aastal 2005. aastaga võrreldes 210,9 miljoni krooni võrra, 540,0 miljoni kroonini. Alates 2007. aastast hakkavad Töötukassa tulud taas aasta-aastalt suurenema. Aastate 2007–2010 tulude prognoosimisel on eeldatud 2006. aastal kehtivate töötuskindlustusmaksude määrade püsivust perioodi lõpuni. Kohalike omavalitsuste tulude suuruseks kujuneb vastavalt prognoosile 2006. aastal 16 357,8 miljonit krooni, kusjuures sellest ligikaudu 5,3 miljardit laekub eraldistena riigilt – 2007. aastal on need summad vastavalt 17 581,9 miljonit ja 5,3 miljardit krooni.

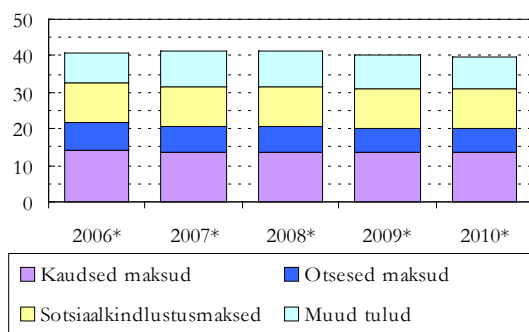
Tabel 11 Valitsussektori eritasandite tulud (mln krooni)

	2006	2007	2008	2009	2010
Keskvalitsus (1)	64 756,8	72 539,3	80 388,2	87 226,1	94 810,2
Sh II samm (2)	1 366,0	1 627,2	1 799,4	1 971,1	2 153,6
Haigekassa (3)	8 011,9	9 279,9	10 258,7	11 235,3	12 272,6
Sh sotsiaalmaksust (4)	7 940,8	9 188,0	10 157,1	11 124,1	12 151,1
Töötukassa (5)	540,0	597,8	657,0	717,5	780,7
Kohalikud omavalitsused (6)	16 357,8	17 581,9	19 059,4	20 536,6	21 986,9
Sh eraldised riigilt (7)	5 293,5	5 262,5	5 477,1	5 727,7	5 954,5
Valitsussektor kokku (8)=(1)+(3)+(5)+(6)-(2)-(4)-(7)	75 066,2	83 921,2	92 929,8	100 892,7	109 591,2

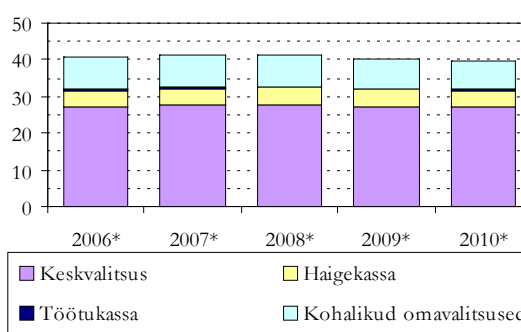
Allikas: Rabandusministeerium.

Joonis 14 Valitsussektori tulude prognoos 2006–2010 (% SKPst)

A. Valitsussektori tulude struktuur 2006–2010

B. Valitsussektori eritasandite tulud

Allikas: Rabandusministeerium.

2.3.2.2 Maksukoormus ja tulevane areng maksupoliitikas

Meie tänane maksusüsteem on taganud majanduse kasvu ja võimaldanud riigil edukalt funktsioneerida, seega puudub otsene vajadus selle põhimõtteliseks reformimiseks. Siiski on valitsus võtnud eesmärgiks nihutada maksukoormus osaliselt tulu maksustamiselt tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise maksustamisele. Samas püütakse süsteem hoida lihtsa ja läbipaistvana, võimalikult väheste erandite ja erisustega.

Tööjõu maksustamise vähendamine

Valitsuse üheks eesmärgiks on tööjõu maksukoormuse vähendamise kaudu soodustada uute töökohtade loomist. Selleks on alates 2004. aastast igal aastal suurendatud maksuvaba tulu osatähtsust ning vähendatud alates 2005. aastast igal aastal tulumaksu määra. Kui 2003. aastal oli maksuvaba tulu suurus 1000 krooni kuus, siis aastal 2006 on see juba 2000 krooni kuus. Pikas perspektiivis on eesmärgiks maksuvaba tulu suuruse võrdsustamine palga alammääraga. Maksuvaba tulu suuruse tõstmine aitab vähendada väikese sissetulekuga isikute palga maksukoormust, mis on Eestis seni olnud Euroopa Liidu keskmisest kõrgem. Tulumaksu määra on 26 protsendilt 2004. aastal vähendatud 23 protsendile 2006. aastal. Tulumaksu määra vähendatakse aastani 2009 igal aastal 1 protsendi võrra, aastaks 2009 on tulumaksu määr 20 protsenti. Maailmas toimuvat arengut ning senist positiivset kogemust arvestades on kavas jätkata nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute tulu maksustamist proportsionaalse tulumaksumääraga.

Tarbimise ja keskkonnamaksutamise kõrgem maksustamine

2005. aasta 7. juulil kinnitas valitsus ökoloogilise maksureformi lähtealused. Maksusüsteemi ümberkujundamisega tahab valitsus väärtustada loodusvarasid ja keskkonda. Rohelise maksureformi lähtealustest tulenevalt töötatakse välja konkreetsete meetmed reformi eesmärkide saavutamiseks, kusjuures üldist maksukoormust ei tõsteta. Ökoloogilise maksureformi osana võeti 2005. aasta detsembris vastu keskkonnatasude seadus.

Eestis on peamised keskkonnamaksudena käsitatavad maksud ja tasud olemas. Need on kütuseaktsiis, pakendiaktsiis, raskeveokimaks, saastetasud ja loodusressursside kasutamise tasud. Rohelise maksureformi raames suurendatakse olemasolevaid ning kehtestatakse uusi makse ja tasusid. Võimalikest keskkonnamaksu objektidest on Eestis maksustamata sõiduautod, seega peaks pikemas perspektiivis suurenema transpordimaksude osatähtsust.

Aksiisipoliitika ühtsete aluste väljatöötamine kuulub Euroopa Liidu pädevusse, kuid teatavad valikud on jäetud liikmesriikide pädevusse. Lisaks fiskaalsele eesmärgile kasutatakse aktsiisi selleks, et mõjutada inimesi

säästlikumalt tarbima, vähendada alkoholi liigtarbimist ning pürata suitsetamist.

Arvestades keskmise palga kasvutempot ning asjaolu, et viimaste aastate jooksul on alkoholi hind tõusnud vähem kui teiste tarbekaupade hinnad, on alkoholi aktsiisimäära tõstmine põhjendatud. Praegu kehtiva seaduse kohaselt on plaanis alkoholiaktsiisi tõsta 2007. aasta 1. juulist 10 protsendi võrra. Selleks, et vähendada survet inflatsioonile 2007. aastal, lükatakse aktsiisimäära tõus vastavalt valitsuskabineti 2006. aasta 30. märtsi otsusele edasi 2008. aasta 1. jaanuarile. Pikemas perspektiivis tuleb selleks, et alkoholi hinnapoliitikal oleks soovitud mõju rahva tervisele, alkoholiaktsiisi taset muuta sõltuvalt inflatsioonist ja elanikkonna ostujõu muutustest.

Arvestades suitsetamise tekitatud kulusid ühiskonnale ja inimeste tervisele ning lähtudes Euroopa Liiduga ühinemisel võetud kohustusest jõuda Euroopa Liidu miinimummäärani hiljemalt aastaks 2010, on senini tõstetud sigarettide ja suitsetamistubaka aktsiisi järk-järgult iga aasta 1. juulil. Praegu kehtiva seaduse kohaselt toimub järgmine sigarettide ja suitsetamistubaka aktsiisi tõus 2006. aasta 1. juulil. Et vähendada survet inflatsioonile 2006. ja 2007. aastal, lükatakse aktsiisimäära tõus, nagu alkoholiaktsiisi tõuski, edasi 2008. aasta 1. jaanuarile.

Energiatoodete maksustamise eesmärk on mõjutada inimesi säästlikumalt tarbima. Seetõttu maksustatakse aktsiisiga taastumatutest loodusressurssidest toodetud energiatooteid, et suurendada energiakasutuse efektiivsust ning soodustada taastuvenergia arengut. Et aktsiis on fikseeritud kaubakoguse suhtes, muutub aktsiisi osakaal kütuse hinnas üldist majanduse ja ostujõu kasvu arvestades igal aastal väiksemaks.

Soojuse tootmiseks kasutatavate energiatoodete ja elektrienergia maksustamisel tuleb lähtuda eelkõige energiamaksustamise direktiivi miinimummäärade saavutamise üleminekuperioodidest ning kütuse- ja energiamajanduse pikaajalises arengukavas sätestatud põhimõtetest.

Maksuerisuste vähendamine

Kavas on kriitiliselt üle vaadata ning loobuda maksusoodustustest, mis on oma esialgsest eesmärgist irdunud ning põhjendamatud. Iga maksusoodustuse puhul vaadatakse, kas see on proportsionaalne saavutatava eesmärgiga, kas see vastab ühiskonna ootustele ja vajadustele ning kas seda eesmärki on kõige otstarbekam saavutada just maksusoodustuse kaudu. Vajaduse korral sätestatakse soodustus tähtajalisena, mis annab võimaluse analüüsida soodustuse efektiivsust eesmärgi saavutamisel ning otsustada analüüsi põhjal, kas pikendada soodustust.

Lisaks maksusoodustuse võimalikule kaotamisele tuleb kaaluda ka tulumaksuseadusega kehtestatud

mahaarvamiste piirangu vähendamist seniselt 50 000 kroonilt madalamale tasemele. Tegemist oleks maksubaasi laiendamisega ja seega ka täiendava katteallikaga maksuvaba tulu tõstmiseks.

Eesti maksupoliitilised valikud käibemaksu osas on väga tihedalt seotud Euroopa Liidus toimuva arenguga. Euroopa Liidus on võetud eesmärgiks liikuda käibemaksusüsteemi edasise ühtlustamise ning lihtsustamise kaudu administratiivse koormuse vähendamise suunas. Teiste liikmesriikidega võrreldes on Eestis vähe käibemaksumääraerisusi, mis võimaldab hoida standardmaksumäära suhteliselt madalal (18 protsenti). Aastatel 2006–2009 ei kehtestata täiendavalt mingitele kaupadele ega teenustele vähendatud käibemaksumäära ning juba aastatel 2006 ja 2007 kaalutakse mõne olemasoleva erisuse kaotamist. Vähendatud käibemaksumäära atraktiivsuse vähendamiseks kaalutakse selle tõstmist 5 protsendilt 9 protsendile; kaugemaks eesmärgiks on kehtestada ühtne käibemaksumäär kõikidele kaupadele ja teenustele. Ülemineku leevendamiseks jätkatakse vajaduse korral vähendatud määra kohaldamist kindlaksmääratud tähtajani.

Tabel 12 2006. ja 2007. aasta riigieelarvet mõjutavad peamised maksupoliitilised muudatused⁸

	Jõustumine	Mõju 2006		Mõju 2007	
		mln krooni	% SKPst	mln krooni	% SKPst
Maksutulud kokku		-997,6	-0,54	-828,5	-0,41
Tulumaksu vähendamine		-1 066,0	-0,58	-708,5	-0,35
Maksuvaba tulu tõstmine	1. jaan 2006	-449,0	-0,24	-	-
Füüsilise isiku tulumaksu määra alanemine	1. jaan 2006 / 1. jaan 2007	-471,3	-0,26	-536,5	-0,26
Juriidilise isiku tulumaksu määra alanemine	1. jaan 2006 / 1. jaan 2007	-145,7	-0,08	-172,0	-0,08
Maksustatavast tulust mahaarvamiste piiri alanemine	1. jaan 2005	85,0	0,05	-	-
Maksuvaba tulu alates teisest lapsest	1. jaan 2006	-	-	-360,0	-0,18
KOV eraldiste määra tõstmine	1. jaan 2006	-122,5	-0,07	-	-
Töötuskindlustusmakse määra vähendamine	1. jaan 2006	50,0	0,03	-	-
Sotsiaalmaksu miinimumkohustuse tõstmine	1. jaan 2006	271,9	0,15	-	-
Impordi sisendkäibemaksu aja nihkumine	1. nov 2005	-216,0	-0,12	-	-
Meditsiiniseadmete käibemaksumäära tõstmine	1. jaan 2007	-	-	80,0	0,04
Kaugkütte käibemaksumäära tõstmine	1. juuli 2007	-	-	160,0	0,08

Allikas: Rabandusministeerium.

⁸ Kuna alkoholi-, tubaka- ja erimärgistatud kütuste aktsiisi tõus lükatakse edasi 2008. aasta 1. jaanuarile ja seega ei avalda see mõju 2006. ja 2007. aasta laekumisele, pole seda käesolevasse tabelisse lisatud.

Mõju on arvatud ainult muudatuse jõustumise aastale.

2006. aastal ulatub maksumuudatuste kogumõju riigieelarvele -0,54 protsendini SKPst. Kõige suurem mõju on tulumaksukoormuse vähendamisel. 2007. aastal on maksumuudatuste mõju riigieelarvele -0,41 protsenti SKPst, kus olulisim on taas tulumaksukoormuse vähendamise mõju, vähesel määral tasakaalustab seda negatiivset mõju mõningate meditsiiniseadmete ning kaugkütte käibemaksumäära tõstmise.

Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt on maksukoormus 2006. aastal 33,2 protsenti SKPst. Maksukoormuse suurenemine 2006. aastal tuleneb eelkõige sotsiaalmaksu ja käibemaksu laekumise kasvust, nende osakaal SKPst suureneb 2005. aastaga võrreldes vastavalt 0,3 ja 0,6 protsenti. Järgmistel aastatel on oodata maksukoormuse vähenemist, 2010. aastal jõuab see 31,6 protsendini.

2.3.2.3 Maksutulude sensitiivsusanalüüs

Sensitiivsusanalüüs võimaldab hinnata, missuguseks kujunevad valitsussektori eelarve maksutulud majanduskasvu prognoositust ühe protsendi võrra erineva kasvu korral ning millist mõju avaldab muutus eelarvetasakaalule. Analüüside koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni poolt arvatud eelarvetulude elastsusi majanduskasvu suhtes.

Sensitiivsusanalüüsi tulemused näitavad, et kui 2006. aastal on majanduse nominaalkasv prognoositust ühe protsendi võrra kiirem, toob see kaasa valitsussektori maksutulude 535,1 miljoni kroonise suurenemise (0,3 protsenti SKPst). Selle tulemusena kujuneb valitsussektori nominaalseks eelarveülejäagiks, muude tingimuste samaks jäädes, 2,2 protsenti SKPst. Kui majanduskasv osutub aga prognoositust protsendi võrra väiksemaks, oleks ülejääk 1,6 protsenti SKPst.

Tabel 13 Valitsussektori maksutulude sensitiivsus (mln krooni)

	2006*			2007*		
	Baas- prognoos	erinevus		Baas- prognoos	erinevus	
		+	-		+	-
SKP nominaalkasv, %	11,8	12,8	10,8	11,2	12,2	10,2
Maksud ja sotsiaalkindlustusmaksed	60 937,9	535,1	-535,1	66 112,6	580,6	-580,6
Füüsilise isiku tulumaks	10 730,0	85,8	-85,8	10 720,0	85,8	-85,8
Juriidilise isiku tulumaks	2 730,0	38,2	-38,2	3 071,2	43,0	-43,0
Sotsiaalmaks	21 262,6	148,8	-148,8	23 778,1	166,4	-166,4
Kaudsed maksud	25 505,0	255,1	-255,1	27 788,7	277,9	-277,9
Muud maksud	710,3	7,1	-7,1	754,6	7,5	-7,5

Allikas: Rahandusministeerium.

2.3.2.4 Maksuadministreerimise parandamine

Alates 2002. aastast on Eesti maksutulude laekumise kasv ületanud majanduse nominaalkasvu (2004. aasta oli erand, kuna maksulaekumisi vähendas oluliselt käibemaksu tavapärasest madalam laekumine, mis tulenes Euroopa Liidu liikmeks saamisega kaasnenud maksustamismomendi edasilükkumisest). Samasugust tulemust on oodata ka 2006. aastal. Eraldi väärivad siinkohal esiletoomist sotsiaalmaksu ning käibemaksu väga hea laekumine. Sotsiaalmaksu laekumine peaks kasvama võrdeliselt palgafondi kasvuga, kuid viimasel kahel aastal (ja ilmselt ka tänavu) on see kasvanud kiiremini. Käibemaksu laekumise kasv on olnud 2002., 2003. ning 2005. aastal lõpptarbimise kasvust kõrgem. Maksutulude kasvu, mis ei ole täielikult selgitatav makromajanduse ja seadusemuudatustest tulenevate mõjudega, võib seostada maksuhalduri hea tööga maksude kogumisel.

Maksukuulekuse parandamine maksuadministreerimise lihtsustamise kaudu

Eesti maksupoliitika üheks eesmärgiks on muuta maksukogumise protsess võimalikult lihtsaks ja läbipaistvaks. Üheks prioriteediks on juba 2000. aastal käivitunud e-maksuameti arendamine. Kui 2004. aastal esitati elektrooniliselt 58,3 protsenti füüsilise isiku tuludeklaratsioonidest, 65,8 protsenti sotsiaalmaksu- ja tuludeklaratsioonidest ning 74,8 protsenti käibedeklaratsioonidest, siis 2005. aastal olid vastavad näitajad juba 73,3, 76,9 ja 81,7 protsenti. Elektrooniline deklareerimine võimaldab olulist kulude kokkuhoidu nii riigile kui ettevõtjatele, samuti on see operatiivne instrument maksukogumise analüüsimiseks ning võimalike pettuste kiireks avastamiseks.

Alates 2005. aastast viib Maksu- ja Tolliamet läbi e-kontrolle, mille käigus analüüsitakse ettevõtetele elektrooniliselt saadud andmeid vastava tarkavara abil. Ühelt poolt vähendab see maksurevisjoni läbiviimise aega, teiselt poolt võimaldab analüüsida suuremat andmete hulka. Peamiselt kasutatakse seda meetodit suuremates ettevõtetes. 2005. aastal alustati 22 e-kontrolliga ning 2006. aastal on plaanitud läbi viia 50 e-kontrolli.

Maksukogumise paranemine varjatud töötasu osakaalu vähendamise teel

Varjatud töötasu (ümbrikupalkade) puhul on tegemist tööandjate sooviga saada paremat konkurentsipositsiooni maksude tasumata jätmise, s.t kulude kokkuhoidmise kaudu. 2005. aastal sai Eesti Konjunktuuriinstituudi andmetel varjatud töötasu keskmiselt 12 protsenti palgasaajatest. Võrreldes 1999. aastaga on varjatud töötasu saajate osakaal vähenenud 7 protsendi võrra.

Arvataval ümbrikupalkade osakaalu vähenemisel on järgmised põhjused:

- tööjõu vaba liikumine, mis sunnib Eesti ettevõtjaid maksma töötajatele palka legaalselt, vältimaks olukorda, kus kvalifitseeritud tööjõud lahkub välismaale (eriti ehitussektoris);
- eraisikute laenamise (eluasemelaenude) kasv ning vanemahüvitise kehtestamine, mis motiveerivad palgasaajat töötasu täies ulatuses legaalselt näitama;
- Maksu- ja Tolliameti koordineeritud tegevus ümbrikupalkade maksmise tõkestamisel. 2005. aastal loodi eri ametkondade vahel (Maksu- ja Tolliamet, Eesti Linnade Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Haigekassa, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Tööandjate Keskliit, Tööturuamet, Eesti Töötukassa, Tööinspeksioon, Eesti Ametiühingute Liit) tööühing, mille eesmärgiks on ümbrikupalkade vastane võitlus. 2005. aastal saadeti 1000 äriühingule märgukiri, milles juhiti tähelepanu sellele, et nende ettevõttes makstavad palgad on vastava tegevusala keskmisest oluliselt madalamad. Märgukirja saanutest parandas 40 protsenti vabatahtlikult oma deklaratsioonide andmeid. Kokkuvõttes laekus selle tulemusena riigieelarvesse täiendavalt 43 miljonit krooni maksutulu (36,4 miljonit sotsiaalmaksu ning 6,6 miljonit tulumaksu). Samuti lõpetati 2005. aastal 154 ümbrikupalga maksmisega seotud kontrolli, mille tulemusena määrati makse juurde 30,3 miljonit krooni.

Maksukogumise paranemine, tänu aktsiisikaupade salaturu osakaalu vähenemisele

Alkoholi salaturu osakaal on Eesti Konjunktuuriinstituudi hinnangul viimase viie aastaga vähenenud 44 protsendilt 22,5 protsendile. Olukorras, kus alkoholiaktsiis ja sellest tulenevalt ka alkoholi hind pole oluliselt tõusnud, samal ajal on aga palk kasvanud 64 protsendi võrra, on selline areng oodatav. Mõju salaturu vähenemisele on olnud ka Maksu- ja Tolliameti ning Politsei ühisreididel kauplustesse ja salaalkoholi võimalikesse tootmiskohtadesse. Lisaks sellele hakatakse alates 2006. aasta 1. juulist maksumärgistama kanget alkoholi, et vähendada kauplustes müüdava salaalkoholi kogust. Samas ei vähenda alkoholi maksumärgistamine salaalkoholi teadlikku tarbimist.

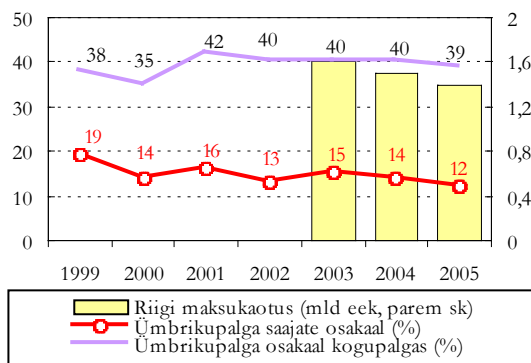
Ka illegaalsete sigarettide osakaal on viimase viie aasta jooksul ligi kümne protsendi võrra vähenenud, ulatudes Konjunktuuriinstituudi andmetel 2004. aastal 23,5 protsendini. Eelolevatel aastatel võib salaturu osakaalu vähendamine aga muutuda aina raskemaks, seda seoses kohustusega saavutada 2010. aastaks Euroopa Liidu kehtestatud aktsiisi alammäär. Samuti võib suureneda Lätist ostetud sigarettide tarbimine, kuna Lätis müüdadavad sigarettid on aktsiisimäära aeglasema tõstmise tõttu odavamad.

Kütuseturul on probleemiks Venemaalt salakaubana sissetoodav kütus ning erimärgistatud kütuse kasutamine vääral otstarbel. Sellega seoses on plaan vähendada tavakütuse ja erimärgistatud kütuse aktsiisimäära erinevust, et muuta erimärgistatud kütuse kasutamine vähem atraktiivseks. Esimene samm

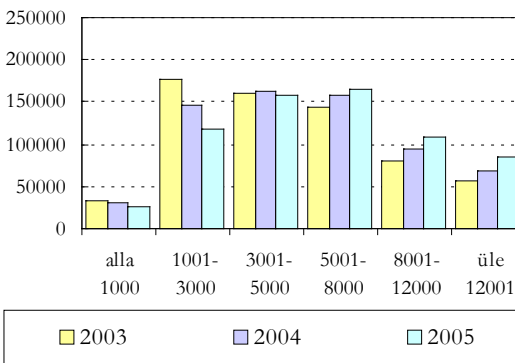
selles osas on juba tehtud – alates 2005. aasta 1. jaanuarist tõsteti erimärgistatud kütuse aktsiisimäära, ning võrreldes 2004. aastaga vähenes 2005. aastal selle tarbimine (vabasse ringlusse lubatud maht) 13 protsendi võrra.

Joonis 15 Maksuadministreerimise areng Eestis

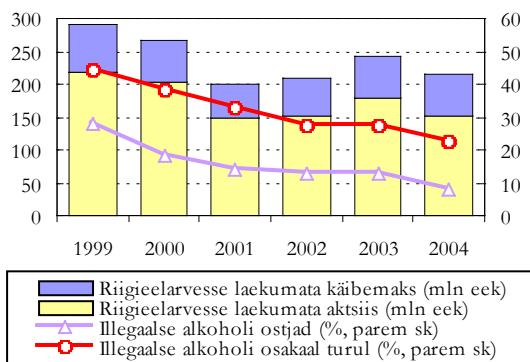
A. Ümbrikupalkade osakaal majanduses

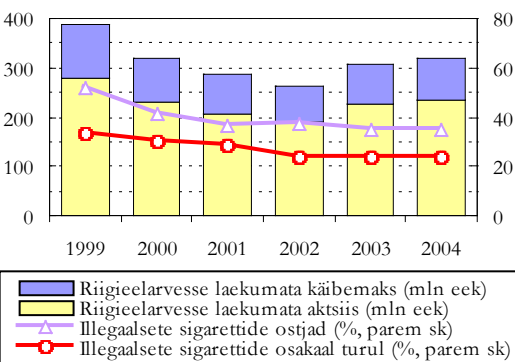
B. Töötajad palgavahemike kaupa (EEK)

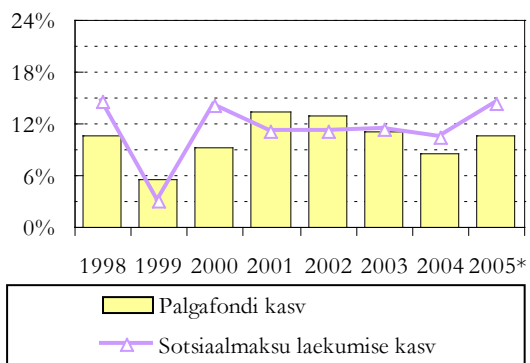
C. Illegaalse alkoholi osakaal

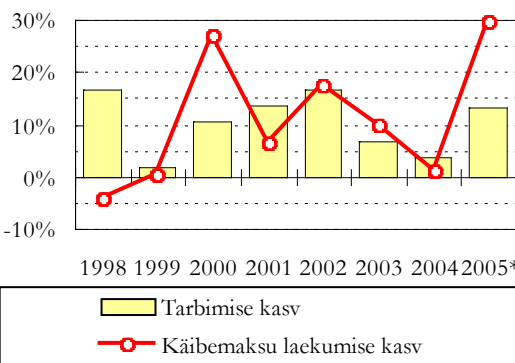
D. Illegaalsete sigarettide osakaal

E. Sotsiaalmaksu laekumise kasv, võrreldes palgafondi kasvuga

F. Käibemaksu laekumise kasv, võrreldes lõpptarbimise kasvuga

Allikas: Konjunktuuriinstituut, Maksu- ja Tolliamet, Rahandusministeerium.

2.3.3 Valitsussektori finantseerimise prognoos

Eelolevatel aastatel on ette näha valitsussektori võlakoormuse jäämist praegusele tasemele SKPst 2010. aasta lõpuks. Siinjuures on eeldatud, et keskvalitsuse emiteeritud (euro)võlakirjade tagasimist mahus 100 miljonit eurot 2007. aastal finantseeritakse olemasoleva finantsvara arvel. Keskvalitsuse rahavoogude tasakaalustamiseks alustatakse võõrvahendite taaskaasamist 2008. aastast. Laenamise vajaduse tingivad kasvavad finantsinvesteeringud osaluste omandamiseks ning Euroopa Liidult saadavate toetuste arvel elluviidud projektide sildfinantseerimine. Konkreetse finantseerimise instrumendi valik (võlakiri, võlakirjad, laen) sõltub eelkõige kuluefektiivsusest, arvestades selle hetke intressikeskkonda ning eelolevate aastate rahavoogude prognoosi.

Samuti eeldame, et Stabiliseerimisreservi vahendeid kasutatakse majanduskasvu ja keskpikas perioodis tasakaalus eelarve tingimustes vaid sotsiaal-majanduslike kriiside leevendamiseks.

Kohalikud omavalitsused jätkavad Rahandusministeeriumi hinnangul endiselt puudujäägiga ning finantseerivad seda jätkuvalt laenamise abil. Oht valitsussektori eelarvepositsioonile ning sellega seoses keskvalitsuse eesmärgile jätkata tasakaalus eelarvega aga väheneb, kuna mitmed omavalitsused lähenevad seadusega seatud laenupiirangule. See omakorda mõjutab neid konservatiivsemalt eelarvestama ja vähem laenu võtma; samuti paraneb omavalitsuste tulubaas.

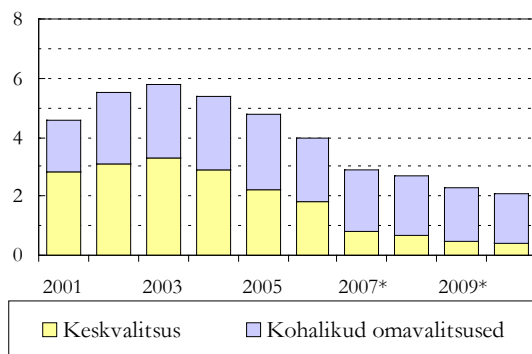
Tabel 14 Valitsussektori võlakoormus 2006–2010

	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*
Võlg kokku (mln krooni)	7 401,1	5 887,5	5 927,2	5 972,1	6 055,0
sh keskvalitsus	3 380,0	1 666,4	1 506,1	1 351,0	1 233,9
kohalikud omavalitsused	4 019,1	4 219,1	4 419,1	4 619,1	4 819,1
Võlg kokku (% SKPst)	4,0	2,9	2,6	2,4	2,2
sh keskvalitsus	1,8	0,8	0,7	0,5	0,4
kohalikud omavalitsused	2,2	2,1	2,0	1,8	1,7

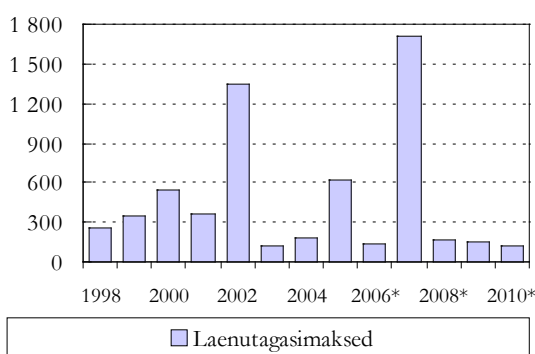
Allikas: Rahandusministeerium.

Joonis 16 Võlakoormuse areng

A. Valitsussektori võlg (%SKPst)

B. Keskvalitsuse⁹ võla tagasimaksed (mln kr)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

⁹ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

2.4 Riigieelarve tulude prognoos aastateks 2006–2010

Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt kujuneb 2006. aastal riigieelarve tulude mahuks 64 756,8 miljonit krooni, millest 52 573,0 miljonit krooni moodustavad maksulised tulud ning 12 183,8 miljonit krooni mittemaksulised tulud. Aastaks 2007 suureneb tulude maht 72 539,3 miljoni kroonini, kasvades 2006. aastaga võrreldes 12,0 protsenti.

Riigieelarve tulude prognoos aastateks 2006–2010 on koostatud eeltoodud majandusprognoosi ja lähiaastatel aset leidvaid maksupoliitilisi muudatusi arvestades.

Füüsilise isiku tulumaksu 2006. aasta laekumiseks prognoositakse 3 500,0 miljonit krooni. Prognoosimisel on aluseks võetud aastane palgafondi kasv, eeldades, et hõivatute arv on 613 700 inimest ja keskmine palk 8 931 krooni. Ehkki eelolevatel aastatel on oodata palgafondi kasvu jätkumist, tingivad muudatused tulumaksuseaduses (täpsemalt vt peatükk 2.3.2.2.) kuni 2009. aastani riigieelarve füüsilise isiku tulumaksu laekumise vähenemist. Laekumist mõjutab negatiivselt ka tulumaksutagastuste mahu suurenemine.

Sotsiaalmaksu 2006. aasta laekumiseks on kavandatud 20 780,0 miljonit krooni. Nagu füüsilise isiku tulumaksu puhul, võetakse ka sotsiaalmaksu prognoosi koostamisel aluseks aastane palgafondi kasv. Koos viimase aeglustumisega prognoosiperioodi jooksul aeglustub ka sotsiaalmaksu laekumise kasv.

Juriidilise isiku tulumaksu 2006. aasta laekumiseks prognoositakse 2 730,0 miljonit krooni. Prognoosimisel on eeldatud, et laekumise kasv on seotud eelmise aasta nominaalse SKP kasvuga, samas mõjutab laekumist tulumaksumäära vähendamise. Ehkki aastaks 2009 peab Eesti viima oma tulumaksuseaduse täielikult vastavusse Euroopa Liidu ema-tütarihingute direktiiviga, arvestatakse prognoosimisel kehtiva tulumaksusüsteemi jätkumisega ka aastatel 2009–2010.

Raskeveokimaksu 2006. aasta laekumiseks prognoositakse 58,0 miljonit krooni. Prognoosi koostamisel on kasutatud Autoregistrikeskuse andmeid raskeveokite arvu kohta ning andmeid raskeveokimaksu laekumise kohta eelmistel aastatel. Alates 2007. aastast on prognoosimisel kasutatud Rahandusministeeriumi hinnangut veokite arvu kasvu kohta.

Käibemaksu laekumiseks 2006. aastal prognoositakse 17 586,0 miljonit krooni. Prognoosi koostamisel on kasutatud Euroopa Liidus üldlevinud kolmekomponendilist lõpptarbimismudelit, mille kohaselt käibemaksu laekumine järgmistel perioodidel sõltub eratarbimise, valitsussektori investeeringute ja valitsussektori tarbimise kasvust. Nende komponentide kaalutud keskmiseks kasvuks oodatakse 2007. aastal 10,2 protsenti ning hiljem on oodata kasvu mõningast aeglustumist 2010. aasta 9,6 protsendini. Arvestatud on ka erinevate seadusemuudatustega.

Alkoholiaktsiisi laekumiseks 2006. aastal on kavandatud 2 075,0 miljonit krooni. Prognoosimisel on tuginetud peamiselt Maksu- ja Tolliameti andmetele alkoholiaktsiisi laekumise kohta alkoholiliikide kaupa. Laekumisandmete põhjal leitakse aktsiisiga maksustatud alkoholi kogus möödunud perioodil ning prognoositakse seejärel tulevase perioodi kogus, võttes arvesse aktsiisimäära tõstmise mõju hinnale ja hinnatõusu mõju tarbitavale kogusele.

Tubakaaktsiisi laekumiseks 2006. aastal prognoositakse 1 425,0 miljonit krooni. Prognoosimisel on kasutatud Maksu- ja Tolliameti kuulisi andmeid sigarettide vabasse ringlusesse lubamise kohta maksimaalse jaehinna järgi ning tubakaaktsiisi laekumise kuulisi andmeid tubakatoodete liikide kaupa. Kuna üle 90 protsenti tubakaaktsiisi laekumisest moodustab laekumine sigarettidelt, on prognoosi tegemisel keskendutud sigarettidelt laekuva aktsiisi prognoosimisele.

Kütuseaktsiisi 2006. aasta laekumiseks prognoositakse 3 690,0 miljonit krooni. Prognoosimisel on aluseks võetud Maksu- ja Tolliameti kuulised andmed kütuseaktsiisi laekumise kohta kütuseliigiti. Bensiini ja diislikütuse puhul on tarbimise kasv seotud eratarbimise kasvuga, erimärgistatud kütuse puhul on eeldatud selle tarbimise vähenemist mõõdukas tempos. Teiste kütuseliikide puhul on kasutatud eelmiste perioodide keskmisi kasve ja eksperthinnanguid.

Hasartmängumaksu 2006. aasta laekumiseks on prognoositud 319,1 miljonit krooni. Laekumise prognoosimisel on kasutatud Maksu- ja Tolliameti kuulisi andmeid mänguautomaatide ja -laudade arvu kohta, andmeid hasartmängumaksu laekumise kohta ning eksperthinnanguid.

Tollimaksu laekumiseks 2006. aastal on kavandatud 408,9 miljonit krooni. Koguimpordi prognoosi puhul on lähtutud sisenõudluse ja ekspordi prognoosist. Kolmandate riikide prognoos on tehtud, arvesse võttes eeldades nende riikide osakaalu Eesti koguimpordis.

Tabel 15 Riigieelarve tulude prognoos aastateks 2006–2010 (mln krooni)

	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*
Maksud ja sotsiaalkindlustusmaksed	52 573,0	56 839,4	62 266,6	67 989,7	74 912,8
Füüsilise isiku tulumaks	3 500,0	2 675,0	2 610,0	2 410,0	2 840,0
Juriidilise isiku tulumaks	2 730,0	3 071,2	3 106,6	3 255,0	3 575,0
Sotsiaalmaks	20 780,0	23 245,0	25 705,0	28 158,0	30 765,0
Raskeveokimaks	58,0	59,5	61,0	62,0	63,0
Käibemaks	17 586,0	19 310,0	21 267,0	23 383,0	25 659,0
Aktsiisid	7 191,0	7 665,8	8 625,8	9 730,8	10 920,8
Alkoholiaktsiis	2 075,0	2 195,0	2 370,0	2 515,0	2 670,0
Tubakaaktsiis	1 425,0	1 430,0	1 540,0	1 750,0	1 960,0
Kütuseaktsiis	3 690,0	4 040,0	4 715,0	5 465,0	6 290,0
Pakendiaktsiis	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8
Hasartmängumaks	319,1	334,0	342,4	350,9	359,7
Tollimaks	408,9	478,9	548,8	640,0	730,3
Mittemaksulised tulud	12 183,8	15 700,0	18 121,6	19 236,4	19 897,4
Kaupade ja teenuste müük	1 496,5	1 672,9	1 565,3	1 694,4	1 627,8
Riigilõivud	705,6	862,6	776,8	829,6	823,1
Laekumine majandustegevusest	612,5	641,4	619,9	697,0	636,9
Muu kaupade ja teenuste müük	178,4	168,8	168,6	167,8	167,8
Materiaalsete ja immateriaalsete varade müük	1 402,8	895,0	742,9	314,7	307,7
Tulud varadelt	2 001,6	2 591,6	2 138,5	1 622,4	1 623,0
Toetused	6 473,7	9 829,5	12 849,9	14 769,5	15 638,3
Välisabi	5 998,9	9 090,8	11 683,0	13 412,5	14 402,0
Riigiasutustevahelised ülekanded	446,2	665,7	1 078,6	1 272,0	1 147,0
Muud toetused	28,5	73,1	88,3	85,0	89,3
Muud tulud	809,2	711,0	824,9	835,3	700,6
Tulud kokku	64 756,8	72 539,3	80 388,2	87 226,1	94 810,2
Tulude kasv v.e.a. (%)		12,0	11,0	8,5	8,7
sh maksutulude kasv		8,1	9,5	9,2	10,2
mittemaksuliste tulude kasv		28,9	16,2	6,2	3,4

Allikas: Rabandusministeerium.

Mittemaksuliste tulude laekumiseks 2006. aastal prognoositakse 12 183,8 miljonit krooni, sealhulgas laekub enim toetusi ja tulusid varadelt. 2007. aastal kasvab mittemaksuliste tulude maht 15 700,0 miljoni kroonini. 2006. aastaga võrreldes kasvab välisabi 51,8 protsenti ning varade müük väheneb märkimisväärselt. Aastatel 2007–2010 suureneb mittemaksuliste tulude kogumaht oluliselt, seda peamiselt Euroopa Liidu uue finantsperspektiivi raames laekuva välisabi tõttu.

Kaupade ja teenuste müügi 2006. aasta prognoos on 1 496,5 miljonit krooni. Järgmistel aastatel kaupade ja teenuste müügi koondsumma kasvab, sealhulgas suureneb laekumine riigilõivudest ja majandustegevusest, kuid väheneb muude kaupade ja teenuste müügi osa. Põhjuseks on väiksemad üüri- ja renditulud, sest müüakse tarbetuid hooneid. 2008. aastast väheneb laekumine kultuuri- ja kunstiasutuste majandustegevusest, sest paljud teatrid muudetakse sihtasutusteks.

2006. aasta materiaalse ja immateriaalse vara müügist laekuvaks tuluks prognoositakse 1 402,8 miljonit krooni. Suurimad laekumised tulevad Keskkonnaministeeriumi hoonete ning Siseministeeriumi haldusalasse kuuluvate maavalitsuste maa müügist. 2007. aastal on varade müügi prognoositavaks mahuks 895,0 miljonit krooni. Aastatel 2008–2010 väheneb laekumine varade müügist ja jääb vahemikku 307–315 miljonit krooni.

2006. aastal laekub tulusid varadelt 2 001,6 miljonit krooni, sealhulgas dividenditulu 1 171,2 miljonit krooni, Eesti Panga kasumist 6,3 miljonit ja metsatulu 202,0 miljonit krooni. Tulud varadelt laekuvad peamiselt Keskkonnaministeeriumile keskkonnatasuna, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile dividendituluna ning Rahandusministeeriumile dividendi- ja intressituluna. 2007. aastaks prognoosib Rahandusministeerium tulude laekumiseks varadelt 2 591,6 miljonit krooni. Aastatel 2009–2010 vähenevad tulud varadelt ligi poole miljardi krooni võrra, põhjuseks väiksem dividendide laekumine.

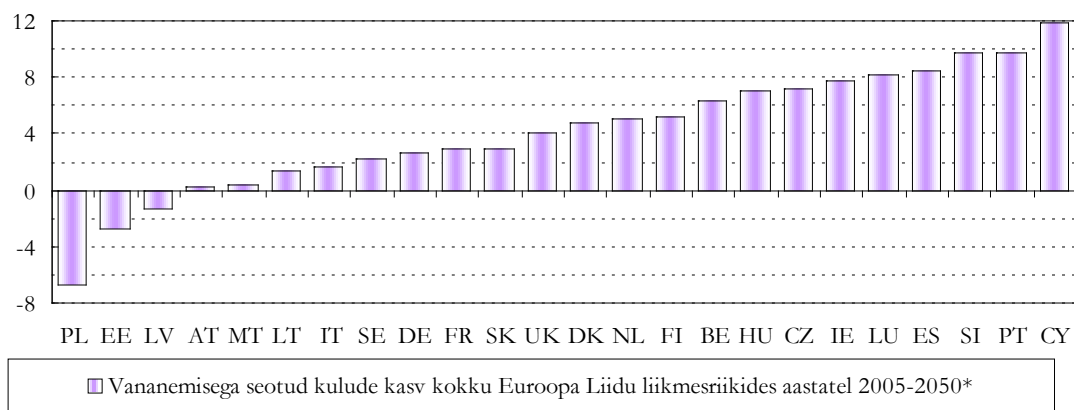
Toetuste 2006. aasta prognoos on 6 473,7 miljonit krooni ning sellest 92,7 protsenti moodustavad välisvahendid. 2007. aastaks on prognoositud toetuste summaks 9 829,6 miljonit krooni. Toetuste mahu hüppeline kasv toimub Euroopa Liidu uue finantsperspektiivi rakendumise tõttu, mille raames eraldatakse Eestile aastatel 2007–2013 struktuurifondide vahendeid ligikaudu 53,2 miljardit krooni. Aastatel 2008–2010 kasvab toetuste maht praegusega võrreldes ligi kahekordseks. Enim toetusi laekub Haridus- ja Teadusministeeriumile, Keskkonnaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Põllumajandusministeeriumile, mille 2009.–2010. aasta eelarves on prognoosi kohaselt toetuste maht tunduvalt üle kahe miljardi krooni aastas.

2.5 Eelarvepoliitika pikaajaline jätkusuutlikus

Peatükis 1.1 esitatud demograafilise olukorra analüüs näitab, et fiskaalstrateegia kujundamisel tuleb lisaks keskpikale perspektiivile pöörata tähelepanu ka eelarvepoliitika pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamisele. Nimelt tekitab rahvastiku vähenemine ja vananemine kulusurvet riigieelarvele ja eelkõige sotsiaalkaitse- ja tervishoiusüsteemi rahastamisele. Kulud pensionile, tervishoiule ja hooldusele pikas perspektiivis kasvavad; kulud haridusele ja töötutele aga vähenevad.

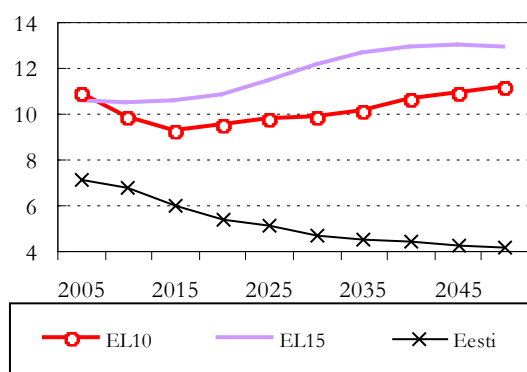
Joonis 17 Vananemisega seotud eelarveliste kulude projektsioonid (% SKPst)

A. Pensioni, tervishoiu, hooldusravi, hariduse ja töötusega seotud kulude muutus 2005–50

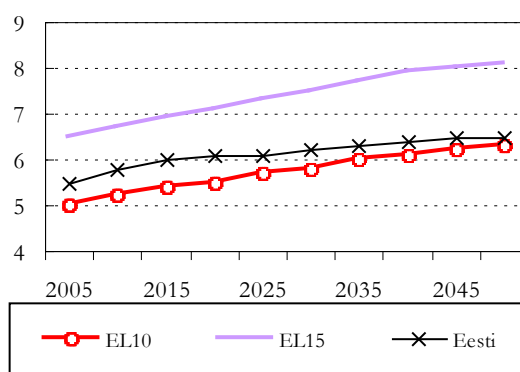

* Kreeka osas pole kulutuste kasvu näidatud, kuna analüüs polnud piuduliku statistika tõttu võimalik.

B. Pensionikulud

C. Tervishoiukulud

Allikas: EPC, Euroopa Komisjon.

Rahvastiku vananemise tõttu suurenevad Euroopa Liidu riikides valitsuse kulud demograafiaga otseselt seotud valdkondades ajavahemikus 2005–2050 4 protsendi võrra SKPst. Valitsussektori pensionikulud suurenevad järgmise 45 aasta jooksul Euroopa Liidu riikides kokku 2,2 protsendi võrra, 12,8 protsendini SKPst. Uute liikmesriikide pensionikulud, mis praegu on isegi kõrgemad kui vanades liikmesriikides, vähenevad tänu nendes riikides läbiviidud pensionireformidele. Osa pensionikohustusest suunati traditsioonilistest esimese samba pensionisüsteemidest niinimetatud teise sambasse ehk täielikult finantseeritud erasektori pensionifondidesse. Eesti puhul alandab pensionikulude määra lisaks ka veel sotsiaalmaksu laekumise kasvu ja inflatsiooniga seotud pensioniindeks, mis tingib pensionikulude alanemise SKP suhtes 2,9 protsendi võrra, 4,2 protsendini SKPst aastaks 2050. Pensionikulude osas on liikmesriikide vahel ka suuri erinevusi – Poola pensionikulud vähenevad tänaselt 13,7 protsendilt SKPst 5,5 protsendi võrra, samas Küprose vastavate kulude osas peaks toimuma tõus 7 protsendilt SKPst 13,8 protsendi võrra.

Tervishoiukuludes on trendid oluliselt ühtlasemad, peamisi lahknevusi EL10 ja EL15 arengute vahel tekitab erinev algtaase (2005. aasta kulud olid vastavalt 5 protsenti ja 6,5 protsenti SKPst). Edaspidiseid trende dikteerivad muutused rahvastikus, sealjuures on arvestatud ka suremusmääraga: empiiriliste uurimuste järgi ei sõltu tervishoiukulud nii palju inimese vanusest kui elada jäänud aastate arvust. Eesti tervishoiukulud kasvavad Euroopa Liidu keskmisest pisut aeglasemalt, jõudes 2050. aastaks 6,5 protsendini SKPst. Samas tuleks siinkohal rõhutada meditsiinikulude prognooside ebatäpsust, kuna paljude hinnangute alusel on demograafiast olulisemaks mõjuriks tehnoloogiline areng.

Hariduskulude osakaal SKPst kahaneb, seoses õppimiseas inimeste arvu vähenemisega. Ainult rahvastikutrendidel põhinevad projektsioonid näitavad EL15 riikide osas haridusega seotud kulude kahanemist 0,6 protsendi võrra, EL10 osalt aga 1,3 protsendi võrra. Ka Eestis võib oodata hariduskulude langust 1,3 protsendi võrra. Toetused töötutele vähenevad tänu hõive kasvule, kuid selle mõju kuludele jääb siiski marginaalseks. EL25 riikide kulud vähenevad 0,3 protsendi võrra, sealjuures EL10 0,2 protsendi võrra. Eestis on töötubiraha määr väga madal ning seetõttu jäävad kulud SKP suhtes samale tasemele (0,1 protsenti SKPst).

Pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamise eesmärgil järgitakse ka edaspidi konservatiivse eelarvepoliitika põhimõtteid ning hoitakse valitsussektori võlg väike. Madal võlatase on valitsuse jaoks parimaks algpositsiooniks vananemisega seotud kulude kasvule reageerimisel. Pensionisüsteemi jätkusuutlikkust aitab tagada ka läbiviidud pensionireform, millega osa tulevase kohustusi anti kanda erasektorile.

Alljärgnevalt on pensionikindlustuse arengu kohta esitatud 2 stsenaariumi (mõlemad arvestavad pensionikindlustuse II sambaga nii tulude kui kulude osas):

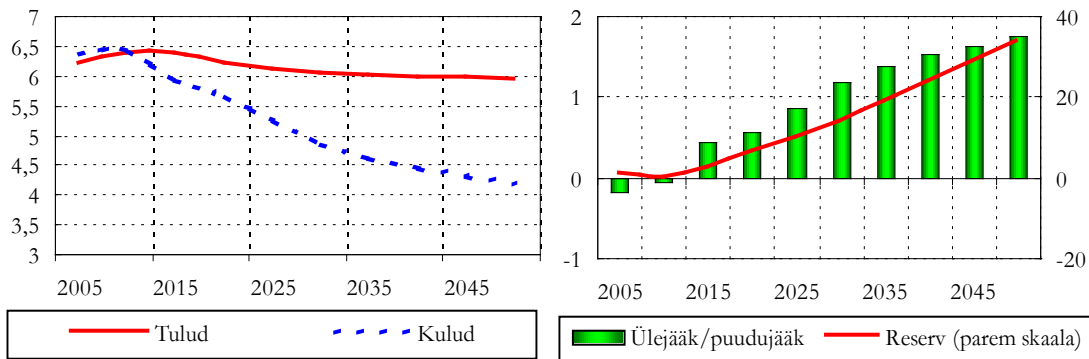
Esimene stsenaarium (joonis 18) näitab olukorda, kus tänane poliitika jätkub ehk pensionikindlustuse tulude allikaks on sotsiaalmaks, pensionikindlustuse kulud aga kasvavad vastavalt pensioniindeksile (arvestatud on koalitsioonileppes tuleneva keskmise pensioni tõusuga 3 136 kroonini). Selline areng on 50 aasta perspektiivis finantsiliselt jätkusuutlik (I sambas tekiks ülejääk uuesti aastal 2010), kuid ei oleks lahenduseks pensionäridele, kuna see ei taga pikemas perspektiivis adekvaatset sissetulekut pensioni näol (halveneb keskmise palga ja pensioni suhe).

Kui 2005. aasta eelarve ülejääk (1 817,3 miljonit krooni) kanda täies ulatuses pensionikindlustuse reservi, jääks reserv kogu prognoositava perioodi vältel positiivseks ja lisavahendeid juurde ei oleks vaja (2005. aasta ülejääki reservi kandmata on aastatel 2008–2009 reserv “negatiivne”).

Joonis 18 Pensionikindlustuse finantsnäitajate prognoos tänase poliitika jätkumisel 2005–2050 (% SKPst)

A. Pensionikindlustuse tulud ja kulud

B. Pensionikindlustuse tasakaal ja reservid

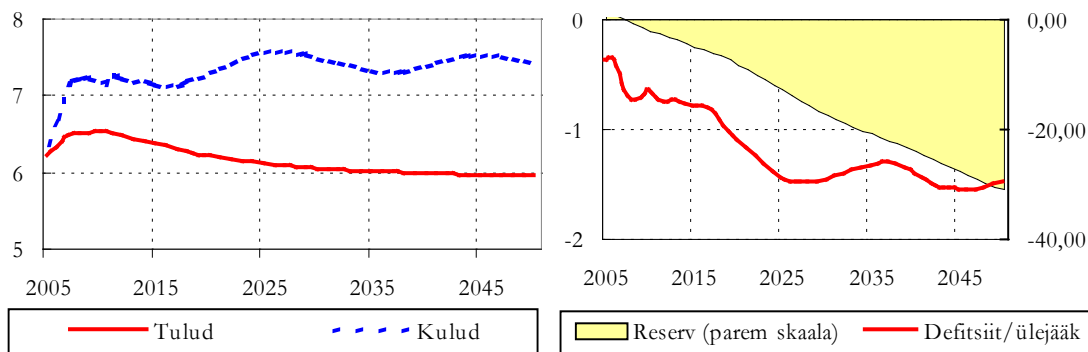
Allikas: Rabandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Teine stsenaarium (joonis 19) eeldab, et 2006. aastaks 3 136 kroonini tõstetud keskmise pensioni ja keskmise netopalga suhe (ca 44 protsenti) jääb püsima. Selle stsenaariumi puhul püsib pensionikindlustuse puudujääk kogu vaatlusperioodi vältel, sealjuures jääb defitsiit vahemikku 0,7–1,5 protsenti SKPst aastas. Sisuliselt tähendab see, et sotsiaalmaksust laekuvatest tuludest ei piisa Eesti demograafiliste arengute tingimustes pensioni maksmiseks sel määral, et hoida pensioni ja keskmise palga suhet stabiilsena, järelikult tuleb see summa tasakaalustatud eelarve tingimustes kokku hoida muude kulude arvel. Stsenaarium viitab sellele, et ainuüksi pensioni ja keskmise palga suhte hoidmine 2006. aasta tasemel (eeldusel, et riigi muid kulutusi ei jäeta tegemata, selleks et maksta pensioni) viib pensionikindlustuse reservi 50-aastases perspektiivis miinusesse suurusjärgus 35 protsenti SKPst.

Joonis 19 Pensionikindlustuse finantsnäitajate prognoos, säilitades 2006. aasta palga ja pensioni suhte, 2005–2050 (% SKPst)

A. Pensionikindlustuse tulud ja kulud

B. Pensionikindlustuse tasakaal ja reservid

Allikas: Rabandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

3. osa. VABARIIGI VALITSUSE EESMÄRGID JA PRIORITEEDID AASTATEKS 2007-2010

3.1 Üldeesmärk

Et kasutada riigieelarvelisi vahendeid pikaajalise arengu saavutamiseks võimalikult tõhusalt, on **Vabariigi Valitsuse tegevuse üldeesmärgiks tagada Eesti kiire, sotsiaalselt ja regionaalselt tasakaalustatud jätkusuutlik majanduslik areng.**

Sellise üldeesmärgi sõnastamisega luuakse Eesti senise ja tulevase poliitika vahel järjepidevust, kuna sama eesmärk on Eesti majanduspoliitikal olnud juba aastaid. Eesti hetkeolukorrast tulenevalt on majanduskasvu kiirendamise ja samal ajal sotsiaalse ning regionaalse tasakaalu ja arengu jätkusuutlikkuse suurendamise siht endiselt asjakohane.

Pikaajaline areng ja konvergenst sõltub eeskätt majanduskasvu kiirusest. Samas on oluline pöörata tähelepanu potentsiaalselt kasvava heaolu jaotumisele ühiskonnas – sotsiaalsele ja regionaalsele tasakaalule. Vastasel juhul on ohustatud arengu pikaajalisus, kuna võimenduvad sotsiaalsed probleemid ning riigi vahendeid ja arenguvõimalusi ei rakendata optimaalselt. Arengu pikaajalisuse nimel peame tegelema kasvu jätkusuutlikkuse tagamisega ehk tuleviku arenguks vajalike eelduste ja võimaluste loomise ja hoidmise ning kasvutingimuste loomisega (näiteks loodus- ja inimsäästlikkuse suurendamisega).

Hetkeolukorra analüüsist lähtudes aitavad üldeesmärki saavutada ja arenguvõimalusi ära kasutada võtmeprobleemide lahendamisele suunatud tegevused. Need on omavahel ühendatud ja koondatud järgmisteks **eesmärgipäraselt sõnastatud** strateegilisteks valdkondadeks ehk **prioriteetideks**:

- **Haritud ja tegus rahvas** – areng sõltub eeskätt inimeste võimest iseseisvalt toime tulla, ennast arendada ja oma elujärge parandada. Selle olulisteks eeldusteks on hea tervis, korralik haridus ning oskus ja võimalus haridust tööturul edukalt rakendada.
- **Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv** – majandusarengu kiirus ja pikaajaline jätkumine oleneb kaasajal ja veelgi enam tulevikus teadus- ja arendustegevusest (T&A), innovatsioonivõimekusest ning ettevõtete tootlikkusest. Seetõttu peab Eesti võtma suuna teadmispõhisele majandusele, mis toob endaga kaasa suurema tootlikkuse ja lisandväärtuse loomise.
- **Paremad ühendusvõimalused** – siseriiklike ja rahvusvaheliste ühendusvõimaluste arendamine ja ligipääsetavuse suurendamine aitab luua eeldused kiire majanduskasvu jätkumiseks, kuna suurendab

ettevõtete toimimise tõhusust, inimeste töö- ja liikumisvõimalusi jne. Samuti võimaldab see luua aluse majanduskasvu regionaalse ja sotsiaalse tasakaalustatuse suurendamiseks.

- **Väiksem keskkonnakoormus** – ökoloogiline tasakaal on ühiskonna jätkusuutlikkuse keskne tingimus. Eriti oluline on pöörata keskkonna kaitsele tähelepanu kiire majandusliku ja sotsiaalse arengu ajajärgul, et arenguga ei kaasneks keskkonnaseisundi halvenemine.
- **Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng** – Eesti erinevate piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng võimaldab suurendada majandusliku arengu regionaalset tasakaalu, samas aga aitab kaasa nii arengu kiirenemisele kui jätkusuutlikkuse suurendamisele.
- **Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng** – regionaalse tasakaalu tagamiseks on oluline pöörata erilist tähelepanu maapiirkondadele (sealhulgas rannapiirkondadele), mis on seni võrreldes linnaliste aladega maha jäänud.
- **Turvalisuse kasv** – areng on võimalik vaid stabiilses keskkonnas, kus elanikel ja ettevõtetel on kindlustunne oma tervise ja vara kaitse ja säilimise suhtes. Seega on oluline luua, lisaks otsestele arengulistele võtmetegevustele, arenguks soodsad taustatingimused, panustades Eesti sise- ja välisturvalisuse suurendamisse.
- **Suurem haldusvõimekus** – prioriteetides sisalduvate tegevuste tulemuslikkuse suurendamiseks, taotletud mõju saavutamise kindlustamiseks ning riigi igapäevase toimimise tagamiseks tuleb tegelda ka Eesti riigi haldusvõimekuse suurendamisega nii avaliku kui ka kolmanda sektori osas.

3.2 Indikaatorid

Strateegia üldeesmärk sisaldab nelja omavahel seotud alameesmärki:

- majandusliku arengu kiirus;
- majandusliku arengu sotsiaalne tasakaal;
- majandusliku arengu regionaalne tasakaal;
- majandusliku arengu jätkusuutlikkus.

Iga alameesmärgi kohta on määratud indikaatorid, et jälgida strateegia üldeesmärgi poole liikumist ja

hinnata tegevuste tulemuslikkust. Indikaatorite abil saab mõõta strateegia elluviimisega taotletavat mõju. Sihiks on olukorra järkjärguline paranemine sihttasemele pideva liginemise kaudu.

Indikaatorite sihttasemed on määratud võimaluse korral vähemalt 2013. aastani, kuna nende saavutamiseks kaasatakse Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi struktuurivahendeid ning vastav eelarveperiood kestab kuni 2013. aastani.

3.2.1 Majandusliku arengu kiirus

Käesoleva strateegia raames ei mõõdetata tulemuslikkuse väljendajana otseselt majandusliku arengu kiirust (näiteks SKP kasvu), vaid selle oluliseks eelduseks olevate tegurite osas toimuvaid muutusi. Nimelt mõjutavad majandusliku arengu kiiruse indikaatoreid ja nende sihttasemeid ka paljud sellised tegurid, mida antud strateegia ei hõlma ja mida selle elluviimisega ei suunata. Seetõttu võib ainult kiiruse hindamine anda tegevuste tulemuslikkusest ebaobjektivse pildi. Määratletud teguritele ja seeläbi ka majandusliku arengu kiirusele on struktuurivahendite kasutamise strateegia elluviimisel aga otsene mõju.

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Sihttase
Tööga hõivatuse määr (%) 15–64-aastaste hulgas	Tööhõive määr mõõdab tööga hõivatud elanike hulka tööealises elanikkonnas. Suurem tööhõive tõstab majanduse tootmispotentsiaali, teisalt on hõive kasv majandusarengu (nõudluse suurenemise) tagajärg. Hõivatuse kasv aitab kaasa elanike tarbimisvõime suurenemisele ja annab seeläbi täiendava tõe ka majandusarengule. Allikaks on Eesti Statistikaamet, andmed avaldatakse ka Eurostati kodulehel. Sihttase on selliselt fikseeritud „Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005–2007”.	63% (2003)	70% (2014)
Ettevõtete tootlikkus töötaja kohta EL 25 keskmisest	Mõõdetakse SKP ostuvõimet (<i>GDP in Purchasing Power Standard</i>) hõivatu kohta võrreldes EL25 keskmisega. Ettevõtte tootlikkus töötaja kohta näitab, kui efektiivselt suudetakse rakendada inimeste võimeid majanduse konkurentsivõime tõstmisel. Tööjõu tootlikkuse kasv võimaldab tõsta majanduse toodangut ka tingimustes, kus tööealiste inimeste või hõivatute arv ei suurene (intensiivne kasv). Andmed avaldatakse Eurostati kodulehel struktuursete indikaatorite all. Seda indikaatorit kasutatakse nii “Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005–2007” kui ka “Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007–2013”.	50,6 (2004)	72% (2013)

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Sihttase
Ettevõtete teadus- ja arendustegevuse investeeringute osakaal SKPst	Indikaator peegeldab ettevõtete orienteeritust arendustegevusele ja uuendustele. Andmeid kogub igal aastal Statistikaamet, need avaldatakse ka Eurostati andmebaasis <i>Structural Indicators</i> . Seda indikaatorit kasutatakse “Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005–2007” ja “Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007–2013”.	0,36% (2004)	1,6%(2013)
Hõive kõrgtehnoloogilises ja keskkõrgtehnoloogilises tööstuses ja teeninduses (% koguhõivest)	Kõrg- ja kesktehnoloogilisteks tööstus- ja teenindusettevõteteks loetakse NACE koodidega 24, 29, 35, 64, 72 ja 73 harudesse kuuluvaid ettevõtteid. Hõive kasv kõrgtehnoloogilistes harudes näitab, et inimeste masinatega asendamise faas (<i>jobless growth</i>) on läbi saanud, ettevõtted on oma arengustaadiumis kõrgemale (teadmiste- ja tehnoloogiamahukamale) tasemele jõudnud ja laiendavad tegevust. Andmed avaldatakse Eurostati kodulehel. Sihttase on selliselt fikseeritud „Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005–2007”. Indikaatorit kasutatakse “Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas 2005–2007” ja “Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007–2013”.	7,53% (2004)	11% (2013)
Ettevõtjate rahulolu transpordi infrastruktuuriga	Ettevõtjate rahulolu väljendab otseselt, kas transpordi infrastruktuuri tehtud investeeringud aitavad kaasa ettevõtete ja seega kogu majanduse arengule. Indikaator põhineb Eesti ettevõtete juhtide arvamusuuringu tulemustel iga-aastases Eesti Konjunkturiinstituudi väljaandes Eesti Rahvusvaheline Konkurentsivõime (6=väga hea, 1=väga halb). Kasutatud on eri transpordiliikide keskmist näitajat. Sisaldub “Transpordi arengukavas 2007–2013”.	4,23 (2005)	4,65 (2013)

3.2.2 Majandusliku arengu sotsiaalne tasakaal

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Sihttase
Vaesusriski määr	<p>Vaesusriski määr näitab vaesuses olevate inimeste osakaalu kogu rahvastikus. ELis loetakse allpool vaesusriski piiri elavateks inimesi, kelle sissetulekud on väiksemad kui 60% sissetulekute mediaanist.</p> <p>Vaesusriski määr on olulisim riigi arengu sotsiaalse tasakaalu väljendaja, peegeldades sissetulekute jaotust ühiskonnas. Kuna indikaatori väärtus on suhtarv, on seda võimalik tõlgendada ka kui riski ehk tõenäosust olla vaene.</p> <p>Mõõtmise ja seire allikaks on Statistikaameti leibkonna sissetuleku ja kulutuste uuring.</p> <p>Indikaator on kasutusel "Eesti Edu 2014" ideekavandis ning Sotsiaalministeeriumi arengukavas.</p>	19,3% (2004)	15% (2014)
Sooline erinevus töötasus (palgalõhe)	<p>Sooline erinevus töötasus (palgalõhe) arvutatakse erinevusena meeste ja naiste keskmises tunni sissetulekus suhtena meestöötaja keskmisesse tunni sissetulekusse tööealise elanikkonna kohta, kes töötavad vähemalt 15 tundi nädalas.</p> <p>Palgalõhe on üks soolise võrdõiguslikkuse põhiindikaatoreid, mis peegeldab soolist tasakaalu ning sugude erinevat väärtustamist, seeläbi soost olenevaid elu- ja arenguvõimalusi.</p> <p>Mõõtmise ja seire allikaks on Statistikaameti töötasu struktuuri uuring.</p> <p>Indikaator on rahvusvaheliselt kasutusel, samuti sisaldub see Sotsiaalministeeriumi arengukavas ning lisatakse edaspidi ka soolise võrdõiguslikkuse edendamise strateegiasse.</p>	24% (2004)	20% (2010)
Infoühiskonda kaasatud inimeste osakaal interneti kasutajate arv interneti kasutamine kodudes	<p>Interneti kasutamise oskus ja võimalus on üha olulisem, et osaleda ühiskonnaelus täisväärtusliku liikmena.</p> <p>Interneti kasutajaks loetakse 15–74-aastast elanikku, kes on viimase 6 kuu jooksul kasutanud interneti. Interneti kodus kasutajaks loetakse 15–74-aastast elanikku, kes on viimase 6 kuu jooksul kasutanud interneti ja üheks interneti kasutuskohaks on olnud kodu.</p> <p>Allikaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt iga-aastaselt tellitavad uuringud.</p>	<p>Interneti kasutajate arv: 53% (2005)</p> <p>Interneti kasutamine kodudes: 36% (2005)</p>	<p>70% (2013)</p> <p>60% (2013)</p>

3.2.3 Majandusliku arengu regionaalne tasakaal

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Sihttase
Madalaim tööhõive määr maakondades	Tööhõive määra maakondlikud erinevused peegeldavad regioonide tööjõuressursi alarakendatust (ja kaudselt elanike aktiivsust laiemas tähenduses) ning kujutavad endast olulist tegurit rahvastiku ja majandustegevuse ruumilise kontsentratsiooni kiirenemisel, samuti regionaalsete arenguvõimaluste tasakaalu jaoks. Allikaks on Statistikaameti andmed.	45% (2004)	Mitte väiksem kui 50% (2015)
Keskmete sissetulekute maakondlik erinevus	Keskmete sissetulekute maakondlikud erinevused kujutavad endast olulist tegurit rahvastiku ruumilise kontsentratsiooni kiirenemisel, väljendavad otseselt arengu tulemusel kasvavate sissetulekute regionaalset jaotust ning seeläbi ka arengu regionaalset tasakaalustatust. Mõõdetakse maakondlike keskmete palgatööst saadavate sissetulekute erinevusena Statistikaameti andmete põhjal.	2,5 korda (2004)	Mitte suurem kui 2,5 korda (2015)

3.2.4 Majandusliku arengu jätkusuutlikkus

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Sihttase
Keskmine oodatav eluiga (M/N)	Keskmine oodatav eluiga näitab mingis vanuses keskmiselt elada jäävate aastate arvu elutabeli järgi, kui suremus ei muutuks. Siinkohal mõõdetakse keskmist oodatavat eluiga 0-aasta vanuses – oodatavat eluiga sünnimomendil. Näitajat kasutatakse rahvusvahelises võrdluses elanikkonna tervisliku seisundi üldnäitajana. Elueast ja elanikkonna tervislikust seisundist oleneb pikaajalise arengu potentsiaal. Põhineb Statistikaameti andmetel.	M – 66,04 (2003) N – 76,9 (2003)	M – 73 (2015) N – 80 (2015)
Täistööajaga teadlaste ja inseneride arv 1000 töötaja kohta	Iseloomustab otseselt teadus- ja arendustegevusega tegeleva tööjõu suurus ning seeläbi ka teadmispõhise ühiskonna arenguks vajaliku inimkapitali suurus. Viimasest sõltub olulisel määral nii majandusarengu kiirus kui ka majanduse ja ühiskonna arengu pikaajaline jätkusuutlikkus. Andmeid kogub iga-aastaselt Statistikaamet Euroopa Liidu ja OECD ühise metoodika järgi. Indikaator sisaldub “Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias 2007–2013”.	5,0 (2004)	8,0 (2013)

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Sihttase
Elukestvas õppes osalemise määr	<p>Mõõdetakse täiskasvanute koolituses osalejate osakaaluna 25–64-aastaste elanike hulgas.</p> <p>Indikaator näitab inimeste valmisolekut ja võimalusi osaleda täiend- ja ümberõppes, mis on hariduse ja tööturu paindlikkuse ning pideva teadmiste ja oskuste uuendamise üheks võtmeteguriks.</p> <p>Seireks kasutatakse Eurostati tööjõuturu-uuringu andmeid. Sisaldub "Elukestva õppe strateegias 2005-2008".</p> <p>Sihttase peale aastat 2008 määratakse edaspidi.</p>	5,9% (2005)	10% (2008)
Tehnikavaldkondade lõpetajate arv	<p>Mõõdetakse loodus- ja täppisteaduste ning tehnika, tootmise ja ehituse valdkondade lõpetajate osakaaluna kõigist kõrgkoolilõpetajatest.</p> <p>Teaduse ja tehnoloogia areng ja vastava inimressursi olemasolu on teadmispõhise majanduse alustala, mis on omakorda oluline arengu jätkusuutlikkuse jaoks.</p>	17,1% (2004)	20% (2009) 25% (2013)
Heas seisundis veekogude osatähtsus	<p>Veekosüsteemide olukord iseloomustab üldistavalt veekeskkonnale avalduvate inimtegevuse kahjulike mõjude vältimist ning ühtlasi suurel määral ka looduskeskkonna ohutust inimese tervisele. Need tingimused on arengu jätkusuutlikkuse eeldusteks.</p> <p>Hea ökoloogiline seisund määratakse bioloogiliste, hüdro-morfoloogiliste ning füüsikalise-keemiliste kvaliteedinäitajate seire tulemuste alusel ning osatähtsust mõõdetakse protsendina kõigist veekogudest.</p> <p>Sihttase aastaks 2015 on vastav veepoliitika raamdirektiivile 2000/60/EÜ.</p> <p>Seire toimub Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuse iga-aastaste andmete alusel.</p>	65% (2004)	92%(2013) 100% (2015)
Tahkete jäätmete taaskasutamise määr (v.a põlevkivi- ja põllumajandus-jäätmed)	<p>Jäätmete taaskasutamine hõlmab nende korduskasutamist, materjalina ringlusse võtmist ja energiaallikana kasutamist.</p> <p>Taaskasutamine vähendab jäätmete põhjustatud keskkonnasaastatust, vähendab vajadust loodusvarade täiendava kasutamise järele ja tõhustab jäätmemajandust tervikuna. Seetõttu väljendab taaskasutuse määr üldistavalt arengu jätkusuutlikkust.</p> <p>Tagamaks võrreldavust EL teiste riikidega, on näitaja konstrueerimisel loobunud põlevkivitööstuse- ja -energeetikaga seotud jäätmete ning põllumajandusjäätmete arvestamisest.</p> <p>Seire toimub Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuse iga-aastaste andmete alusel.</p>	36,7 % (2004)	60 % (2013)

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Sihttase
Primaarenergia tarbimise maht	Primaarenergia tarbimise efektiivsus on Eestis väga madal, seetõttu tuleb majandusliku arengu jätkusuutlikkuse suurendamiseks energiakasutust tõhustada, samas kui majandus edasi kasvab. Sihttase aastaks 2013 määratakse 2008. aastal. Praegune sihttase tuleneb "Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalisest riiklikust arengukavast aastani 2015". Põhineb Statistikaameti andmetel.	Primaar-energiaga varustatus aastal 2003 – 58,6 TWh	Hoida primaar-energia tarbimise maht aastani 2010 aasta 2003 tasemel.
Ühistranspordi kasutajate osakaal töökäijate hulgas	Indikaator põhineb Eesti tööjõuuuringu andmetel, kuid peegeldab muutusi inimeste üldistes valikutes transpordivajaduse rahuldamisel. Riiklik areng on jätkusuutlikum, kui inimesed kasutavad keskkonnasõbralikumaid transpordilahendusi nagu ühistransport. Ühtlasi aitavad keskkonnasõbralikumad valikud vähendada survet transpordi infrastruktuurile ja seega vajadust ehitada või parandada teid. Tingimustes, kus surve autostumisele järjest süveneb, peegeldab ühistranspordi osakaalu säilitamine selle ja ka üldise transpordisüsteemi kvalitatiivset arengut. Sisaldub "Transpordi arengukavas 2007–2013" ja "Ühistranspordi arengu-programmis 2006–2010".	29,2% (2004)	30% (2013)

3.3 Vabariigi Valitsuse prioriteedid

Prioriteetides on kajastatud 2007. aastal 57,7 protsenti, 2008. aastal 59,8 protsenti, 2009. aastal 60,9 protsenti ning 2010. aastal 62,4 protsenti RESi mahust. Prioriteetide all on kajastatud 21 valitsemisalade arengukavade põhiste tegevusvaldkonda.

Haritud ja tegusa rahva prioriteedi all on kavandatud tegevused, mis on seotud haritud ja tegusa rahva tegevusvaldkonnaga (35–36 protsenti), sotsiaalkaitse tegevusvaldkonnaga (63–64 protsenti) (välja arvatud sotsiaalkindlustusskeemidega hõlmatud inimestele adekvaatse sissetuleku tagamise meede – pensionid, matusetootused, vanemahüvitised jms) ning spordi tegevusvaldkonnaga (alla 1 protsendi).

Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasvu prioriteedi all on kavandatud tegevused, mis on seotud haritud ja tegusa rahva tegevusvaldkonnaga (42–63 protsenti) ning ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime tegevusvaldkonnaga (37–58 protsenti).

Paremate ühendusvõimaluste prioriteedi all on kavandatud tegevused, mis on seotud transpordi tegevusvaldkonnaga (96–98 protsenti) ja infoühiskonna tegevusvaldkonnaga (2–4 protsenti).

Väiksema keskkonnakoormuse prioriteedi all on kavandatud tegevused keskkonnakaitse tegevusvaldkonnast (97–98 protsenti) ning energeetika tegevusvaldkonnast (2–3 protsenti).

Piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteedi all kavandatud tegevused on seotud kohaliku omavalitsuse, regionaalhalduse ja kodanikuühiskonna arengu tegevusvaldkonnaga.

Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse arengu prioriteedi all on kavandatud tegevused, mis on seotud maaelu, põllumajanduse ja toiduainetööstuse tegevusvaldkonnaga (93–95 protsenti) ning kalanduse tegevusvaldkonnaga (5–7 protsenti).

Turvalisuse kasvu prioriteedi all on kavandatud tegevused, mis on seotud kriminaalpoliitika tegevusvaldkonnaga (7–8 protsenti), sõjalise riigikaitse tegevusvaldkonnaga (44–46 protsenti), avaliku korra tagamise tegevusvaldkonnaga (14–16 protsenti), andmekaitse järelevalve tegevusvaldkonnaga (ca 0,1 protsenti), päästeteenuse tagamise tegevusvaldkonnaga (7–11 protsenti), sisekaitse hariduse tegevusvaldkonnaga (ca 1 protsenti), piiriturvalisuse, otsingu- ja päästetegevuse ning merekeskkonnakaitse tegevusvaldkonnaga (7–13 protsenti), kodakondsuse ja migratsiooniga seotud asjade korraldamise tegevusvaldkonnaga (3–4 protsenti) ning välispoliitika ja välissuhtlemise tegevusvaldkonnaga (3–4 protsenti).

Suurema haldusvõimekuse prioriteedi all on kavandatud tegevused, mis on seotud avaliku teenistuse arendamise tegevusvaldkonnaga (16–19 protsenti) ning kohaliku omavalitsuse, regionaalhalduse ja kodanikuühiskonna arengu tegevusvaldkonnaga (80–83 protsenti).

Tabel 16 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

Prioriteet/Tegevusvaldkond	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
Haritud ja tegus rahvas	15 515,37	19 094,09	23,07	20 554,21	7,65	22 663,49	10,26	24 603,39	8,56
<i>sealbulgas</i>									
Tark ja tegus rahvas	5 356,58	6 940,01	29,56	7 330,42	5,63	8 005,10	9,20	8 728,56	9,04
Sport	79,99	106,35	32,95	103,70	-2,49	89,85	-13,36	96,80	7,74
Sotsiaalkaitse	10 078,80	12 047,73	19,54	13 120,09	8,90	14 568,54	11,04	15 778,03	8,30
Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	1 567,70	1 828,74	16,65	2 607,67	42,59	3 757,75	44,10	4 115,15	9,51
<i>sealbulgas</i>									
Tark ja tegus rahvas	790,27	1 016,91	28,68	1 096,24	7,80	2 355,16	114,84	2 601,63	10,47
Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	777,43	811,83	4,43	1 511,43	86,17	1 402,60	-7,20	1 513,52	7,91
Paremad ühendusvõimalused	4 010,92	4 440,57	10,71	6 969,01	56,94	7 658,21	9,89	9 592,23	25,25
<i>sealbulgas</i>									
Infoühiskond	34,68	74,68	115,35	254,63	240,96	226,46	-11,06	205,13	-9,42
Transport	3 976,24	4 365,89	9,80	6 714,38	53,79	7 431,75	10,68	9 387,10	26,31
Väiksem keskkonnakoormus	1 918,48	2 497,99	30,21	3 136,63	25,57	3 552,94	24,34	3 848,46	8,32
<i>sealbulgas</i>									
Puhta elukeskkonna tagamine, loodusressursside säilitamine ja säästlik kasutamine	1 905,84	2 417,26	26,83	3 063,99	26,75	3 472,30	13,33	3 767,82	8,51
Energeetika	12,64	80,73	538,60	72,64	-10,02	80,64	11,01	80,64	0,00
Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	356,09	950,97	167,06	942,04	-0,94	936,94	-0,54	939,61	0,28
<i>sealbulgas</i>									
Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	356,09	950,97	167,06	942,04	-0,94	936,94	-0,54	939,61	0,28
Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng	2 935,41	4 341,06	47,89	4 556,81	4,97	4 720,51	3,59	4 870,45	3,18
<i>sealbulgas</i>									

Prioriteet/Tegevusvaldkond	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus	2 687,28	4 128,09	53,62	4 251,22	2,98	4 414,93	3,85	4 563,37	3,36
Kalandus	248,13	212,97	-14,17	305,58	43,49	305,58	0,00	307,08	0,49
Turvalisuse kasv	7 223,20	8 418,25	16,54	9 077,45	7,83	9 517,63	4,85	10 739,73	12,84
<i>sealhulgas</i>									
Kriminaalpoliitika	673,66	673,66	0,00	730,62	8,45	760,08	4,03	785,88	3,39
Sõjaline riigikaitse	2 939,40	3 874,90	31,83	4 025,60	3,89	4 510,90	12,06	4 994,00	10,71
Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse	987,58	934,84	-5,34	1 168,93	25,04	741,96	-36,53	1 162,51	56,68
Kodakondsus- ja migratsiooniga seotud asjade korraldamine	316,29	362,86	14,72	305,39	-15,84	308,64	1,07	310,68	0,66
Päästeteenuse tagamine	529,08	626,35	18,39	753,14	20,24	1 009,58	34,05	1 164,91	15,39
Sisekaitse haridus	114,74	114,18	-0,49	107,73	-5,64	107,47	-0,24	101,47	-5,58
Andmekaitse järelevalve	9,57	10,25	7,06	11,55	12,75	12,43	7,61	13,44	8,10
Avaliku korra tagamine	1 203,24	1 246,17	3,57	1 380,74	10,80	1 466,62	6,22	1 555,62	6,07
Julgeoleku tagamine	161,36	195,20	20,97	223,11	14,30	253,76	13,74	281,98	11,12
Välispoliitika ja välissuhtlemine	288,30	379,84	31,75	370,65	-2,42	346,19	-6,60	369,24	6,66
Haldusvõimekuse suurendamine	287,27	308,85	7,51	300,04	-2,85	299,07	-0,32	298,82	-0,08
<i>sealhulgas</i>									
Avaliku teenistuse arendamine	36,97	58,55	58,37	49,74	-15,04	48,77	-1,96	48,53	-0,50
Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	247,77	247,77	0,00	247,77	0,00	247,77	0,00	247,77	0,00
Õiguspoliitika	2,53	2,53	0,00	2,53	0,00	2,53	0,00	2,53	0,00
KOKKU	33 814,45	41 880,52	23,85	48 143,86	14,96	53 106,55	10,31	59 007,84	11,11

Allikas: Rabandusministeerium.

3.3.1 Prioriteet 1: Haritud ja tegus rahvas

Eestikeelse õppe kvaliteedi ja paindlikkuse tõstmine, võrdsete võimaluste loomine võimetele ja huvidele vastavaks elukestvaks õppeks ning noorsootöö kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine

Õppekvaliteet sõltub paljuski õppetingimustest. Nii jätkatakse õppeasutuste (kutseõppeasutuste, rakenduskõrgkoolide, ülikoolide, hariduslike erivajadustega laste koolide) õppekeskkonna kaasajastamist, investeerides vajalikul hulgal kõigi jätkusuutlike õppeasutuste kindlustamisse kvaliteetsete kaasaja nõuetele ja lähituleviku vajadustele vastavate õppebaaside, õpikeskkondade, õppeinfrastruktuuri ja õppevahenditega.

Hariduse paindlikkuse ja elukestva õppe võimaluste suurendamiseks luuakse ulatuslik täiskasvanute tööalase täiend- ja ümberõppe süsteem, mis võimaldab kõigil soovijatel õppes osaleda. Eelkõige toetatakse koolitust, mis on suunatud uute tehnoloogiate kasutuselevõtule, aga ka muid teadmispõhist majandust toetavaid koolitusi. Töötatakse välja ja rakendatakse varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteem. Seotuna õppekavaarendusega arendatakse edasi pädevuspõhist kvalifikatsioonisüsteemi ning selle seost Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga.

Toetatakse õppejõudude, õpetajate ja täiskasvanute koolitajate enesearendamise võimalusi ja ametialast arengut, pakkudes erialaseid, pedagoogilisi, andragoogilisi ja IT-alaseid koolitusi.

Hariduse kvaliteedi parandamiseks ja paindlikkuse suurendamiseks arendatakse terviklikke teavituse- ja nõustamissüsteeme, mis hõlmaksid õpi- ja kutseenõustamist ning karjääriteenuseid ja hariduslike erivajadustega ja õpiraskustega õppurite nõustamist. Jätkuvalt toetatakse õppurite haridussüsteemis hoidmist soodustavate paindlike õppevõimaluste ja -vormide loomist, mis arvestavad õppurite individuaalsust ja hariduslikke erivajadusi, samuti toetatakse õppurite liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel või nende taaskaasamist, kes on õpingud katkestanud.

Noorsootöö kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks töötatakse välja ja rakendatakse noorsootöö kvaliteedi hindamissüsteem ning arendatakse noorsootöötajate koolitust; riiklike programmide kaudu toetatakse noorsootöösasutusi, noorteühinguid ning huviharidust ja -tegevust; rahastatakse noorsootöö infrastruktuuri arendamist (avatud noortekeskused, teavitamis- ja nõustamiskeskused ja huvikoolid) ja luuakse võimalusi noorte kaasamiseks nende elu puudutavatesse otsustusprotsessidesse.

Jätkatakse õppekavaarendust kõigil haridustasemetel; sealhulgas toetatakse õpetajakoolituse ning kutse- ja kõrghariduslike õppekavade kujundamist pädevuspõhisteks ning kutsestandardeile vastavaiks.

Õppekvaliteedi säilitamiseks ja arendamiseks toetatakse õppeasutuste rahvusvahelist koostööd ning õppurite ja õppejõudude liikuvust.

Investeeritakse kõigi haridustasemete õppele võrdse ligipääsu ja õppekvaliteedi nõudeid arvestavate rahastamismudelite ja kvaliteedihindamissüsteemide edasiarendamisse ja rakendamisse. Arendatakse hariduse infosüsteeme ja toetatakse adekvaatsete haridusotsustuste tegemiseks vajaliku haridusuuringute programmi väljatöötamist ning rakendamist.

Haigestumise ennetus, tervislike valikute ja eluviiside soodustamine; nakkushaiguste leviku tõkestamine; keskkonnast tingitud terviseriskide vähendamine ning inimeste vajadustele vastavate tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine elanikkonna tervise ja töövõime tagamiseks ja parandamiseks

Tervise edendamisel ja haiguste ennetamisel on oluline roll kohalikul tasandil (maavalitsused, kohalikud omavalitsused). Seetõttu on tegevustes kesksel kohal suutlikkuse arendamine rahvatervisealaste tegevuste kavandamiseks ja elluviimiseks paikkondlikul tasandil, sealhulgas tervise arengule suunatud maakondlike tervisestrategiate koostamine, meetmete väljatöötamine ja tegevuskavade elluviimine vastavalt rahvastiku tervise olukorra analüüsile ja kohalikele vajadustele. Tegevused on suunatud rahva liikumisaktiivsuse suurendamisele, toitumisharjumuste parandamisele, sõltuvusainete (sealhulgas tubaka, alkoholi ja narkootikumide) tarbimise vähendamisele ning tervise hoidmist, säilimist ja arenemist soodustava füüsilise ja psühhosotsiaalse keskkonna parandamisele. Elanikkonna terviseteadlikkuse tõstmiseks ja oskuste arendamiseks tervislike valikute ja tervist toetavate otsuste tegemisel tuleb parandada teenuste, vahendite, info ja teadmiste kättesaadavust paikkondlikul tasandil ning tugevdada avaliku, era- ja kolmanda sektori vahelist koostööd.

Tervishoiuteenuste osutamine tuleb ümber korraldada, lähtudes inimeste terviseseisundist tulenevatest vajadustest. Arvestades demograafilisi ja epidemioloogilisi trende ning tehnoloogia arengut, väheneb tulevikus haiglaravi osakaal ning suureneb haiguste ennetamise, krooniliste haiguste jälgimise ja raviga seotud esmatasandi teenuste vajadus.

Haiglavõrgu optimeerimine ja kaasajastamine loob eeldused kvaliteetse statsionaarse eriarstiabi osutamiseks ning võimaldab vahendeid tulemuslikumalt kasutada. Haiglavõrgu arendamise aluseks on Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud haiglavõrgu arengukava, mis näeb tervishoiuteenuste ühtlase kättesaadavuse tagamiseks ette 19 aktiivravihaiplat. Haiglavõrgu arengukava eesmärgiks on luua 2015. aastaks optimaalne ja elanikkonna vajadustele vastav haiglavõrk, koondades kallihinnaline eriarstiabi suurematesse keskustesse

ning arendades kohalikul tasandil välja teenused, mis lähtuvad sealsetest vajadustest ja võimalustest ning tagavad ravi järjepidevuse. Ravi järjepidevuse tagamiseks on senisest enam vaja tähelepanu pöörata ka nende tervishoiuteenuste arendamisele, mis peavad olema inimesele kättesaadavad võimalikult elukoha lähedal (perearstiabi, õendusabi, hooldusravi, taastusravi, haigusi ennetavad tervishoiuteenused).

Teenuseosutajate infovahetuse hõlbustamiseks ning monitooringuks ja planeerimiseks vajalike andmete kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks jätkatakse e-tervise teenuste arendamist – see hõlmab infrastruktuuri väljaarendamist (arvutiseerimine, IT-arendused, turvasüsteemid), standardiseerimist (rahvusvaheliste klassifikaatorite rakendamine, meditsiiniliste standardite rakendamine, ravijuhiste integreerimine infosüsteemidesse) ning isikuandmete kaitse ja turvalisuse tagamist (turvanõuded, õigustesüsteem, õigusruumi täiendamine).

Pidevalt tuleb tõsta nii rahvatervise- kui tervishoiusüsteemi suutlikkust, koolitades piisavalt pädevaid spetsialiste ning luues võimalusi nii baas- kui jätkukoolituseks.

Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine ja tööelu kvaliteedi parandamine

Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamiseks tegeldakse töötuse ja mitteaktiivsuse ennetamisega. Võtmetegevusteks on kutse- ja karjäärinõustamise arendamine Sotsiaalministeeriumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöös, aga ka töötavatele inimestele mõeldud täiend- ja ümberõppevõimaluste loomine ja laiendamine. Samuti tegeldakse paindlike töövormide edendamisega, mis on oluline mitmete inimrühmade hõives püsimiseks, nagu näiteks lapsevanemad, puuetega inimesed ja vanemaealised, aga ka kaugemate piirkondade elanikud.

Samal ajal on oluline tegelda ka töötute ja seni mingil põhjusel mitteaktiivsete inimeste hõivesse toomisega mitmesuguste teenuste ja aktiivsete tööturumeetmete (näiteks aktiveerimise, koolituse, nõustamise jms) pakkumise abil vastavalt individuaalsetele vajadustele. Seejuures pööratakse erilist tähelepanu tööturu riskirühmadesse kuuluvate inimeste (noorte, puuetega inimeste, pikaajaliste töötute, mitte-eestlaste, vanemaealiste jt) probleemide varajasele kindlakstegemisele ja asjakohaste abinõude pakkumisele. Tegeldakse ka riikliku tööturusüsteemi arendamisega, et muuta see efektiivsemaks ja tööotsijate ja -andjate vajadustele vastavamaks.

Arvestades riigi demograafilist olukorda, aga ka tööjõu liikumisvabaduse kasvu, tuleb tähelepanu pöörata tööjõu rände küsimustele nii sisse- kui väljarändajate osas. Tervikliku tööalase rändepoliitika kujundamiseks tuleb esmalt parandada statistika ja uuringute kättesaadavust. Ühtlasi peame tegelema ka tööjõu teadlikkuse tõstmisega erinevatest võimalustest ja ohtudest ning õigustest seoses välisriigis töötamisega.

Tööelu kvaliteedi parandamiseks on samuti kolm suuremat tegevuste rühma. Töökeskkond peab muutuma töötaja tervist säästvaks – tänased töökeskkonna kvaliteedi parandamisele suunatud tegevused vaadatakse üle ning järelevalve asemel pannakse enam rõhku teadlikkuse tõstmisele suunatud tegevustele. Töösuhte selguse ja paindlikkuse suurendamise eesmärgil peame värskendama enamikku töösuhteid reguleerivatest õigusaktidest (sihiks on viia need koosõlla nii valdkonnasiseste kui ka valdkonnaväliste õigusaktidega), pöörates seejuures tähelepanu paindlikkusele nii töötaja kui tööandja jaoks. Tööelu kvaliteedi parandamisele aitab kaasa ka töösuhte osapoolte tööeluga rahulolu suurenemine – seda toetavad tööandjatele ja töötajatele suunatud õiguste, kohustuste, positiivse praktika ja õppimisega avanevate võimaluste kohta infot pakkuvad teavitustegevused. Tööelu kvaliteedi parandamisele aitab oluliselt kaasa tööõnnetuste ja kutsehaiguste kindlustuse sisseviimine.

Teavitustegevust toetatakse töövaldkonna andmekogumis- ja seiresüsteemide ning mõjuanalüüsi kompetentsi loomisega ja teenusstandardite väljatöötamise ning kvaliteedisüsteemide juurutamise ning ka vastavate teenuseosutajate ja poliitikakujundajate pädevuse tõstmisega.

Hoolekandeteenuste arendamine, sotsiaalse kaasatuse suurendamine ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine

Majandusliku ja sotsiaalse toimetuleku tagamiseks tuleb kõigepealt arendada tööturule sisenemist ja töötamist toetavaid hoolekandeteenuseid puuetega inimestele ja pikaajalistele sotsiaalabi taotlejatele. Samuti tuleb lapsehoiuvõimaluste parandamisega toetada lapsevanemate töölkäimist. Et vähendada tööealise elanikkonna hoolduskoormust, pannakse rõhku ka kõrvalabi vajavate puuetega inimeste ja eakate hooldusteenuste kättesaadavuse parandamisele. Kavas on kohaliku omavalitsuse teenuste arendamine ning hoolduse ja hooldusravi integreeritud osutamine. Võetakse suund integreeritud abi osutamisele, milleks rakendatakse juhtumikorralduse põhimõtteid teenuste pakkumisel ja arendatakse vastavat haldussuutlikkust.

Parandamiseks raske- ja pikaajalise psüühilise erivajadusega noorte ja tööealiste isikute osalemisvõimalusi majandus- ja ühiskonnaelus on vaja luua neile parem elu- ning töökeskkond, aidata kaasa nende õpivõimaluste loomisele ja tagada senisest parem juurdepääs haridusele, tervishoiu- ja tööturuteenustele. Selleks on oluline psüühilise erivajadusega inimeste hoolekandetasutuste ümberkorraldamine. Samas on tähtis ka laste ja eakate hoolekandetasutuste kodusarnastes tingimustes viimine sotsiaalselt toetavas keskkonnas. Ühtlasi on vaja tagada inimese vajadustest tuleneva kvaliteetse eluaseme kättesaadavus elamufondi ja eluasemeteenuste arendamise kaudu. Peame tagama ka rehabilitatsiooniteenuste pakkumist inimeste iseseisva toimetuleku ja kaasatuse suurendamiseks.

Konkreetselt tegeldakse identifitseeritud riskirühmadega (toimetulekuraskustes lastega peredega, puuetega

inimestega, eakatega), et parandada nende arenguvõimalusi ning soodustada seeläbi nende tõrjutuse vähenemist ja kaasatuse suurenemist. Sotsiaalselt tõrjutud inimestel võimaldatakse rakendada oma võimeid ja osaleda majandus- ja ühiskonnaelus, et suurendada nende iseseisvat toimetulekut ja tagada võrdne kohtlemine. Olulist tähelepanu pööratakse ligipääsuvabaduse suurendamisele, silmas pidades arhitektuuri ja linnaehitust; parendatakse liikumis- ja sportimisvõimalusi, eneseabi ja -teostuse võimalusi. Suurendatakse ka kuriteoohvriks langenud isikute abisaamise võimalusi nõustamisteenuste kättesaadavuse parandamise ja hüvitise saamise võimaluste laiendamisega.

Väheneva ja vananeva rahvastiku tingimustes tuleb erilist tähelepanu pöörata lastele. Lastekaitse korraldus peab toetama lapse kasvamist perekondlikus keskkonnas. Vanemliku hoolitsuseta laste heaolu tagamisel lähtutakse lapsele parima kasvukeskkonna – perekonna või perekondliku õhkkonna – tagamisest. Kuna lapse kasvatamisel perekondlikus keskkonnas on suur roll last kasvataval isikul, siis siin on väga tähtis nende pidev harimine. Selleks plaanime oluliselt suurendada last kasvatavatele isikutele suunatud riikliku koolituse osatähtsust, eeskätt suurendame just kasuperede ja lastekodus töötavate kasvatajate täienduskoolituse mahtu. Lisaks täiendkoolitusele plaanime erilist tähelepanu pöörata ka laste hoolekannet ennetavate teenuste väljatöötamisele.

Eraldi keskendutakse soolise võrdõiguslikkuse kui ühe olulisima sotsiaalse õigluse, inimõiguste ja inimarengu teguri edendamisele. Selleks võetakse ette soolise võrdõiguslikkuse süvendatud laiendamine ehk senisest suurem võrdõiguslikkuse aspektide arvestamine eri poliitikavaldkondades ja vastava haldussuutlikkuse tõstmine – teabevahetuse, sugupooltele avalduva mõju hindamise suutlikkuse arenduse jne kaudu. Jätkatakse ka spetsiifiliste meetmete rakendamist sotsiaalsete probleemide lahendamiseks. Soolisest ebavõrdsusest tulenevate probleemide efektiivne lahendamine eeldab nii suuremat informeeritust ja teadmispõhisust kui ka meeste suuremat kaasatust soolist ebavõrdsust vähendavatesse tegevustesse.

Teisi tegevusi läbivalt, aga omavahel koordineerituna mitte-eeslaste integratsiooni tõhustamisega tegelemine

See aitab vähendada mitmeid olemasolevaid mahajäämusi ja riiklikke arengumuresid. Koostamisel on uus integratsiooniprogramm aastateks 2008–2013, mille raames pööratakse varasemast enam tähelepanu just integratsiooni sotsiaal-majanduslikule küljele – seni olid fookuses haridus ja keeleõpe. Seetõttu kavandatakse lisaks keeleõppe toetamise jätkamisele suuremahulisi mitte-eeslastele suunatud üritusi, näiteks töötuse vähendamise ning HIV/AIDSi ennetustöö meetmeid. Senisest enam keskendutakse Ida-Virumaale, kus muuhulgas aidatakse kaasa eestikeelse keskkonna laiendamisele. Samuti rakendatakse senisest rohkem tööjõuvahetuse programme Eesti eri piirkondades ja tegeldakse eri rahvusrühmi ja nende kultuurilist eripära

arvestavate hoiakute kujundamisega kõigis elanikkonnarühmades (eriti noorte hulgas – laiendades oluliselt näiteks noorsoo- ja koostööprojektide liike ja mahtu). Tuginedes teiste Euroopa riikide viimase 50 aasta uusimmigrantidega seotud integreerumisväljakutsetest saadud kogemustele, töötatakse välja ja rakendatakse kohanemisprogramme võimalike töötajate rändest tulenevate sotsiaalprobleemide ennetamiseks.

3.3.1.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 17 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	15 515,37	19 094,09	23,07	20 554,21	7,65	22 663,49	10,26	24 603,39	8,56
<i>sealhulgas</i>									
Tark ja tegus rahvas	5 356,58	6 940,01	29,56	7 330,42	5,63	8 005,10	9,20	8 728,56	9,04
Sport	79,99	106,35	32,95	103,70	-2,49	89,85	-13,36	96,80	7,74
Sotsiaalkaitse	10 078,80	12 047,73	19,54	13 120,09	8,90	14 568,54	11,04	15 778,03	8,30

2007. aastal kasvavad haritud ja tegusa rahva prioriteedi tegevustega seotud kulud 23,1%. Prioriteedi kulud kasvavad, tingituna tervishoiukulude (ravikindlustuse, kiirabiteenuste, haiglate struktuuri vahenditest tehtavate investeeringute, haiguste ennetuse) ja hoolekandekulude kasvust, kutseõppeasutuse baasmaksumuse tõusust, õpetajate palgakasvust, kutseõppurite koolitoidu kulude, kõrghariduse RKT kulude, teaduse ja arendustegevuse siht-, grant- ja baasfinantseerimise kulude ning põhikooli õpilaste õppevahendite (töövihikute) toetuse kasvust, samuti SA AHHA uue hoone ning uue muusikakooli ja Eesti Mereakadeemia ehituse kuludest.

2008. aastal on prioriteedi rahastamise kasv 7,7 protsenti – see tuleneb tervishoiu- (ravikindlustuse, kiirabiteenuste) ja hoolekandekulude, aktiivsete tööturumeetmete (struktuurivahendid 2007–2013) ja munitsipaalõpetajate palkade kasvust ning kutseõppeasutuste baasmaksumuse tõstmisest. Samas vähenevad seoses struktuurivahendite perioodi vahetusega haiglavõrgu investeeringud ning spordi tegevusvaldkonnas väheneb Tehvandi Spordikeskuse ja Tartumaa Tervisekeskuse ehituseks struktuurivahenditest tehtavate investeeringute maht.

2009. aastal kasvab prioriteet 10,3 protsenti. Nagu eelmistelgi aastatel, kasvavad tervishoiukulud ja

kasvab aktiivsete tööturumeetmete rahastamine, samuti tõusevad munitsipaalõpetajate palgad ja kasvab kutseõppeasutuste baasmaksumus. Spordi tegevusvaldkonnas väheneb Tehvandi Spordikeskuse ja Tartumaa Tervisekeskuse ehituseks struktuurivahenditest tehtavate investeeringute maht seoses kasutusvõimega.

2010. aastal on prioriteedi rahastamise kasv 2009. aastaga võrreldes 8,6 protsenti. Kulud kasvavad peamiselt samade tegevuste osas mis 2009. aastal. Lisaks suureneb spordi tegevusvaldkond seoses Tehvandi Spordikeskuse ja Tartumaa tervisekeskuse ehituseks struktuurivahenditest tehtavate investeeringute mahu suurenemisega.

Prioriteedis sisalduvad järgmised olulisemad tegevused:

- Kutseharidusse suunatakse aastail 2007–2010 kokku 6,17 miljardit krooni, millest märkimisväärse osa moodustavad Euroopa Liidu vahendid. Kavas on renoveerida kõik perspektiivsed kutseõppeasutused – investeerida õppehoonetesse, sisseseadesse ja õpilaskodudesse. Kaasaegne õpikeskkond ning tasemel õppejõud aitavad tõsta meie kutsehariduse mainet, mis läbi suudetakse paremini täita tööandjate ootusi heade kutseoskustega spetsialistide järele.
- Plaanis on võimaldada kõikidele põhikooliõpilastele tasuta töövihikud, et aidata paremini toime tulla lastega peredel. See läheb nelja aasta jooksul maksma 212 miljonit krooni. 2007. aasta kulud töövihikutele on 57,2 miljonit.
- Õpetajate palgad on oluliseks teguriks kvalifitseeritud õpetajaskonna kinnistamisel. Kavas on tagada õpetajate töötasu tõus eeloleval perioodil Eesti keskmise palgakasvu tasemel, 8–12 protsenti aastas. 2007. aastal kasvavad õpetajate palgavahendid 178,3 miljonit krooni. Nelja aasta jooksul suunatakse palkadeks 10 miljardit krooni. Palgakasv puudutab enam kui 13 500 üldhariduskoolide õpetajat.
- Haridus- ja teadusasutuste investeeringute eesmärgiks on toetada kvaliteetset haridust kaasajastatud õpikeskkonna kaudu. Õppeasutuste infrastruktuuri olukorra tänapäevasele tasemele viimiseks investeeritakse nelja aasta jooksul kokku 5,63 miljardit krooni, mille hulgas on ka struktuurifondide vahendid. See summa hõlmab riigikoole, kutsekoole, kõrgkoole ja teadusasutusi. Lisaks on käivitatud munitsipaalikoolide hoonete renoveerimise programm.
- Spordirajatiste ehitamise suunatakse aastatel 2007–2010 kokku 396,7 miljonit krooni. Kehaline aktiivsus on elanikkonna tervise seisukohast väga oluline, eriti arvestades selle rolli üha leviva istuva eluviisi tasakaalustajana ning alternatiivina kuritegevusele, narkomaaniale, alkoholismile jt. pahedele – seetõttu panustame spordirajatiste ehitamise. Suurimaks projektiks on Tehvandi spordikeskuse ehitamine, mida rahastatakse riigieelarvest ja struktuurifondidest kokku 74 miljoni krooniga.
- Ravikuludeks on aastail 2007–2010 planeeritud üle 42,6 miljardi krooni, iga-aastane kasv on keskmiselt 9–11 protsenti.

Ravikindlustuse kulud moodustavad suurima osa raviks mõeldud vahenditest. Siit kaetakse ka ravimite ja meditsiiniliste abivahendite soetamine, makstakse ajutise töövõimetuse jm hüvitisi.

Haiglate investeringuteks on struktuurifondide vahenditest planeeritud kokku 1,24 miljardit krooni. Haiglavõrgu arengukava alusel toetatakse (aastatel 2004–2008) kolme haiglat: SA Tartu Ülikooli Kliinikumi 210 miljoni krooniga, SA Põhja-Eesti Regionaalhaiglat 170 miljoni krooniga ja SA Pärnu Haiglat 8,7 miljoni krooniga.

Lisaks panustatakse kiirabiteenuse paremasse kättesaadavusse ja teenuse kvaliteedi tõstmisse (sealhulgas ka palkade tõstmisse).

- Märgatavalt kasvavad ennetustegevusse suunatavad vahendid: 2007. aastal 62 protsenti ja 2008. aastal 52,4 protsenti. Kokku rahastatakse seda valdkonda nelja aasta jooksul 984 miljoni krooni ulatuses. See summa sisaldab HIV/AIDSi ja tuberkuloosi ravimeid, vaktsiine, narkomaania ennetamist, samuti vähi ning südameveresoonkonna haiguste ennetamist, nakkushaiguste leviku piiramist, seiret ja muid tegevusi.
- Märkimisväärselt panustatakse ka riikliku hoolekande arendamisse, et osutada vajalikul tasemel hoolekandeteenuseid.
 - Laste hoolekandeks on aastatel 2007–2010 ette nähtud kokku 977,2 miljonit krooni. Nende vahendite abiga tõstame hoolekandetasutuste töötajate palga samale tasemele haridusasutuste töötajate palgaga ning viime töötajate arvu nõutavale tasemele, eesmärgiga parandada laste hooldamist ja eluks ettevalmistamist. Palgatõus on vähemalt 1000 krooni aastas ning igal aastal on kavas võtta tööle 50–100 lisakasvatajat. Nende abinõude eesmärgiks on parandada hoolekandetasutustes viibivate laste elukvaliteeti.
 - Erivajadustega inimeste hoolekandele kulutatakse kokku 888,5 miljonit krooni, mis võimaldab tagada tegevusjuhendajate palgakasvu vähemalt 10 protsenti aastas ning võtta tööle 349 täiendavat tegevusjuhendajat, sealhulgas vajaliku haridustasemega töötajaid. Selle tulemusena muutub kvaliteetsemaks hoolealuste järelevalve ja hooldus ning laienevad nende võimalused saada vajalikke teenuseid. Samuti suurendatakse kulutusi rehabilitatsiooniteenuste osutamisele hoolealuste elukohas – see on inimkeskem ja rahaliselt soodsam.
 - Erivajadustega inimeste rehabilitatsiooni tarbeks kavandatakse kokku 586 miljonit krooni, sellest laste rehabilitatsiooniks 300,5 miljonit. Lapseas on paremad võimalused puuet mõjutada ning sel teel paremaid tulemusi saavutada. Eestis on üle 5000 puudega lapse, kes vajaksid aastas vähemalt 21 päeva jooksul rehabilitatsiooniteenust. Täiskasvanute rehabilitatsiooni puhul on eesmärgiks erivajadustega inimeste töövõime taastamine ning nende iseseisva toimetuleku ja elukvaliteedi parandamine.

- Hoolekandeesutuste ehituseks ja renoveerimiseks eraldatakse koos välisabiga kokku 748,6 miljonit krooni. Suur osa hoolekandeesutusi asub amortiseerunud hoonetes, mille asemele on kavas rajada peremajad, lisaks ehitatakse tegelusmaju, mis pakuvad hoolealustele võimalusi enesearendamiseks.
- Tööhõive alal rakendatakse aktiivseid tööturumeetmeid, mille rahastamise kogumaht aastail 2007–2010 on 1,22 miljardit krooni – sellest ligi 75 protsenti kaetakse välisvahenditest. Valdkonnale eraldatud rahasummad kasvavad nelja aasta jooksul 77,5 protsenti.
 - Aktiivsete tööturumeetmete vahenditest makstakse töötute õpistipendiume, toetust ettevõtlusega alustamiseks (kuni 20 000 krooni), tööpraktika stipendiume ning juhendajatasusid, sõidutoetusi, töökohtade kohandamist puuetega inimestele ja muid toetusi.

Välisabi vahenditest toetatakse töötute täiend- ja ümberõpet, ettevõtlusega alustamist, keeleõppe ning tugisikuga töökohtade loomise kulusid, naiste tööturule naasmist ja tööhõiveametite moderniseerimise kulusid.

3.3.2 Prioriteet 2: Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv

Kvaliteetse ja tõhusa riikliku T&A süsteemi väljaarendamine ja inimeste teadmiste ja oskuste arendamisse investeerimine

T&A süsteemi võimekuse tõstmiseks uuendatakse kõrgharidust ja teadust ning innovatsiooni toetavat infrastruktuuri – seda on vaja teadlaste ja tippspetsialistide koolitamiseks (pilotprojektid praeguse, aastatele 2004–2006 suunatud rakenduskava raames on juba käivitunud). See hõlmab uute õppe-teadushoonete ehitamist ja vanade remonti, kaasaegsete seadmete ja aparatuuri soetamist, infrastruktuuri arendamist, samuti kaasaegse taseme säilitamist. Rajatakse T&A tugistruktuure, arendatakse tippkeskusi ning luuakse ja arendatakse tuumiklaboreid “Teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni strateegias 2007–2013” võtmevaldkondadena määratud, Eesti arengu seisukohast olulistes valdkondades (IKT, biotehnoloogia ja materjalitehnoloogia). Infrastruktuuri arendamisega luuakse eeldused TA&I alase võimekuse tõusuks, mis lubab senisest rohkem ja tulemuslikumalt osaleda ELi programmides ning muus rahvusvahelises teaduskoostöös ja võrdse partnerina panustada Euroopa Teadusruumi ülesehitamisse, samuti oluliselt laiendada koostööd ettevõtetega. Nii siseriiklikul tasemel kui ka Euroopa võrgustikega liitumise kaudu muudetakse kättesaadavamaks uusim teaduslik ja tehniline informatsioon, seejuures arendatakse kohalikke T&A kolleksioone ja kogusid, elektroonseid andmebaase ning andmesidet ja võrgustikke ning muudetakse need kättesaadavaks partneritele EList.

T&A ja innovatsiooni alase võimekuse tõstmisel on infrastruktuuri kaasajastamise kõrval võrdselt tähtis

pidev inimkapitali arendamine, sealhulgas kõrghariduse edasise arengu tagamise kaudu.

Selleks, et taastoota teadlaste ja õppejõudude kaadrit ning varustada ettevõtlust ja avalikku sektorit doktorikraadiga tippspetsialistidega arenenud riikidega võrreldaval tasemel, vajab Eesti tänasest oluliselt suuremat hulka teadlasi ja insenere. Samuti tuleb oluliselt arendada ettevõtete juhtide ja töötajate teadmisi ning oskusi. Seetõttu käivitatakse uusi doktorikoole, rakendatakse spetsialiseeritud doktori- ja järeldoktorigrante, käivitatakse akadeemilisele ja ettevõtlussektorile suunatud mobiilsus- ja koolituskeeme, sealhulgas ka mittetehnoloogilise innovatsiooni alaste tippspetsialistide hulga suurendamiseks. Valdkondades, mille tundmine on ettevõtte rahvusvahelise pikaajalise konkurentsivõime arendamisel kriitilise tähtsusega, millealane koolitus ei ole aga turult kättesaadav, pakutakse ja arendatakse koolitusvõimalusi riigi poolt. Olulist tähelepanu pööratakse kogu ühiskonna teadmispõhise majandus- ja ühiskonnaalase teadlikkuse tõstmisele, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni maine tõstmisele ja populariseerimisele. Kriitilise inimressursi loomine perspektiivikates valdkondades tekitab ühtlasi eeldusi teadmismahukate välisinvesteeringute sissevooluks.

T&A kvaliteedi ja efektiivsuse tõstmiseks ning süsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks fokuseeritakse olemasolevaid finantsskeeme teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni strateegias püstitatud eesmärkidele ja kriitilise massi saavutamisele ning arendatakse kvaliteedi tagamise süsteemi. Vahendeid koondatakse nendesse teadussuundadesse, mille potentsiaal võimaldab maailma eesliiniteaduses tulemusi saavutada ning mille tulemused ja tippspetsialistid toetavad majandusarengut ning aitavad lahendada sotsiaal-majanduslikke probleeme (näiteks energeetika, riigikaitse ja julgeoleku, tervishoiu ja hoolekande ning keskkonnakaitse vallas). Konkreetsete valdkondade eelisarendamiseks käivitatakse valdkonna arengu eest vastutavate ministriumide juhtimisel riiklikud teadus- ja arendusprogrammid.

Rahvusvahelise koostöö vormide kaudu osaletakse Euroopa teadusruumi ülesehitamisel, võttes kasutusele meetmeid ettevõtete ja T&A asutuste osalemisedukuse tõstmiseks konkurentsipõhistes skeemides (näiteks ELi raamprogrammides). Rahvusvahelise koostöö arendamise kaudu tugevdatakse ka avaliku sektori teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni toetavate ja koordineerivate institutsioonide haldussuutlikkust.

Et anda maksimaalne impulss TA&I-alase võimekuse tõusule, rakendatakse tasakaalustatult ning omavahel koordineeritult vastavaid struktuurimeetmeid (õppeteadushoonete ning aparatuuri ja seadmete kaasajastamine, inimressursi arendamine, rahvusvahelistumine ja kvaliteedi tagamine), samuti on välisvahenditest tehtavad investeeringud koordineeritud ja tasakaalustatud riigisiseste kasvavate T&A investeeringutega, mis on kavandatud MTTKs ja TA&I strateegias ja mille arvel toimub jooksev TA&I finantseerimine.

Uute teadmiste, tehnoloogiate ning uuendusmeelsete lähenemiste loomise ja ärakasutamise soodustamine ning ettevõtete tehnoloogilise ja arendusalase võimekuse suurendamine

Et aidata ettevõtetel teadmiste- ja oskustemahukamatesse sektoritesse liikuda ning majanduses struktuurseid muudatusi esile kutsuda, tuleb toetada ettevõtteid T&Ase ja innovatsiooni investeerimisel ning T&A ja innovatsiooni alase võimekuse tõstmisel.

Tootlikkuse kasvu seisukohast on kriitilise tähtsusega ettevõtete tehnoloogilise ja arendusalase võimekuse suurendamine, pöörates sealjuures tähelepanu säästvate tehnoloogiate arendamisele ja kasutuselevõtule. Selleks toetatakse ettevõtete tehnoloogilist kaasajastamist ja innovatsioonitegevust soodustava keskkonna loomist, aidates ettevõtetel otsida ja soetada uusi tehnoloogiaid oma protsesside tõhustamiseks, ja stimuleerides seeläbi ettevõtete nõudlust T&A tulemuste järele. Et uuenduslikkust suurendada, tuleb toetada nn mittetehnoloogilist innovatsiooni (näiteks disaini ja brändide kujundamist, organisatsiooni ja turundusega seotud uuendusi jne), mis on eriti oluline traditsiooniliste tööstusharude konkurentsieeliste muutmisel ning ettevõtete kõrgema lisandväärtusega tegevuste suunas liikumisel.

Samuti toetatakse Eesti ettevõtetes loodava lisandväärtuse kasvu nimel kõrge ekspordipotentsiaaliga toodete, teenuste ja protsesside arendamisele suunatud projekte – toetust saavad nii tehnoloogiline arendustegevus, projekti tulemina tekkinud intellektuaalse omandi kaitsmiseks vajalikud tegevused kui ka mittetehnoloogiline innovatsioon. Selliste projektide ning uute innovaatiliste ettevõtete tekke ja arengu soodustamiseks tuleb arendada koostööd ettevõtete ning teadus- ja haridusasutuste vahel. Koostöö loob eeldused edukaks teadmiste-oskuste ning tehnoloogiate siirdeks ja uute teadmismahukate töökohtade loomiseks ning aitab takistada kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide lahkumist teistesse riikidesse. Pikemaajalise strateegilise ettevõtete ja ülikoolide/T&A asutuste vahelise koostöö tõhustamiseks toetatakse avaliku ja erasektori koostöös toimivate tehnoloogiaarenduskeskuste käivitamist ja edendamist. Tõhusalt toimivate ja ekspordivõimekate sektoraalsete klastrite tekkeks tuleb koostöös erialaliitudega toetada ettevõtete omavahelist koostööd nii uute toodete ja teenuste arendamisel kui ka rahvusvahelistumisel.

Et innovaatilised äriideed saaksid tekkida, küpseda ja ettevõteteks kasvada, arendatakse teadus- ja tehnoloogiaparke ning ettevõtlusinkubaatoreid. Parkides ja inkubaatorites tegutsevad ettevõtted lõikavad kasu teadus- ja arenduskeskuste lähedusest, soodsatest ning nende vajadustest lähtuvatest stardi-, arendus- ja nõustamisteenustest ning infrastruktuurist ja innovaatiliste ettevõtete vahelisest koostööst.

Et ettevõtetes toimuvad protsessid muutuksid efektiivsemaks, parandatakse uute teadmiste kättesaadavust ettevõtetele. Lisaks juhtide teadmiste ja oskuste arendamisele aidatakse kaasa efektiivseks juhtimiseks ning juhtimisvaldkonna arenguks vajalike vahendite kättesaadavuse parandamisele. Muuhulgas on oluline tõsta

ettevõtete juhtide teadmisi ja oskusi innovatsiooni juhtimise vallas.

Tähtsustada tuleb ka ettevõtjaid esindavate organisatsioonide tugevdamist ja ettevõtteid, teadus- ja haridusasutusi ning kohalikke omavalitsusi ühendavate koostöövõrgustike arengut. Koostöö võimaldab ligi pääseda ettevõttes puuduvale kompetentsile, jagada riske, suurendada tootmismahtu, võtta vastu suuremaid tellimusi, mis üksikettevõttele üle jõu käiksid, ning leida uusi turustuskanaleid.

Ettevõtlikkuse, kapitalile ligipääsu ja ettevõtete rahvusvahelistumise suurendamine

Ettevõtluse jätkusuutlik areng eeldab ettevõtlikkuse, uuendusmeelsuse ja loovuse kasvu ühiskonnas. Lisaks ettevõtlusõppe arendamisele panustatakse ettevõtluskultuuri arengusse ettevõtete, avaliku sektori ja laiemal avalikkusel ettevõtlikkuse ja innovatsiooni alase teadlikkuse ning teadmiste arendamise kaudu. Muuhulgas pööratakse tähelepanu loovuse rakendamisele ja väärtustamisele ettevõtluses, et kiirendada loomemajanduse arengut. Selleks toetatakse loova tegevuskeskkonna kujundamist, tõstetakse nii ettevõtjate, loovisikute kui tarbijate teadlikkust ja kujundatakse haridussüsteemi nii, et see arendaks senisest enam loovust ning ettevõtlikkust. Tugevat ettevõtluskultuuri iseloomustab ettevõtjate sotsiaalne vastutustunne ning püüdlemine säästva arengu poole.

Ettevõtete areng sõltub oluliselt ligipääsust vajalikule seemne-, stardi- ja kasvukapitalile. Probleeme tekitab see täna Eestis alustavatele, väga väikestele ja kõrgema riskiastmega arendusmahukaid äriprojekte elluviivatele uuenduslikele ettevõtetele. Et aidata alustavatel ettevõtjatel üles ehitada elujõulist, kasvuvõimelist ning jätkusuutlikku ettevõtet, tuleb süvendada nende teadlikkust ja teadmisi rahastamisvõimalustest ning töötada välja finantsseerimisraskusi ületada aitavaid teenuseid. Tegutseva ettevõtja finantseerimisvõimalusi parandatakse kapitalituru tõrgete likvideerimise kaudu, avardades laenuvõimalusi uutele, väikest lisakapitali vajavatele, innovatiivsetele ja kiiresti kasvavatele ettevõtetele ning vahendades kontakte Eesti ettevõtete ja potentsiaalsete (välis-)investorite vahel.

Erinevate skeemide kaudu toetatakse Eesti ettevõtete rahvusvahelistumist. Seejuures on oluline osa teadmiste ja oskuste arendamisel, informatsiooni koondamisel ja vahendamisel, turundusskeemidel, ekspordi ja Eesti ettevõtete välisriikidesse investeerimise garanteerimisel ning Eesti maine kujundamisel.

Turismisektori arendamine

Lisaks eelnevale rakendatakse spetsiaalseid meetmeid turismisektori arengut soodustavate väliskeskkonna võimaluste ärakasutamiseks. Eesti kui reisisihi tuntust suurendatakse nii naaberriikides kui ka kaugemal, et tuua Eestit külastama uusi sihtrühmi ja laiendada seeläbi kliendibaasi (muuhulgas nõudlikumate ja

maksujõulisemate kliendirühmade arvel). Lisaks tuleb turismipotentsiaali paremaks ärakasutamiseks pöörata tähelepanu turismiinfo leviku parandamisele, turismiteenuste kvaliteedi tõstmisele ja valiku mitmekesistamisele, sh turistide Eestis viibimise kestust pikendavate ja madalhooajal külastatavust soodustavate turismitoodete väljaarendamisele. Turismi arendamisel toetatakse kogu Eesti turismialase potentsiaali kasutamist.

3.3.2.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 18 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	1 567,70	1 828,74	16,65	2 607,67	42,59	3 757,75	44,10	4 115,15	9,51
<i>sealhulgas</i>									
Tark ja tegus rahvas	790,27	1 016,91	28,68	1 096,24	7,80	2 355,16	114,84	2 601,63	10,47
Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	777,43	811,83	4,43	1 511,43	86,17	1 402,60	-7,20	1 513,52	7,91

2007. aastal kasvavad investeeringud teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse prioriteeti 16,7 protsenti, seda seoses kulude kasvuga inimkapitali arendamise, T&A¹⁰ ning kõrghariduse jätkusuutlikkuse tagamise osas; T&A siht-, baas- ja grantfinantseerimise kulude kasvu ning geenivaramule geeniproovide korjamiseks antava eraldise tõttu; samuti SA AHHA uue hoone ehituskulude tõttu.

2008. aastal kasvab prioriteedi rahastamine 42,6 protsenti, peamiselt tulenevalt välisvahendite mahukast kasvust, mis suunatakse teadusasutuste investeeringuteks ja ettevõtete innovatsioonisuutlikkuse, tootlikkuse, eduka rahvusvahelistumise ning inimressursi teadmiste ja oskuste edendamiseks.

2009. aastal kasvab prioriteet 44,1 protsenti, seda seoses teadus- ja arendustegevusele suunatud investeeringute kasvuga struktuuritoetuste uue finantsperioodi vahendite arvel. Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime tegevusvaldkond väheneb seoses RAK 2004–2006 raames kavandatud projektide väljamaksete lõppemisega.

2010. aastal kasvab prioriteedi rahastamiseks suunatud raha hulk 9,1 protsenti, seoses teadus- ja arendustegevusega seotud investeeringute ning struktuurivahendite kaasabil ettevõtluse arendamiseks suunatavate toetusmeetmete mahu kasvuga.

¹⁰ Teadus- ja arendustegevuse maht sisaldab ka kulutusi, mida Fraskati manuali kohaselt rahvusvahelises statistikas ei arvestata T&A kuludesse: 2007. aastal 239 miljonit krooni, 2008. aastal 242 miljonit krooni, 2009. aastal 170 miljonit krooni ja 2010. aastal 170 miljonit krooni.

Prioriteedis sisalduvad olulisemad tegevused:

	2006	2007	2008	2009	2010
HTM	633 609 000	817 906 104	882 238 089	2 185 158 970	2 431 629 558
MKM	313 701 631	357 791 031	540 301 749	504 168 067	549 092 437
TEISED	98 300 104	108 261 862	109 874 182	111 164 833	112 450 570
KOKKU avalik sektor	1 045 610 735	1 283 958 997	1 532 414 020	2 800 491 870	3 093 172 565
SKP %	0,57	0,63	0,68	1,12	1,12
osakaal kogukuludes	45,7	48,3	48,9	62,2	61,9
Riigisektori väliselt rahastatavad kulutused	1 241 937 000	1 370 451 000	1 600 000 000	1 700 000 000	1 900 000 000
osakaal kogukuludes	54,3	51,7	51,1	37,8	38,1
sh välisprogrammidest saadavad vahendid (välisgrandid, 7. RP)	366 800 000	407 800 000	451 800 000	499 400 000	551 000 000
Kõik kokku	2 287 547 735	2 654 409 997	3 132 414 020	4 500 491 870	4 993 172 565
SKP %	1,2	1,3	1,4	1,8	1,8
SKP	183 400 000 000	203 900 000 000	225 900 000 000	249 700 000 000	275 500 000 000

- Teadus- ja arendustegevuse rahastamise osas on Euroopa Liidu liikmesriigid seadnud eesmärgiks viia aastaks 2010 selle valdkonna kulutuste osakaal 3 protsendini SKPst. Eesti planeeritavad kulutused aastatel 2007–2010 on kokku ligi 9 miljardi krooni.
- Investeeringud avalik-õiguslike ja riigi teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri ning nende ülalpidamise, teadusraamatukogude teadusinformatsiooni ja arhiivraamatukogude rahvusteavikute soetamise ning elektrooniliste andmebaaside ühishange. Neljaks aastaks on planeeritud kokku 3,4 miljardit krooni.
- Teaduskeskuse AHHA toetamine, doktorikoolide arendamine, tagasipöördumisgrandid rahvusvaheliselt tunnustatud spetsialistidele, järel doktorikohtade finantseerimine ning mobiilsustoetused uurimistööks ja koolitusteks. Neljaks aastaks on planeeritud kokku 1,3 miljardit krooni.
- Teadusteamade sihtfinantseerimine, väliskoostöö arendamine, baasfinantseerimine, teaduspreemiad ning uute riiklike programmide algatamine võtmevaldkondades. Neljaks aastaks on planeeritud kokku 2,4 miljardit krooni.
- Teadus- ja tehnoloogiaparkide ning inkubatsioonikeskuste arendamine ja innovatsiooniteadlikkuse tõstmine ühiskonnas. Nelja aasta jooksul on planeeritud kokku 231 miljonit krooni.
- Ettevõtete ja teadusasutuste koostöö toetamine ja tehnoloogiasirdeüksuste väljaarendamise toetamine. Neljaks aastaks on planeeritud kokku 494 miljonit krooni.
- Uuenduslike ja kiire kasvupotentsiaaliga ettevõtetele arenguks vajalikku varajase faasi omakapitali pakkuv Eesti Arengufond. Arengufondi eesmärgiks on uute elujõuliste innovaatiliste ettevõtete teke;

investeeringustegevusega seonduva arenguseire funktsiooni täitmiseks on kavandatud kuni 20 miljonit krooni aastas.

- Ettevõtete tehnoloogilise kaasajastamise ning teadus- ja arendustegevuse investeeringute toetamine ning Eesti ettevõtete osaluse toetamine Euroopa Liidu ja rahvusvahelistes koostöövõrkudes ja innovatsiooniprogrammides. Neljaks aastaks on planeeritud kokku 802 miljonit krooni.

3.3.3 Prioriteet 3: Paremad ühendusvõimalused

Transpordi infrastruktuuri arendamine

Tõhusama ja kasutajate vajadustele paremini vastava transpordisüsteemi loomisel on eelkõige oluline arendada transpordi infrastruktuuri nii rahvusvahelistel kui siseriiklikel suundadel. Seejuures parandavad ühendusvõimalusi nii läbilaskevõime suurendamine kui ka infrastruktuuri kvaliteedi tõstmine. Kuigi infrastruktuuri arendamisel on olulisimad tegevused seotud maantee ja raudteega, tuleb arendada ka sadamaid, veeteid ja lennujaamu, et tagada eri transpordiliikide koostöö ja transpordiahelate sujuv toimimine. Maanteede osas jätkatakse trans-Euroopa võrgustikku (TEN-T) kuuluvate suundade arendamisega, pöörates seejuures tähelepanu transpordikoridoride ühendamisele ja sujuva toimimise tagamisele ja kõrvaldades transpordivõrgu kitsaskohti. Täiendavat tähelepanu vajab tugi- ja kõrvalmaanteede ning kohalike teede (sealhulgas vajalike liiklussõlmede) arendamine. Transiidisektori arengu jätkumise, reisirongiliikluse arendamise ja maanteede liikluskooormuse vähendamise nimel arendatakse raudteeinfrastruktuuri. Pikaajalises perspektiivis on seejuures oluline kiire raudteeühenduse rajamine Kesk-Euroopaga (*Rail Baltica*), mis võimaldab elavdada ka põhja-lõuna suunalist kaubavedude arengut. Meretranspordi osas panustatakse sadamate arengule ja veeteede korrashoiuks vajalike investeeringute tegemisele, mis aitab kaasa meremagistraalide (*Motorways of the Sea*) ja lähimerevedude arengule. Vastavalt lennuliikluse kasvule investeeritakse ka lennuväljade ja seotud infrastruktuuri arendamisse. Investeeringute tegemisel pööratakse suurt tähelepanu turvalisuse tagamisele ja liiklusohutlike kohtade ohutustamisele ning liikluskultuuri parandamisele.

Ühistranspordi ja kergliikluse arendamine

Ühistranspordi ja kergliikluse arendamisel võtab riik senisest märksa aktiivsema hoiaku, et vähendada liiklus- ja keskkonnakoormust ja parandada ligipääsu nii töökohtadele kui avalikele teenustele. Selleks tuleb peaausjalikult uuendada olemasoleva ühistranspordi (eriti elektriühistranspordi) ja kergliikluse infrastruktuuri või luua täiendavaid lahendusi (sealhulgas reisijaid teenindav infrastruktuur), samuti on vaja parandada ühistranspordialase teabe kättesaadavust ja toetada ühistranspordi veeremi investeeringuid, mis muudavad ühistranspordi selle kasutajate (sealhulgas erivajadustega inimeste) vajadustele vastavaks

ning keskkonnasõbralikumaks. Seejuures on oluline ka ühistranspordi korraldamise süsteemi arendamine. Pikemas perspektiivis tuleb välja arendada hästi toimiv reisirongiliiklus Eesti suuremate linnade vahel ja kiire reisirongiühendus Kesk-Euroopaga (*Rail Baltica*).

Investeeringud baasinfrastruktuuri ei taga veel tõrgeteta toimivat transpordisüsteemi. Selle tõttu on vaja tegelda ka transpordi üldise riikliku korraldamise ja koordineerimise (sealhulgas planeerimise, rakendamise ja järelevalve) süsteemi tõhustamise ja tehnilise valmisoleku parandamisega.

Interneti leviku ja kasutuse suurendamine ning avaliku sektori e-teenuste arendamine

Ligipääsu suurendamiseks infoühiskonna võimalustele tuleb panustada interneti leviku ja kasutuse suurendamisse, et paraneksid eelkõige maapiirkondades elavate inimeste, aga ka teiste vähemkaasatud sihtrühmade ligipääsuvõimalused internetile. Infrastruktuuri võimaluste arengu kõrval on oluline pöörata tähelepanu ka infoühiskonnaalase teadlikkuse, oskuste ning motivatsiooni suurendamisele, arvestades sealjuures ka eri sihtrühmade vajadustega.

Et lihtsustada suhtlust avaliku sektoriga, tuleb jätkuvalt arendada avaliku sektori e-teenuseid. Tõhusate ja kasutajatele mugavate e-teenuste loomise kõrval on oluline kasutada infotehnoloogia võimalusi ka ametkondadevaheliste protsesside elektroonseks korraldamiseks, vähendades sellega eestimaalaste vajadust suhelda eri ametkondadega ning piirates ka kodanike-ettevõtjate poolt tajutavate avalike teenuste hulka.

3.3.3.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 19 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	4 010,92	4 440,57	10,71	6 969,01	56,94	7 658,21	9,89	9 592,23	25,25
<i>sealhulgas</i>									
Infoühiskond	34,68	74,68	115,35	254,63	240,96	226,46	-11,06	205,13	-9,42
Transport	3 976,24	4 365,89	9,80	6 714,38	53,79	7 431,75	10,68	9 387,10	26,31

2007. aastal kasvab paremate ühendusvõimaluste prioriteedi rahastamine 10,7 protsenti ja 2008. aastal 56,9 protsenti, seda peamiselt seoses mahukate välisvahendite kaasabil tehtavate investeeringutega transpordi infrastruktuuri (näiteks Ülemiste liiklussõlme ja Koidula piirijaama ehitusse) ning avalike teenuste arendamisega ja kõigile inimestele tehniliste ligipääsuvõimaluste avardamisega infoühiskonnas osalemiseks.

2009. aastal suureneb prioriteedi kulude rahastamine 9,9% ning 2010. aastal 25,3% seoses transpordi valdkonna kulude kasvuga, mille raames ehitatakse aastaks 2010 mitmeotstarbeline jäämurdja. Samal perioodil vähenevad infoühiskonna tegevusvaldkonna kulud seoses programmeerimisperioodi 2004–2006 raames kavandatud infoühiskonna projektide väljamaksete lõppemisega.

Prioriteedis sisalduvad järgmised olulisemad tegevused:

- Vastavalt Teeseadusele rahastatakse tehooidu aastatel 2007–2010 kokku 15,1 mld krooni ulatuses, sellest 1,5 mld eraldatakse valla- ja linnateedele.
 - Rahvusvaheliste põhimaanteedekonstruktsioonide rekonstrueerimine vastavalt tehoiukavale 2007–2009, milleks suunatakse kokku 1,7 mld krooni. Suurimateks töödeks on Tallinn–Narva maantee remonditööd Kukruse–Jõhvi ja Valgejõe–Rõmeda teelõikudel, Tallinn–Võru–Luhamaa maantee teelõigud, Puurmani sild ja liiklussõlm.

Vastavalt valitsuskabineti 2006. aasta 9. mai otsusele rahastatakse Tallinn–Tartu–Luhamaa maantee ehitamist aastatel 2007–2014, lisaks Teeseadusega ettenähtule, 4,82 miljardi krooniga, sellest aastatel 2007–2010 2,84 miljardi krooniga.

	2007–2014
Kokku Tallinn–Tartu–Luhamaa maantee	5 264,0
Sellest Tehoiukavas 2006 - 2009	440,0
Vaida–Aruvalla	340,0
Puurmani liiklussõlm	100,0
Täiendav vajadus	4 824,0
Objektid:	
Kärevere ristmik	4,0
Mäo möödasõit	320,0
Aruvalla–Kose	700,0
Kandiküla–Uhti	700,0
Pikknurme õgvendus	100,0
Paia liiklussõlm	140,0
Kose–Mäo uus tee	1 500,0
Koigi liiklussõlm	50,0
Mäeküla möödasõit	150,0
Põltsamaa lõigu rekonstrueerimine	400,0
Neanurme õgvendus	80,0
Adavere möödasõit	400,0
Tartu põhjapoolne ringtee	280,0

Praeguse rahavoogude prognoosi kohaselt võib võõrvahendite kaasamise vajadus tekkida riikliku eelarvestrateegia perioodi lõpus. Konkreetse finantseerimisinstrumendi valik (võlakiri, võlakirjad, laen) sõltub eelkõige kuluefektiivsusest, arvestades selle hetke intressikeskkonda ning järgmiste aastate rahavoogude prognoosi.

Juhul, kui on ette näha jätkuva finantseerimise vajadust, on otstarbekas plaani võtta regulaarse võlakirjaprogrammi juurutamine; juhul, kui on tegu ühekordse defitsiidi katmisega, on otstarbekas teha seda kas laenu võtmise või võlakirja emiteerimise teel, ja konkreetne valik sõltub juba vastava instrumendi kasutamisega kaasnevatest kogukuludest (intressikulu, kohustistasu, lepingutasu, korraldustasu, registreerimistasu jne).

Lähtudes riigi rahavoogude prognoosist (koos võimaliku Tallinn–Tartu–Luhamaa mnt ehitusega), mis viitab likviidsusreservide tegevusmiinimumini kahanemisele aastaks 2008, tuleb riigi eelarves kavandatud kulutuste korrektseks teenindamiseks kaasata samast aastast täiendavaid võõrvahendeid. Võõrvahendite kaasamisel eelistab Rahandusministeerium lühiajaliste instrumentidena siseturule suunatud väärtpaberite emiteerimist ning pikaajaliste instrumentidena rahvusvahelistele investoritele suunatud väärtpabereid.

- Tugi- ja kõrvalmaanteede remonti investeeritakse 6 miljardit krooni, sealhulgas tehakse pindamistöid ning ehitatakse ja remonditakse 1,35 miljardi ulatuses kruusateede katet. Tugi- ja kõrvalmaanteede keskmine vanus on 24 aastat, mistõttu nende seisund on sageli ebarahuldav.
- Riigimaanteede suvi- ja talihooldetöid rahastatakse 3,3 miljardi krooniga.
- Kavas on ka uute teede projekteerimine, sildade renoveerimine, vajaliku maa ostmine ja tehnika soetamine. Liiklusohlike kohtade likvideerimiseks paigaldatakse piirdeid ning ülekäiguradasid, parandatakse nähtavust ja valgustust. See aitab kaasa liikluses kannatanute arvu vähenemisele. Plaanis on ka sadamate, veeteede ja lennujaamade arendamine, et tagada eri transpordiliikide koostöö ja -ahelate sujuv toimimine.
- Infoühiskonna arendamiseks viiakse ellu arendusprojekte:
 - riigi- ja omavalitsusasutuste haldustoimingute efektiivsemaks, lihtsamaks ja läbipaistvamaks muutmise;
 - avaliku sektori e-teenuste osakaalu suurendamine;
 - tehniliste ligipääsuvõimaluste avardamine ning kõigile inimestele infoühiskonnas ja avalikus elus osalemist võimaldava tehnilise keskkonna loomine;
 - andmeside infrastruktuuri väljaehitamine maapiirkondades andmeside programmi KülaTee raames;
 - riigiasutuste andmeside tagamine tehniliselt heal tasemel, vastavate kulude vähendamine ning regionaalse ebavõrdsuse tasandamine riikliku sihtprogrammi raames ehitatava magistraalvõrgu PeaTee kaudu;

- ühistranspordi infosüsteemi (YTRIS) loomine (5 000 000 krooni);
 - põllumajandusregistrite e-teenuste projekti realiseerimine (3 800 000 krooni);
 - Politseiameti projekt isikute teenindamiseks sündmuskohal (5 500 000 krooni).
- Reisijateveo toetamisel püütakse propageerida ühistranspordi kasutamist ning parandada ühendusvõimalusi ääremaadega. Ühistranspordi kasutamine aitab ohjeldada kasvavat autostumist ning vähendada seeläbi keskkonna koormust. Aastateks 2007–2010 on kavas rahastada ühistransporti kokku 2,65 miljardi krooniga. Enim toetatakse reisirongi- ja praamiliiklust.

Suurimaks projektiks on uute trammiliinide väljaehitamine Tallinnas. Projekti kogumaksumuseks on 1,5 miljardit ning seda kaasfinantseeritakse Tallinna linna eelarvest.

- Mitmeotstarbeliste jäämurdjate ehitamine on hädavajalik meretranspordi häireteta toimimiseks talvel. Praegu on Eestil vaid üks kaasaegne jäämurdja EVA-316, mis tegutseb Pärnu lahel, ning 42 aastat vana jäämurdja “Tarmo”, mille tööpiirkonnaks on Soome laht. Üks jäämurdja on kavas ehitada riigituludest, see peab valmima aastal 2009 ning läheb maksma 1,1 miljardit krooni. Teine laev peab valmima 2010. aastal ning selle ehitust rahastatakse ELi Ühtekuuluvusfondi vahenditest.

3.3.4 Prioriteet 4: Väiksem keskkonnamuutus

Reostust vältivad ja selle mõju leevendavad tegevused: veekasutuse ja -kaitse ning jäätmekäitluse arendamine ja jääkreostuse likvideerimine, välisõhu kaitse ja kliimamuutuste vältimine ning energeetika arendamine suurema keskkonnasäästlikkuse suunas

Keskkonnamuutuse vähendamise ja terviseohutuse olulisemad eesmärgid ja indikaatorite sihttasemed on Eesti jaoks määratud liitumislepinguga võetud kohustusega rakendada vastavaid ELi direktiive.¹¹ Direktiivide nõuete täitmine on Eesti jaoks Euroopa Liidu sisese sotsiaalmajandusliku lähenemise üks esmatähtsaid ülesandeid, mis eeldab nii Eesti avaliku kui erasektori suuri investeeringuid liitumislepingus sätestatud üleminekuperioodide vältel. Struktuurivahendite abil tehtavad investeeringud käesoleva prioriteedi raames keskenduvad eeskätt veemajandusele ja jäätmekäitlusele. Energeetikasektori investeeringud on suures osas kavas teha riigile kuuluva AS Eesti Energia omavahenditest ja krediidi abil.

Elanikkonnale kvaliteetse joogivee tagamiseks ehitatakse välja ja renoveeritakse veevarustussüsteeme.¹² Veekogude, sealhulgas rannikuvee seisundi parandamiseks ehitatakse välja või renoveeritakse veekaitse

¹¹ Olulisemad direktiivid koos neist tulenevate kohustustega on märgitud tegevuste juures allpool.

¹² Vastavalt joogiveedirektiivile 98/83/EMÜ peab 2013. a lõpuks nõuetele vastav joogivesi olema tagatud üle 50 elanikuga asulate elanikele.

infrastruktuure.¹³ Mõningal juhul tuleb veekogu saneerida, leevendada reostuse mõju või parandada veekogu bioloogilist seisundit. Pinna- ja põhjavee põllumajandusliku hajareostuse ohjamiseks ning seeläbi Euroopa Liidu nitraadidirektiivi 91/676/EMÜ nõuete järgimiseks rakendatakse vastavaid abinõusid peamiselt “Maaelu arengukava 2007–2013” raames.

Jäätmekäitluse arendamiseks parandatakse jäätmete kogumist, sortimist ning taaskasutusse suunamist; suletakse nõuetele mittevastavad prügilad ning rajatakse uusi, keskkonnanõuetele vastavaid prügilaid ja jäätmekäitluskohti.¹⁴ Jääkreostuse likvideerimisel on kesksel kohal põlevkivitööstuse ja -energeetika ladestatud jäätmete ohutustamine ning selle kõrval ka muude väiksemate kollete kõrvaldamine.

Välisõhu kaitse parandamise osas võetud kohustuste täitmise tagab riik eeskätt energeetikaettevõtete tehnoloogia täiustamise ja puhastusseadmete hankimise stiimulite (saastelubade ja saastetasude) rakendamise kaudu.¹⁵ Välisõhu kaitseks vajalikest investeeringutest jääb põhiosa ettevõtete kanda. Vastavalt Kyoto protokollile kliimamuutuste vältimiseks võetud kohustuste täitmiseks kasutatakse kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemist ning riikidevahelisi ühisprojekte.

Energiasäästu edendamiseks on kavas toetada eeskätt kaugkütte moderniseerimist ning energiatarbijate energiasäästu. Kuna Euroopas sihile võetud eesmärkide kohaselt peavad liikmesriigid energiapoliitika elluviimisel kahandama lõpptarbimist 9 aasta jooksul 9 protsenti, tuleb ka eluasemefondi osas kahandada summaarset tarbimist 1 protsenti võrra. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb toetada korterelamute (käesoleval ajal hõlmavad need 70 protsenti kogu Eesti eluasemefondist) auditeerimist ja rekonstrueerimist. Et saavutada riiklikult kokkulepitud eesmarke taastuvenergia osakaalu osas (taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri osakaal siseriiklikus brutotarbimises 5,1 protsenti aastaks 2010 ja vähemalt 8 protsenti aastaks 2015), võimaldatakse arendajatele taastuvenergia kasutuselevõtu soodustamiseks elektrienergia tootmisel vajaduse korral investeeringuabi tootmiseseadmete elektrivõrku ühendamiseks. Biomassi, peamiselt raiejäätmete parema ärakasutamise soodustamiseks energia tootmisel toetatakse nende kogumise ja metsast väljaveoga seotud tegevusi. Väikeenergeetika ja kohalikke vajadusi rahuldava hajutatud energiatootmise edendamiseks toetatakse innovatiivsetel lahendustel põhinevaid demonstratsioonitootmiseseadmeid ja bioloogiliselt lagunevate jäätmete kasutamist energia saamiseks. Edendatakse alternatiivsete kütuste kasutuselevõttu transpordisektoris. Toetatakse energia tootmisel emiteeritava süsiniku eemaldamiseks tehtavaid uuringuid.

¹³ Vastavalt asulareovee direktiivile 91/271/EMÜ peab 2010. a lõpuks olema tagatud asula reovee kogumine ja nõuetekohene puhastamine kõigil üle 2000 inimekvivalendiga reoveekogumisaladel. Vastavalt veepoliitika raamdirektiivile 2000/60/EÜ peavad kõik Eesti veekogud saavutama hea seisundi aastaks 2015.

¹⁴ Vastavalt prügiladirektiivile 1999/31/EÜ ei tohi alates 2009. a aastast ladestada jäätmeid keskkonnanõuetele mittevastavates prügilates.

¹⁵ Vastavalt suurte põletusseadmete direktiivile 2001/80/EÜ tuleb aastaks 2015 viia suurte põletusseadmete õhusaastainete heitkogused vastavusse direktiiviga kehtestatud piirväärtustega.

Loodusliku mitmekesisuse säilitamine üldiselt hea keskkonnaseisundi tagamiseks, loodusvarade säästlik kasutamine, keskkonnateadlikkuse, -hariduse ja -seire arendamine ning keskkonnanähaolukordade ennetamine ja likvideerimine

Loodusliku mitmekesisuse kaitse arendamisel keskendutakse NATURA 2000 võrgustikku kuuluvate alade, aga ka muude kaitsealade kaitsekorralduskavade ja ohustatud liikide kaitsekavade koostamisele ja elluviimisele. Samuti on kavas rahastada kaitsealade looduskaitse infrastruktuuri rajamist ja korrastamist. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks põllumajandus- ja metsamaadel rakendatakse koordineeritud looduskaitse tegevusi ning "Maaelu arengukava 2007–2013" meetmeid.

Keskonnapoliitika saab olla edukas vaid siis, kui see toetub üldsuse keskkonnateadlikkusele – see omakorda sõltub haridusest. Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse edendamiseks toetatakse sellealaseid tegevusi, lähtudes riiklikust säästvat arengut toetava hariduse kontseptsioonist (koostamisel). Et tagada mitmekesisemat ja kvaliteetsemat keskkonnaseisundialast teavet, arendatakse keskkonnaseiresüsteemi. Elanikkonna turvalisuse tõstmiseks ja terviseriskide ennetamiseks rahastatakse tegevusi, mis parandavad valmisolekut keskkonnakriisideks, arendatakse hoiatussüsteeme ja täiendatakse või kaasajastatakse päästestruktuuride varustust.

3.3.4.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 20 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	1 918,48	2 497,99	30,21	3 136,63	25,57	3 552,94	24,34	3 848,46	8,32
<i>sealhulgas</i>									
Puhta elukeskkonna tagamine, loodusressursside säilitamine ja säästlik kasutamine	1 905,84	2 417,26	26,83	3 063,99	26,75	3 472,30	13,33	3 767,82	8,51
Energeetika	12,64	80,73	538,60	72,64	-10,02	80,64	11,01	80,64	0,00

2007. aastal kasvab väiksema keskkonnakoormuse prioriteedi rahastamine 30,2 protsenti, seda seoses välisvahendite abil läbiviidavate vee- ja jäätmemajanduse infrastruktuuri objektide investeringutega; looduskaitse tegevuste korraldamisega Riikliku Looduskaitsekeskuse kaudu, sh maahooldustööde läbiviimiseks Natura 2000 aladel (lisandus 4 protsenti uusi alasid), ning hoonete energiasäästuprogrammi rakendamisega välisvahendite kaasabil.

2008., 2009. ja 2010. aastal suurenevad prioriteedi kulud aastas vastavalt 25,6 protsenti, 24,3 protsenti ja 8,32 protsenti. Kasv on seotud vee- ja jäätmemajanduse infrastruktuuri objektide investeringuteks suunatud toetuste kasvuga.

Prioriteedis sisalduvad olulisemad tegevused:

- Eesti elanikkonna kvaliteetse joogiveega varustamiseks ning reovee kogumise ja puhastamise korraldamiseks on aastatel 2007–2010 kavas investeerida kokku ligi 9,2 miljardit krooni. Eesmärgiks on joogivee kvaliteedi nõuetega vastavusse viimine kõikides üle 50 elanikuga asulates. See tuleb saavutada 2000 ja enama elanikuga asulates aastaks 2008 ning alla 2000 elanikuga asulates aastaks 2013. Reovee kogumine ja puhastamine üle 10 000 elanikuga kogumisaladel tuleb tagada 2009. aasta lõpuks ning 2000–10 000 elanikuga aladel 2010. aasta lõpuks.

Suurimad projektid on Vääna veemajandusprojekt, mahuga ca 1 miljard krooni, Ida-Harju ja Keila–Vasalemma veemajandusprojekt (1 miljard krooni) ning Narva-Jõesuu veemajandusprojekt (470 miljonit krooni).

- Ettevalmistamisel on põlevkivitööstuse jääkreostusena tekkinud tuhamägede ohutustamise projekt, maksumusega ca 3 miljardit krooni, mille rahastamiseks kasutatakse ka välistoetusi.
- Looduskaitset on kavandatud järgmise nelja aasta jooksul rahastada kokku 580 miljoni krooni ulatuses.
 - Tagatakse looduse väärtuste võimalikult hea säilimine; hävimisohus väärtuste taastamine ning loodusvarade jätkusuutlik kasutamine.
 - Suurendatakse loodusväärtuslike maade hooldamise rahastamist.
 - Täidetakse Natura 2000 võrgustiku kaitse alla võtmise eesmärgid, mille tulemusena kaitstavate alade pindala suureneb 16 protsendini Eesti maismaaterritooriumist.
- Keskkonnajärelevalve koos keskkonnaseirega on pidev tegevus, mis aitab kaasa turvalise elukeskkonna kujundamisele ning vähendab keskkonnale tekitatavat kahju. Seda tegevusvaldkonda on kavandatud järgmise nelja aasta jooksul rahastada kokku 375 miljoni krooni ulatuses.
 - Võetakse kasutusele efektiivsemad seire- ja järelevalveseadmed.
 - Korraldatakse regulaarset täiendkoolitust keskkonnainspektoritele.
- Energeetikas teostatakse hoonete energiasäästu programm, mille maksumuseks koos välisvahenditega on 42,5 miljonit krooni. Selle raames viiakse läbi elamufondi energiaaudit ning kaardistatakse hoonete energiasäästlikkus.

3.3.5 Prioriteet 5: Piirkondade terviklik ja tasakaalustud areng

Regionaalset tasakaalu ja piirkondade arengut mõjutavad kõik riiklikud sektoripoliitikad, mille raames tehakse investeeringuid ja osutatakse teenuseid – neid käsitletakse teiste käesoleva strateegia prioriteetide juures. Samas kuulub suur osa tegevusi riigisisese tööjaotuse põhjal kohaliku omavalitsuse pädevusse, kuid neid on riikliku arengu suunamise seisukohalt vaja toetada. Niisiis on käesoleva prioriteedi raames esikohal investeeringud ja arendustegevused, mis tulenevad eelkõige kohalikest ja regionaalsetest arendusdokumentidest ning on kooskõlas üleriigiliste strateegiatega. Tegevuste subjektideks on eeskätt kohaliku omavalitsuse üksused ja kohaliku elukeskkonna arengusse panustavad mittetulundusühingud ning muud organisatsioonid, aga samuti piirkonna arengu seisukohast olulisi objekte valdavad riigiasutused.

Alltoodud tegevuskomplekside raames on oluline koht endiste, majandustegevusest ning avalikust kasutusest välja jäänud objektide ning alade kohandamisel uueks otstarbeks, samuti väheväärtuslike objektide likvideerimisel miljööväärtuse ning ohutuse tagamise eesmärgil.

Kohaliku arengupotentsiaali suurendamisele ja paremale sisemisele ärakasutamisele ning piirkondade soodsaks elu-, investeerimis- ning külustuspiirkonnaks kujundamisele suunatud tegevuste toetamine

Regionaalse arengu saavutamiseks on vaja, et igas piirkonnas oleks majandusarengusse kaasatud võimalikult palju olemasolevat arengupotentsiaali ja –ressursse. Seega on olulised tegevused, mis on suunatud piirkonna sisemiste arenguressursside maksimaalse kasutuse tagamisele.

Toetatakse ettevõtluskeskkonna parandamist (sealhulgas ettevõtluse seisukohast olulisi avaliku infrastruktuuri investeeringuid) ning tingimuste loomist kohaliku tööhõive edendamiseks, samuti traditsioonilise oskusteabe edendamist ja rakendamist majandusarengus. Et vähendada ebaotstarbeka tööalase pendelrände põhjust ja piirkonnast lahkumist soodustavaid asjaolusid, tuleb toetada kogukondlikku aktiivsust ja ettevõtlust ning eneseteostusvõimalusi kohapeal. See aitab kaasa paikkondliku elujõulisuse säilitamisele ja tugevdamisele.

Prioriteedi raames toetatakse kultuuri-, miljöö- ja loodusväärtuste säilitamist ja väärimist, samuti külustusobjektide väljaarendamist ning nende kui alakasutatud arenguressursside täiendavat rakendamist majandusarengus. Väärimise all mõistetakse objektidele kaasaegse funktsiooni andmist, juurdepääsetavuse ja vaadeldavuse parandamist ning nende varustamist kaasaegse tugiinfrastruktuuriga. See võimaldab säästval viisil rakendada loodus- ja kultuuripärandit kui eripärast piirkondlikku tugevust ja soodustada „integreeritud turismi” arendamise kaudu piirkondlikku majandustegevust ning toetada ruumiliselt tasakaalustatud arengut. Tähtsad on piirkonna turundusele, kohaliku identiteedi ja rahvakultuuripärandi säilitamisele ja

edendamisele suunatud tegevused. Prioriteedi raames toetatakse ka turismi seisukohast oluliste üleriigilise tähtsusega kultuuriobjektide väljaarendamist.

Et tugevdada eri piirkondade konkurentsivõimet ja vähendada aegruumilisi vahemaid, tuleb parandada infotehnoloogilise infrastruktuuri kättesaadavust.

Avalike teenuste kättesaadavuse parandamine

Avalike teenuste kättesaadavuse parandamiseks maapiirkondades tuleb arendada kohalike avalike teenuste kompleksi (lasteaedu, üldhariduskoole, perearstikeskusi, kogukonna- ja huvikeskusi, rahvamaju, spordihooneid ja -rajatisi, hoolde- ja sotsiaalkodusid jms). Toetatakse selliseid infrastruktuuri investeeringuid, mis võimaldavad konkreetse piirkonna arengu seisukohast kõige kriitilisemate probleemide lahendamist. Arvestades vajadust viia infrastruktuuriobjektid vastavusse muutunud oludega (eelkõige kasutajate hulga vähenemisega), soositakse olemasoleva infrastruktuuri otstarvete mitmekesistamist (avalike teenuste koondamist ühtseks kompleksiks).

Integreeritud tegevused linnaruumi arendamiseks ja linnaregioonide rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks

Piirkondliku arengu jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline toetada integreeritud tegevusi, mis on suunatud linnaruumi arendamisele ja linnaregioonide rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmisele. Lisaks pööratakse tähelepanu keskuste ja nende tagamaa paremale funktsionaalsele sidumisele ning valglinnastumisega seotud probleemide ennetamisele ja lahendamisele. Mõlema tegevuskompleksi puhul on oluline vastava arenduskava olemasolu ning koostöö asjaomaste omavalitsusüksuste vahel. Toetatakse ka avaliku ruumi arendamisele suunatud planeeringute koostamist.

3.3.5.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 21 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	356,09	950,97	167,06	942,04	-0,94	936,94	-0,54	939,61	0,28
<i>sealhulgas</i>									
Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	356,09	950,97	167,06	942,04	-0,94	936,94	-0,54	939,61	0,28

2007. aastal kasvab piirkondade tervisliku ja tasakaalustud arengu prioriteet 167,1 protsenti, tulenevalt regionaalprogrammidesse suunatud täiendavatest struktuurivahenditest.

2008. ja 2009. aastal väheneb prioriteedi rahastamine ca 1 protsendi võrra, seda seoses regionaalprogrammidele suunatud struktuurivahendite kasutamisega.

2010. aastal suureneb prioriteet 0,3 protsenti, kasv on taas seotud regionaalprogrammidele suunatud välisabisummade muutusega.

Prioriteedis sisalduvad olulisemad tegevused:

Prioriteeti rahastatakse järgmise nelja aasta jooksul kokku 3,77 miljardi krooniga.

Lisaks mõjutavad iga konkreetse piirkonna arengut kõik suunatavad rahalised vahendid ja investeeringud.

- Suurendatakse kohalike omavalitsuste tulusid tasandusfondi suurendamise kaudu.
- Toetatakse:
 - omavalitsustele suunatud regionaalprogramme;
 - piirkondade terviklikku ja tasakaalustatud arengut;
 - osalemist Euroopa territoriaalse koostöö programmides, mille sisuks on piireületava mõjuga investeeringud, uuringud, analüüsid ja koostööprojektid Venemaa, Läti, Lõuna-Soome jt piirkondadega;
 - maakondlike arenduskeskuste tegevust;
 - Norra EMP finantsmehhanismi vahenditest KOV-üksuste liitude ja kodanikeühenduste kompetentsi tõstmist ja kohaliku kogukonna kaasamist;
 - kodanikuaktiivsuse tõstmist vabatahtliku tegevuse toetamise ja koolitamise kaudu;
 - regionaalseid investeeringuid koolide, lasteaedade jt. objektide ehitamiseks ja renoveerimiseks;
 - maakonnaplaneeringute koostamist koos vastavate uuringute ja analüüsidega;
 - regionaalsete kolledžite arendamist;
 - regionaalsete ettevõtlusvõrgustike ja turismiturunduse edendamist.
- Soodustatakse kultuuri- ja loodusväärtuste säilitamist ja väärimist, toetatakse näiteks mõisakoolide ja pühakodade riiklikku programmi. Mõisahoonetes töötavad maakoolid on nii paikkondliku ajaloolise identiteedi hoidjateks kui ka kultuuritraditsioonide tutvustajateks. Pühakodade programmi ülesandeks on säilitada ja arendada sakraalarhitektuuri ja kirikust lähtuvat kultuuritraditsiooni. Mõisakoolid ja pühakojad aitavad kaasa ka turismi elavdamisele Eesti erinevates piirkondades ning selle kaudu töökohtade loomisele ja kohaliku majandustegevuse mitmekesistamisele. Aastatel 2007–2010 eraldatakse programmile riigieelarvest kokku 110,5 miljonit krooni, millele lisanduvad Norra finantsvahendid 105 miljoni krooni ulatuses.

3.3.6 Prioriteet 6: Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng

Maapiirkondade elukvaliteedi parandamine ja maamajanduse mitmekesistamine

Maaelu arengu hoogustamiseks kavandatakse ja rakendatakse eelkõige maapiirkondade elukvaliteedi parandamisele ning maamajanduse mitmekesistamisele (sealhulgas tööhõive suurendamisele) suunatud meetmeid. Toetatakse põllumajandusettevõtete tegevuse mitmekesistamist, muu maaettevõtluse ja mittepõllumajandusliku ettevõtluse arengut, eelkõige vähemsoodsatel aladel, sealhulgas kohalike ressursside kasutamisele orienteeritud ja maapiirkonnas täiendavaid töökohti loovate mikroettevõtete arengut. Oluliseks sihiks on parandada maapiirkondades elavate noorte töövõimalusi.

Maapiirkonna elukvaliteedi parandamine eeldab esmaste teenuste väljaarendamist, mis maapiirkonnas ei toimiks ilma täiendava avaliku sektori toeta. Toetatakse uute lahenduste leidmist teenuste kättesaadavuse parandamiseks, eelkõige mitmeotstarbeliste keskuste ja mobiilsete teenuste pakkumise arendamist.

Olulisel kohal on ka kohalikku initsiatiivi ja küla arengut soodustavad meetmed, sealhulgas külade elukeskkonna parandamisele suunatud investeeringute toetamine. Eelistatakse investeeringuid, mis aitavad kaasa kultuuri- ja looduspärandi säilitamisele ja taastamisele või selle kvaliteedi parandamisele (sealhulgas toetatakse rannakülade taastamist ja arendamist). Kogukonna koostöö suurendamiseks antakse senisest laialdasem otsustusõigus kohalikule tasandile, lisaks edendatakse kohalike tegevusgruppide väljakujunemist ning nende strateegiate väljatöötamist. Seeläbi aidatakse kaasa maapiirkonnasisese arengupotentsiaali mobiliseerimisele. Toetatakse kohaliku eripära, sealhulgas loodus- ja kultuuripärandi säästlikku kasutamist ja tutvustamist, kogukonna tegevuste arendamist, tööhõive parandamist, kohidentiteedi rõhutamist, sise- ja väliturismi potentsiaali ärakasutamist, omapära ja traditsioonide väärtustamist ning innovaatilist lähenemist kasutavaid ja koostööle suunatud strateegiate elluviimist.

Põllumajanduskeskkonna ja -maastike säilitamine, tagamaks hea keskkonnaseisundi säilimist maapiirkondades

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetmeid suunatakse eelkõige kõrgema keskkonnariskiga piirkondadesse ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse seisukohast eriti väärtuslikele aladele. Samuti on kõrgema keskkonnariski tõttu vaja toetada happeliste muldadega piirkondi. Rahastatakse keskkonnasõbralike põllumajandusliku tootmise viiside arendamist ning põllumajandusmaa jätkusuutlikku kasutamist piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujundamisel ja kõrge loodusväärtusega alade säilimisel (silmas peetakse ka säästvat metsamajandust). Aidatakse kaasa põllumajanduse infrastruktuuri arengule ja luuakse eeldused maatulundusmaa sihipäraseks kasutamiseks.

Toetust leiavad bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust säilitavad tegevused. Eelistatakse ülemineku perioodi läbinud mahetoodangut turustavaid, turule orienteeritud tootjaid. Jätkatakse ohustatud tõugu loomade kasvatamise toetamist, kuni nende väljasuremisohu vähenemiseni. Soodustatakse vähetootlike investeeringute tegemist. Vähem soodsatel aladel põllumajandusega tegelevatele ettevõtjatele makstakse maakasutuse jätkamise ja paikkonna säilitamise eesmärgil toetust. Keskendutakse põllumajanduslikuks tootmiseks vähe sobivate ja kasutusest välja jäänud piirkondade metsastamisele. Tagatakse NATURA 2000 võrgustiku põllumaal ja teatavatel tingimustel NATURA 2000 võrgustiku erametsamaal saamata jäänud tulu.

Põllumajandus-, metsandus- ja kalandussektori konkurentsivõime suurendamine

Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime suurendamisel on sihiks, et põllumehed suudaksid edaspidi toime tulla vähenevate turu- ja otsetoetuste tingimustes ning et erametsade majandamine tagaks nende tootlikkuse ja elujõulisuse. Selleks toetatakse tootmise ja töötlemise tõhustamist ning kõrgema lisandväärtusega toodete osakaalu suurendamist, alternatiivset tootmist ja töötlemist. Rõhku pannakse uute toodete ja tehnoloogiate arendamisele ja rakendamisele põllu- ja metsandusettevõtetes ning töötlevas tööstuses (sealhulgas koostööd teadusasutustega). Soodustatakse põllumajanduse, metsanduse ja töötleva tööstuse investeeringuid, mis on suunatud uute turujõuliste toodete (sealhulgas biomassi) arendamisele, nende tootmise juurutamisele ja turustamisele (tootmisahela kvaliteediriskide väljaselgitamist jms). Eelistatud on reaalse turuväljundiga projektid. Lisaks aidatakse kaasa nõuande- ja koolitussüsteemi arendamisele ning toetatakse tootjate ja töötlejate koostööd teadusasutustega; rahastatakse rakendusuringuid, arendustegevust ning vajalikke turu uuringuid.

Kalandussektori konkurentsivõime suurendamisel võetakse suund tasakaalu saavutamisele olemasoleva püügivõimsuse ja kasutada olevate kalavarude vahel. Kalalaevastik moderniseeritakse ja viiakse vastavusse kaasaja keskkonna-, ohutus- ja hügieeni- ning töötingimustele esitatavate nõuetega. Esmajärjekorras keskendutakse Läänemere traallaevastiku püügivõimsuse vastavusse viimisele kalavarudega. Aidatakse kaasa tootmistehnoloogiate ajakohastamisele ning toodangu kohandamisele turunõudlusega, tööstuse ümberkorraldamisele ning oskusteabe omandamisele. Lisaks toetatakse vesiviljeluse tootmismahdade suurendamist ning uute liikide aretamist. Tagatakse efektiivne, jätkusuutlik ning terviklik kalanduse käitlemiskett ning jätkusuutlik sisevetekalandus; arendatakse kalaturukorraldust ja ühistegevust.

3.3.6.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 22 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	2 935,41	4 341,06	47,89	4 556,81	4,97	4 720,51	3,59	4 870,45	3,18
<i>sealhulgas</i>									
Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus	2 687,28	4 128,09	53,62	4 251,22	2,98	4 414,93	3,85	4 563,37	3,36
Kalandus	248,13	212,97	-14,17	305,58	43,49	305,58	0,00	307,08	0,49

2007. aastal kasvab maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse arengu prioriteet 47,9 protsenti. Kasv on põhiliselt tingitud rakendatavate Euroopa Liidu toetuste skeemi raames prognoositavate väljamaksete kasvust, sealhulgas täiendatavate otsetoetuste (*top-up*) kasvust põllumajandustootjatele. Kahanemine kalanduse osas on tingitud sellest, et alates 2007. aastast on kavas alustada Euroopa Kalandusfondist rahastatavate meetmete rakendamist, ja kuna ettevalmistamise protsess on pikaajaline, on väljamaksed esimeseks aastaks kavandatud väiksemas mahus (2006. aastal kalanduse valdkonnale suunatavat toetuse meetmeid rahastatakse FIGst RAK 2004–2006 raames).

2008.–2010. aastal kasvavad prioriteedi kulud 3–5 protsenti. 2008.–2010. aastal on kasv põhiliselt tingitud rakendatavate Euroopa Liidu toetuste skeemi raames prognoositavate väljamaksete iga-aastasest kasvust.

Prioriteedis sisalduvad olulisemad tegevused:

- Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus on rahalise mahu poolest üks suuremaid tegevusvaldkondi.
- Ühtset pindalatoetust välisvahendite arvelt makstakse põllumajandustootjatele nelja aasta jooksul kokku 3,47 miljardi krooni ulatuses.
- Täiendavate otsetoetuste mahuks on kavandatud 2,26 miljardit krooni. Need vähendavad ebavõrdsust „vanade” liikmesriikidega ning võimaldavad saavutada Euroopa Liidu poolt Eestile lubatud maksimaalse otsetoetuste taseme.
- Turukorralduse meetmete nelja aasta maht on 2,03 miljardit krooni. Selles sisalduvad ekspordi-, töötlemis-, kasutus- ja eraladustamistoetused ning toetused mesindusele.

Rahastamine toimub osaliselt välisvahendite arvel ning meetmete sihiks on Euroopa Liidu põllumajandussaaduste siseturu stabiliseerimine ning hindade hoidmine kindlaksmääratud tasemel.

- Koolipiimatoetuse maksmisega soovitakse suurendada piima ja piimatoodete kasutamisevõimalusi ning stimuleerida piimatoodete tarbimist laste hulgas.

Toetust makstakse järgmise nelja aasta jooksul kokku 266,7 miljonit krooni.

- **Kalandus** saab eelarvest nelja aasta jooksul toetusi kokku 1,13 miljardit krooni. Vahendeid kasutatakse:
 - kalalaevastiku vastavusse viimiseks keskkonna-, hügieeni- ja ohutusnõuetega ning püügivõimsus kohandamiseks kalavarudega;
 - tervikliku kalanduse käitlemisketi ning jätkusuutliku sisevetekalanduse tagamiseks;
 - kalandusturu stabiilsuse tagamiseks kõrvaldamis-, ülekande- ja eraladustamistoetuste kaudu.

3.3.7 Prioriteet 7: Turvalisuse kasv

Sise- ja välisjulgeolekualase võimekuse ja valmisoleku suurendamine

Selleks keskendutakse sise- ja välisjulgeolekualase võimekuse ja valmisoleku suurendamisele, mida tehakse eelkõige personali- ja palgapoliitika arendamise (sealhulgas teenistujate palgatõusu); vajalike erivahendite, -seadmete ja hoonete soetamise; IT- ja sidevahendite arendamise ning sisekaitse ja sõjalise hariduse kvaliteedi tõstmise kaudu. Oluliseks sihiks on tagada piisav võimekus Schengeni alaga liitumiseks.

Siseturvalisuse suurendamisel pööratakse tähelepanu avaliku korra tagamise ja päästeteenuste võimekuse arendamise ning võitlusele kuritegevusega. Esmatähtsaks on kuritegevuse vähendamisele suunatud meetmed, tõhustatakse kuritegevuse avastamise ja üldise avaliku korra hoidmise alast tegevust. Erilist tähelepanu pööratakse vägivaldajuhtumitele ja narkosüütegudele, samuti organiseeritud kuritegevusele ja muudele rasketele süütegudele (sealhulgas inimkaubandusele, rahapesule jms) ja alaealiste kuritegevuse ennetamisele. Samal ajal arendatakse karistussüsteemi, et vähendada vangide arvu ja ennetada korduvkuritegevust karistatud isikute rehabilitatsiooni tõhustamise teel. Suurendatakse ka vanglate turvalisust. Avaliku korra tagamisel pannakse eriti rõhku piirkondlikule politseitööle ja koostöö arendamisele kogukonnaga.

Piisava päästeteenuse tagamiseks suurendatakse valmisolekut inimeste elu ja tervise ning vara päästmiseks ja keskkonna kaitseks tulekahjude, avariide, plahvatuste, liiklusõnnetuste, loodusõnnetuste ja muude õnnetuste korral. Eraldi keskendutakse jätkuvalt pommiohu, lahingumoon ja plahvatustega seotud demineerimistöõdele. Tagatakse ööpäevaringne valmisolek õnnetusteade viivitamatuks vastuvõtuks ning nende kiire ja oskuslik töötlemine ja edastamine. Lisaks pööratakse tähelepanu ohuolukordade ennetamisele, milleks teostatakse ehitiste tule- ja kemikaaliohutuse riiklikku järelevalvet, tõstetakse elanikkonna ohutuslast teadlikkust ning ametkondade kriisireguleerimisalast võimekust.

Nii sise- kui välisjulgeoleku seisukohast on vaja ennetada ja tõkestada välisriikidepoolset luuretegevust ning terroriakte ja korraldada riigisaladuse ja põhiseadusliku korra kaitsmist ning andmekaitset. Tähtsaks turvalisuse osaks on ka piiriturvalisus, mille tagamiseks korraldatakse valvet välispiiridel ning teostatakse piirikontrolli. Lisaks tagatakse valmisolek hättasattunud inimeste otsimiseks ja päästmiseks merel, Peipsi, Pihkva ja Lämmijärvel ning lennuõnnetuse korral otsingutööde korraldamine maismaal; eesmärgiks on vastavaid tegevusi kiirendada ja operatiivsemaks muuta ning parandada ametkondadevahelist koostööd. Piiriturvalisust aitab suurendada ka kodakondsus- ja migratsiooniasjade edendamine, mille raames pööratakse enam tähelepanu isikuttõendavate dokumentide arendamisele ning nende väljaandmise korraldamisele, samuti välismaalaste riigist lahkumise korralduse tõhustamisele.

Välisturvalisuse kasvu saavutamiseks arendatakse sõjalist riigikaitseüsteemi, et tagada sõjaliste põhivõimete pidev ja kvaliteetne olemasolu kas iseseisvalt või koos liitlastega. Arendatakse õhukaitsevõimet (sealhulgas õhuseiret ja õhuturvet) Eesti õhuruumi puutumatus demonstreerimiseks; võimet teostada sõjalisi operatsioone väljaspool Eesti territooriumi (sealhulgas osalust terrorismivastases võitluses) ning võimet teostada kaitseoperatsioone Eesti territooriumil. Sealhulgas arendatakse iseseisvat kaitsevõimet, vastuvõtva riigi toetusoperatsioonide võimet ning koostöövõimet liitlasvägedega. Täiendavalt suurendatakse julgeolekulise ja kaitsealase informatsiooni vahetamist NATO ja NATO liikmesriikidega; võimet tsiviilvõimudele abi osutada (eelkõige Kaitseliidu baasil) ning parandatakse Eesti territoriaalvetes läbiviidavateks miinipuhastus- ja -tõrjeoperatsioonideks vajalikke oskusi.

Eesti julgeoleku- ja välispoliitilise keskkonna stabiilsuse suurendamine

Sõjalise riigikaitse kasutamise vajaduse ennetamiseks pööratakse välispoliitikas jätkuvalt tähelepanu Eesti julgeoleku- ja välispoliitilise keskkonna stabiilsuse suurendamisele. Selleks arendatakse rahvusvahelist koostööd, eelkõige Euroopa Liidu ja NATO suunal, ning kahe- ja mitmepoolseid suhteid teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Lisaks panustatakse arengukoostöö kaudu stabiilsusevõõndi laiendamisse ja kindlustamisse Eestile olulistes piirkondades.

3.3.7.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 23 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	7 223,20	8 418,25	16,54	9 077,45	7,83	9 517,63	4,85	10 739,73	12,84
<i>sealhulgas</i>									
Kriminaalpoliitika	673,66	673,66	0,00	730,62	8,45	760,08	4,03	785,88	3,39
Sõjaline riigikaitse	2 939,40	3 874,90	31,83	4 025,60	3,89	4 510,90	12,06	4 994,00	10,71
Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse	987,58	934,84	-5,34	1 168,93	25,04	741,96	-36,53	1 162,51	56,68
Kodakondsus- ja migratsiooniga seotud asjade korraldamine	316,29	362,86	14,72	305,39	-15,84	308,64	1,07	310,68	0,66
Päästeteenuse tagamine	529,08	626,35	18,39	753,14	20,24	1 009,58	34,05	1 164,91	15,39
Sisekaitse haridus	114,74	114,18	-0,49	107,73	-5,64	107,47	-0,24	101,47	-5,58
Andmekaitse järelevalve	9,57	10,25	7,06	11,55	12,75	12,43	7,61	13,44	8,10
Avaliku korra tagamine	1 203,24	1 246,17	3,57	1 380,74	10,80	1 466,62	6,22	1 555,62	6,07
Julgeoleku tagamine	161,36	195,20	20,97	223,11	14,30	253,76	13,74	281,98	11,12
Välispoliitika ja välissuhtlemine	288,30	379,84	31,75	370,65	-2,42	346,19	-6,60	369,24	6,66

2007. aastal suureneb turvalisuse kasvu prioriteet 16,5 protsenti seoses vanglaametnike, politseinike, piiritöötajate ja päästametnike palgatõusuga; Tallinna vanglaehitusega; Ämarilennuvälja rekonstrueerimisega ning isikuttõendavate dokumentide arendamise ja väljastamisega (biomeetria). Prioriteedi all väheneb seoses hädavajalike investeeringute planeerimisega 2006. aasta lisaclarvesse piiriturvalisuse, otsingu- ja päästetegevuse ning merekeskkonnakaitse tegevusvaldkond ja sisekaitse hariduse tegevusvaldkond, kuna 2006. aasta summad sisaldasid põhivara müügist tehtavaid kulusid.

2008. aastal suureneb prioriteedi rahastamine 7,8 protsenti. Kasv on taas seotud palkade tõstmise ja Ämari lennuvälja rekonstrueerimisega, samuti rahastatakse Tartu avavangla rajamist. Vähenevad kodakondsus- ja migratsiooniga seotud tegevusvaldkonna kulud, kuna enamiku 2007. aastaks kavandatud biomeetriliste dokumentide väljastamisega seotud arendamistöde maht väheneb. Piiriturvalisuse kulud suurenevad

seoses täiendavate struktuurivahendite suunamisega merereostuse avastamiseks ja likvideerimiseks 25 protsenti. Samuti vähenevad välispoliitika ja välissuhtlemise valdkonna kulud, kuna kahanevad välisesinduste rajamisega seotud investeeringud.

2009. ja 2010. aastal kasvab prioriteet vastavalt 4,8 ja 12,8 protsenti. Nagu eelmistelgi aastatel, on kasv seotud põhiliselt palkade kasvu ja Ämari lennuvälja rekonstrueerimisega. 2009. aastal väheneb välispoliitika ja välissuhtlemise tegevusvaldkonna rahastamine seoses välisesinduste rajamisega seotud investeeringute vähenemisega. 2010. aastal kahaneb välisabi vähenemise tõttu sisekaitse hariduse tegevusvaldkond. Piiriturvalisuse 36,5-protsendine vähenemine 2009. aastal tuleneb struktuurivahendite vähendamisest. 2010. aastal toetatakse merereostuse avastamist ja likvideerimist riigitulude arvelt. Päästetegevuse kasv 2009. ja 2010. aastal tuleneb keskkonnariskide vältimiseks suunatavate struktuurivahendite mahu suurenemisest.

Prioriteedis sisalduvad olulisemad tegevused:

- Kaasaegsete, mitmeotstarbeliste, ümberpaigutatavate ning **kiire reageerimisega üksuste arendamine**, mis tagavad parimal moel riigi huvide ja elanike kaitse ning teevad Eestist NATO ja Euroopa Liidu aktiivse ja usaldatava liikme. Üheks Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika sihiks on ka Eesti riigi vastu suunatud sõjalise rünnaku ärahoidmine ning sõjaliste vahendite kasutamist eeldavate kriisiolukordade neutraliseerimine. Vastava võimekuse tagamiseks on aastail 2007–2010 kavas seda valdkonda rahastada kokku ligi 10 miljardi krooni ulatuses. Eesti õhuväe ülesandeks on osalemine NATO integreeritud õhukaitse süsteemis ning minimaalnõuetele vastava õhuturbe lennuvälja väljaehitamine, et saavutada ja hoida kontrolli oma õhuruumi üle. Ühinemisel NATO-ga lülitati Eesti NATO õhuseire- ja õhukaitse süsteemi ning hakati õhuturvet teiste liikmesriikide abiga parandama. Õhuturvet eeldab nõuetekohase siseriikliku õhupäästesüsteemi olemasolu. Aastani 2010 eraldatakse Ämari lennuvälja rekonstrueerimiseks, Eesti integreerimiseks NATO ühtsesse õhukaitse süsteemi ning lennupäästesüsteemi väljaarendamiseks ca 1,9 miljardit krooni, sealhulgas 0,5 miljardit välisvahendeid.
- Jätkub vanglate süsteemi korrastamine: Eestisse jääb kolm regionaalvanglat (Tallinna, Tartu ja Viru vangla) ning korduvkurjategijatele mõeldud Murru vangla. Alaealised kinnipeetavad hakkavad karistust kandma Viru vanglas ja naissoost kinnipeetavad Tallinna vanglas. Viru vangla kogumaksumus on 1,2 miljardit krooni.
- Sisejulgeoleku võimekuse suurendamine on järgmise nelja aasta jooksul üks olulisimaid eesmärke.
 - Et tõsta politseinike, päästetöötajate ja piirivalvurite motivatsiooni ning valdkonna atraktiivsust noorte jaoks ja parandada tehnilist varustatust, suurendatakse vahendeid palgakasvuks ja tööks vajaliku varustuse soetamiseks Aastail 2007–2010 on rahastatakse seda tegevusvaldkonda kokku 9,4 miljardi krooniga.

Järgmise nelja aasta jooksul eraldatakse politseitöötajate palkade tõstmiseks igal aastal 100 miljonit krooni. See puudutab umbkaudu 4500 politseitöötajat. Lisaks sellele eraldatakse Politseiametile 126,6 miljonit krooni sõidukipargi uuendamiseks. Päästeamet saab järgmise nelja aasta jooksul 68 uut päästeautot, kogumaksumusega 66,5 miljonit krooni; palgatõusudeks ja varustuse soetamiseks on kavandatud kokku 333,5 miljonit.

- Operatiivraadioside võrgu väljaehitamiseks investeeritakse järgmise nelja aasta jooksul 200,4 miljonit krooni. Võrku hakkavad kasutama Politseiamet, Päästeamet, Piirivalveamet, Maksu- ja Tolliamet, Kaitseministeerium jt operatiivtööga tegelevad riigistruktuurid.
 - Merereostuse avastamise ja likvideerimise võimekuse suurendamiseks eraldatakse aastatel 2007–2010 kokku 797,5 miljonit krooni. Selle summa eest soetatakse kaks mitmeotstarbelist laeva, renoveeritakse reostuskorjelaev „Kati” ning ostetakse teisi valdkonna tööks vajalikke vahendeid, et olla vajaduse korral valmis viivitamatult ja tõhusalt reageerima.
 - Biomeetrilisi andmeid sisaldavate reisidokumentide väljatöötamist rahastatakse nelja aasta jooksul kokku 556,7 miljoni krooniga.
- Eesti julgeoleku- ja välispoliitilise keskkonna stabiilsuse suurendamisel on kandev roll välisesindustel. Plaanis on välisesinduste mehitatust sotsiaalsete tagatiste ja teiste meetmete abil parandada, muuta uue välisteenistuse seaduse kaudu oluliselt välisteenistuse olemust ja sisu, laiendada asutustevahelist turvatud andmesidevõrku enam kui 20 uuele esindusele, teha vajalikke investeeringuid kinnistute soetamiseks Eestile olulistest pealinnades (Pekingis, Budapestis jm) ning omandada seniste rendipindade asemel esinduste jaoks hooneid.

3.3.8 Suurem haldusvõimekus

Prioriteetide raames kavandatud tegevuste tulemuslikuks elluviimiseks tuleb täiendavat tähelepanu pöörata riigi üldise haldusvõimekuse suurendamisele. Prioriteetide raames kavandatud tegevuste elluviimise tulemuslikkuse parandamiseks kavandatakse täiendavalt sektori-, tegevus- või institutsioonispetsiifilisi haldussuutlikkuse tõstmisele suunatud meetmeid.

Avaliku teenistuse üldise raamistiku arendamine

Avaliku teenistuse hea toimimise eelduseks on pädev ja organisatsiooni eesmärgede toetav personalijuhtimine.

Järgmiste aastate jooksul on Eestis oluline teostada mitmeid olulisi muutusi senises avaliku teenistuse arendamise raamistikus ja seda toetavates süsteemides, et parendada juhtimist, suurendada avalike teenistujate kompetentsust, lojaalsust ja usaldusväärust, muuta motivatsioonisüsteemi tulemusele orienteeritumaks

ja suurendada avaliku teenistuse paindlikkust (dereguleerimine). Vajalikele muudatustele peab eelnema kesksete süsteemide senise korralduse ja toimimise ülevaatamine (nt personalistatistika kogumine, asutuste nõustamine personalijuhtimise instrumentide kasutuselevõtmisel jne).

Üheks olulisemaks tegevuseks lähiaastail on riigiteenistujate motivatsioonisüsteemi, sealhulgas ka palgakorralduse senisest paindlikumaks ja ajakohasemaks muutmine. Oluline on, et palgakorraldus baseeruks ühtsetel alustel ja oleks samas vajadustele vastav. Senised regulatsioonid tuleb üle vaadata nii, et suureneks ameti(põhi)palga suurus kogupalgas ja väheneks lisatasude osakaal. Lisatasude liike tuleb vähendada ja kehtestada väga täpsed piirangud nende maksmisel. Tulemustele suunatuse juures on oluline kehtestada selged suunised vastavate tasumehhanismide (näiteks tulemuspreemia) osas, et tagada täiendav motiveeritus vaid tõesti nõutavast paremini tehtud töö korral.

Üleminek suuremale paindlikkusele palgakorralduses tähendab seda, et tuleb koordineeritult välja töötada vajalik metoodika ning toetada asutusi selle rakendamisel. See omakorda tähendab kesksete institutsioonide suutlikkuse tõstmist. Oluline on siinkohal läbi mõelda avalikkusepoolse kontrolli võimalus ehk palkade avalikustamise mehhanism.

Ühe palgakorralduse reformi osana tuleb vajalikud muudatused teha ka tippjuhtide tasustamises (sealhulgas täiendavate motivatsioonivahendite osas).

Avaliku sektori organisatsioonide ja mittetulundussektori katusorganisatsioonide strateegilise planeerimise ja juhtimise suutlikkuse suurendamine ning parema õigusloome arendamine poliitika kujundamise ja elluviimise tulemuslikkuse ja efektiivsuse tõstmiseks

Riigi konkurentsivõimelise ja jätkusuutliku arengu aluseks oleva poliitika kujundamine ja elluviimine eeldab, et otsuseid tehakse tasakaalustatult ning riigi kesketest eesmärkidest lähtudes, kaasates sealjuures eri osapooli ja analüüsides põhjalikult seniseid kogemusi ning planeeritud meetmete võimalikke mõjusid. See eeldab strateegilise planeerimise suutlikkuse tõstmist nii avalikus kui ka mittetulundussektoris, mille nimel:

- analüüsitakse strateegilise planeerimise korraldust avaliku sektori organisatsioonides;
- toetatakse planeerimise suutlikkuse tõstmisele suunatud projekte (struktuurimuudatuste läbiviimist, metoodiliste materjalide väljatöötamist, ametnike strateegilise planeerimise alaste oskuste arendamist jne);
- arendatakse välja ministeeriumidevaheline strateegilise planeerimise võrgustik ning toetatakse poliitika kujundamise sektoraalsete võrgustike arendamist;

- toetatakse uuringute ja analüüside tegemist teadlaste poolt;
- toetatakse prioriteetsete valdkondade arengukavade ja teiste strateegiliste dokumentide väljatöötamise või uuendamise aluseks olevate uuringute ja analüüside tegemist.

Kvaliteetsemate avalike teenuste pakkumiseks tuleb aktiivsemalt rakendada kvaliteedijuhtimise ja tulemusjuhtimise meetodikat, pöörata enam tähelepanu innovaatilistele haldus- ja juhtimislahendustele eri sektorites ning tõsta oluliselt kohalike omavalitsuste ning mittetulundusasutuste katusorganisatsioonide suutlikkust strateegiliste otsuste tegemisel.

Poliitika planeerimise kvaliteedi ja tulemuslikkuse tõstmiseks toetatakse analüüsisuutlikkuse arendamist konkurentsivõime tõstmise ning jätkusuutliku arengu seisukohast olulistest valdkondades (see eeldab uuringute läbiviimist, juhendmaterjalide väljatöötamist jne), – luuakse nn “tarkade otsuste fond”. Poliitika elluviimise tulemuslikumaks muutmiseks arendatakse poliitikate tulemuslikkuse hindamise süsteemi ja toetatakse valdkondlike avaliku sektori tulemuslikkuse analüüside ning kliendirahulolu uuringute tegemist.

Mitmes valdkonnas on kodanikele, ettevõtetele, mittetulundus- ning avalikule sektorile kehtivad reeglid raskesti arusaadavad ja keeruliselt täidetavad, tekitavad liigset koormust või on vananenud. Õigusaktidega kehtestatud reeglite täitjad soovivad olla õigusloomeprotsessi kaasatud, samal ajal on ministeeriumide kaasamispraktika ebaühtlane.

Nii ettevõtluskeskkonna kui ka avaliku halduse üldise toimivuse parendamisel on võtmetähtsusega õigusloome arendamine. Seetõttu tuleb hinnata konkurentsivõimet enim mõjutavate valdkondade õiguskeskkonda ning lihtsustada seadusandlust (eelkõige tuleb suurendada õigusaktide arusaadavust ja läbipaistvust), milleks toetatakse seadusandluse analüüsi ja lihtsustamise projekte vastavates valdkondades. Luua tuleb ka õigusaktide eelnõude vastuvõtmisega kaasnevate mõjude (nt sotsiaal-, majandus- ja keskkonnamõju) hindamise süsteem ning laiendada õigusaktide rakenduspraktika analüüsi. Mõjude hindamise süsteemi loomisel tuleb esmalt välja töötada hindamise aluseks olevad põhimõtted ja meetoodika. Majandusmõju hindamisel analüüsitakse muuhulgas õigusaktidest tulenevat halduskoormust. Toetatakse õigusaktide mõju hindamise analüüsi ja muid õigusaktide kvaliteedi parendamisele suunatud projekte. Ka tuleb parandada avalike teenistujate ja partnerite analüüsisioskust ja -suutlikkust. Halduskoormuse mõõtmiseks ja vähendamiseks on samuti esmalt vaja välja töötada mõõtmispõhimõtted ja -meetoodika. Seejärel arendatakse välja ja rakendatakse halduskoormuse hindamise süsteem ning toetatakse halduskoormuse mõõtmise analüüsi ja koormuse vähendamisele suunatud projekte. Peale halduskoormuse mõõtmise tuleb tugevdada

mõju (nt sotsiaal-, majandus- ja keskkonnamõju) analüüsi suutlikkust ka teistes valdkondades.

Avalike teenistujate ja mittetulundussektori katusorganisatsioonide töötajate oskuste parendamine ja avaliku sektori töötajate koolitussüsteemi kvaliteedi ja jätkusuutlikkuse arendamine

Haldussuutlikkuse tõstmise eelduseks on avaliku sektori töötajate/avalike teenistujate ja mittetulundussektori esindajate teadmiste ja oskuste järjepidev ja süsteemne arendamine, eriti seoses teiste organisatsiooni tasandi arendustegevustega.

Kuna Eesti avalikus teenistuses on juhtimine ja vastutus detsentraliseeritud, peaksid avalike teenistujate erialaste teadmiste ja oskuste arendamiseks vajalikud ressursid jääma olulises osas asutuste eelarvesse. Keskseks on otstarbekas planeerida ning juhtida koolitus- ja arendustegevust, mis mõjutab kõiki või suurt osa avaliku sektori asutusi horisontaalselt ning toetab riigi haldusvõimekuse ja juhtimiskvaliteedi arendamist tervikuna, tagades kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavuse riiklikul ja kohalikul tasandil.

Kavas on jätkata avaliku sektori töötajate koolitamist prioriteetsetes avaliku halduse arendamise valdkondades, samuti toetatakse riigisektori töötajate koolitamisele spetsialiseerunud koolitajate koolitust. Selle kõrval on oluline tõsta riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametiasutuste juhtimisvõimekust juhtide koolituse kaudu. Lisaks ametiasutuste juhtimisvõimekuse tõstmisele koolitatakse tippjuhte, toetudes Eesti avaliku teenistuse tippjuhtide kompetentsimudelile ja regulaarsele kompetentsi hindamisele.

Riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste ametnike ja töötajate võimaldatakse stipendiumiprogrammide abil omandada ametialaseid teadmisi Euroopa Liidu liikmesriikides või mujal. Lisaks tegeldakse mittetulundussektori (kodanike, sotsiaalpartnerite, vabaühenduste) koolitusega teadmispõhises poliitikakujundamise protsessis osalemiseks.

Selleks, et tagada avaliku sektori jätkusuutliku koolitussüsteemi areng, toetatakse avaliku sektori töötajaid koolitavate koolitusasutuste arendamist.

Riigi haldusorganisatsiooni ülesehituse optimeerimine ja selle toimimise efektiivsuse suurendamine

Eestis on probleemiks kujunenud ühtse aluse ehk põhimõtete puudumine haldusorganisatsiooni efektiivsuse hindamisel. Riigiasutuste funktsioneerimine on kohati ebaefektiivne, osa asutusi tegutseb oma tegevuseks sobimatus vormis. Tuleb analüüsida ja välja töötada põhimõtted, millest lähtudes algatada vajalikud muudatused haldusorganisatsioonis. Haldusorganisatsioonis viiakse läbi inventuur, milles lähtudes tehakse ettepanekud riigi funktsioonide sobivas organisatsioonilises vormis korraldamiseks.

3.3.8.1 Prioriteedi rahastamiskava

Tabel 24 Prioriteetide rahastamine aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
KOKKU	287,27	308,85	7,51	300,04	-2,85	299,07	-0,32	298,82	-0,08
<i>sealhulgas</i>									
Avaliku teenistuse arendamine	36,97	58,55	58,37	49,74	-15,04	48,77	-1,96	48,53	-0,50
Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	247,77	247,77	0,00	247,77	0,00	247,77	0,00	247,77	0,00
Õiguspoliitika	2,53	2,53	0,00	2,53	0,00	2,53	0,00	2,53	0,00

2007. aastal suureneb haldusvõimekuse suurendamise prioriteet 7,5 protsenti seoses välisvahendite suurenemisega riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametiasutuste haldussuutlikkuse edendamiseks. Investeeritakse avalike teenistujate kvalifikatsiooni tõstmisse ning rahvusvahelise avaliku teenistuse tippjuhtide konverentsi korraldamisse, samuti tippjuhtide kompetentsipõhise hindamise ja arendamise tagamisse ning tippjuhtide rotatsiooni ja motivatsioonisüsteemi arendamisse.

2008.–2010. aastal kahaneb prioriteedi rahastamine vastavalt 2,8 protsenti, 0,3 protsenti ning 0,1 protsenti. Kahanemine on seotud välisvahendite vähenemisega.

Prioriteedis sisalduvad järgmised olulisemad tegevused:

- Avaliku teenistuse tippjuhtide värbamine, valik, hindamine ja arendamine.
- Riigiasutuste ning kohalike omavalitsuste töötajate juhtimisvõimekuse tõstmisele suunatud koolitusprojektide toetamine.
- Stipendiumiprogrammid avalike teenistujate stažeerimiseks välisriikide haldusasutuste juures.
- Sisekaitseakadeemia personali ja koolitajate teadmiste arendamine juhtimise ja avaliku halduse alal.
- Maavalitsuste avaliku teenistuse kvaliteedi parandamine.
- Maakondlike arenduskeskuste toetamine.
- Eesti kodanikualgatus strateegia elluviimine, sh vastava rakendusüksuse tegevuse käivitamise toetamine.

4. osa. RIIGIELARVE AASTATEKS 2007-2010

4.1 Ülevaade riigi eelarve kuludest aastateks 2007–2010 tegevusvaldkondade järgi

Põhiseaduslikud institutsioonid ja ministeeriumid kajastavad oma organisatsioonipõhistes arengukavades kokku 43 valdkonda. Kõige mahukamad valdkonnad on sotsiaalkaitse (41–45 protsenti RESi mahust), tark ja tegus rahvas (10–12 protsenti) ning transport (6–10 protsenti).

2007. aastaks on kavandatud suurem kulu mahu kasv järgmistes valdkondades:

- Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine (1058,7protsenti). 2007. aastal toimuvad Riigikogu ja Riigikogu juhatuse valimised.
- Energeetika (265,6 protsenti). 2007. aastaks on kavandatud mahukad investeeringud välisvahendite kaasabil elamufondi energiatõhusamaks muutmiseks, taastuvate energiaallikate tõhusa kasutamise laiendamiseks, energia tootmiseks ning riigi varustuskindluse säilitamiseks.
- Elamumajandus ja ehitus (78,0 protsenti). Kasv on seotud elamumajanduse valdkonna toetusmeetmete laialdasema rakendamisega, sealhulgas munitsipaal-üürielamufondi suurendamisega nn sundüürnike probleemi leevendamiseks.
- Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikeühiskonna areng (77,0 protsenti). Kasv tuleneb regionaalprogrammidele suunatud täiendavatest struktuurivahenditest (vastavalt struktuurivahendite strateegiale).
- Avaliku teenuse arendamine (71,7 protsenti). 2007. aastal suureneb välisabi projektide lõikes 37 miljonit krooni. Planeeritud on ühekordseid uusi algatusi, näiteks avaliku teenistuse tippjuhtide rahvusvahelise konverentsi korraldamine.
- Maaelu, põllumajanduse ja toiduainetetööstus (53,6 protsenti). Kasv tuleneb peamiselt valdkonna arendamisele suunatud täiendavatest välisvahenditest (turukorralduse meetmed, ühtne pindalatoetus) ning täiendavatest vahenditest otsetoetusteks põllumajandustootjatele.

2007. aastaks on planeeritud kulude vähenemine, eelmise aastaga võrreldes, järgmistes valdkondades:

- Kalandus (-14,2 protsenti). Kulude vähenemine on seotud Euroopa Liidu toetuste väljamaksete vähenemisega. Alates 2007. aastast on kavas alustada Euroopa Kalandusfondist rahastatavate meetmete rakendamist, aga kuna ettevalmistusprotsess on pikaajaline, siis on väljamaksed esimeseks aastaks kavandatud väiksemas mahus.
- Rahvastikuminiistri tegevuse toetamine (-5,8 protsenti) kuna planeeritavate välisvahendite maht väheneb;

- Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse (-5,3 protsenti). Kulude kahanemine on seotud kavaga finantseerida hädavajalikud investeeringud 2006. aasta lisaeelarvest 94,4 miljoni krooni ulatuses.
- Sisekaitse haridus (-0,5 protsenti). 2006. aasta kuludes on arvestatud põhivara müügist tehtavaid ühekordseid kulusid summas 12,7 miljonit krooni.

2008. aastaks on kavandatud suurem kulude kasv, eelmise aastaga võrreldes, järgmistes valdkondades:

- Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime (86,2 protsenti). Kasv tuleneb peamiselt välisvahendite kasvust, mis suunatakse ettevõtete innovatsioonisuutlikkuse, rahvusvahelistumise ning inimressursi teadmiste ja oskuste edendamiseks.
- Infoühiskond (68,5 protsenti). Kasv on seotud avalike teenuste arendamise ning kõigile inimestele tehniliste ligipääsuvõimaluste avardamisega infoühiskonnas osalemiseks ja tuleb peamiselt välisvahendite kasvu arvelt.
- Transport (53,8 protsenti). Kasv tuleneb investeeringute mahu suurenemisest transpordi infrastruktuuris välisvahendite kaasabil.

2008. aastaks on planeeritud kulude vähenemine, eelmise aastaga võrreldes, järgmistes valdkondades:

- Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine (-94,2 protsenti). 2008. aastal toimuvad Riigikogu juhatuse valimised. Juhatuse valimised toimuvad igal aastal ja on mahult oluliselt väiksemad kui üleriigilised suured valimised; kulutusteks on planeeritud 1,5 miljonit krooni.
- Riigi finantsjuhtimine (-27,2 protsenti). Vähenemine tuleneb Euroopa Liidu otsustusprotsessis osalemise meetme ja Euroopa Liidu abirahade kasutamiseks planeeritava välisvahendite mahu vähenemisest. Samuti vähenevad riigi arvelduste, rahavoogude juhtimise ja finantsinvesteeringute meetmes planeeritavad intressikulud.
- Avaliku teenistuse arendamine (-25,5 protsenti). Vähenemine on seotud välisvahendite, investeeringute mahu vähenemisega ning 2007. aastaks kavandatud ühekordsete uute tegevuste lõppemisega.
- Rahvastikuministri tegevuse toetamine (-16,0 protsenti). Muutus on tingitud välisvahendite ja ühekordsete tegevuste vähenemisest.
- Kodakondsus- ja migratsiooniga seotud asjade korraldamine (-15,8 protsenti). 2007. aastal on kavas alustada biomeetriliste reisidokumentide väljatöötamist, seoses Euroopa Liidu direktiivi ja Eesti võetud kohustusega hakata 2007. aastast väljastama biomeetrilisi andmeid sisaldavaid reisidokumente. 2008. aastaks arendamise ja väljatöötamise kulusid ei planeerita.
- Efektiivselt toimiv majanduskeskkond (-11,8 protsenti). Vahendite nappuse tõttu on asutuste tegevuskulud jäetud 2006. aasta tasemele ning need kuuluvad läbivaatamisele riigi järgmiste

eelarvestrateegiate koostamise käigus.

- Üldmajanduspoliitika ja statistika (-8,3 protsenti). Kahanemine on seotud tegevusvaldkonna raames planeeritava välisvahendite mahu muutusega.
- Energeetika (-5,6 protsenti). Vähenemine on tingitud energiasäästuprogrammi rakendamisega seotud välisvahendite vähenemisest 2008. aastal.
- Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine (-3,6 protsenti). 2008. aastal vähenevad investeeringud eelmise aastaga võrreldes.
- Välispoliitika ja välissuhtlemine (-3,1 protsenti). Vähenemine on seotud välisriikide investeeringute toimumisega.
- Sport (-2,0). Vähenemine on seotud 2007. aastal noorte- ja harrastusspordi edendamiseks eraldatud ühekordse toetusega.
- Elamumajandus ja ehitus (-1,2 protsenti). Vähenemine on tingitud hoonete energiasäästuprogrammi suunatavate Norra finantsinstrumendi ja *Transition Facility* vahendite ammendumisest 2007. aastal.

2009. aastaks on kavandatud suurem kulude kasv, eelmise aastaga võrreldes, järgmistes valdkondades:

- Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine (1940,0 protsenti). 2009. aastal toimuvad Euroopa Parlamendi ja kohaliku omavalitsuse volikogu valimised ning Riigikogu juhatuse valimised.
- Päästeteenuse tagamine (34,0 protsenti). Kulude kasv on tingitud välisabist finantseeritavate investeeringute kasvust.
- Tark ja tegus rahvas (22,9 protsenti). Kulude järsk kasv toimub struktuuritoetuste uue finantsperspektiivi vahendite arvel, seda prioriteetsete suundade „Elukestev õpe”, „Hariduse infrastruktuuri arendamine” ja „Kaasaegse teadus- ja arendustegevuse võimekuse suurendamine ning kõrghariduse õppekeskkonna kaasajastamine” raames.

2009. aastaks on planeeritud kulude vähenemine, eelmise aastaga võrreldes, järgmistes valdkondades:

- Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse (-36,5 protsenti). Kulude vähenemine on tingitud struktuurivahendite vähendamisest.
- Avaliku teenistuse arendamine (-17,6 protsenti). Põhjuseks investeeringute vähenemine.
- Rügipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine (-14,7 protsenti). Vähenemine on seotud investeeringute kahanemisega.
- Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine (-9,5 protsenti). Vähenemine on seotud investeeringute vähenemise ja ühekordsete tegevuste lõppemisega 2008. aastal, näiteks Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamise koordineerimine.
- Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime (-7,2 protsenti). Vähenemine on seotud RAK 2004–2006 raames

kavandatud projektide väljamaksete lõppemisega.

- Toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid (-6,5 protsenti). Muutus on seotud metsloomade marutaudi vastase vaktsineerimise programmi lõppemisega.
- Välispoliitika ja välissuhtlemine (-5,8 protsenti). Investeeringute vähenemine, mis on seotud välisesinduste rajamisega.
- Seadusandliku võimu teostamine (-5,3 protsenti). Muutus on seotud investeeringute vähenemisega.
- Sport (-4,0 protsenti). Vähenemine on seotud investeeringute summa muutusega.
- Rahvastikutoimingute ja oikumeenilise tegevuse koordineerimine (-2,3 protsenti). Vähenemine on seotud investeeringute vähenemisega rahvastikuregistri arendamisse.
- Infoühiskond (-1,6 protsenti). Muutus on seotud Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutuse poolt teostatavate mereseidinvesteeringute rahaliste mahtude vähenemisega.

2010. aastaks on kavandatud suurem kulude kasv, eelmise aastaga võrreldes, järgmistes valdkondades:

- Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse (56,7 protsenti). Kulude kasv on seotud 2010. aastal merereostuse avastamiseks ja likvideerimiseks suunatud täiendavate vahenditega riigituludest. Päästetegevuse kasv 2010. aastal tuleneb keskkonnariskide vältimiseks suunatavate struktuurivahendite mahu suurenemisest.
- Transport (26,3 protsenti). Kasv on seotud multifunktsionaalse jäämurdja valmimisega ja mahukate investeeringutega transpordi infrastruktuuri välisvahendite kaasabil.

2010. aastaks on planeeritud kulude vähenemine, eelmise aastaga võrreldes, järgmistes valdkondades:

- Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine (-96,7 protsenti). 2010. aastal on Riigikogu juhatuse valimised.
- Avaliku teenistuse arendamine (-13,4 protsenti). Muutuse põhjuseks on investeeringute vähendamine.
- Kultuur (-8,6 protsenti). Vähenemine on seotud riigisiseste tehingute arvelt tehtavate investeeringute mahu ning välisabi vähenemisega.
- Sisekaitse haridus (-5,6 protsenti). Muutus tuleneb välisabi vähenemisest 6 miljoni krooni võrra.
- Riigi finantsjuhtimine (-4,3 protsenti). Vähenemine on seotud planeeritava välisvahendite mahu kahanemisega. Samuti kahanevad riigiarvelduse, rahavoogude juhtimise ja finantsinvesteeringu meetme all planeeritavad intressikulud.
- Dokumendihalduse arendamine ja arhiivindus (-2,7 protsenti). 2009. aastaks investeeringuteks kavandatavaid summasid vähendatakse.
- Riigipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine (-1,5 protsenti). 2009. aastaks investeeringuteks kavandatavaid summasid vähendatakse.

Tabel 25 Tegevusvaldkonnad aastatel 2006–2010 (mln krooni)

Tegevusvaldkond	2006*	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
Riik kokku	60 981,3	72 622,9	19,1	80 486,6	10,8	87 256,0	8,4	94 560,5	8,4
Riigikogu	219,3	312,2	42,4	343,0	9,9	354,1	3,2	360,5	1,8
Seadusandliku võimu teostamine	217,0	286,2	31,9	341,5	19,3	323,5	-5,3	359,5	11,1
Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine	2,3	26,1	1058,7	1,5	-94,2	30,6	1940,0	1,0	-96,7
Vabariigi Presidendi Kantslei	51,2	61,0	19,1	66,7	9,5	56,9	-14,7	56,1	-1,5
Rüigipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine	51,2	61,0	19,1	66,7	9,5	56,9	-14,7	56,1	-1,5
Rüigikontroll	49,1	58,5	19,3	63,1	7,8	67,7	7,4	70,3	3,7
Majanduskontroll	49,1	58,5	19,3	63,1	7,8	67,7	7,4	70,3	3,7
Õiguskantsleri Kantslei	18,1	20,6	13,8	21,9	6,3	22,4	2,4	23,4	4,2
Järelvalve õiguskorra tagamise üle	18,1	20,6	13,8	21,9	6,3	22,4	2,4	23,4	4,2
Rüigikohus	45,0	53,7	19,1	58,9	9,7	64,2	9,0	76,1	18,5
Avalik ja õiguskord	45,0	53,7	19,1	58,9	9,7	64,2	9,0	76,1	18,5
Vabariigi Valitsus	3 558,3	4 233,6	19,0	4 380,8	3,5	4 526,1	3,3	4 541,5	0,3
Rüigikantslei haldusala	199,4	249,3	25,0	226,4	-9,2	216,0	-4,6	209,3	-3,1
Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	71,1	83,8	17,9	80,8	-3,6	73,1	-9,5	73,0	-0,1
Avaliku teenistuse arendamine	37,0	63,5	71,7	47,3	-25,5	38,9	-17,6	33,7	-13,4
Dokumendihalduse arendamine ja arhiivindus	63,4	75,6	19,4	76,2	0,7	81,3	6,7	79,1	-2,7
Rahvastikuminiistri tegevuse toetamine	28,0	26,4	-5,8	22,1	-16,0	22,7	2,4	23,4	3,4
Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala	6 822,2	7 956,9	16,6	8 426,7	5,9	10 360,3	22,9	11 330,2	9,4
Tark ja tegus rahvas	6 822,2	7 956,9	16,6	8 426,7	5,9	10 360,3	22,9	11 330,2	9,4
Justiitsministeeriumi valitsemisala	1 031,9	1 196,1	15,9	1 310,2	9,5	1 366,4	4,3	1 431,8	4,8
Õiguskaitse	144,6	176,8	22,2	188,0	6,3	187,7	-0,1	198,4	5,7
Õiguspoliitika	18,3	18,3	0,4	18,5	1,1	18,8	1,2	19,0	1,3
Õiguseõistmine	268,7	327,3	21,8	373,1	14,0	399,8	7,2	428,6	7,2
Kriminaalpoliitika	600,3	673,7	12,2	730,6	8,5	760,1	4,0	785,9	3,4
Kaitseministeeriumi valitsemisala	2 939,4	3 874,9	31,8	4 025,6	3,9	4 510,9	12,1	4 994,0	10,7
Sõjaline rüigikaitse	2 939,4	3 874,9	31,8	4 025,6	3,9	4 510,9	12,1	4 994,0	10,7
Keskonnaministeeriumi valitsemisala	2 366,2	2 781,3	17,5	3 414,2	22,8	3 887,8	13,9	4 241,2	9,1
Puhta elukeskkonna tagamine, loodusressursside säilitamine ja säästlik kasutamine	2 366,2	2 781,3	17,5	3 414,2	22,8	3 887,8	13,9	4 241,2	9,1
Kultuuriministeeriumi valitsemisala	1 899,9	2 303,7	21,3	2 689,4	16,7	2 969,7	10,4	2 786,9	-6,2
Kultuur	1 351,4	1 609,6	19,1	1 958,5	21,7	2 242,5	14,5	2 048,8	-8,6
Sport	210,8	246,1	16,7	241,2	-2,0	231,2	-4,1	242,1	4,7
Meedia	337,7	448,0	32,7	489,7	9,3	496,0	1,3	496,0	0,0
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala	5 313,2	5 932,2	11,6	9 095,8	53,3	9 726,7	6,9	11 795,9	21,3

Tegevusvaldkond	2006*	2007		2008		2009		2010	
		absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %	absoluut	kasv %
Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	777,4	811,8	4,4	1 511,4	86,2	1 402,6	-7,2	1 513,5	7,9
Efektiivselt toimiv majanduskeskkond	286,6	319,8	11,6	284,5	-11,0	305,0	7,2	305,0	0,0
Elamumajandus ja ehitus	65,9	117,2	78,0	115,9	-1,2	115,9	0,0	115,9	0,0
Energeetika	23,3	85,2	265,6	78,3	-8,1	86,3	10,2	86,3	0,0
Transport	3 976,2	4 365,9	9,8	6 714,4	53,8	7 431,8	10,7	9 387,1	26,3
Infoühiskond	183,8	232,3	26,4	391,3	68,5	385,2	-1,6	388,1	0,8
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala	3 216,0	4 704,6	46,3	4 942,4	5,1	5 081,0	2,8	5 240,7	3,1
Toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid	280,5	363,6	29,6	385,6	6,1	360,5	-6,5	370,3	2,7
Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus	2 687,3	4 128,1	53,6	4 251,2	3,0	4 414,9	3,9	4 563,4	3,4
Kalandus	248,1	213,0	-14,2	305,6	43,5	305,6	0,0	307,1	0,5
Rahandusministeeriumi valitsemisala	959,9	1 122,0	16,9	1 076,3	-4,1	1 100,0	2,2	1 110,6	1,0
Rügi finantsjuhtimine	318,1	332,9	4,7	242,4	-27,2	244,2	0,7	233,7	-4,3
Üldmajanduspoliitika ja statistika	95,0	125,8	32,5	115,4	-8,3	118,5	2,7	121,4	2,5
Finants-, maksu- ja tollipoliitika	546,8	663,3	21,3	718,6	8,3	737,2	2,6	755,5	2,5
Siseministeeriumi valitsemisala	4 476,2	5 512,9	23,2	6 014,5	9,1	6 023,4	0,1	6 752,6	12,1
Piirivalvatus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse	987,6	934,8	-5,3	1 168,9	25,0	742,0	-36,5	1 162,5	56,7
Kodakondsus- ja migratsiooniga seotud asjade korraldamine	316,3	362,9	14,7	305,4	-15,8	308,6	1,1	310,7	0,7
Päästeteenuse tagamine	529,1	626,4	18,4	753,1	20,2	1 009,6	34,0	1 164,9	15,4
Sisekaitse haridus	114,7	114,2	-0,5	107,7	-5,6	107,5	-0,2	101,5	-5,6
Rahvastikutoimingute ja oikumeenilise tegevuse koordineerimine	39,5	49,6	25,6	51,7	4,3	50,5	-2,3	50,8	0,5
Andmekaitse järelevalve	9,6	10,2	7,1	11,6	12,7	12,4	7,6	13,4	8,1
Avaliku korra tagamine	1 203,2	1 246,2	3,6	1 380,7	10,8	1 466,6	6,2	1 555,6	6,1
Julgeoleku tagamine	161,4	195,2	21,0	223,1	14,3	253,8	13,7	282,0	11,1
Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	1 114,8	1 973,5	77,0	2 012,2	2,0	2 072,4	3,0	2 111,3	1,9
Sotsiaalministeeriumi valitsemisala	27 274,7	31 610,5	15,9	33 711,6	6,6	36 339,6	7,8	38 925,5	7,1
Sotsiaalkaitse	27 274,7	31 610,5	15,9	33 711,6	6,6	36 339,6	7,8	38 925,5	7,1
Välisministeeriumi valitsemisala	541,4	639,0	18,0	619,0	-3,1	583,0	-5,8	614,0	5,3
Välispoliitika ja välissuhtlemine	541,4	639,0	18,0	619,0	-3,1	583,0	-5,8	614,0	5,3

*Välisabi kajastatud väljamakse prognoosi alusel.

Allikas: Rahandusministeerium.

4.2 Ülevaade riigi eelarve kuludest aastateks 2007–2010 valitsemisala ja rahastamise allikate järgi

Riigieelarve kulud kasvavad 2007. aastal, võrreldes eelmise aasta eelarvega, 18,2 protsenti, järgmiste aastate aastane kasv on väiksem, 8–11 protsenti. Kuludest kaetakse riigitulude arvelt 82–85 protsenti, suure osatähtsusega, 13–15 protsenti, on välisabi vahendid, teised allikad on 1-protsendilise osatähtsusega.

Aastased kasvud valitsemisalati ja institutsiooniti on erinevad. 2007. aastal kasvavad kulud 2006. aastaga võrreldes kõige enam Riigikogu kantseleil (42,4 protsenti), Riigikantseleil (36,7 protsenti), Kaitseministeeriumi valitsemisalas (31,8 protsenti) ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas (29,9 protsenti). Kõige väiksema kasvuga on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala (11,6 protsenti).

2008. aastal kasvavad kulud enim Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas (53,3 protsenti), järgnevad Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas (22,8 protsenti) ja Kultuuriministeeriumi valitsemisala (16,7 protsenti). Kulud vähenevad Riigikantseleil (-9,2 protsenti), Rahandusministeeriumi valitsemisalas (-4,1 protsenti) ning Välisministeeriumi valitsemisalas (-3,1).

2009. aastal kasvavad kulud enim Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala (22,9 protsenti), järgnevad Keskkonnaministeeriumi valitsemisala (22,8 protsenti) ning Kaitseministeeriumi valitsemisala (12,1 protsenti). 2008. aastaga võrreldes vähenevad kulud Vabariigi Presidendi Kantseleil (14,7 protsenti), Välisministeeriumi valitsemisalas (5,8 protsenti) ning Riigikantseleil (4,6 protsenti).

2010. aastal kasvavad kulud, võrreldes 2009. aastaga, kõige enam Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas (21,3 protsenti), Riigikohtul (17,2 protsenti) ning Siseministeeriumi valitsemisalas (12,1 protsenti). 2009. aastaga võrreldes vähenevad kulud Kultuuriministeeriumi valitsemisalas (6,2 protsenti), Riigikantseleil (3,1 protsenti) ning Vabariigi Presidendi Kantseleil (1,5 protsenti).

Lisaks Vabariigi Valitsuse prioriteetide ja eesmärkide ning tegevusvaldkondliku jaotuse juures toodule kasvavad valitsemisalade ja institutsioonide kulud järgmistest tegevustest tingitult:

- **RIIGIKANTSELEI**

- Arhiivihoonete kaasajastamise tulemusena muudetakse dokumentide säilitustingimused nõuetele vastavaks. See tegevus on planeeritud etapiviisilisena aastail 2007–2010 ning läheb kokku maksma üle 43 miljoni krooni. Muuhulgas projekteeritakse ja ehitatakse uus hoone Rahvusarhiivile Tallinnas Madara tn, rekonstrueeritakse Rahvusarhiivi Tartus asuv hoone ning rajatakse samasse uus hoidla.

- JUSTIITSMINISTEERIUM

- Kavas on panustada notariteenuste järjekordade lühendamisse: eesmärgiks on vähendada kinnistumärgete puhul tähtaega 2 päevale ning tehingutel 2 nädalale.
- Juurutatakse uus teenus: nn ühe kontori põhimõte, kus notarid teevad kliendi jaoks ettevõtte loomiseks kõik vajalikud toimingud.

- KULTUURIMINISTEERIUM

- Kultuuritöötajate palgakasv on üheks tähtsamaks prioriteediks. Eesmärgiks on tagada muuseumide, teatrite, raamatukogude, ETV, Eesti Raadio jt kultuuriasutuste töötajate palga kasv Eesti keskmisest kiiremini. See võimaldaks leevendada kvalifitseeritud personali nappust, eriti maapiirkondades. 2007. aastal suurenevad kultuuritöötajate palgad ca 10 protsendi võrra, kogusummas 691,7 miljonit krooni. Aastail 2007–2010 eraldatakse kultuuritöötajate palkadeks kokku 3,07 miljardit krooni.
- Rahvaraamatukogude teavikute soetamine hõlmab 552 avalikku raamatukogu, mida kasutab enam kui 1/3 Eesti elanikkonnast. Eesmärgiks on parandada elanike võimalusi elukestvaks õppeks ja enesetäienduseks teavikute hulga suurendamise teel. Aastatel 2007–2010 on teavikute soetamiseks planeeritud kokku 152,6 miljonit krooni.
- Ringhääling rahuldab inimeste info-, kultuuri- ja meelelahutusvajadusi, avalik-õiguslikul ringhäälingul on lisaks ülesanne edendada eesti rahvuskultuuri. Investeeringud Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio tehniliste vahendite ja töökeskkonna kaasajastamiseks ulatuvad järgmisel neljal aastal 180 miljoni kroonini. Ringhäälingu digitaliseerimine pakub kasutajatele palju lisavõimalusi, sealhulgas multimeedia ja telekommunikatsiooniteenuseid ning mobiilse vastuvõtu võimalusi. Projekt läheb kokku maksma 132,7 miljonit krooni.

- PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

- Toiduohutus, taimetervis ja loomade tervishoid saab järgmise nelja aasta jooksul riigieelarvest üle 1,47 miljardi krooni. Riigi põhiülesandeks on siin elanike turvalisuse tagamine ning kaitse nende elu ja tervist ohustavate riskide eest, samuti keskkonda ja majandust oluliselt kahjustavate riskide eest. Siia kuuluvad näiteks linnugripp, suu- ja sõrataud, mis võivad põhjustada suurt majanduslikku kahju loomade surevuse, kaubanduspiirangute jms tõttu. Riigi vahendid suunatakse järelevalvesüsteemide ja seiretegevuse arendamiseks, õigusliku raamistiku loomiseks, info kättesaadavuse parandamiseks, võimalike kahjude kompenseerimiseks loomapidajatele ja vaksineerimiste läbiviimiseks.

- RAHANDUSMINISTEERIUM

- Üldmajanduspoliitika ja statistika valdkonnas on prioriteetideks on aidata Vabariigi Valitsusel kujundada pikaajaliselt jätkusuutlikku ning ühiskonna heaolu kasvatavat majandus- ja

eelarvepoliitikat ning tagada avalikkusele kvaliteetse ning rahvusvahelistele standarditele vastava statistilise informatsiooni olemasolu. Valdkonna finantseerimiseks on aastail 2007—2010 eraldatud 459,17 miljonit krooni.

- Finants-, maksu- ja tollipoliitika eesmärgiks on konkurentsivõimelise, usaldusväärse ja tõhusa ettevõtluskeskkonna ning finantssektori jätkuv kujundamine, mis vastaks parimatele rahvusvahelistele standarditele. See saavutatakse õiglase, efektiivse ja säästvat arengut stimuleeriva maksusüsteemi ning finantsteenuste ja tollikorralduse kaasajastamise kaudu.

- Maksuhalduripoolne kliendikeskne teenindamine.

- Järjepidev ja läbipaistev maksuarvestus.

- Riigitulude efektiivse laekumise tagamine maksudistsipliini parandamise abil ning tänu partnerlusele ettevõtjatega.

Maksu- ja tolliametnike palgatõusuks on aastani 2010 planeeritud kokku ligi 88 miljonit krooni.

- **SOTSIAALMINISTEERIUM**

- Sotsiaalkaitse valdkonnas on üheks prioriteediks vanemliku hoolitsuseta lastele arengut võimaldavate elutingimuste parandamine. Selleks suurendatakse elluastumistoetuse saajate ringi – peale lastekodukasvandike saaksid vastavat toetust ka hooldusperedes ja eestkosteperedes kasvavad lapsed. Kavas on tõsta ka eestkostel ja perekonnas hooldamisel oleva lapse toetuse määra seni kehtinud 900 kroonilt 1500 kroonile kuus.

- Vastavalt koalitsioonilepingu punktile 13 jätkab Valitsusliit II pensionisambasse kantava 4% kompenseerimist pensionikassale.

Pensionikindlustuse reservi vahendeid täiendatakse 2007. aastal muude tulude arvelt 301 miljoni krooni võrra, millest 201 miljonit krooni suunatakse pensionikohustuse defitsiidi katmiseks ja 100 miljonit krooni pensionireservi täiendamiseks.

Tabel 26 Kulud valitsemisala ja rahastamise allikate järgi aastatel 2006–2010 (mln krooni)

	2007			2008			2009			2010		
	2007 absoluut	Kasv		2008 absoluut	Kasv		2009 absoluut	Kasv		2010 absoluut	Kasv	
		mln EEK	%		mln EEK	%		mln EEK	%		mln EEK	%
Riik kokku	72 622,94	11 205,04	18,24	80 486,59	7 863,65	10,83	87 256,04	6 769,46	8,41	94 560,50	7 304,45	8,37
välisabi	9 090,78	2 356,28	34,99	11 682,96	2 592,18	28,51	13 412,51	1 729,55	14,80	14 401,96	989,45	7,38
majandustegevus	641,44	79,14	14,07	619,89	-21,55	-3,36	697,00	77,11	12,44	636,90	-60,10	-8,62
riigisisised tehingud	665,67	200,97	43,25	1 078,62	412,95	62,04	1 272,01	193,38	17,93	1 147,00	-125,01	-9,83
muud toetused	73,05	65,23	833,58	88,34	15,28	20,92	84,99	-3,35	-3,79	89,33	4,34	5,11
riigitulud	62 152,01	8 503,43	15,85	67 016,78	4 864,78	7,83	71 789,55	4 772,77	7,12	78 285,32	6 495,77	9,05
sh kaasfinantseerimine	913,91	161,31	21,43	1 621,53	707,62	77,43	2 042,68	421,15	25,97	2 261,76	219,09	10,73
Riigikogu Kantselei	312,25	92,95	42,39	343,04	30,79	9,86	354,10	11,07	3,23	360,52	6,42	1,81
majandustegevus	0,37	-0,13	-25,53	0,20	-0,17	-45,80	0,21	0,01	2,99	0,21	0,01	2,90
riigitulud	311,88	93,08	42,54	342,83	30,96	9,93	353,89	11,06	3,23	360,31	6,41	1,81
Presidendi Kantselei	60,97	9,76	19,07	66,74	5,78	9,47	56,91	-9,83	-14,73	56,07	-0,84	-1,48
majandustegevus	0,40	-0,10	-20,00	0,41	0,01	2,50	0,42	0,01	2,44	0,43	0,01	2,38
riigitulud	60,57	9,86	19,45	66,33	5,77	9,52	56,49	-9,84	-14,83	55,64	-0,85	-1,51
Riigikontroll	58,53	9,46	19,28	63,08	4,55	7,77	67,73	4,66	7,38	70,26	2,53	3,73
riigitulud	58,53	9,46	19,28	63,08	4,55	7,77	67,73	4,66	7,38	70,26	2,53	3,73
Õiguskantsler	20,58	2,50	13,85	21,88	1,30	6,31	22,41	0,52	2,39	23,36	0,95	4,23
riigitulud	20,58	2,50	13,85	21,88	1,30	6,31	22,41	0,52	2,39	23,36	0,95	4,23
Riigikohus	53,65	8,62	19,15	58,88	5,22	9,73	64,17	5,29	8,99	76,06	11,89	18,53
majandustegevus	0,01	-0,01	-50,00	0,01	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00
riigitulud	53,64	8,63	19,18	58,87	5,22	9,73	64,16	5,29	8,99	76,05	11,89	18,53
Vabariigi Valitsus	4 233,60	675,29	18,98	4 380,85	147,25	3,48	4 526,12	145,27	3,32	4 541,45	15,34	0,34
riigitulud	4 233,60	675,29	18,98	4 380,85	147,25	3,48	4 526,12	145,27	3,32	4 541,45	15,34	0,34
Riigikantselei haldusala	249,31	66,88	36,66	226,38	-22,94	-9,20	216,02	-10,35	-4,57	209,32	-6,70	-3,10
välisabi	46,08	26,57	136,15	39,01	-7,07	-15,34	37,00	-2,01	-5,15	37,00	0,00	0,00
majandustegevus	1,01	-1,84	-64,50	1,02	0,01	0,99	1,03	0,01	0,88	1,04	0,01	0,97

	2007			2008			2009			2010		
	2007 absoluut	Kasv		2008 absoluut	Kasv		2009 absoluut	Kasv		2010 absoluut	Kasv	
		mln EEK	%		mln EEK	%		mln EEK	%		mln EEK	%
riigisisesed tehingud	0,70	0,00	0,00	0,00	-0,70	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
riigitulud	201,53	42,15	26,44	186,35	-15,18	-7,53	177,99	-8,36	-4,48	171,28	-6,71	-3,77
sh kaasfinantseerimine	10,12	10,07	18 992,03	7,04	-3,09	-30,50	6,53	-0,51	-7,20	6,53	0,00	0,00
Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala	7 956,92	1 134,70	16,63	8 426,66	469,74	5,90	10 360,26	1 933,60	22,95	11 330,19	969,93	9,36
välisabi	808,97	386,21	91,35	872,48	63,51	7,85	2 324,09	1 451,61	166,38	2 766,44	442,35	19,03
majandustegevus	167,17	25,01	17,60	172,21	5,04	3,02	175,66	3,45	2,00	183,02	7,37	4,19
riigisisesed tehingud	2,67	0,00	-0,02	2,67	0,00	0,00	2,67	0,00	0,00	2,67	0,00	0,00
riigitulud	6 978,11	723,48	11,57	7 379,30	401,19	5,75	7 857,84	478,54	6,48	8 378,05	520,21	6,62
sh kaasfinantseerimine	211,93	103,60	95,64	177,87	-34,06	-16,07	683,97	506,10	284,53	911,44	227,47	33,26
Justitsministeeriumi valitsemisala	1 196,06	164,12	15,90	1 310,24	114,17	9,55	1 366,36	56,12	4,28	1 431,83	65,47	4,79
välisabi	10,33	10,33	0,00	10,42	0,08	0,80	0,00	-10,42	-100,00	0,00	0,00	0,00
majandustegevus	39,36	12,44	46,22	41,74	2,38	6,05	43,51	1,77	4,23	45,20	1,69	3,89
riigisisesed tehingud	0,55	0,00	0,00	0,55	0,00	0,00	0,55	0,00	0,00	0,55	0,00	0,00
riigitulud	1 145,82	141,35	14,07	1 257,53	111,71	9,75	1 322,30	64,77	5,15	1 386,08	63,77	4,82
Kaitseministeeriumi valitsemisala	3 874,90	935,50	31,83	4 025,60	150,70	3,89	3 874,90	485,30	12,06	4 994,00	483,10	10,71
välisabi	129,50	129,50	0,00	207,30	77,80	60,08	158,10	-49,20	-23,73	0,00	-158,10	-100,00
majandustegevus	0,05	0,01	20,00	0,05	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00
riigitulud	3 745,35	805,99	27,42	3 818,25	72,90	1,95	4 352,75	534,50	14,00	4 993,95	641,20	14,73
Keskkonnaministeeriumi valitsemisala	2 781,26	415,10	17,54	3 414,22	632,96	22,76	3 887,81	473,59	13,87	4 241,21	353,40	9,09
välisabi	1 245,64	275,39	28,38	1 853,97	608,34	48,84	2 191,80	337,83	18,22	2 426,68	234,88	10,72
majandustegevus	17,03	-11,99	-41,32	17,34	0,31	1,82	17,44	0,11	0,61	17,75	0,31	1,75
riigitulud	1 518,60	151,70	11,10	1 542,91	24,32	1,60	1 678,57	135,66	8,79	1 796,78	118,21	7,04
sh kaasfinantseerimine	3,54	0,00	0,00	3,54	0,00	0,00	3,54	0,00	0,00	3,54	0,00	0,00
Kultuuriministeeriumi valitsemisala	2 303,68	403,79	21,25	2 689,41	385,72	16,74	2 969,71	280,30	10,42	2 786,89	-182,82	-6,16
välisabi	0,28	-1,47	-83,95	0,00	-0,28	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

	2007			2008			2009			2010		
	2007 absoluut	Kasv		2008 absoluut	Kasv		2009 absoluut	Kasv		2010 absoluut	Kasv	
		mln EEK	%		mln EEK	%		mln EEK	%			
majandustegevus	129,83	27,42	26,78	102,88	-26,95	-20,76	174,18	71,29	69,30	105,16	-69,02	-39,62
riigisisesed tehingud	107,25	63,64	145,94	466,61	359,36	335,07	594,00	127,39	27,30	403,45	-190,55	-32,08
muud toetused	71,42	64,43	921,05	86,71	15,28	21,40	83,36	-3,35	-3,86	87,70	4,34	5,21
riigitulud	1 994,90	249,77	14,31	2 033,21	38,31	1,92	2 118,18	84,97	4,18	2 190,59	72,41	3,42
sh kaasfinantseerimine	35,90	22,52	168,30	50,53	14,63	40,76	56,78	6,25	12,37	57,19	0,41	0,72
Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala	5 932,21	618,98	11,65	9 095,75	3 163,54	53,33	9 726,66	630,90	6,94	11 795,90	2 069,25	21,27
välisabi	1 582,05	-119,46	-7,02	3 456,56	1 874,51	118,49	3 341,29	-115,28	-3,34	3 869,84	528,56	15,82
majandustegevus	40,59	10,75	36,04	38,60	-1,99	-4,90	38,63	0,03	0,08	37,64	-0,99	-2,56
riigisisesed tehingud	7,18	0,00	0,00	7,18	0,00	0,00	7,18	0,00	0,00	7,18	0,00	0,00
muud toetused	0,60	0,60	0,00	0,60	0,00	0,00	0,60	0,00	0,00	0,60	0,00	0,00
riigitulud	4 301,78	727,09	20,34	5 592,80	1 291,02	30,01	6 338,96	746,15	13,34	7 880,64	1 541,68	24,32
sh kaasfinantseerimine	239,07	78,46	48,85	666,32	427,24	178,71	602,05	-64,26	-9,64	638,20	36,15	6,00
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala	4 704,64	1 081,73	29,86	4 942,42	237,78	5,05	5 080,98	138,56	2,80	5 240,74	159,76	3,14
välisabi	2 941,70	792,38	36,87	3 077,60	135,90	4,62	3 201,71	124,11	4,03	3 322,50	120,78	3,77
majandustegevus	74,65	17,51	30,64	75,00	0,36	0,48	75,32	0,32	0,43	75,58	0,26	0,34
riigisisesed tehingud	54,06	11,04	25,66	57,67	3,61	6,67	57,67	0,00	0,00	58,67	1,00	1,73
muud toetused	1,03	0,20	24,10	1,03	0,00	0,00	1,03	0,00	0,00	1,03	0,00	0,00
riigitulud	1 633,20	260,61	18,99	1 731,12	97,92	6,00	1 745,25	14,13	0,82	1 782,97	37,72	2,16
sh kaasfinantseerimine	297,40	-118,63	-28,52	552,83	255,44	85,89	578,04	25,20	4,56	577,62	-0,42	-0,07
Rahandusministeeriumi valitsemisala	1 122,00	162,12	16,89	1 076,34	-45,66	-4,07	1 099,95	23,61	2,19	1 110,62	10,66	0,97
välisabi	98,96	49,54	100,23	54,07	-44,89	-45,36	49,98	-4,09	-7,56	42,66	-7,32	-14,65
majandustegevus	1,90	0,40	26,67	1,90	0,00	0,00	2,40	0,50	26,32	2,40	0,00	0,00
riigitulud	1 021,14	112,18	12,34	1 020,37	-0,77	-0,08	1 047,57	27,20	2,67	1 065,56	17,99	1,72
sh kaasfinantseerimine	13,57	8,68	177,42	10,41	-3,17	-23,34	10,61	0,21	1,98	9,06	-1,55	-14,63
Siseministeeriumi valitsemisala	5 512,92	1 036,77	23,16	6 014,52	501,60	9,10	6 023,42	8,90	0,15	6 752,63	729,21	12,11

	2007			2008			2009			2010		
	2007 absoluut	Kasv		2008 absoluut	Kasv		2009 absoluut	Kasv		2010 absoluut	Kasv	
		mln EEK	%		mln EEK	%		mln EEK	%			
välisabi	1 429,87	432,43	43,35	1 491,68	61,82	4,32	1 188,66	-303,02	-20,31	1 150,67	-37,99	-3,20
majandustegevus	93,21	3,12	3,47	92,57	-0,64	-0,68	91,95	-0,62	-0,67	91,96	0,01	0,01
rügisisesed tehingud	472,57	122,60	35,03	519,94	47,37	10,02	582,94	63,00	12,12	644,48	61,54	10,56
rüigitulud	3 517,27	478,61	15,75	3 910,32	393,06	11,18	4 159,87	249,55	6,38	4 865,51	705,64	16,96
sh kaasfinantseerimine	41,70	10,78	34,87	107,27	65,57	157,24	49,46	-57,81	-53,89	45,44	-4,02	-8,13
Sotsiaalministeeriumi valitsemisala	31 610,45	4 279,19	15,66	33 711,62	2 101,17	6,65	36 339,56	2 627,94	7,80	38 925,49	2 585,92	7,12
välisabi	789,52	377,95	91,83	619,86	-169,66	-21,49	919,87	300,01	48,40	786,17	-133,70	-14,53
majandustegevus	73,36	-3,47	-4,51	73,45	0,09	0,12	73,69	0,24	0,33	73,94	0,25	0,34
rügisisesed tehingud	20,68	3,68	21,67	24,00	3,32	16,03	27,00	3,00	12,50	30,00	3,00	11,11
rüigitulud	30 726,89	3 901,02	14,54	32 994,31	2 267,42	7,38	35 319,01	2 324,70	7,05	38 035,38	2 716,38	7,69
sh kaasfinantseerimine	60,66	45,83	309,00	45,72	-14,95	-24,64	51,69	5,97	13,06	12,74	-38,95	-75,36
Välisministeeriumi valitsemisala	639,01	107,57	20,24	618,96	-20,04	-3,14	582,96	-36,00	-5,82	613,96	31,00	5,32
välisabi	8,00	-3,00	-28,12	0,00	-8,00	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
majandustegevus	3,00	0,00	0,00	3,00	0,00	0,00	3,00	0,00	0,00	3,00	0,00	0,00
rüigitulud	629,00	111,00	21,36	616,00	-12,00	-1,93	580,00	-36,00	-5,84	611,00	31,00	5,34

Allikas: Rahandusministeerium

5. osa. RIIGIEELARVESTRAATEEGIA 2007-2010 RAKENDAMINE JA PLANEERIMISE ARENDAMINE

Riigi eelarvestrateegia 2007–2010 rakendamine

“Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” viiakse ellu selle aluseks olevate riigiasutuste organisatsioonipõhiste arengukavade elluviimise kaudu ning see on aluseks riigieelarve koostamisel.

Lähtudes Riigieelarve seadusest ja Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatavast “Riigi eelarvestrateegiast 2007–2010”, esitavad põhiseaduslikud institutsioonid, Riigikantselei ja ministriumid Rahandusministeeriumile 2007. aasta eelarveprojekti koos enda ja oma valitsemisala tegevuskava ja seletuskirjaga. Eelarveprojekti koostamise ja esitamise tingimused kehtestab rahandusminister vastava määrusega. Peale eelarveprojektide esitamist analüüsitakse neid Rahandusministeeriumis. Pärast võimalike lahkarvamuste lahendamist koostab Rahandusministeerium riigieelarve seaduse eelnõu ning esitab selle koos seletuskirjaga Vabariigi Valitsusele, kes vaatab eelnõu läbi ning teeb sinna vajaduse korral muudatusi ning esitab eelnõu Riigikogule hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta algust.

Riigikogu menetleb riigieelarve seaduse eelnõu, teeb vajaduse korral muudatusi ning võtab riigieelarve vastu seadusena, mis jõustub järgmise eelarveaasta alguses ehk 1. jaanuaril 2007. aastal. Riigieelarvet on võimalik eelarveaasta kestel (kulude kogumahu suurenemisel või vähenemisel) Vabariigi Valitsuse ettepanekul ja Valitsusele antud täiendavate volituste alusel muuta või täiendada lisaeelarvega.

Kahe nädala jooksul pärast riigieelarve seaduse Riigi Teatajas avaldamist esitavad põhiseaduslikud institutsioonid, Riigikantselei ja ministriumid Rahandusministeeriumile tegevuskava ning eelarve kulude täiendava liigenduse majandusliku sisu järgi, mis kiidetakse heaks Vabariigi Valitsuse poolt, ning teatavad oma valitsemis- või haldusala asutustele nende kulude mahu eelseisvaks eelarveaastaks.

Riigieelarve kassalist teenindamist (riigi rahavoogude juhtimist, tulude laekumise korraldamist ja väljamaksete tegemist) korraldab Rahandusministeeriumi riigikassaosakond.

Iga-aastase riigieelarve täitmise aruande kinnitab Vabariigi Valitus riigi majandusaasta koondaruandesse kuuluva riigi raamatupidamise aastaaruande osana.

Käesolev eelarvestrateegia on aluseks “Riigi eelarvestrateegia 2008–2011” ja riigiasutuste organisatsioonipõhiste arengukavade koostamisel aastateks 2008–2011.

Riigi eelarvestrateegiat uuendatakse igal aastal. Selleks täiendavad ministeeriumid ja riigiasutused oma valitsemisala organisatsioonipõhist arengukava igal aastal ühe aasta võrra, et tagada strateegilises planeerimises pidev nelja-aastane perspektiiv (järgmine eelarveaasta ning sellele järgnevad kolm aastat).

Organisatsioonipõhise arengukava uuendamisel arvestatakse eelmisel aastal Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetud riigi eelarvestrateegiat. Organisatsioonipõhise arengukava kinnitab rahandusminister, arutades seda enne kinnitamist peaministri ja asjaomase ministriga. Arengukavad esitatakse Rahandusministeeriumile iga aasta 1. märtsiks, misjärel Rahandusministeerium koostab järgmise nelja aasta riigi eelarvestrateegia eelnõu.

Eelarvestrateegia aluseks olevaid organisatsioonipõhiseid arengukavasid viiakse ellu iga-aastase tegevuskava alusel, mis esitatakse koos riigieelarve taotlusega ehk eelarveprojektiga. Esitatud tegevuskava on aluseks riigieelarve eelnõu seletuskirja koostamisel. Tegevuskava korrigeeritakse vastavalt Riigikogus vastuvõetavale iga-aastasele riigieelarve seadusele ning esitatakse Rahandusministeeriumile ja kinnitatakse Vabariigi Valitsuses koos eelarve kulude täiendava liigendusega.

Täiendavalt toimub “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” elluviimine EL 2007–2013 struktuurivahendite kasutamiseks koostatavate valdkondlike rakenduskavade (*operational programmes*) elluviimise kaudu. Rakenduskavad hõlmavad EL toetusi ja vastavat kaasfinantseerimist ning neis määratletakse, kooskõlas RESi “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” osaga, konkreetselt ELi vahenditest rahastatavad tegevused. Eestis on aastatel 2007–2013 kokku 4 valdkondlikku rakenduskava:

- Inimressursi arendamise rakenduskava (hõlmab kõiki Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest rahastatavaid tegevusi).
- Elukeskkonna arendamise rakenduskava (hõlmab keskkonnakaitse ja regionaalarengu alaseid tegevusi).
- Hariduse, teadus- ja arendustegevuse ja tervishoiu infrastruktuuri arendamise rakenduskava.
- Ettevõtluse, infoühiskonna, energeetika ja transpordi infrastruktuuri arendamise rakenduskava.

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Kalandusfondi vahendite planeerimiseks koostatakse vastavalt “Maaelu arengu strateegia 2007–2013” ja “Eesti kalanduse arengu strateegia 2007–2013” põhjal nende rakendusdokumendid “Maaelu arengukava 2007–2013” ja “Kalanduse arengukava 2007–2013”.

Strateegilise planeerimise arendus

Riigieelarve seaduse muutmise seadusega seadustati 2002. aastal Eesti riigihalduses strateegiliste arengukavade positsioon ja nende roll riigieelarve protsessis. Strateegilise planeerimise eesmärk on muuta see riigiasutuste tegevuse kavandamise peamiseks komponendiks ning parandada riigi finantsjuhtimise kvaliteeti.

Vabariigi Valitsuse 13.12.2005 määrusega nr 302 "Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord" reguleeriti senisest täpsemalt arengukavade liigid ja nende menetlemise kord. Määrusega kehtestati esmakordselt Eesti riigihalduses selged nõuded valdkondlikele arengukavadele, et siduda neid paremini organisatsioonipõhiste arengukavade ja eelarvestamise protsessidega. Samuti määratletakse määrusega eri osapoolte (Vabariigi Valitsus, minister jne) roll ja vastutus planeerimisprotsessis. Käesolev riigieelarvestrateegia ongi juba koostatud uute nõuete alusel, mis peaks tõstma ka riigieelarvestrateegia kvaliteeti.

Määrus käsitleb strateegilist planeerimist süsteemselt, et luua eeldused poliitikakujundamise, planeerimise, eelarvestamise ja aruandluse integreerimiseks. Nüüsguse käsitluse eesmärgiks on saavutada valitsuse poolt keskpikas perspektiivis määratletud eesmärkide ja prioriteetide finantseerimine riigieelarvest ning riigieelarveliste vahendite sihipärane ja tulemuslik kasutamine. Toimiva strateegilise planeerimise süsteemi rakendamise, sealhulgas tegevuste eesmärgistamise ja tulemuslikkuse mõõtmise kaudu luuakse ka eeldused riigiasutuste paremaks toimimiseks ja avalike teenuste kvaliteedi parandamiseks. Määrus aitab senisest paremini tagada arengukavade alusel tehtavate kulutuste säästlikkust, sihipärasust ning mõjusust.

Määruse rakendamiseks kavandatakse lähiaastatel Rahandusministeeriumi eestvedamisel toetavaid tegevusi, et parandada riigiasutustesisest ja -vahelist planeerimist, sealhulgas koolitusi ja arendusjuhtide võrgustiku väljaarendamist. Lähiaastail on oluline ka tegevusaruandluse edasiarendamine, lähtudes uuest raamistikust.

Juhtimiskvaliteedi tõstmine

Süsteematilisemale lähenemisele kvaliteedijuhtimise tutvustamise ja rakendamise alases tegevuses Eesti keskvalitsuse tasandil pandi alus 2002. aastal. Eesti riigiasutuste kvaliteedialane teadlikkus on üldiselt madal ning kaasaegsed kvaliteedijuhtimise meetodid ei ole veel väga laialt levinud. Siiski on viimaste aastate jooksul toimunud märgatav edasimineku ning on tekkinud näiteid asutustest, mis rakendavad kvaliteedijuhtimise mudeleid.

Peamiseks kvaliteedijuhtimisealaseks eesmärgiks on tõsta juhtimiskvaliteeti avalikus halduses ning aidata

asutusi asjakohaste juhtimismeetodite ja -instrumentide kasutamisel, toetudes sealjuures rahvusvahelisele kogemusele. Pikemas perspektiivis on eesmärgiks, et riigiasutused kasutaksid eri juhtimismeetodeid integreeritult.

Selle eesmärgi saavutamiseks on oluline mitmeid asutusi hõlmavate juhtimise kvaliteeti arendavate projektide teostamine. Need annaksid asutustele muuhulgas võimaluse teistelt võrdlemise kaudu õppida ja areneda. Üheks suunaks on teenusstandardite rakendamine riigiasutuste poolt pakutavatele avalikele teenustele, et tagada teenuste tarbijatele teenuste kättesaadavus ja võrdne kohtlemine, arvestades seejuures nende vajadustega.

Eelarveprotsessi arendamine

Käesolev eelarvestrateegia on esmakordselt koostatud strateegilise planeerimise heade tavade ja meetodite alusel. Vajaduse selliseks metodoloogiliseks uuenduseks tingis viimastel aastatel keskvalitsuse eelarvestrateegia ja iga-aastase eelarve koostamise käigus saadud kogemus.

Senine seadusandlik raamistik oli ebapiisav eelkõige läbipaistvuse ja eesmärgipärase rahastamise vajaduste seisukohast ning riiklikult oluliste eelarvepoliitiliste otsuste tegemisel. Eelarvestamine on loogiline osa finantsjuhtimise üldisest kontseptsioonist ja seetõttu ei ole asjakohane vaadelda seda lahus protsessi ülejäänud osadest.

Alates 2004. aastast on kehtestatud olulisi muudatusi riigi raamatupidamise korralduses ja arvestusmetoodikas. Muudatuste eesmärgiks on koondada kogu keskvalitsuse ja muu valitsussektori andmed varade ja kohustuste kohta ning esitada eelarve vahendite kasutamise täpne aruanne. Selle otsusega on loodud väga tugev alus usaldusväärse ja rahvusvaheliselt tunnustatud printsiipidele ja metoodikale tugineva aruandluse koostamiseks. Samuti on loodud eeldus planeerimise arendamiseks standardiseeritud ja usaldusväärse aruandluse põhjal.

Eelarvestamise kui finantsjuhtimise ühe osa arendamise võimalikud valikud peavad vastavalt Rahandusministeeriumi strateegilisele arengukavale olema defineeritud hiljemalt 2007. aasta lõpuks, mis võimaldaks 2008. aasta planeerimisprotsessi alustada juba uuendatud alustel või kaasata selleks uuendatud komponente. Arendust planeeritakse klassikalise strateegilise planeerimise võtteid kasutades. See eeldab esmase SWOT-analüüsi koostamist, mille alusel defineeritakse võimalikud ohud, võimalused, tugevused ja nõrkused. Samuti on esmase analüüsi koosseisus strateegilise planeerimise määruse rakendamise mõju analüüs.

Eelarvestamise arendamisel on oluline määratleda arvestamise ehk planeerimise printsiibi valik suhestatuna raamatupidamisarvestuse printsiipidesse. Praegune olulisim ja eelarvestamise täpsusele enim mõju avaldav erisus on tekkepõhise raamatupidamisarvestuse- ja kassapõhise eelarvekulude planeerimise printsiip. Täna olukorras ei saa olemasolevaid raamatupidamisarvestuse andmeid ilma keeruliste teisendusteta järgmise perioodi planeerimise alusandmeteks kasutada. See metoodiline disharmonia võib osutada platvormiks erimahuliste ja -sisuliste planeerimishälvete tekkel.

Teine ja olulisem eesmärk eelarvestamise kui protsessi arendamisel on riigi rahaliste vahendite kasutamise mõõdetav eesmärgipärane planeerimine ja kasutamine. Iga-aastane riigieelarve on muutumas keskpika ehk nelja-aastase perioodi esimese aasta täpsustatud eelarveks. Sellelt eelduselt on võimalik edasi liikuda pidevalt rulluva keskpika planeerimise tsükklisse, mis on ühiskonna jaoks üks stabiilse ja jätkusuutliku arengu garantiidest.

Planeerimise protsessis ja raporteerimises kasutatava metoodika eesmärk peab olema eelarve vahendite mõõdetavus ja tulemusliku kasutamise alane informatsioon. See tähendab eelkõige raporteerimise ja planeerimise metoodika ühtlustamist ning tegevusvaldkondade, meetmete ja eesmärkide metodoloogiliselt põhjendatud ja ühtsetel alustel kasutamist.

Vabariigi Valitsuse siseauditi arendamine

Siseauditilased strateegilised tegevused peavad kaasa aitama Vabariigi Valitsuse tegevuse eesmärkide tõhusamale täitmisele ning tagama auditi ühtlaselt kõrge taseme kogu avalikus sektoris ja vastavuse siseriiklikele ja rahvusvahelistele kvaliteedinõuetele.

Rahandusministeeriumi ülesanne on koordineerida siseauditi valdkonda. Aastaks 2010 peab riigieelarve kasutamise läbipaistvuse suurendamiseks olema välja töötatud tõhusam sisekontrolli- ja siseauditilase koordineerimise metoodika. 2008. aasta lõpuks peab olema rakendunud tõhusam koostöö Riigikontrolliga, sealhulgas tööplaanide kooskõlastamise kaudu. Koostöö eesmärgiks on vältida tegevuste dubleerimist ja tagada oluliste valdkondade piisav auditeerimine. 2010. aasta lõpuks peab olema välja arendatud ja rakendatud siseauditi tööplaanide, riigiasutustes läbiviidud riskihinnangute ja auditite aruannete alast infovahetust hõlmav elektrooniline infovahetus- ja aruandlussüsteem. Strateegilise perioodi jooksul analüüsitakse riigiasutuste sisekontrollisüsteemide rakendamist ning tehakse vajaduse korral ettepanekuid nende tõhustamiseks (vastavalt VVS §-le 923).

Iseseisvaks eesmärgiks on saavutada Vabariigi Valitsuse liikmete ühtlane informeeritus siseauditiga seotud

küsimustes ja Vabariigi Valitsuse ning ministeeriumide vaheline auditeerimisfunktsiooni koordineeritus. Strateegilise perioodi jooksul esitab Rahandusministeerium igal aastal Vabariigi Valitsusele ülevaate ministeeriumide ja Riigikantselei siseauditi tööplaanidest ja riskihinnangutest ning teeb ülevaateid ja järeldusi nendes küsimustes, mis on kas Vabariigi Valitsusele prioriteetsed või mõjutavad paljusid riigiasutusi (nn horisontaalsed teemad). Vabariigi Valitsus saab paluda Riigikantseleil, üksikministeeriumidel või ministeeriumide koostöös teostada auditeid olulistes ning prioriteetsetes valdkondades (ministeeriumide koostööna toimuvad ühisauditid võiksid olla koordineeritud Rahandusministeeriumi poolt). Samuti saab Vabariigi Valitsus pidada esitatud ülevaadete, järelduste ja Riigikantseleis ning ministeeriumides teostatud auditite tulemuste põhjal arutelusid ning anda ministeeriumidele ja Riigikantseleile soovitusi oma sisekontrollisüsteemide tõhustamiseks ja auditites esitatud puuduste likvideerimiseks.

Pidevalt tuleb tähelepanu pöörata siseauditi funktsiooni kvaliteedi tõstmisele. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb aastaks 2009 läbi viia siseauditi funktsiooni ümberkorraldamine ministeeriumide ja Riigikantselei haldusalas, suurendades ministri ja riigisekretäri otsustusvabadust siseauditi korraldamisel (eeldades sealhulgas Vabariigi Valitsuse seaduse muutmist nii, et kaoks siseauditi funktsiooni kohustuslikkus valitsus- ja haldusasutustes). Juba 2007. aasta lõpuks tuleb täpsustada siseaudiitoritele kehtestatud pädevusnõudeid ja juurutada nende täitmise järelevalvesüsteem, sealhulgas kehtestada allkirjaõiguslikele siseaudiitoritele kutseertifikaadi omamise nõue ja vannutatud audiitorite kutse säilimise tagamine riigiraamatupidamiskohustuslase siseaudiitorina töötamisel. Strateegilise perioodi jooksul tuleb täiendada siseaudiitorite praktilisi kutseoskusi ja ühtlustada rakendatavat praktikat erialase koolituse ja auditi püramiidi osaliste vahel ühisauditite läbiviimise abil. Strateegilise perioodi lõpuks tuleb kõikides ministeeriumides ja Riigikantseleis teostada siseauditi funktsiooni kvaliteedi hindamine vastavalt IIA (*The Institute of Internal Auditors*) kvaliteedihindamise metoodikale. Aastaks 2009 minnakse siseriikliku hea tava rakendamisel üle rahvusvaheliste siseauditi standardite rakendamisele, mis parendab ja ühtlustab teostatavate auditite kvaliteeti rahvusvaheliselt tunnustatud parima praktika rakendamise kaudu.

Aastal 2009, enne Eestile tehtava lõppmakse sooritamist, tuleb Euroopa Komisjonile esitada toetuse kasutamise lõpetamise deklaratsioon kõigi Ühtekuuluvusfondi projektide ja struktuurifondide kohta. Selle eesmärgi saavutamiseks tõstetakse strateegilise perioodi jooksul auditeerimise, nõustamise ja metoodilise juhendamise kaudu asutuste juhtimis- ja kontrollisüsteemi kvaliteeti ning suurendatakse seeläbi kindlustunnet vahendite sihipärase kasutamise osas. Programmeerimisperioodi lõpuks peab toetuse lõpetamise deklaratsioonide esitamiseks Euroopa Komisjonile olema auditeeritud vähemalt 5 protsenti Euroopa Liidu struktuurifondide kuludokumentidest (meetmeakaupa) ja 15 protsenti Ühtekuuluvusfondi kuludokumentidest (projektikaupa). Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb auditeeriva asutuse ülesannete

ja vastavate Euroopa Liidu õigusaktide täitmine Euroopa Liidu eelarveperioodil 2007–2013 panna Rahandusministeeriumile. Ministeerium tagab Euroopa Liidu regulatsioonidest tulenevate auditeerimise ja aruandluse nõuete täitmise, ühtlasema auditeerimise kvaliteedi, selgema juhtimismudeli ja suurema sõltumatuse kaudu iga-aastaste hinnangute ja toetuse kasutamise lõpetamise deklaratsioonide õigeaegse ning tõrgeteta koostamise.

LISAD

Lisa 1. Valitsemisalade kulud ja olulisemad arendustegevused

Lisa 2. Valitsemisalade kulud prioriteetide ja tegevusvaldkondade ja -alade kaupa

Lisa 3. Kohalike omavalitsuste eelarvete põhinäitajad (miljonit krooni)

Lisa 4. Ülevaade riigi eelarvekuludest aastateks 2007–2010 tegevusalade (COFOG) järgi

Lisa 5. Ülevaade välisvahenditest riigi eelarvestrateegias 2007–2010

Lisa 6. Ülevaade 2007–2013 Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamiseks koostatavate valdkondlike rakenduskavade esialgsest sisust ja rahastamiskavast

LISA 1. VALITSEMISALADE KULUD JA OLULISEMAD ARENDUSTEGEVUSED

	2007	2007 kasv, võrreldes 2006ga	2008	2008 kasv, võrreldes 2007ga	2009	2009 kasv, võrreldes 2008ga	2010	2010 kasv, võrreldes 2009ga
KULUD	72 622 938 853	72 622 938 853	80 486 585 834	80 486 585 834	87 256 044 795	87 256 044 795	94 560 499 765	94 560 499 765
Lõppevad/vähenevad meetmed	56 719 910	-584 427 707	47 684 399	-7 582 500	25 881 699	-18 300 000	25 881 699	0
Fikseeritud kulude kasv	7 856 425 383	7 856 425 383	6 673 825 788	6 673 825 788	5 560 965 923	5 560 965 923	4 362 606 194	4 362 606 194
Olulisemad arendustegevused	3 933 046 634	3 933 046 634	1 297 403 693	1 297 403 693	1 226 793 038	1 226 793 038	2 941 848 776	2 941 848 776

Riigikogu Kantsilei

1. Eelmise aasta eelarve	219 293 084	219 293 084	312 245 902	312 245 902	343 035 184	343 035 184	354 100 226	354 100 226
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	219 293 084	219 293 084	312 245 902	312 245 902	343 035 184	343 035 184	354 100 226	354 100 226
4. Fikseeritud kulude kasv	178 567 700	68 579 249	163 423 796	-15 143 904	217 980 152	54 556 356	220 843 560	2 863 408
5. Olulisemad arendustegevused	133 587 202	24 373 569	179 520 388	45 933 186	136 029 074	-43 491 314	139 584 849	3 555 775
1. Investeeringud, 2. Tegevuskulud, 3. Eraldised								
6. Lõplik eelarve	312 245 902	312 245 902	343 035 184	343 035 184	354 100 226	354 100 226	360 519 409	360 519 409

Presidendi Kantsilei

1. Eelmise aasta eelarve	51 202 700	51 202 700	60 966 240	60 966 240	66 741 571	66 741 571	56 911 700	56 911 700
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	51 202 700	51 202 700	60 966 240	60 966 240	66 741 571	66 741 571	56 911 700	56 911 700
4. Fikseeritud kulude kasv	3 233 503	768 225	3 534 748	301 245	3 865 851	331 103	4 230 077	364 226
5. Olulisemad arendustegevused	57 674 037	8 995 315	63 148 123	5 474 086	52 987 149	-10 160 974	51 780 683	-1 206 466
1. Investeeringud, 2. Tegevuskulud, 3. Eraldised								
6. Lõplik eelarve	60 966 240	60 966 240	66 741 571	66 741 571	56 911 700	56 911 700	56 069 460	56 069 460

Riigikontroll

1. Eelmise aasta eelarve	49 070 271	49 070 271	58 530 300	58 530 300	63 078 300	63 078 300	67 733 600	67 733 600
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-1 350 000	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	47 720 271	47 720 271	58 530 300	58 530 300	63 078 300	63 078 300	67 733 600	67 733 600
4. Fikseeritud kulude kasv	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Olulisemad arendustegevused	58 510 000	10 810 029	63 058 000	4 548 000	67 713 300	4 655 300	70 240 000	2 526 700

	2007	2007 kasv, võrreldes 2006ga	2008	2008 kasv, võrreldes 2007ga	2009	2009 kasv, võrreldes 2008ga	2010	2010 kasv, võrreldes 2009ga
1. Personali kulude kasv, 2. Auditite haldamise keskkond Team-Mate	58 530 300	58 530 300	63 078 300	63 078 300	67 733 600	67 733 600	70 260 300	70 260 300
6. Lõplik eelarve	58 530 300	58 530 300	63 078 300	63 078 300	67 733 600	67 733 600	70 260 300	70 260 300

Õiguskantsler								
1. Eelmissaasta eelarve	18 080 622	18 080 622	20 584 300	20 584 300	21 883 155	21 883 155	22 406 541	22 406 541
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	18 080 622	18 080 622	20 584 300	20 584 300	21 883 155	21 883 155	22 406 541	22 406 541
4. Fikseeritud kulude kasv	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Olulisemad arendustegevused	20 569 300	2 503 678	21 868 155	1 298 855	22 391 541	523 386	23 340 245	948 704
1. Tööajate palgakasv, 2. Majandamiskulud								
6. Lõplik eelarve	20 584 300	20 584 300	21 883 155	21 883 155	22 406 541	22 406 541	23 355 245	23 355 245

Riigikohus								
1. Eelmissaasta eelarve	45 032 355	45 032 355	53 654 400	53 654 400	58 876 000	58 876 000	64 169 500	64 169 500
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-7 736 400	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	37 295 955	37 295 955	53 654 400	53 654 400	58 876 000	58 876 000	64 169 500	64 169 500
4. Fikseeritud kulude kasv	15 214 000	960 100	16 356 500	1 142 500	17 847 400	1 490 900	18 584 600	737 200
5. Olulisemad arendustegevused	38 439 400	15 398 345	42 518 500	4 079 100	46 321 100	3 802 600	57 472 400	11 151 300
1. Investeeringud, 2. Tegevuskulud, 3. Eraldised								
6. Lõplik eelarve	53 654 400	53 654 400	58 876 000	58 876 000	64 169 500	64 169 500	76 058 000	76 058 000

Vabariigi Valitsus								
1. Eelmissaasta eelarve	3 558 309 775	3 558 309 775	4 233 595 757	4 233 595 757	4 380 848 387	4 380 848 387	4 526 117 518	4 526 117 518
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-69 768 437	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	3 488 541 338	3 488 541 338	4 233 595 757	4 233 595 757	4 380 848 387	4 380 848 387	4 526 117 518	4 526 117 518
4. Fikseeritud kulude kasv	4 107 595 757	745 054 419	4 254 848 387	147 252 630	4 400 117 518	145 269 131	4 415 453 073	15 335 555
Omandifondi reserv	209 781 083	159 781 083	148 550 836	-61 230 247	109 819 967	-38 730 869	78 135 522	-31 684 445
Pensionikohustuse defitsiidi katmine	201 000 000	101 000 000	0	-201 000 000				
Pensionireservi täiendamiseks muude tulude arvelt	100 000 000	100 000 000		-100 000 000				
Eraldised Euroopa Liidule	1 850 000 000	150 000 000	2 170 000 000	320 000 000	2 260 000 000	90 000 000	2 310 000 000	50 000 000
KOV tasandusfond	1 331 500 000	200 000 000	1 409 500 000	78 000 000	1 503 500 000	94 000 000	1 631 500 000	128 000 000
NGO fondile niigipoolne grant	3 317 123	3 317 123		-3 317 123		0		0

	2007	2007 kasv, võrreldes 2006ga	2008	2008 kasv, võrreldes 2007ga	2009	2009 kasv, võrreldes 2008ga	2010	2010 kasv, võrreldes 2009ga
Maamaks (a)	42 000 000	0	42 000 000	0	42 000 000	0	42 000 000	0
Õppelaenude kustutamine ja erisoodustus (a)	86 000 000	455 713	86 000 000	0	86 000 000	0	86 000 000	0
Õppelaenude riigitagatis (a)	26 000 000	300 500	26 000 000	0	26 000 000	0	26 000 000	0
Viruvangla	0	0	115 000 000	115 000 000	115 000 000	0	115 000 000	0
Mereleevanduse toetamine	30 000 000	30 000 000	30 000 000	0	30 000 000	0	30 000 000	0
Trahvid ja tagasimaksud (VV reservis)	180 980 000	0	180 980 000	0	180 980 000	0	50 000 000	-130 980 000
6. Lõplik eelarve	4 233 595 757	4 233 595 757	4 380 848 387	4 380 848 387	4 526 117 518	4 526 117 518	4 541 453 073	4 541 453 073

Riigikantsleli haldusala

1. Eelmise aasta eelarve	182 436 587	182 436 587	249 314 323	249 314 323	226 375 002	226 375 002	216 020 168	216 020 168
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-435 000	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	182 001 587	182 001 587	249 314 323	249 314 323	226 375 002	226 375 002	216 020 168	216 020 168
4. Fikseeritud kulude kasv	57 913 567	34 801 736	47 063 246	-10 850 321	44 558 412	-2 504 834	44 568 412	10 000
5. Olulisemad arendustegevused	32 311 000	32 511 000	20 422 000	-12 089 000	12 572 000	-7 850 000	5 860 000	-6 712 000
<p>1. Rahvusarhiivi Liivi tn hoone. 2. Tippjuhtide rahvusvahelise konverentsi korraldamine, 3. Plooprojekt digitaalarhiivide ülevõtmine asutustest, 4. Avaliku sektori asutustes kasutatava dokumendihalduse tarkvara hindamine, 5. Rahvastikumimister: lapssohoidajakoostöö kättesaadavuse parendamine, 6. Peipsi-äärse vanausulise kogukonna rahvuskultuuri toetamine, 7. Avaliku teenistuse tippjuhtide koolitus, 8. E-niigitatja arendus ja majutusteenuse loomine, 9. Teadus- ja arendustegevuse ülevaate koostamise uuring, 10. Rahvuskaaslaste programmi tegevuse toetamine, 11. Riigikantsleli e-menetluse keskkonna loomine, 12. EL ühisraha euro teavituskampaania, 13. Riigikantsleli EL salajaste dokumentide menetlusüsteem, 14. Riigikantsleli avaliku teenistuse infostistemi arendamine, 15. Rahvusarhiivi digitarhiiv, 16. OASIS digitarhiivi loomine, 17. Arhiivi virtuaalse uurimissaali loomine, 18. Dokumendi elektroonilise menetluse mudel, 19. Rahvusarhiivi veebipõhise nõustamiskeskuse välja arendamine, 20. Riigikantsleli (Rahvusarhiivi hoone Tartus), 21. Tallinnas Rahukohtu 2 hoone renoveerimine, 22. Kaasamise veebi väljaarendamine ja haldamine.</p>								
6. Lõplik eelarve	249 314 323	249 314 323	226 375 002	226 375 002	216 020 168	216 020 168	209 318 168	209 318 168

Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala

1. Eelmise aasta eelarve	6 822 213 224	6 822 213 224	7 956 916 244	7 956 916 244	8 426 656 693	8 426 656 693	10 360 256 336	10 360 256 336
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-37 575 686	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	6 784 637 538	6 784 637 538	7 956 916 244	7 956 916 244	8 426 656 693	8 426 656 693	10 360 256 336	10 360 256 336
4. Fikseeritud kulude kasv	1 557 217 361	557 940 447	1 581 605 393	24 388 032	3 533 230 758	1 951 625 365	4 201 446 199	668 215 441
5. Olulisemad arendustegevused	4 719 526 097	614 338 259	5 164 878 514	445 352 417	5 146 852 792	-18 025 722	5 448 567 658	301 714 866
<p>1. Inimkapitali arendamine T&A ning kõrghariduse jätkusuutlikkuse tagamiseks (struktuuriuutustega mitteseotud kasv), 2. Kutsesõppeasutuste baasmaksumus, 3. Kutsesõppeasutuste palgatõus, 4. Kutsesõppe põhi- ja kõrghariduse ja gümnaasiumis (kutsesalane eelkoolitus), 5. Mtuusika- ja Mereakadeemia ehitus, 6. Täiskasvanute tööalase koolituse rahastamise mudeli kaivitamine, 7. RKT kõrghariduses, 8. Munitsipaalõpetajate palgad, 9. Riigikoolide õppekulud, 10. HIV/AIDSi strateegia tulenevad tegevused, 11. Eesti keele arendamise strateegia tulenevad tegevused, 12. Eelkooliealiste laste koolitus, 13. Geenivaramu rahastamine, 14. Üleminek eestikeelsele õppele, 15. Õppevahendite toetus 1-9. klassi õpilastele, 16. Struktuurivahendite administreerimine, 17. HEV laste õppekirjanduse väljaandmise toetus, 18. SA Teaduskeskus AHHAA uue hoone ehitamine, 19. Rahvuskaaslaste programm (Saksamaa arhiivide avanemise seotul), 20. T&A (siht, grant, baas - teadlaste palgaks), 21. Tallinna ülikoolide ühiselamud.</p>								
6. Lõplik eelarve	7 956 916 244	7 956 916 244	8 426 656 693	8 426 656 693	10 360 256 336	10 360 256 336	11 330 186 643	11 330 186 643

	2007	2007 kasv, võrreldes 2006ga	2008	2008 kasv, võrreldes 2007ga	2009	2009 kasv, võrreldes 2008ga	2010	2010 kasv, võrreldes 2009ga
Justiitsministeeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	1 031 939 938	1 031 939 938	1 196 064 791	1 196 064 791	1 310 239 034	1 310 239 034	1 366 360 896	1 366 360 896
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	1 031 939 938	1 031 939 938	1 196 064 791	1 196 064 791	1 310 239 034	1 310 239 034	1 366 360 896	1 366 360 896
4. Fikseeritud kulude kasv	203 894 274	42 758 894	223 047 314	19 153 040	232 153 444	9 106 130	251 677 283	19 523 839
5. Olulisemad arendustegevused	608 597 296	121 365 959	703 618 499	95 021 204	750 634 231	47 015 732	796 575 875	45 941 644
1. Vanglaametnike palk (professionaalse ametikonna kujundamine), 2. Kohtuametnike palk (menetlustahtaegade tihustamine), 3. Kaasaja nõuetele vastavate vanglate loomine (kambertüüpi vanglakohitade ja avavanglakohitade rajamine) ja vangistuse tagamine, 4. Justiitsministeeriumi valitsemisala infosüsteemide ja tehniliste lahenduste arendamine, 5. Notari- ja kohtulike registreeritute teenuste kättesaadavuse parandamine, 6. Büroohooned.								
6. Lõplik eelarve	1 196 064 791	1 196 064 791	1 310 239 034	1 310 239 034	1 366 360 896	1 366 360 896	1 431 826 379	1 431 826 379

Kaitseminsteeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	2 939 399 200	2 939 399 200	3 774 900 000	3 774 900 000	4 025 600 000	4 025 600 000	4 510 900 000	4 510 900 000
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	2 939 399 200	2 939 399 200	3 774 900 000	3 774 900 000	4 025 600 000	4 025 600 000	4 510 900 000	4 510 900 000
4. Fikseeritud kulude kasv	255 797 800	207 127 800	339 910 000	84 112 200	297 337 800	-42 572 200	146 197 100	-151 140 700
5. Olulisemad arendustegevused	3 208 737 000	728 373 000	3 275 324 800	166 587 800	3 803 197 000	527 872 200	4 437 437 700	634 240 700
1. Ohukaitses (sh õhuseire ja õhutorbe) teostamise võime Eesti õhuruumi puutumatuse demonstreerimiseks, 2. Võime teostada miinipuhastus ja -tõrje operatsioone Eesti territooriumil kaitseoperatsioonide teostamise võime, 4. Kaitsekulud, 5. Võime vahetada julgeolekulist ja kaitsealast informatsiooni NATO ja NATO liikmesriikidega.								
6. Lõplik eelarve	3 874 900 000	3 874 900 000	4 025 600 000	4 025 600 000	4 510 900 000	4 510 900 000	4 994 000 000	4 994 000 000

Keskonnaministeeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	2 366 161 279	2 366 161 279	2 781 260 241	2 781 260 241	3 414 221 747	3 414 221 747	3 887 814 737	3 887 814 737
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-190 800 000	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	2 175 361 279	2 175 361 279	2 781 260 241	2 781 260 241	3 414 221 747	3 414 221 747	3 887 814 737	3 887 814 737
4. Fikseeritud kulude kasv	1 968 404 551	315 210 743	2 661 549 818	693 145 267	3 093 986 170	432 436 352	3 413 969 685	319 983 515
5. Olulisemad arendustegevused	950 598 858	290 688 219	890 415 097	-60 183 761	931 571 735	41 156 638	964 984 884	33 413 149
1. Keskkonnajärevalve, 2. Motiveeritud personal, 3. Kvaliteetne informatsioon otsustamiseks, 4. Hädaolukordade reguleerimine, 5. Hangete kallinemise kompenseerimine, 6. Organisationsiooni pidev ja tõhus toimimine, 7. Looduskaitse, 8. Mersandus, 9. ITK-st hoonete ülandamine, 10. Organisationsiooni toimimise tagamisele ja arendamisele suunatud uuringud, 11. Maaküsimused, 12. Maahooldustööd, sh NATURA 2000 alad (pindala suurendamine ja ühikuhindade kallinemine), 13. KOV investeerimisprojekte kallinemine, sh kokkulepe art.4 teha siin üle kantavaks, 14. Investeeringud.								
6. Lõplik eelarve	2 781 260 241	2 781 260 241	3 414 221 747	3 414 221 747	3 887 814 737	3 887 814 737	4 241 211 401	4 241 211 401

Kultuuriministeeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	1 899 896 129	1 899 896 129	2 303 684 779	2 303 684 779	2 689 408 863	2 689 408 863	2 969 711 469	2 969 711 469

	2007	2007 kasv, võrreldes 2006ga	2008	2008 kasv, võrreldes 2007ga	2009	2009 kasv, võrreldes 2008ga	2010	2010 kasv, võrreldes 2009ga
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	5 218 211	-39 910 000	3 502 700	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	1 859 986 129	1 859 986 129	2 303 684 779	2 303 684 779	2 689 408 863	2 689 408 863	2 969 711 469	2 969 711 469
4. Fikseeritud kulude kasv	695 703 379	224 532 010	1 073 704 547	378 001 168	1 285 811 388	212 106 841	1 045 958 907	-239 852 481
5. Olulisemad arendustegevused	1 006 226 553	219 166 640	1 031 099 469	7 722 916	1 117 320 234	68 195 765	1 185 378 622	57 033 388
1. Kultuuri töötajate palgakasv, 2. Kultuuritase, 3. Toetusd rahvakultuurile ja spordile (toetus laulu- ja tantsukollektiividele, noortesport, harrastussport), 4. Raamatukogu teavikute mahu suurendamine, 5. Ringhäälingu digitaliseerimine, 6. Ringhäälingu investeeeringud, 7. Filmitootmise edendamine, 8. Muinsuskaitsealase tegevuse tõhustamine. (mõisakoolid ja pihakoolid, 9. Kultuuripärandi digitaliseerimine, digitaalarvamatukogu tegevus, 9. Euroopa kaasasge kunsti biennaal Manifesta, 10. Eesti pealülalisena Göteborgi raamatumessil, 11. Haldusala niigasarutuste investeeeringud, 12. Sihtasutuste investeeeringud, 13. Rahvusraamatukogu investeeering, 14. Laenuutustehuviivaste tasu, 15. Muuseumide tegevuskulud (kunstiostud), 16. Koolinoorte Laulu- ja Tantsupidu, 17. Soome-Eesti Laulupidu, 18. Kohalike omavalitsuste kultuuribjektide investeeeringud.								
6. Lõplik eelarve	2 303 684 779	2 303 684 779	2 689 408 863	2 689 408 863	2 969 711 469	2 969 711 469	2 786 892 376	2 786 892 376

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala

1. Eelmise aasta eelarve	5 313 226 874	5 313 226 874	5 932 207 696	5 932 207 696	9 095 751 907	9 095 751 907	9 726 655 477	9 726 655 477
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-9 406 388	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	5 303 820 486	5 303 820 486	5 932 207 696	5 932 207 696	9 095 751 907	9 095 751 907	9 726 655 477	9 726 655 477
4. Fikseeritud kulude kasv	4 315 494 796	331 898 610	7 368 963 407	3 053 468 611	7 856 751 977	487 788 570	9 188 864 788	1 332 112 811
5. Olulisemad arendustegevused	1 353 169 885	296 488 600	1 474 495 485	110 075 600	1 617 610 485	143 115 000	2 354 745 485	737 135 000
1. EAS nikkikud programmid (sh T&A projektide toetamine, töö investooriga, välismessid, MAK võrgustik, aktiva.ee, rahvusvahelised võrgustikud, turismiteenuste kvaliteet ja tootearendus, reisihitutus, siseturismi arendamine, turisminfofostseem), 2. Multifunktsionaalse jäämuraja ehitamine, 3. Ühistranspordi toetus maanteetranspordi korraldamiseks, 4. Ühistranspordi toetus vee- ja õhustranspordi korraldamiseks, 5. Elektriandee dotatsioon, 6. Tasud sideettevõtjatele, 7. Veeteede süvendamine, 8. Laevailikluse korraldamise süsteem, 9. Meremärgid, 10. Soetusd meremärkide moderniseerimiseks, 11. Hüdrograafiline mõõdistamine ja kaardistamine, 12. Digitaalne hüdrograafia, 13. RIKS meresideinvesteeeringud, 14. Mõõdistuslaeva ehitamine, 15. Kahe jäämuraja tellimistasu, 16. Talvine navigatsioon (Sillamäe sadama teenindamine), 17. Elamumajanduse meetmete elluviimine, 18. Asutuste tegevuskulud riigituludest, 19. Geenivaramu, 20. Arengufond, 21. Teehoiu kulude vähenemine, seoses aktsiiside edasliikkamisega, 22. Tallinn-Tartu- Luhamaa maantee, 23. Edelarandtee dotatsioon.								
6. Lõplik eelarve	5 932 207 696	5 932 207 696	9 095 751 907	9 095 751 907	9 726 655 477	9 726 655 477	11 795 903 288	11 795 903 288

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala

1. Eelmise aasta eelarve	3 622 908 638	3 622 908 638	4 704 639 070	4 704 639 070	4 942 422 711	4 942 422 711	5 080 984 919	5 080 984 919
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	15 000 000	-93 535 795	10 000 000	-5 262 500	0	-10 000 000	0	0
3. Korrigeeritud baas	3 529 372 843	3 529 372 843	4 699 376 570	4 699 376 570	4 932 422 711	4 932 422 711	5 080 984 919	5 080 984 919
4. Fikseeritud kulude kasv	3 368 832 520	702 486 783	3 764 134 899	395 302 379	3 913 770 838	149 635 939	4 035 391 838	121 621 000
5. Olulisemad arendustegevused	1 023 278 400	472 779 444	871 022 162	-152 256 238	869 948 431	-1 073 731	908 087 407	38 138 976

	2007	2007 kasv, võrreldes 2006ga	2008	2008 kasv, võrreldes 2007ga	2009	2009 kasv, võrreldes 2008ga	2010	2010 kasv, võrreldes 2009ga
1. Järelevalvestreemi arendamine ja rõhustamine (2006, 2007- v.a investeeringud), 2. Põllumajanduslikud rakendusuuringud, 3. Riigi poolt korrashoitavate maaparandussüsteemide ülalpidamine, 4. Asutuste haldussuutlikkuse tõstmine (põllumajandusmuuseumide palgakulud), 5. Täiendavad otsetoetused põllumajandustootjatele (<i>top-up</i>).								
6. Lõplik eelarve	4 704 639 070	4 704 639 070	4 942 422 711	4 942 422 711	5 080 984 919	5 080 984 919	5 240 744 895	5 240 744 895

Rahandusministeeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	959 881 154	959 881 154	1 122 001 408	1 122 001 408	1 076 344 406	1 076 344 406	1 099 954 378	1 099 954 378
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	36 501 699	-15 710 001	34 181 699	-2 320 000	25 881 699	-8 300 000	25 881 699	0
3. Korrigeeritud baas	944 171 153	944 171 153	1 119 681 408	1 119 681 408	1 068 044 406	1 068 044 406	1 099 954 378	1 099 954 378
4. Fikseeritud kulude kasv	246 873 377	21 753 638	158 116 905	-88 756 472	147 936 578	-10 180 327	129 361 800	-18 574 778
5. Olulisemad arendustegevused	890 838 032	156 076 617	936 257 502	45 419 470	978 347 801	42 090 299	1 007 587 333	29 239 532
1. Fimants- ja tollipoliitika, 2. Üldmajanduspoliitika ja statistika, 3. Riigi finantsjuhtimine, 4. EL- otsustusprotsessis osalemine ja EL- abirahade kasutamine.								
6. Lõplik eelarve	1 122 001 408	1 122 001 408	1 076 344 406	1 076 344 406	1 099 954 378	1 099 954 378	1 110 619 132	1 110 619 132

Siseministeeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	4 476 151 523	4 476 151 523	5 512 918 368	5 512 918 368	6 014 522 011	6 014 522 011	6 023 421 829	6 023 421 829
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-84 725 000	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	4 391 426 523	4 391 426 523	5 512 918 368	5 512 918 368	6 014 522 011	6 014 522 011	6 023 421 829	6 023 421 829
4. Fikseeritud kulude kasv	2 233 030 928	590 699 999	2 406 955 792	173 924 864	2 113 372 778	-293 583 014	2 142 846 496	29 473 719
5. Olulisemad arendustegevused	2 377 420 512	530 791 846	2 677 186 281	327 678 779	2 949 022 543	302 482 833	3 620 535 028	699 737 215
1. Julgeoleku tagamine (KAPO palk+vahendid), 2. Politsemike autod (lising), 3. Merekoostuse avastamine ja likvideerimine, 4. Isikarv tõendavate dokumentide arendamine ja väljastamine (biomeetria), 5. ORS väljaarendamine ja haldus, 6. ORS investeeering, 7. AKI IT ekspertide hõivamine, 8. Põlvkonnatõrje tagamine, 9. Päästetõrje tagamine, 10. Päästetõrje tagamine, 11. Politseitöö, 12. Rahvastikuregistri toimingud, 12. Maaparandusühistute liikmenaks, 13. Euroopa Parlamendi, KOV valimised 2009.a, ja 2007.a Riigikogu valimised, 14. Regionaalprogrammid, 15. Maa- ja omandireform, 16. Maavalitsuste investeeringud (varade müügist), 17. Ida-Virumaa saamata jäänud välisabi kompenseerimine.								
6. Lõplik eelarve	5 512 918 368	5 512 918 368	6 014 522 011	6 014 522 011	6 023 421 829	6 023 421 829	6 752 632 763	6 752 632 763

Sotsiaalministeeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	27 331 260 425	27 331 260 425	31 610 450 034	31 610 450 034	33 711 616 863	33 711 616 863	36 339 561 500	36 339 561 500
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-28 075 000	0	0	0	0	0	0

	2007	2007 kasv, võrreldes 2006ga	2008	2008 kasv, võrreldes 2007ga	2009	2009 kasv, võrreldes 2008ga	2010	2010 kasv, võrreldes 2009ga
3. Korrigeeritud baas	27 303 185 425	27 303 185 425	31 610 450 034	31 610 450 034	33 711 616 863	33 711 616 863	36 339 561 500	36 339 561 500
4. Fikseeritud kulude kasv	29 671 681 665	4 014 936 495	31 497 949 214	1 826 267 549	33 963 408 825	2 465 459 611	36 225 342 265	2 261 933 440
5. Olulisemad arendustegevused	1 310 555 434	292 328 114	1 585 454 714	274 899 280	1 747 939 740	162 485 026	2 071 930 034	323 990 294
<p>1. Investeeringud riiklikesse erihooldekandeaustutesse, 2. Investeeringutoetus kohalikele omavalitsustele üldhooldekodude renoveerimisel välisabi kaasfinantseerimisel, 3. Laste riiklik hooldekand, 4. Lapse õiguste tagamise strateegia ja hooldekandeprogramm, 5. Investeeringud riiklikesse laste hooldekandeaustutesse, 6. Erivajadustega laste rehabilitatsioon, 7. Erivajadustega inimeste rehabilitatsioon, 8. Psüühiliste erivajadustega inimeste riiklik hooldekand, 9. Vähistrateegia rakendamine, 10. Riikliku südameveresoonekonnahaiguste strateegia rakendamine, 11. Nakkushaiguste seire ja epidemioloogiatõrje, laborite võimestamine, infosüsteemi arendus, 12. Hädaloalukordadeks valmisoleku tõhustamine, 13. Personalikulu palgataseemete ühtlustamiseks valitsemisala asutustes, 14. Rahvatervise uuringuprogrammid, 15. Riikliku narkomaania ennetamise strateegia rakendamine, 16. Kirabiteenuse osutamine, 17. Eestkostje- ja hoolduspere toetuse tõstmine 900-lt 1500-le, 18. Eesti E-tervise SA, 19. IT investeeringud (SKAIS ja STAR), 20. Kindlustamata isikute vältimatu abi, 21. HIV/AIDSi ravimid, 22. Vaktsiinide soetamine, 23. HIV/AIDS ennetamise strateegia rakendamine, 24. Geenivaramu.</p>								
6. Lõplik eelarve	31 610 450 034	31 610 450 034	33 711 616 863	33 711 616 863	36 339 561 500	36 339 561 500	38 925 485 234	38 925 485 234

Välisministreeriumi valitsemisala								
1. Eelmise aasta eelarve	531 430 765	531 430 765	639 005 000	639 005 000	618 964 000	618 964 000	582 964 000	582 964 000
2. Lõppevad/vähenevad meetmed	0	-5 400 000	0	0	0	0	0	0
3. Korrigeeritud baas	526 030 765	526 030 765	639 005 000	639 005 000	618 964 000	618 964 000	582 964 000	582 964 000
4. Fikseeritud kulude kasv	10 383 000	-3 083 765	2 500 000	-7 883 000	2 500 000	0	2 500 000	0
5. Olulisemad arendustegevused	154 658 000	116 058 000	142 500 000	-12 158 000	106 500 000	-36 000 000	137 500 000	31 000 000
<p>1. Välisesinduste mehitamine, 2. Välisteenistuse seadus, 3. A TA andmesidevõrk, 4. Arengu- ja humanitaarabi, 5. Saatkonnahoone Brüsselis, 6. Saatkonnahoone Kopenhaagenis, 7. Saatkonnahoone Londonis, 8. Saatkonnahoone Budapestis, 9. Saatkonnahoone Pekingis, 10. Tbilisis saatkonna rajamine ja mehitamine, 11. Sofias saatkonna rajamine ja mehitamine, 12. Välisesinduste investeeeringud Investeeringu.</p>								
6. Lõplik eelarve	639 005 000	639 005 000	618 964 000	618 964 000	582 964 000	582 964 000	613 964 000	613 964 000

LISA 2. VALITSEMISALADE KULUD PRIORITEETIDE JA TEGEVUSVALDKONDADE JA -ALADE KAUPA

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa
Riigikogu	2006	219 293 084	Seadusandliku võimu teostamine	217 043 084	Üldised valitsussektori teenused	184 789 436		
			Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine	2 250 000	Sotsiaalne kaitse	32 253 648		
	2007	312 245 902	Seadusandliku võimu teostamine	286 175 902	Üldised valitsussektori teenused	244 277 902		
			Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine	26 070 000	Sotsiaalne kaitse	41 898 000		
	2008	343 035 184	Seadusandliku võimu teostamine	341 535 184	Üldised valitsussektori teenused	285 865 984		
			Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine	1 500 000	Sotsiaalne kaitse	55 669 200		
	2009	354 100 226	Seadusandliku võimu teostamine	323 500 226	Üldised valitsussektori teenused	255 640 226		
			Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine	30 600 000	Sotsiaalne kaitse	67 860 000		
	2010	360 519 409	Seadusandliku võimu teostamine	359 519 409	Üldised valitsussektori teenused	276 881 409		
			Valimiste ettevalmistamine ja korraldamine	1 000 000	Sotsiaalne kaitse	82 638 000		
Vabariigi Presidendi Kantselci	2006	51 202 700	Riigipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine	51 202 700	Üldised valitsussektori teenused	50 197 700		
					Elamu- ja kommunaalmajandus	240 000		
	2007	60 966 240	Riigipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine	60 966 240	Vaba aeg, kultuur ja religioon	110 000		
					Sotsiaalne kaitse	655 000		
	2008	667 741 571	Riigipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine	667 741 571	Üldised valitsussektori teenused	59 408 780		
					Elamu- ja kommunaalmajandus	240 000		
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	110 000		
					Sotsiaalne kaitse	1 207 460		
					Üldised valitsussektori teenused	65 060 001		
					Elamu- ja kommunaalmajandus	240 000		
				Vaba aeg, kultuur ja religioon	110 000			
				Sotsiaalne kaitse	1 331 570			

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet		
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa	
	2009	56 911 700	Riigipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine	56 911 700	Üldised valitsussektori teenused	55 093 300			
					Elamu- ja kommunaalmajandus	240 000			
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	110 000			
					Sotsiaalne kaits	1 468 400			
	2010	56 069 460	Riigipea põhiseaduslike funktsioonide täitmine	56 069 460	Üldised valitsussektori teenused	54 099 892			
					Elamu- ja kommunaalmajandus	240 000			
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	110 000			
					Sotsiaalne kaits	1 619 350			
					Üldised valitsussektori teenused	49 070 271			
Riigikontroll	2006	49 070 271	Majanduskontroll	49 070 271	Üldised valitsussektori teenused	49 070 271			
	2007	58 530 300	Majanduskontroll	58 530 300	Üldised valitsussektori teenused	58 530 300			
	2008	63 078 300	Majanduskontroll	63 078 300	Üldised valitsussektori teenused	63 078 300			
	2009	67 733 600	Majanduskontroll	67 733 600	Üldised valitsussektori teenused	67 733 600			
	2010	70 260 300	Majanduskontroll	70 260 300	Üldised valitsussektori teenused	70 260 300			
	2006	18 080 622	Järevalve õiguskorra tagamise üle	18 080 622	Üldised valitsussektori teenused	18 080 622			
	2007	20 584 300	Järevalve õiguskorra tagamise üle	20 584 300	Üldised valitsussektori teenused	20 584 300			
	2008	21 883 155	Järevalve õiguskorra tagamise üle	21 883 155	Üldised valitsussektori teenused	21 883 155			
	2009	22 406 541	Järevalve õiguskorra tagamise üle	22 406 541	Üldised valitsussektori teenused	22 406 541			
	2010	23 355 245	Järevalve õiguskorra tagamise üle	23 355 245	Üldised valitsussektori teenused	23 355 245			
Riigikohus	2006	45 032 355	Avalik ja õiguskord	45 032 355	Avalik kord ja julgeolek	45 032 355			
	2007	53 654 400	Avalik ja õiguskord	53 654 400	Avalik kord ja julgeolek	53 654 400			
	2008	58 876 000	Avalik ja õiguskord	58 876 000	Avalik kord ja julgeolek	58 876 000			
	2009	64 169 500	Avalik ja õiguskord	64 169 500	Avalik kord ja julgeolek	64 169 500			
	2010	76 058 000	Avalik ja õiguskord	76 058 000	Avalik kord ja julgeolek	76 058 000			
	2006	182 436 587	Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	54 119 446	Üldised valitsussektori teenused	54 119 446			
	Riigikantsleri haldusala			Avaliku teenistuse arendamine	36 971 547	Üldised valitsussektori teenused	36 971 547	Haldusvõimekuse suurendamine	36 971 547
				Dokumendihalduse arendamine ja arhiivindus	63 368 756		63 368 756		
				Rahvastikuministri tegevuse toetamine	27 976 838	Vaba aeg, kultuur ja religioon	3 400 000		
						Üldised valitsussektori teenused	22 076 838		
				Sotsiaalne kaits	2 500 000				

Ministeerium	Aasta	Tegevusvaldkond			Tegevusala (COFOG)			Vabariigi Valitsuse prioriteet	
		Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa	
	2007	249 314 323	Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	83 833 167	Üldised valitsussektori teenused	83 833 167			
			Avaliku teenistuse arendamine	63 469 903	Üldised valitsussektori teenused	63 469 903	Haldusvõimekuse suurendamine	58 551 880	
			Dokumendihalduse arendamine ja arhiivindus	75 646 309	Üldised valitsussektori teenused	75 646 309			
			Minister P.E. Rummo tegevuse toetamine	26 364 944	Vaba aeg, kultuur ja religioon	3 400 000			
					Üldised valitsussektori teenused	20 464 944			
					Sotsiaalne kaitse	2 500 000			
					Üldised valitsussektori teenused	80 790 280			
	2008	226 375 002	Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	80 790 280	Üldised valitsussektori teenused	80 790 280			
			Avaliku teenistuse arendamine	47 258 862	Üldised valitsussektori teenused	47 258 862	Haldusvõimekuse suurendamine	49 743 167	
			Dokumendihalduse arendamine ja arhiivindus	76 191 315	Üldised valitsussektori teenused	76 191 315			
			Minister P.E. Rummo tegevuse toetamine	22 134 545	Vaba aeg, kultuur ja religioon	3 400 000			
					Üldised valitsussektori teenused	16 234 545			
					Sotsiaalne kaitse	2 500 000			
					Üldised valitsussektori teenused	73 095 672			
	2009	216 020 168	Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	73 095 672	Üldised valitsussektori teenused	73 095 672			
			Avaliku teenistuse arendamine	38 942 819	Üldised valitsussektori teenused	38 942 819	Haldusvõimekuse suurendamine	48 768 252	
			Dokumendihalduse arendamine ja arhiivindus	81 317 507	Üldised valitsussektori teenused	81 317 507			
			Minister P.E. Rummo tegevuse toetamine	22 664 170	Vaba aeg, kultuur ja religioon	3 400 000			
					Üldised valitsussektori teenused	16 764 170			
					Sotsiaalne kaitse	2 500 000			
					Üldised valitsussektori teenused	73 043 235			
	2010	209 318 168	Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	73 043 235	Üldised valitsussektori teenused	73 043 235			
			Avaliku teenistuse arendamine	33 737 795	Üldised valitsussektori teenused	33 737 795	Haldusvõimekuse suurendamine	48 525 998	
			Dokumendihalduse arendamine ja arhiivindus	79 092 882	Üldised valitsussektori teenused	79 092 882			
			Minister P.E. Rummo tegevuse toetamine	23 444 256	Vaba aeg, kultuur ja religioon	3 400 000			
					Üldised valitsussektori teenused	17 544 256			
					Sotsiaalne kaitse	2 500 000			
Hardus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala	2006	6 822 213 224	Tark ja tegus rahvas	6 822 213 224	401 - Üldised valitsussektori teenused	99 151 300	Haritud ja tegus rahvas	99 151 300	
					408 - Vaba aeg, kultuur ja religioon	200 602 238	Haritud ja tegus rahvas	200 602 238	

Ministeerium	Aasta	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
		Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa
				409 - Haridus	6 522 459 686	Haritud ja tegus rahvas	5 056 826 085
						Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	790 273 046
2 007		Tark ja tegus rahvas	7 956 916 244	401 - Üldised valitsussektori teenused	1 375 000	Haritud ja tegus rahvas	1 375 000
				408 - Vaba aeg, kultuur ja religioon	260 681 815	Haritud ja tegus rahvas	260 681 815
				409 - Haridus	7 694 859 429	Haritud ja tegus rahvas	6 677 953 325
						Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	1 016 906 104
2 008		Tark ja tegus rahvas	8 426 656 683	401 - Üldised valitsussektori teenused	1 375 000	Haritud ja tegus rahvas	1 375 000
				408 - Vaba aeg, kultuur ja religioon	300 095 855	Haritud ja tegus rahvas	300 095 855
				409 - Haridus	8 125 185 828	Haritud ja tegus rahvas	7 028 947 739
						Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	1 096 238 089
2 009		Tark ja tegus rahvas	10 360 256 336	401 - Üldised valitsussektori teenused	1 375 000	Haritud ja tegus rahvas	1 375 000
				408 - Vaba aeg, kultuur ja religioon	344 969 516	Haritud ja tegus rahvas	344 969 516
				409 - Haridus	10 013 911 820	Haritud ja tegus rahvas	7 658 752 850
						Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	2 355 158 970
2 010		Tark ja tegus rahvas	11 330 186 643	401 - Üldised valitsussektori teenused	1 375 000	Haritud ja tegus rahvas	1 375 000

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet			
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa		
Justitsministeeriumi valitsemisala	2006	1 031 939 938				408 - Vaba aeg, kultuur ja religioon	396 410 954	Haritud ja tegus rahvas	396 410 954	
						409 - Haridus	10 932 400 689	Haritud ja tegus rahvas	8 330 771 131	
								Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	2 601 629 558	
						Üldised valitsussektori teenused	144 627 052	951 975		
						Avalik kord ja julgeolek		143 675 077		
						Avalik kord ja julgeolek	18 252 588	18 252 588	Suurem haldusvõimekus	2 526 032
						Avalik kord ja julgeolek	268 738 341	268 738 341		
						Avalik kord ja julgeolek	600 321 957	599 696 557	Turvalisuse kasv	599 696 557
						Haridus		18 000	Turvalisuse kasv	18 000
						Sotsiaalne kaitse		607 400	Turvalisuse kasv	607 400
						Üldised valitsussektori teenused	176 761 167	648 746		
						Avalik kord ja julgeolek		176 112 421		
						Avalik kord ja julgeolek	18 334 170	18 334 170	Suurem haldusvõimekus	2 526 032
						Avalik kord ja julgeolek	327 306 106	327 306 106		
						Avalik kord ja julgeolek	673 663 347	673 037 947	Turvalisuse kasv	673 037 947
Haridus		18 000	Turvalisuse kasv	18 000						
Sotsiaalne kaitse		607 400	Turvalisuse kasv	607 400						
Üldised valitsussektori teenused	187 970 931	681 183								
Avalik kord ja julgeolek		187 289 748								
Avalik kord ja julgeolek	18 533 990	18 533 990	Suurem haldusvõimekus	2 526 032						
Avalik kord ja julgeolek	373 118 621	373 118 621								
Avalik kord ja julgeolek	730 615 492	729 990 092	Turvalisuse kasv	729 990 092						
Haridus		18 000	Turvalisuse kasv	18 000						
Sotsiaalne kaitse		607 400	Turvalisuse kasv	607 400						
Üldised valitsussektori teenused	187 722 453	715 242								
Avalik kord ja julgeolek		187 007 211								
Avalik kord ja julgeolek	18 753 792	18 753 792	Suurem haldusvõimekus	2 526 032						
Avalik kord ja julgeolek	399 801 372	399 801 372								
2007		1 196 064 791								
2008		1 310 239 034								
2009		1 366 360 896								

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa
			Kriminaalpoliitika	760 083 279	Avalik kord ja julgeolek	759 457 879	Turvalisuse kasv	759 457 879
					Haridus	18 000	Turvalisuse kasv	18 000
					Sotsiaalne kaitse	607 400	Turvalisuse kasv	607 400
	2010	1 431 826 379	Õiguskaitse	198 356 025	Üldised valitsussektori teenused	751 004		
					Avalik kord ja julgeolek	197 605 021		
			Õiguspoliitika	18 995 575	Avalik kord ja julgeolek	18 995 575	Suurem haldusvõimekus	2 526 032
			Õigusemõistmine	428 596 042	Avalik kord ja julgeolek	428 596 042		
			Kriminaalpoliitika	785 878 737	Avalik kord ja julgeolek	785 253 337	Turvalisuse kasv	785 253 337
					Haridus	18 000	Turvalisuse kasv	18 000
					Sotsiaalne kaitse	607 400	Turvalisuse kasv	607 400
	2006	2 939 399 200	Sõjaline riigikaitse	2 939 399 200	Üldised valitsussektori teenused	41 335 100	Turvalisuse kasv	41 335 100
					Riigikaitse	2 749 078 500	Turvalisuse kasv	2 749 078 500
					Tervishoid	6 384 200	Turvalisuse kasv	6 384 200
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	4 080 000	Turvalisuse kasv	4 080 000
					Haridus	118 521 400	Turvalisuse kasv	118 521 400
					Sotsiaalne kaitse	20 000 000	Turvalisuse kasv	20 000 000
	2007	3 874 900 000	Sõjaline riigikaitse	3 874 900 000	Üldised valitsussektori teenused	49 112 900	Turvalisuse kasv	49 112 900
					Riigikaitse	3 639 071 900	Turvalisuse kasv	3 639 071 900
					Tervishoid	17 016 300	Turvalisuse kasv	17 016 300
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	13 452 500	Turvalisuse kasv	13 452 500
					Haridus	135 746 400	Turvalisuse kasv	135 746 400
					Sotsiaalne kaitse	20 500 000	Turvalisuse kasv	20 500 000
	2008	4 025 600 000	Sõjaline riigikaitse	4 025 600 000	Üldised valitsussektori teenused	49 218 700	Turvalisuse kasv	49 218 700
					Riigikaitse	3 788 611 300	Turvalisuse kasv	3 788 611 300
					Tervishoid	17 134 000	Turvalisuse kasv	17 134 000
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	5 616 100	Turvalisuse kasv	5 616 100
					Haridus	141 519 900	Turvalisuse kasv	141 519 900
					Sotsiaalne kaitse	23 500 000	Turvalisuse kasv	23 500 000
	2009	4 510 900 000	Sõjaline riigikaitse	4 510 900 000	Üldised valitsussektori teenused	50 218 700	Turvalisuse kasv	50 218 700
					Riigikaitse	4 263 126 200	Turvalisuse kasv	4 263 126 200
					Tervishoid	17 348 000	Turvalisuse kasv	17 348 000
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	5 784 600	Turvalisuse kasv	5 784 600

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa
					Üldised valitsussektori teenused	2 350 000		
			Sport	210 843 789	Vaba aeg, kultuur ja religioon	210 843 789	Haritud ja tegus rahvas	79 990 000
			Meedia	337 676 400		337 676 400		
			Kultuur	1 525 338 665	Vaba aeg, kultuur ja religioon	1 606 499 314		
	2007	2 303 684 779			Üldised valitsussektori teenused	3 085 000		
			Sport	240 078 965	Vaba aeg, kultuur ja religioon	246 078 965	Haritud ja tegus rahvas	106 350 000
			Meedia	448 021 500		448 021 500		
			Kultuur	1 958 517 367	Vaba aeg, kultuur ja religioon	1 955 402 367		
	2008	2 689 408 863			Üldised valitsussektori teenused	3 115 000		
			Sport	241 185 421	Vaba aeg, kultuur ja religioon	241 185 421	Haritud ja tegus rahvas	103 700 000
			Meedia	489 706 075		489 706 075		
			Kultuur	2 242 478 585	Vaba aeg, kultuur ja religioon	2 239 328 585		
	2009	2 969 711 469			Üldised valitsussektori teenused	3 150 000		
			Sport	231 188 913	Vaba aeg, kultuur ja religioon	231 188 913	Haritud ja tegus rahvas	89 850 000
			Meedia	496 043 971		496 043 971		
			Kultuur	2 048 762 207	Vaba aeg, kultuur ja religioon	2 045 642 207		
					Üldised valitsussektori teenused	3 120 000		
			Sport	242 096 590	Vaba aeg, kultuur ja religioon	242 096 590	Haritud ja tegus rahvas	96 800 000
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi	2006	5 313 226 874			Majandus	777 387 804	Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse	777 387 804
			Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	777 431 804				
					Üldised valitsussektori teenused	44 000		44 000

Ministertium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa
					Üldised valitsussektori teenused	154 000		
					Majandus	389 816 879		
			Infoühiskond	391 293 879	Üldised valitsussektori teenused	1 477 000	Paremad ühendusvõimalused	254 627 124
					Majandus	6 713 468 487		
			Transport	6 714 383 787	Üldised valitsussektori teenused	915 300	Paremad ühendusvõimalused	6 713 468 487
					Majandus	1 402 554 798		
			Ertevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	1 402 595 798	Üldised valitsussektori teenused	41 000	Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	1 402 554 798
					Majandus	296 656 800		
			Efektive majanduskeskkond	304 987 310	Üldised valitsussektori teenused	8 330 510		
					Majandus	86 306 249	Väiksem keskkonnakoormus	80 641 406
			Energeetika	86 306 249	Majandus	115 704 404		
			Elamumajandus ja ehitus	115 858 404	Üldised valitsussektori teenused	154 000		
					Majandus	383 678 200		
			Infoühiskond	385 155 200	Üldised valitsussektori teenused	1 477 000	Paremad ühendusvõimalused	226 461 242
					Majandus	7 430 835 716		
			Transport	7 431 752 516	Üldised valitsussektori teenused	916 800	Paremad ühendusvõimalused	7 430 835 716
					Majandus	1 513 481 689		
			Ertevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	1 513 522 689	Üldised valitsussektori teenused	41 000	Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv	1 513 481 689
					Majandus	294 331 800		
			Efektive majanduskeskkond	304 987 310	Üldised valitsussektori teenused	10 655 510		
					Majandus	86 306 249	Väiksem keskkonnakoormus	80 641 406
			Energeetika	86 306 249	Elamumajandus	115 704 404		
			Elamumajandus ja ehitus	115 858 404	Üldised valitsussektori teenused	154 000		
					Majandus	386 651 182		
			Infoühiskond	388 128 182	Üldised valitsussektori teenused	1 477 000	Paremad ühendusvõimalused	205 130 620
					Majandus	9 386 183 654		
			Transport	9 387 100 454	Üldised valitsussektori teenused	916 800	Paremad ühendusvõimalused	9 386 183 654
								916 800

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet		
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa	
Põllumajandusminist eeriümi valitsemisala	2006	3 215 957 505	Toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid	280 547 889	Üldised valitsussektori teenused	886 000			
					Majandus	262 902 889			
					Keskkonnakaitse	16 759 000			
					Üldised valitsussektori teenused	2 687 281 172	790 041	Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng	790 041
					Majandus	2 673 640 355	2 673 640 355		2 673 640 355
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	9 190 020	9 190 020		9 190 020
					Sotsiaalne kaitse	3 660 756	3 660 756		3 660 756
					Üldised valitsussektori teenused	248 128 444	450 000		450 000
					Majandus	247 678 444	247 678 444		247 678 444
					Üldised valitsussektori teenused	363 582 791	834 000		
					Majandus	345 989 791	345 989 791		
					Keskkonnakaitse	16 759 000	16 759 000		
	2007	4 704 639 070	Toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid	Üldised valitsussektori teenused	4 128 086 418	995 941	Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng	995 941	
				Majandus	4 112 191 460	4 112 191 460		4 112 191 460	
				Vaba aeg, kultuur ja religioon	9 940 359	9 940 359		9 940 359	
				Sotsiaalne kaitse	4 958 658	4 958 658		4 958 658	
				Üldised valitsussektori teenused	212 969 861	450 000		450 000	
				Majandus	212 519 861	212 519 861		212 519 861	
				Üldised valitsussektori teenused	385 616 579	834 000			
				Majandus	368 023 579	368 023 579			
				Keskkonnakaitse	16 759 000	16 759 000			
				Üldised valitsussektori teenused	4 251 223 710	995 941	Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng	995 941	
				Majandus	4 235 297 340	4 235 297 340		4 235 297 340	
				Vaba aeg, kultuur ja religioon	10 669 321	10 669 321		10 669 321	
Sotsiaalne kaitse	4 261 108	4 261 108		4 261 108					
Üldised valitsussektori teenused	305 582 422	450 000		450 000					
Majandus	305 132 422	305 132 422		305 132 422					
	2009	5 080 984 919	Toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid	Üldised valitsussektori teenused	834 000				
				Majandus	342 881 449	342 881 449			
				Keskkonnakaitse	16 759 000	16 759 000			
				Üldised valitsussektori teenused	4 414 928 048	995 941	Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng	995 941	
Majandus	4 398 286 759	4 398 286 759		4 398 286 759					

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet																															
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa																														
Rahandusministeeriumi valitsemisala	2010	5 240 744 895	Kalandus	305 582 422	Vaba aeg, kultuur ja religioon	11 470 790		11 470 790																														
									Sotsiaalne kaitse	4 174 558	4 174 558																											
												Üldised valitsussektori teenused	450 000	450 000																								
															Majandus	305 132 422	305 132 422																					
																		Üldised valitsussektori teenused	834 000																			
																					Majandus	352 701 309																
																								Keskkonnakaitse	16 759 000													
																											Üldised valitsussektori teenused	995 941	Maaelu ja maapiirkondade ettevõtluse areng									
																														Majandus	4 545 680 880	4 545 680 880						
																																	Vaba aeg, kultuur ja religioon	12 351 906	12 351 906			
																																				Sotsiaalne kaitse	4 339 437	4 339 437
Majandus	306 632 422	306 632 422																																				
			Avalik kord ja julgeolek	3 500 000																																		
						Majandus	24 440 000																															
									Üldised valitsussektori teenused	290 115 277																												
												Üldised valitsussektori teenused	94 990 793																									
															Haridus	20 000																						
																		Üldised valitsussektori teenused	546 815 084																			
																					Avalik kord ja julgeolek	3 700 000																
																								Majandus	23 714 960													
																											Üldised valitsussektori teenused	305 495 926										
																														Üldised valitsussektori teenused	125 817 815							
																																	Haridus	20 000				
Üldised valitsussektori teenused	663 252 707																																					
			Avalik kord ja julgeolek	4 000 000																																		
						Majandus	22 927 380																															
									Üldised valitsussektori teenused	215 501 582																												
												Üldised valitsussektori teenused	115 363 034																									
															Haridus	20 000																						
																		Üldised valitsussektori teenused	718 532 410																			
																					Avalik kord ja julgeolek	4 200 000																
																								Riigi finantsjuhtimine	244 228 045													
																											Riigi finantsjuhtimine	959 881 154										
																														Riigi finantsjuhtimine	332 910 886							
																																	Riigi finantsjuhtimine	1 122 001 408				
Riigi finantsjuhtimine	242 428 962																																					
			Riigi finantsjuhtimine	1 076 344 406																																		
						Riigi finantsjuhtimine	115 363 034																															
									Riigi finantsjuhtimine	718 552 410																												
												Riigi finantsjuhtimine	1 099 954 378																									

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet		
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa	
Siseministeeriumi valitsemisala	2010	1 110 619 132	Riigi finantsjuhtimine	233 689 993	Majandus	24 281 185			
					Üldised valitsussektori teenused	215 746 860			
					Üldmajanduspoliitika ja statistika	118 513 968			
					Finants-, maksu- ja tollipoliitika	737 212 365	20 000		
					Üldised valitsussektori teenused	737 192 365			
					Avalik kord ja julgeolek	4 500 000			
					Majandus	24 402 036			
					Üldised valitsussektori teenused	204 787 957			
					Üldmajanduspoliitika ja statistika	121 420 998	121 420 998		
					Finants-, maksu- ja tollipoliitika	755 508 141	20 000		
					Üldised valitsussektori teenused	755 488 141			
					Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse	987 577 498	17 910 000	Turvalisuse kasv	17 910 000
					Kodakondsus- ja migratsiooniga seotud asjade korraldamine	316 288 158	316 288 158	Turvalisuse kasv	316 288 158
					Päästetegevuse tagamine	529 077 026	529 077 026	Turvalisuse kasv	529 077 026
Sisekaitseharidus	114 735 017	114 735 017	Turvalisuse kasv	114 735 017					
Rahvastikutoimingute ja oikumeenilise tegevuse koordineerimine	39 481 492	39 481 492	Turvalisuse kasv	39 481 492					
Andmekaitse järelevalve	9 569 765	9 569 765	Turvalisuse kasv	9 569 765					
Avaliku korra tagamine	1 203 237 812	1 203 237 812	Turvalisuse kasv	1 203 237 812					
Julgeoleku tagamine	161 356 343	161 356 343	Turvalisuse kasv	161 356 343					
Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	1 114 828 412	195 825 983	Eesti riigi institutsionaalse suutlikkuse tõstmine	247 771 186					
		510 437 161	Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	356 089 933					
		408 565 268	Sotsiaalne kaitse						
		934 840 841	Riigikaitse	9 564 500					
	2007	5 512 918 367	Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaitse	883 147 233					
			Avalik kord ja julgeolek	883 147 233					
			Keskkonnakaitse	42 129 108					
				Turvalisuse kasv	42 129 108				

Ministeerium	Aasta	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
		Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa
		Kodakondsus- ja migratsioomiga seotud asjade korraldamine	362 859 094	Avalik kord ja julgeolek	362 859 094	Turvalisuse kasv	362 859 094
		Päistetreenuse tagamine	626 353 117	Avalik kord ja julgeolek	621 913 717	Turvalisuse kasv	621 913 717
		Sisekaitsealine haridus	114 176 182	Vaba aeg, kultuur ja religioon	4 439 400	Turvalisuse kasv	4 439 400
		Rahvastikutööringute ja oikumeenilise tegevuse koordineerimine	49 593 528	Haridus	114 176 182	Turvalisuse kasv	114 176 182
		Andmekäitise järelevalve	10 245 150	Üldised valitsussektori teenused	43 168 528		
		Avaliku korra tagamine	1 246 174 257	Vaba aeg, kultuur ja religioon	6 425 000		
		Julgeoleku tagamine	195 197 150	Avalik kord ja julgeolek	10 245 150	Turvalisuse kasv	10 245 150
		Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	1 973 479 048	Avalik kord ja julgeolek	1 246 174 257	Turvalisuse kasv	1 246 174 257
				Üldised valitsussektori teenused	195 197 150	Turvalisuse kasv	195 197 150
				Majandus	333 024 099	Eesti riigi institutsionaalse suutlikkuse tõstmine	247 771 186
					1 109 528 157	Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	950 967 512
				Sotsiaalne kaits	530 926 792		
				Riigikaits	117 337 500		
	2008	Piiriturvalisus, otsingu- ja päästetegevus ning merekeskkonnakaits	1 168 928 253	Avalik kord ja julgeolek	541 226 351	Turvalisuse kasv	541 226 351
				Keskkonnakaits	510 364 402	Turvalisuse kasv	510 364 402
		Kodakondsus- ja migratsioomiga seotud asjade korraldamine	305 389 094	Avalik kord ja julgeolek	305 389 094	Turvalisuse kasv	305 389 094
		Päistetreenuse tagamine	753 141 873	Avalik kord ja julgeolek	748 702 473	Turvalisuse kasv	748 702 473
		Sisekaitsealine haridus	107 733 340	Vaba aeg, kultuur ja religioon	4 439 400	Turvalisuse kasv	4 439 400
		Rahvastikutööringute ja oikumeenilise tegevuse koordineerimine	51 718 655	Haridus	107 733 340	Turvalisuse kasv	107 733 340
		Andmekäitise järelevalve	11 550 988	Üldised valitsussektori teenused	45 293 655		
		Avaliku korra tagamine	1 380 736 029	Vaba aeg, kultuur ja religioon	6 425 000		
		Julgeoleku tagamine	223 110 160	Avalik kord ja julgeolek	11 550 988	Turvalisuse kasv	11 550 988
		Kohalik omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikuühiskonna areng	2 012 213 619	Avalik kord ja julgeolek	1 380 736 029	Turvalisuse kasv	1 380 736 029
				Üldised valitsussektori teenused	223 110 160	Turvalisuse kasv	223 110 160
					322 207 423	Eesti riigi institutsionaalse suutlikkuse tõstmine	247 771 186
				Majandus	1 108 736 739	Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	942 044 600
				Sotsiaalne kaits	581 269 457		

Ministeerium	Aasta	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet				
		Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa			
	2009	6 023 421 830	Piritaarvalisus, otsingu- ja päästetevvus ning merekeskkonnakaitse	741 956 907	Riigikaitse	99 185 800	Turvalisuse kasv	99 185 800		
					Avalik kord ja julgeolek	111 230 234	Turvalisuse kasv	111 230 234		
					Keskkonnakaitse	531 540 873	Turvalisuse kasv	531 540 873		
					Kodakondsus- ja migratsiooniga seotud asjade korraldamine	308 643 094	Avalik kord ja julgeolek	308 643 094		
					Päästeteenuse tagamine	1 009 581 368	Avalik kord ja julgeolek	911 024 321	Turvalisuse kasv	911 024 321
					Sisekaitse haridus	107 472 573	Vaba aeg, kultuur ja religioon	4 439 400	Turvalisuse kasv	4 439 400
					Rahvastikutöingute ja oikumeenilise tegevuse koordineerimine	50 527 703	Keskkonnakaitse	94 117 647	Turvalisuse kasv	94 117 647
					Andmekaitse järelevalve	12 430 292	Haridus	107 472 573	Turvalisuse kasv	107 472 573
					Avaliku korra tagamine	1 466 621 165	Üldised valitsussektori teenused	44 102 703		
					Julgeoleku tagamine	253 756 731	Vaba aeg, kultuur ja religioon	6 425 000		
					Kohalik omavalitsus, regioonahaldus ja kodanikuühiskonna areng	2 072 431 997	Avalik kord ja julgeolek	12 430 292	Turvalisuse kasv	12 430 292
							Avalik kord ja julgeolek	1 466 621 165	Turvalisuse kasv	1 466 621 165
							Üldised valitsussektori teenused	253 756 731	Turvalisuse kasv	253 756 731
							Majandus	331 510 353	Eesti riigi institutsionaalse suutlikkuse tõstmine	247 771 186
		Sotsiaalne kaitse	1 096 465 479	Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	936 943 000					
			644 456 165							
			1 162 508 296							
	2010	6 752 632 763	Piritaarvalisus, otsingu- ja päästetevvus ning merekeskkonnakaitse	1 162 508 296	Riigikaitse	33 363 000	Turvalisuse kasv	33 363 000		
					Avalik kord ja julgeolek	119 053 811	Turvalisuse kasv	119 053 811		
					Keskkonnakaitse	1 010 091 485	Turvalisuse kasv	1 010 091 485		
					Kodakondsus- ja migratsiooniga seotud asjade korraldamine	310 675 094	Avalik kord ja julgeolek	310 675 094	Turvalisuse kasv	310 675 094
					Päästeteenuse tagamine	1 164 912 871	Avalik kord ja julgeolek	1 066 355 824	Turvalisuse kasv	1 066 355 824
					Sisekaitse haridus	101 474 703	Vaba aeg, kultuur ja religioon	4 439 400	Turvalisuse kasv	4 439 400
					Rahvastikutöingute ja oikumeenilise tegevuse koordineerimine	50 768 074	Keskkonnakaitse	94 117 647	Turvalisuse kasv	94 117 647
					Andmekaitse järelevalve	13 437 441	Haridus	101 474 703	Turvalisuse kasv	101 474 703
					Avaliku korra tagamine	1 555 623 212	Üldised valitsussektori teenused	44 343 074		
					Julgeoleku tagamine	281 981 461	Vaba aeg, kultuur ja religioon	6 425 000		
							Avalik kord ja julgeolek	13 437 441	Turvalisuse kasv	13 437 441
							Avalik kord ja julgeolek	1 555 623 212	Turvalisuse kasv	1 555 623 212
							Avalik kord ja julgeolek	281 981 461	Turvalisuse kasv	281 981 461

Ministeerium	Aasta	Summa	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
			Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa
			Kohaliku omavalitsus, regionaalhaldus ja kodanikutühiskonna areng	2 111 251 611	Üldised valitsussektori teenused	323 638 413	Eesti riigi institutsionaalse suutlikkuse tõstmine	247 771 186
					Majandus	1 081 614 370	Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng	939 610 000
					Sotsiaalne kaitse	705 998 828		
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	2 008 000	Haritud ja tegus rahvas	2 008 000
					Sotsiaalne kaitse	18 743 657 725	Haritud ja tegus rahvas	1 547 803 530
					Tervishoid	8 527 067 220	Haritud ja tegus rahvas	8 527 067 220
					Üldised valitsussektori teenused	1 917 233	Haritud ja tegus rahvas	1 917 233
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	1 991 000	Haritud ja tegus rahvas	1 991 000
					Sotsiaalne kaitse	21 590 362 776	Haritud ja tegus rahvas	2 027 646 102
					Tervishoid	10 016 179 025	Haritud ja tegus rahvas	10 016 179 025
Sotsiaalministeeriumi valitsemisala		33 711 616 863	Sotsiaalkaitse	33 711 616 863	Üldised valitsussektori teenused	1 917 233	Haritud ja tegus rahvas	1 917 233
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	1 991 000	Haritud ja tegus rahvas	1 991 000
					Sotsiaalne kaitse	22 596 380 402	Haritud ja tegus rahvas	2 004 853 072
					Tervishoid	11 111 328 228	Haritud ja tegus rahvas	11 111 328 228
					Üldised valitsussektori teenused	1 917 233	Haritud ja tegus rahvas	1 917 233
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	1 991 000	Haritud ja tegus rahvas	1 991 000
					Sotsiaalne kaitse	23 959 094 035	Haritud ja tegus rahvas	2 188 073 951
					Tervishoid	12 376 559 232	Haritud ja tegus rahvas	12 376 559 232
					Üldised valitsussektori teenused	1 917 233	Haritud ja tegus rahvas	1 917 233
					Vaba aeg, kultuur ja religioon	1 991 000	Haritud ja tegus rahvas	1 991 000
Välisministeeriumi valitsemisala		38 925 485 234	Sotsiaalkaitse	38 925 485 234	Sotsiaalne kaitse	25 434 829 829	Haritud ja tegus rahvas	2 287 377 093
					Tervishoid	13 486 747 172	Haritud ja tegus rahvas	13 486 747 172
					Üldised valitsussektori teenused	1 917 233	Haritud ja tegus rahvas	1 917 233
					Üldised valitsussektori teenused	483 830 765	Turvalisuse kasv	288 296 609
					Majandus	47 600 000		
					Üldised valitsussektori teenused	558 592 804	Turvalisuse kasv	379 843 106
					Majandus	80 412 196		
					Üldised valitsussektori teenused	543 863 927	Turvalisuse kasv	370 646 317
					Majandus	75 100 073		

Ministeerium	Aasta	Tegevusvaldkond		Tegevusala (COFOG)		Vabariigi Valitsuse prioriteet	
		Summa	Nimi	Summa	Nimi	Summa	Nimi
	2009	582 964 000	Välispoliitika ja välissuhtlemine	582 964 000	Üldised valitsussektori teenused	512 903 182	Turvalisuse kasv
					Majandus	70 060 818	
	2010	613 964 000	Välispoliitika ja välissuhtlemine	613 964 000	Üldised valitsussektori teenused	542 998 218	Turvalisuse kasv
					Majandus	70 965 782	
							346 185 170
							369 238 788

LISA 3. KOHALIKE OMAVALITSUSTE EELARVETE PÕHINÄITAJAD (MILJONIT KROONI)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SKP (miljard krooni)	164	183,4	203,9	225,9	249,7	275,5
Riigieelarve tulud ilma sotsiaalmaksu ja välisabita	32 354	37 045	38 588	41 785	44 851	49 036
Tulumaks	6 348	7 230	8 045	8 880	9 720	10 590
Maamaks	506	537	571	606	644	684
Kohalikud maksud	118	115	125	135	146	158
Keskkonnatasud	136	176	214	229	244	244
Tasandusfond*	950	1 132	1 332	1 332	1 332	1 332
Tulubaas kokku (tulumaks ja tasandusfond)	7 298	8 362	9 377	10 212	11 052	11 922
KOV tulud	14 650	16 358	17 735	18 961	20 443	21 859
KOV maksutulud**	7 108	8 058	8 954	9 850	10 753	11 676
KOV kulud	14 989	16 558	17 935	19 161	20 643	22 059
KOV eelarvete koondtasakaal	-339	-200	-200	-200	-200	-200
KOV võlg kokku	3 819	4 019	4 219	4 419	4 619	4 819
Maamaksumäära maksimumi mitte-rakendamisest tingitud laekumata jääv maamaks	666	713	679	644	606	566
Riigieelarve SKP-s	19,7%	20,2%	18,9%	18,5%	18,0%	17,8%
KOV eelarve tulud SKP-s	8,9%	8,9%	8,7%	8,4%	8,2%	7,9%
KOV maksutulud SKP-s	4,3%	4,4%	4,4%	4,4%	4,3%	4,2%
KOV tulubaas SKP-s	4,5%	4,6%	4,6%	4,5%	4,4%	4,3%
KOV koondtasakaal SKP-s	-0,2%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%
KOV koondvõlg SKP-s	2,3%	2,2%	2,1%	2,0%	1,8%	1,7%
Riigieelarve kasv		14,5%	4,2%	8,3%	7,3%	9,3%
KOV eelarve tulude kasv		11,7%	8,4%	7,0%	7,8%	6,9%
KOV tulubaasi kasv		14,6%	12,1%	8,9%	8,2%	7,9%

* Ilma asutuste soojabinna kompensatsioonita 12,3 miljonit.

** Koos keskkonnatasudega.

Kohalike omavalitsusüksuste tulubaasi kasvuks on 2007. aastal seoses riigieelarve tulude kasvuga kavandatud 200 miljonit krooni.

LISA 4. ÜLEVAADE RIIGI EELARVE KULUDEST AASTATEKS 2007-2010 TEGEVUSALADE JÄRGI (COFOG)

Tabel 27 RES 2007–2010 kulude struktuur COFOGi tegevusalade järgi (mln krooni)

	2006		2007		2008		2009		2010	
	Eelarve	osakaal %	RES projekt	osakaal %	RES projekt	osakaal %	RES projekt	osakaal %	RES projekt	osakaal %
KULUD KOKKU	61 417,9	100,0	72 622,9	100,0	80 486,6	100,0	87 256,0	100,0	94 560,5	100,0
Üldised valitsussektori teenused	5 371,1	8,75	6 339,5	8,72	6 607,2	8,21	6 732,2	7,72	6 767,7	7,16
Riigikaitse	2 767,0	4,51	3 648,6	5,02	3 905,9	4,85	4 362,3	5,00	4 760,5	5,03
Avalik kord ja julgeolek	4 268,1	6,95	4 518,0	6,22	4 638,6	5,76	4 547,9	5,21	4 897,1	5,18
Majandus	9 471,5	15,42	11 936,3	16,44	15 338,1	19,06	16 096,4	18,45	18 315,7	19,37
Keskonnakaitse	2 229,5	3,63	2 614,5	3,60	3 708,2	4,61	4 289,5	4,92	5 113,1	5,41
Elamu ja kommunaalmajandus	67,5	0,11	117,3	0,16	115,9	0,14	115,9	0,13	115,9	0,12
Tervishoid	8 697,3	14,16	10 033,2	13,82	11 128,5	13,83	12 393,9	14,20	13 504,3	14,28
Vaba aeg, kultuur ja religioon	2 123,3	3,46	2 654,7	3,66	3 072,9	3,82	3 399,5	3,89	3 269,8	3,45
Haridus	7 144,6	11,63	8 106,8	11,16	8 536,5	10,61	10 432,3	11,96	11 360,5	12,01
Sotsiaalne kaitse	19 278,0	31,39	22 653,9	31,19	23 434,7	29,12	24 886,1	28,52	26 455,8	27,98

Tabel 28 RES 2007–2010 COFOGi tegevusalade kulude kasv (mln krooni)

	2006	2007		2008		2009		2010	
		EEK	kasv %	EEK	kasv %	EEK	kasv %	EEK	kasv %
KULUD KOKKU	61 417,9	72 622,9	18,24	80 486,6	10,83	87 256,0	8,41	94 560,5	8,37
Üldised valitsussektori teenused	5 370,5	6 339,5	18,03	6 607,2	4,22	6 732,2	1,89	6 767,7	0,53
Riigikaitse	2 767,0	3 648,6	31,86	3 905,9	7,05	4 362,3	11,68	4 760,5	9,13
Avalik kord ja julgeolek	4 268,1	4 518,0	5,86	4 638,6	2,67	4 547,9	-1,96	4 897,1	7,68
Majandus	9 471,5	11 936,3	26,02	15 338,1	28,50	16 096,4	4,94	18 315,7	13,79
Keskonnakaitse	2 229,5	2 614,5	17,27	3 708,2	41,83	4 289,5	15,67	5 113,1	19,20
Elamu ja kommunaalmajandus	67,5	117,3	73,71	115,9	-1,18	115,9	0,00	115,9	0,00
Tervishoid	8 697,3	10 033,2	15,36	11 128,5	10,92	12 393,9	11,37	13 504,3	8,96
Vaba aeg, kultuur ja religioon	2 123,8	2 654,7	25,03	3 072,9	15,75	3 399,5	10,63	3 269,8	-3,81
Haridus	7 144,6	8 106,8	13,47	8 536,5	5,30	10 432,3	22,21	11 360,5	8,90
Sotsiaalne kaitse	19 278,0	22 653,9	17,51	23 434,7	3,45	24 886,1	6,19	26 455,8	6,31

Valitsemisfunktsioonide klassifikaatorit COFOG (*Classification of the Functions of Government*) kasutatakse valitsuse eri funktsioonide kulude suundumusest ülevaate saamiseks. Samuti on klassifikaatori kasutusala nende tarbimiskulutuste kindlakstegemine, mis toovad tulu kodumajapidamistele, ning COFOGi kasutatakse ka valitsusega seotud majanduslike ja sotsiaalsete funktsioonide riikidevaheliseks võrdluseks.

COFOG koosneb 10 osast, mis on jaotatud funktsioonide rühmadeks ning need omakorda klassideks.

RESi 2007–2010 kogumaht on 334,9 mld krooni. Sellest summast kulub enim vahendeid sotsiaalsele kaitsel, osatähtsusega 29,1%. Sotsiaalkaitsele järgnevad majandus (18,4%); tervishoid (14,1%) ning haridus (11,5%).

Kui vaadata RESi 2007–2010 tegevusalasid, siis eelarve kokku kasvab 2007. aatal eelmise aastaga võrreldes 18,2%. Seoses üldise kiire eelarvekasvuga kasvavad suhteliselt jõudsalt kõik tegevusalad. Suurim kasv on eelarves kõige väiksemat osatähtsust omaval tegevusalal: elamu ja kommunaalmajandusel (kasv 73,7%). Kiirelt kasvavad ka riigikaitse (31,9%), majandus (26,0%), ning vaba aeg, kultuur ja religioon (kasv 25,0 %).

Valitsussektori üldised teenused

Selle tegevusala alla kuulub enamik põhiseaduslike institutsioonide (Riigikogu Kantslei haldusala, Vabariigi Presidendi, Riigikontrolli, Õiguskantsleri, Riigikontrolli ning Riigikantslei) tegevustest. Samuti suurem osa Välisministeeriumi tegevustest ning kõigi ministeeriumide poolt makstavad rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud. Lisaks panustab sellesse tegevusalasse Siseministeerium maavalitsuste kulutuste ning eraldistega erakondadele.

Valitsussektori üldiste teenuste osa eelarves on RESi perioodil suhteliselt kõrge: 7,9%, siiski võib täheldada selle tegevusala osatähtsuse teatavat langust: 2007. aasta 8,7 protsendilt 7,2 protsendile 2010. aastal.

Võrreldes 2006. aastaga kasvavad valitsemissektori üldised teenused 2007. aastal 18,0% (1,0 mld krooni).

Riigikaitse

Riigikaitse kulutustena on kajastatud Kaitseministeeriumi valitsemisala tegevused, v.a Seli Tervisekeskuse, Laidoneri muuseumi, Kaitseväe Lahingukooli ning Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste tegevus. Samuti jäävad riigikaitse tegevusalast välja kaitseväelaste pensionid. Väiksema osa annab riigikaitsele ka Siseministeerium.

Selle tegevusala osatähtsus RESis 2007–2010 on 5,0% ning antud nelja-aastase perioodi jooksul jääb peaaegu muutumatuks.

Riigikaitse 2007. aasta kasv on 2006. aastaga võrreldes 31,9% (881,7 mln krooni).

Avalik kord ja julgeolek

Avaliku korra ja julgeoleku tegevusalasse panustavad nii Justiitsministeerium (enamiku tegevustega: kohtud, kinnipidamisasutused, prokuratuur, ministeerium jne) kui ka Siseministeerium (politsei, päästetööd). Kuna Rahandusministeeriumi eelarves on kajastatud õigusabi ja alusetult vabaduse võtmisega tekitatud kahju hüvitised, siis on ka need kulutused arvatud avaliku korra ja julgeoleku tegevusala koosseisu.

Avaliku korra ja julgeoleku kulutuste osa RESis on 5,6% ning täheldatav on selle osatähtsuse kahanev trend: 2007. aastal 6,2%; 2008. aastal 5,8%; 2009. aastal 5,2% ja 2010. aastal 5,2%.

2007. aastal kasvavad tegevusala kulutused eelmise aastaga võrreldes 5,9% (250,0 mln krooni).

Majandus

Majanduse tegevusalasse annavad suurema osa Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Põllumajandusministeeriumi valitsemisala tegevused. Väiksemate kulutustega osalevad tegevusalas Keskkonna-, Rahandus-, Sise- ning Välisministeerium.

Majandustegevuse osatähtsus RESis on 18,4%. RESi perioodil on majanduse tegevusala osatähtsused suhteliselt volatiilsed, jäädes 16,4% ning 19,4% vahele.

Tegevusala kasvab 2007. aastal eelmise aastaga võrreldes 26,0% (2,5 mld krooni).

Keskkonnakaitse

Keskkonnakaitse kulutustena on kajastatud Keskkonnaministeeriumi valitsemisala tegevused, v.a Eesti Loodusmuuseumi, Maa-ameti, erametsanduse toetamise, Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskuse, Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudi ning Põlula Kalakasvatusekeskuse kulud. Vähesel määral kulutavad keskkonnakaitsele tegevustele ka Põllumajandusministeeriumi ja Siseministeeriumi valitsemisalad.

Osatähtsuselt on keskkonnakaitse tegevusala üks väiksemaid (4,7%), kasvades RESi 2007–2010 jooksul 3,6 protsendilt 5,4 protsendile.

Keskkonnakaitse tegevusala kasv on 2007. aastal 2006. aastaga võrreldes 17,3% (385,0 mln krooni).

Elamu ja kommunaalmajandus

Väikseima osatähtsusega tegevusala RESis, mida rahastatakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi

valitsemisala eelarvest 100 mln ja Vabariigi Presidendi haldusala eelarvest 0,2 mln krooniga. Nelja aasta jooksul elamu ja kommunaalmajanduse tegevusalasse eraldatavate vahendite aastased summad ei muutu.

Tegevusala osatähtsus RESis on 0,1% ning 2007. aastal lisandub tegevusalasse 2006. aastaga võrreldes 49,8 mln krooni.

Tervishoid

Tegevusala kulutused kaetakse peamiselt Sotsiaalministeeriumi valitsemisala eelarvest. Lisaks sellele kuuluvad tegevusala alla Seli Tervisekeskuse kulud (Kaitseministeeriumi valitsemisala).

Tegevusala osatähtsus 14,1 protsendiga on RESis üks suuremaid.

2007. aastal kasvab tervishoiu tegevusala eelmise aastaga võrreldes 15,4% (1,3 mld krooni).

Vaba aeg, kultuur ja religioon

Enamik Kultuuriministeeriumi valitsemisala kuludest kajastub vaba aja, kultuuri ja religiooni tegevusala koosseisus. Siia lisanduvad aga ka teiste ministeeriumide valitsemisalasse kuuluvate muuseumide ja raamatukogude kulud: Tallinna Pedagoogikaülikooli Eesti Pedagoogika Arhiivimuuseum, Tallinna Pedagoogikaülikooli Akadeemiline Raamatukogu (Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala), Laidoneri Muuseum (Kaitseministeeriumi valitsemisala), Eesti Loodusmuuseum (Keskkonnaministeeriumi valitsemisala), põllumajandusmuuseumid (Põllumajandusministeeriumi valitsemisala), Tuletõrje Muuseum (Siseministeeriumi valitsemisala) ning Meditsiiniraamatukogu (Sotsiaalministeeriumi valitsemisala).

Lisaks kuuluvad selle tegevusala alla Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala muud kulutused vabale ajale, kultuurile, Keeleinspeksioonile ning spordiliitudele. Ka Vabariigi Presidendi ning Riigikantselei haldusalade vastavad kulutused kajastatakse vaba aja, kultuuri ja religiooni tegevusala all.

Vaba aja, kultuuri ja religiooni tegevusala osatähtsus RESis 2007–2010 on 3,7% ning kasv RESi esimesel aastal 25,0% (531,4 mln krooni).

Haridus

Sellesse tegevusalasse panustavad lisaks Haridus- ja Teadusministeeriumile Kaitseministeerium Kaitseväe Ühendatud Õppeasutusteni ning Kaitseväe Lahingukooli ning Siseministeerium Sisekaitseakadeemia ja Muraste Piirivalvekooli rahastamisega. Lisaks neile kuludele kajastuvad hariduse tegevusala all Justiitsministeeriumi

poolt makstavad õppetoetused ning Rahandusministeeriumi eelarvest kaetavad õppelaenuid.

Hariduse osa RESis on 11,5% ning kasv 2007. aastal 2006. aastaga võrreldes 13,5% (1,0 mld krooni).

Sotsiaalne kaitse

Sotsiaalne kaitse on üks kahest suurest Sotsiaalministeeriumi valitsemisala vahendeist rahastatavast tegevusalast. Lisaks panustavad sotsiaalsesse kaitseesse Riigikantsleil, Justiits-, Kaitse-, Põllumajandus- ja Rahandusministeerium ning Vabariigi Valitsus.

Osatähtsus RESis on 29,1% ning kasv 2007. aastal 17,5% (3,4 mld krooni).

LISA 5. ÜLEVAADE VÄLISVAHENDITEST RIIGI EELARVESTRAATEEGIAS 2007-2010

Välisvahenditena käsitletakse kõiki sihtotstarbelisi ja sihtotstarbetuid laekumisi mitteresidentidelt.

Alates liitumisest Euroopa Liiduga, on välisvahendite maht aastases riigieelarves märkimisväärselt kasvanud, ulatudes RESi 2007–2010 perioodil keskmiselt 14,2 protsendini nii riigi tuludest kui ka kuludest. Enim laekumisi on kavandatud Euroopa Liidu eri programmidest, kokku 47,4 miljardit krooni, mis moodustab *ca* 99 protsenti kogu kavandatud välisvahendite mahust. Siia sisse on arvestatud tehtavad väljamaksed nii kehtiva kui ka uue finantsperspektiivi raames. Vana perioodi väljamakseid on kavandatud *ca* 7,1 miljardi krooni mahus, uue perioodi arvelt kavandatakse toetuste laekumisi 40,3 miljardi krooni mahus. Suurimad välisvahendite arvelt tehtavad kulud kavandatakse 2010. aastaks, kokku 14,3 miljardit krooni.

Sõltuvalt toetuse andmise tingimustest tuleb välisvahendite kasutamiseks tagada minimaalne nõutav kaasfinantseering. Kaasfinantseerimise kohustus võib olla riigil, lõppkasusaajal või muul institutsioonil. Riigieelarvesse on perioodil 2007-2010 riigipoolseks kaasfinantseerimiseks kavandatud 6,8 miljardit krooni. Vana perioodi väljamaksete kaasfinantseerimist kavandatakse 0,7 miljardi krooni mahus ning uuel perioodil 5,9 miljardit krooni.

Eelarves kajastatud välisvahendid on arvestuslikud ja ülekantavad, kaasfinantseerimiseks kavandatud kulud on ainult ülekantavad. Kusjuures välisvahendeid saab järgmisse aastasse üle kanda ainult selles osas, mis on realselt makseasutuse kontole laekunud, kuid lõppkasusaajale veel välja maksmata.

Välisvahendite planeerimise omapäraks teiste riigieelarveliste vahenditega võrreldes on võimalus võtta kohustusi järgmiste eelarveaastate arvelt. Seejuures on oluline arvestada, et kohustuste kogumaht ei ületaks maksimaalset saada olevate finantsvahendite mahtu.

Fondide ja muude finantstoetuste allikate kaupa on kõige enam laekumisi kavandatud struktuurifondidest, kokku 34 miljardi krooni mahus, mis moodustab *ca* 71,7 protsenti kogu kavandatavate toetuste mahust.

Tabel 29 Fondide kaupa planeeritud mahud (mln krooni).

	Kogumaht 2007–2010	sh kaas- finantseerimine	Finantsperspektiiv 2004–2006	Finantsperspektiiv 2007–2010
ERDF	19 415	3 166	1 423	17 991
ESF	5 093	660	785	4 308
ÜF	14 398	787	3 814	10 585

Teiste fondide laekumised on kavandatud järgmistes mahtudes:

- EAGGF mahuks on 11,8 miljardit krooni, millele lisandub 1,7 miljardit kaasfinantseerimiseks. Vana perioodi raames on kavandatud kasutada 1,1 miljardit välisvahendeid, uue perioodi arvelt planeeritakse välisvahendite kasutamist 10,7 miljardi mahus, mida kaasfinantseeritakse 1,7 miljardi krooniga.
- FIGF fondist kavandatakse välisvahendeid 0,7 miljardi krooni mahus, kaasfinantseerimiseks 0,2 miljardit krooni. Vana perioodi arvelt on kavandatavaid välisvahendeid ainult 0,02 miljardit krooni.
- Viimased väljamaksed eelstruktuurifondidest (*Phare*) kavandatakse 28 miljoni krooni mahus, mille kasutamist riik finantseerib 1,1 miljoni krooniga.
- Ajutise finantsabi instrumentidest on *Transition Facility* väljamakseid kavandatud 149,5 miljoni krooni mahus, kaasfinantseerimiseks 18,9 miljonit krooni.
- Schengeni instrumendi raames kavandatakse laekumisi 306,9 miljonit krooni mahus.

Euroopa Liidu algatuste väljamaksed on kavandatud järgmiselt:

- *Equal* – laekumiste maht 42,8 miljonit krooni, kaasfinantseerimine 5,2 miljonit krooni.
- *Interreg* – laekumiste maht 23,7 miljonit krooni, kaasfinantseerimine 10,3 miljonit krooni.

Lisaks kavandatakse laekumisi Norra finantsabist 215,8 miljoni krooni mahus, kaasfinantseerimiseks 41,4 miljonit krooni. Muude toetuste laekumiseks on kavandatud 1 178,4 miljonit krooni, kaasfinantseerimiseks 216,4 miljonit krooni.

Tabel 30 Välisvahendid riigi eelarvestrateegias 2007–2010.

Välisabi allikas	Finantseerimisallikas	2007	2008	2009	2010
ESF	välisvahendid	784 842 764	1 058 030 199	1 205 660 290	1 384 081 290
	riigitulud	143 667 498	160 815 283	164 197 119	191 208 883
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	413 992 764	234 274 136	0	0
	riigitulud	92 082 145	44 576 990	0	0
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	370 850 000	823 756 063	1 205 660 290	1 384 081 290
	riigitulud	51 585 353	116 238 293	164 197 119	191 208 883
ERDF	välisvahendid	2 417 843 977	3 284 225 197	4 818 309 095	5 038 951 952
	riigitulud	291 316 945	545 951 585	1 011 989 075	1 195 047 817
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	899 704 692	307 530 387	0	0
	riigitulud	142 364 659	73 715 030	0	0

Välisabi allikas	Finantseerimisallikas	2007	2008	2009	2010
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	1 542 139 285	3 401 044 810	4 946 909 095	5 151 251 952
	riigitulud	153 187 580	547 121 849	1 034 683 193	1 214 865 464
Ühtekuuluvusfond	välisvahendid	2 147 047 033	3 101 438 443	3 744 286 014	4 416 844 468
	riigitulud	108 014 466	250 751 843	228 899 408	241 250 000
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	1 954 644 761	1 090 769 346	278 686 404	175 011 410
	riigitulud	108 014 466	150 751 843	97 649 408	0
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	192 402 272	2 010 669 097	3 465 599 610	4 241 833 058
	riigitulud	0	100 000 000	131 250 000	241 250 000
PHARE KOKKU	välisvahendid	22 851 079	5 183 694	0	0
	riigitulud	1 021 330	100 000	0	0
EQUAL KOKKU	välisvahendid	21 890 591	20 889 161	0	0
	riigitulud	2 747 711	2 464 878	0	0
EAGGF/EAFRD KOKKU	välisvahendid 2007	2 779 201 507	2 877 572 843	3 003 769 000	3 123 800 000
	riigitulud 2007	245 463 770	481 826 000	508 005 000	508 005 000
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	973 926 962	157 234 224	0	0
	riigitulud	9 274 899	0	0	0
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	1 805 274 545	2 720 338 619	3 003 769 000	3 123 800 000
	riigitulud	236 188 871	481 826 000	508 005 000	508 005 000
TF KOKKU	välisvahendid	124 557 205	19 680 863	5 215 536	0
	riigitulud	16 937 554	1 162 328	782 334	0
FIFG/EFF KOKKU	välisvahendid 2007	136 291 673	191 250 000	191 250 000	192 000 000
	riigitulud 2007	38 500 000	63 750 000	63 750 000	64 000 000
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	20 791 673	0	0	0
	riigitulud	0	0	0	0
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	115 500 000	191 250 000	191 250 000	192 000 000
	riigitulud	38 500 000	63 750 000	63 750 000	64 000 000
INTERREG KOKKU	välisvahendid	6 894 140	5 600 000	5 600 000	5 600 000
	riigitulud	2 763 720	2 500 000	2 500 000	2 500 000
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	1 294 140	0	0	0
	riigitulud	263 720	0	0	0
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	5 600 000	5 600 000	5 600 000	5 600 000
	riigitulud	2 500 000	2 500 000	2 500 000	2 500 000
NORRA KOKKU	välisvahendid	151 594 496	37 759 440	21 651 032	4 824 691
	riigitulud	22 373 062	7 947 588	8 798 956	2 277 880
SF KOKKU	välisvahendid	306 869 440	0	0	0
MUUD KOKKU	välisvahendid	287 952 734	340 410 425	355 507 243	194 554 039
	riigitulud	45 860 650	54 744 008	58 139 144	57 654 144
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	5 189 458 497	2 219 990 316	581 060 215	294 390 140
	riigitulud	431 501 696	310 091 165	138 289 842	39 932 024
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	3 901 318 262	9 462 967 944	12 831 446 806	14 107 571 310
	riigitulud	481 961 804	1 311 436 142	1 904 385 312	2 221 829 347
KOKKU	välisvahendid	9 090 776 759	11 682 958 260	13 412 507 021	14 401 961 450
	riigitulud	913 463 500	1 621 527 307	2 042 675 154	2 261 761 371
Sealhulgas EL struktuurivahendid					
2004-2006 programmeerimisperiood	välisvahendid	3 268 342 217	1 632 573 869	278 686 404	175 011 410
	riigitulud	333 022 770	243 672 363	90 569 408	0
2007-2013 programmeerimisperiood	välisvahendid	1 974 943 717	6 545 779 325	9 630 827 806	10 786 171 310
	riigitulud	204 772 933	763 360 142	1 330 130 312	1 647 324 347
KOKKU	välisvahendid	5 243 285 934	8 178 353 194	9 909 514 210	10 961 182 720
	riigitulud	537 795 703	1 007 032 505	1 420 699 720	1 647 324 347

Struktuurifondide lisanduvus

Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite kasutamine on seotud lisanduvuse tingimusega. Selle kohaselt ei tohi tegeliku majandusliku mõju saavutamiseks struktuurifondide assigneeringud asendada liikmesriigi riiklikke või muid samaväärseid struktuurilisi kulutusi.

Lisanduvuse täitmist kontrollitakse programmeerimisperioodi jooksul kolmel korral:

- ⇒ *ex-ante* kontroll, mis moodustab kogu programmeerimisperioodi tugiraamistiku,
- ⇒ *vahetkontroll* – hiljemalt kolm aastat pärast ühenduse abi raamprogrammi või ühtsete programmdokumentide heakskiitmist,
- ⇒ *lõppkontroll*

Põhiinfoks lisanduvuse arvestamisel on avaliku sektori või nendega samaväärsed struktuursed, abikõlblike meetmete alt tehtud tegelikud väljamaksed. Arvesse võetakse kõikide tegevuskulude liigid, millesse oleks võimalik struktuurifondidest panustada.

Andmed esitatakse jaotatuna nelja suuremasse valdkonda, milleks on **põhiinfrastruktuur, inimressurs, ettevõtlus ja muud tegevused**. *Põhiinfrastruktuur* hõlmab investeeringuid transpordi, kaugside/kommunikatsiooni, energeetika, veemajanduse, keskkonnakaitse ning tervishoiu sektoreisse. *Inimressurs* koondab nii investeeringuid kui ka jooksevkulusid haridusse, väljaõppesse ning teadus- ja arendustegevusse. *Ettevõtluse* alla on kaasatud abikõlblikud kulud tegevuste soodustamiseks tootmissektoris, sh kohalik majanduse infrastruktuur ning ettevõtetele antav abi erinevates sektorites: tööstus ja teenindus, kalandus, turism, põllumajandus-struktuuride parendamine ja põllumajanduse arendamine. *Muude* kulude alla on hõlmatud suhteliselt väikesemahulised kulud (nt tehniline abi), mida võib arvesse võtta selles osas, mis aitab kaasa panustamisele regionaalsesse arengusse.

Avaliku sektori kuludesse arvestatakse kõik kulutused, mis on tehtud Euroopa Liidu, riigi ja kohalikul tasandil, samuti kulutused avaliku sektori üksuste poolt, mis ei ole kaasatud eespool loetletud tasandite eelarvetesse. Arvestusse lähevad ka riigituludest tehtud kulutused, mis on abikõlblikud struktuurifondidest rahastamiseks, kuid mida mingil põhjusel pole sealt rahastatud.

Kui liikmesriik ei suuda täita *ex-ante* kinnitatud lisanduvuse kogumahtu või kinni pidada väljatöötatud metodoloogiast, võib kõne alla tulla struktuurifondide eraldiste vähenemine järgmisel programmeerimisperioodil.

LISA 6. ÜLEVAADE 2007-2010 EUROOPA LIIDU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISEKS KOOSTATAVATE VALDKONDLIKE RAKENDUSKAVADE ESIALGSEST SISUST JA RAHASTAMISKAVAST

Allpool toodud rakenduskavade prioriteetsete suundade ja meetmete arv, nimetused ja Euroopa Liidu struktuurivahenditest rahastamise maht (Ühenduse osalus) on esialgne ja indikatiivne andmete täpsustamine jätkub rakenduskavade koostamise käigus.

Inimressursi arendamise rakenduskava rahastamisplaan 2007–2013 (krooni)

	Fond	Ühenduse osalus	Sisalduvad tegevused
Prioriteetne suund 1: T&A ning kõrghariduse inimressursi arendamine	ESF	1 640 575 000	
Meede 1.1. Doktoriõppe tugevdamine ja loodus- ja tehnikateaduste erialade jätkusuutlikkuse ning kvaliteedi tagamine	ESF	584 475 000	Doktorikoolide ja tippkeskuste arendamine – teadus- ja arendustegevuse, loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogiavaldkondade (info-, kommunikatsiooni-, bio- ja materjalitehnoloogia) – stipendiumiprogrammide käivitamine; doktorantide toetuskeemid ja grantid; doktorantide õppe toetamine välisriigis
Meede 1.2. Mobiilsusskeemid ja aktiivsed karjääririkujundamise meetmed	ESF	572 000 000	Toetatakse kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide Eestisse toomist; laiendatakse mitmekeelset doktoriõpet ja Eesti doktorantide osalemisvõimalusi rahvusvahelistes doktoriõppevõrgustikes; välismaalastele õppimisvõimaluste loomine Eestis; akadeemilise ja ettevõtlussektori omavahelise liikumisskeemi toetamine; teadlaste ja õppejõudude vahetuskeemid
Meede 1.3. Koolituskeemid ja e-õpe	ESF	424 100 000	Toetatakse valdkonnapõhiste analüüsi- ja prognoosisüsteemide loomist; pädevuspõhise kvalifikatsioonisüsteemi loomist; õppejõudude ja tugipersonali õppekavaarenduse alast koolitust; praktikakorraldust ettevõtetes; regionaalsete e-õppe keskuste loomist; e-õppe õppejõudude koolitust; erivajadustega inimeste kõrgharidusõppe ligipääsu
Meede 1.4. Teaduse lähendamine inimesele	ESF	60 000 000	Toetatakse tehnika- ja huvialakeskuste, huvialaringide ja täppisteaduskoolide tegevust; õpilaagrite korraldamist; huvialaringide juhtide koolitust; tehnikaalast õppekavaarendust ja internetipõhise innovaatilise mõtlemise õppekeskkonna loomist

Prioriteetne suund 2: Elukestev õpe	ESF	850 425 000	
Meede 2.1: Luuakse tingimused täiskasvanud õppijaid kaasavaks ja motiveerivaks elukestvaks õppeks	ESF	227 500 000	Toetatakse täiskasvanute tööalase täiend- ja ümberõppe süsteemi loomist; varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi rakendamist
Meede 2.2: Arendatakse välja riiklik kvalifikatsioonisüsteem tööturu vajaduste kaardistamiseks, haridustasemete ja õppe tulemuste kirjeldamiseks ning õppurite mobiilsuse edendamiseks	ESF	22 750 000	Toetatakse pädevuspõhise kvalifikatsioonisüsteemi arendamist ja seostamist Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga
Meede 2.3: Arendatakse välja kvaliteedikindlustussüsteemid	ESF	22 750 000	Toetatakse õpetajate täiendkoolituse süsteemi väljakujundamist ja rakendamist; kutseõpetajate täiendkoolitusprogrammi rakendamist
Meede 2.4: Üldhariduskoolides kujundatakse kaasaegne õpikeskkond, mis toetab õppurite igakülgset arengut ja tagab õppekvaliteedi piirkonniti	ESF	120 000 000	Toetatakse õppekavaarendust kõikidel tasanditel, sh õpetajakoolituse, kutsehariduse õppekavade pädevuspõhiseks ja kutsestandarditele vastavaks kujundamist; kõikide haridustasemete kättesaadavust õppuritele, sh erivajadusega õppuritele
Meede 2.5: Arendatakse teavitus- ja nõustamissüsteemi	ESF	60 775 000	Toetatakse õppe-, kutse- ja karjäärinõustamise süsteeme; hariduslike erivajadusega ja õpiraskustega õppurite nõustamist
Meede 2.6: Kaasajastatakse õppekavasid ja rakendatakse uudseid õppemeetodeid	ESF	227 500 000	Toetatakse hariduse infosüsteemide arendamist ja haridusuuringute programmi väljatöötamist; ettevõtlusõppealaste koolitusprogrammide arendamist
Meede 2.7: Arendatakse ja väärtustatakse eesti keelt kui emakeelt ning selle kasutamist	ESF	19 175 000	Toetatakse eesti keele keskkonna laiendamist; tööjõu vahetusprogrammide rakendamist Eesti eri piirkondade vahel
Meede 2.8: Toetatakse muukeelse elanikkonna eesti keele õpet	ESF	78 975 000	Toetatakse sotsiaal-majandusliku integratsiooniprogrammi loomist; eri rahvusgruppide noorsoo- ja koostööprojektide elluviimist; kohanemisprogrammide rakendamist

Meede 2.9: Arendatakse noorsootöö kvaliteeti	ESF	71 000 000	Toetatakse noorsootöö hindamissüsteemi loomist; kvaliteediindikaatorite loomist ja rakendamist; noorsootöötajate arendamise süsteemi loomist; noorsootöölase täiendkoolituse arendamist; välisõppejõudude kaasamist; noorsootöö õppematerjalide koostamist; noorte nõustamis- ja teavitusteenuste väljatöötamist
Prioriteetne suund 3: Pikk ja kvaliteetne tööelu	ESF	2 050 000 000	
Meede 3.1: Töölesaamist toetavad hoolekandmeetmed	ESF	100 000 000	Toetatakse riskigruppide tööturule sisenemist ja töötamist toetavate hoolekandeteenuste arendamist; puuetega inimeste rehabilitatsioonisüsteemi arendamist; toetavate hoolekandemeetmete osutamise tõhustamist
Meede 3.2: Tervist toetavate valikute soodustamine	ESF	150 000 000	Toetatakse terviseteadlikkuse suurendamist infomaterjalide, seminaride, koolituste, kampaaniate ja konverentside kaudu; tubaka-, alkoholi- ja narkootikumidest loobumise raviteenuste ning valdkonna inimressursi arendamist
Meede 3.3: Võrdsed võimalused tööturul	ESF	1 786 000 000	Toetatakse töötute ja mitteaktiivsete hõivesse tagasitoomist aktiivsete tööturumeetmete arendamise kaudu; riskigruppidele pakutavate tööturumeetmete väljaarendamist; riikliku tööturusüsteemi arendamist; tööalase rände poliitika süsteemi ja uuringute arendamist; erimeetmete rakendamist sooliste stereotüüpide kaotamiseks tööturul; võrdse kohtlemise alaste normide rakendamist ja täitmise tagamise juhendite arendamist
Meede 3.4: Tööelu arendamine	ESF	14 000 000	Toetatakse töötuse ja mitteaktiivsuse ennetamist kutse- ja karjäärinõustamise arendamise kaudu; täiend- ja ümberõppevõimaluste loomist; paindlike töövormide kasutamise edendamist (lapsevanemad, puudega ja vanemaealised inimesed); töökeskkonna kvaliteediteadlikkuse tõstmist; paindlikkuse arendamist töösuhte õigusaktides; töövaldkonna andmekogumise- ja seiresüsteemide loomist; teenindusstandardite väljatöötamist; kvaliteedisüsteemide juurutamist

Prioriteetne suund 4: Teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks	ESF	1 200 000 000	
Meede 4.1: Ettevõtlus- ja innovatsiooniteadlikkuse tõstmine ühiskonnas ning ettevõtjate, ettevõtete juhtide ja töötajate teadmiste ning oskuste arendamine	ESF	1 200 000 000	Toetatakse ettevõtlusalaste baasteadmiste levitamist; ettevõtte töötajate rahvusvahelise konkurentsivõime saavutamise teadmiste arendamist; juhtimiskvaliteedi tunnustuskeemide ja metoodikate arendamist; juhtimisalase metoodika levitamist; turunõudluse valdkondade koolitusprogramme; konsultatsiooni- ja nõustamistegevust ning ettevõtte diagnostika instrumentide väljatöötamist; kõrgkvalifitseeritud töötajate värbamist strateegilisteks innovatsiooni- ja arendustegevuste juhtimiseks; ettevõtluskonsultatsioonide kutsestandardite loomist; ettevõtlusalaste haridusprogrammide väljaarendamist; ettevõtluse- ja innovatsiooniteadlikkuse tõstmist
Prioriteetne suund 5: Haldussuutlikkuse tõstmine	ESF	259 000 000	
Meede 5.1: Riigi, kohalike omavalitsuste ja mittetulundussektori katusorganisatsioonide strateegilise juhtimissuutlikkuse tõstmine	ESF	91 000 000	Toetatakse horisontaalsete strateegilise planeerimise uuringute ja analüüside teostamist ja metoodiliste materjalide koostamist; kvaliteedi- ja tulemusjuhtimise projektide koostamist; innovatiivsete haldusprotsesside väljatöötamist; strateegiliste alusdokumentide valdkondlike analüüside ja uuringute läbiviimist; poliitika meetmete tulemuslikkuse hindamise süsteemi loomist; kontrolli- ja seiresüsteemide arendamist
Meede 5.2: Parema õigusloome arendamine	ESF	42 000 000	Toetatakse õigusaktide mõjude analüüsi teostamist ja halduskoormuse hindamist; organisatsioonide koostööprojektide arendamist õigusaktide arusaadavuse ja läbipaistvuse suurendamiseks
Meede 5.3: Avaliku sektori töötajate/avalike teenistujate ja mittetulundussektori katusorganisatsioonide koolitus ja arendamine	ESF	119 000 000	Toetatakse avaliku sektori koolitusprogramme ja õppematerjalide arendamist; personalijuhtimise arendamise uuringute teostamist; mittetulundussektori katusorganisatsioonide teadmispõhist koolitamist; juhtimisalast koolitust; avaliku teenistuse tippjuhtide kompetentsimudelite arendamist; stipendiumiprogrammide omandamist Euroopa Liidu haldusorganisatsioonides

Meede 5.4: Avaliku sektori koolitussüsteemi arendamine	ESF	7 000 000	Toetatakse eelkõige Sisekaitseakadeemia personali teadmisi avaliku sektori koolitamise arendamiseks
KOKKU		6 000 000 000	

Elukeskkonna arendamise rakenduskava rahastamisplaan 2007–2013 (krooni)

	Fond	Ühenduse osalus	
Prioriteetne suund 1: Keskonnainvesteeringud Ühtekuuluvusfondist	ÜF	10 000 000 000	
Meede 1.1: Veemajanduse arendamine	ÜF	6 810 000 000	Toetatakse veevarustussüsteemide arendamist, sh veekaitse infrastruktuuri, joogiveevarustussüsteemide ehitamist ja rekonstrueerimist ning joogiveetöötlusjaamade ehitamist ja rekonstrueerimist.
Meede 1.2: Jäätmekäitluse arendamine	ÜF	3 190 000 000	Toetatakse jääkreostuskollete likvideerimist, lokaliseerimist ja ohutustamist; keskkonnanõuetele mittevastavate põlevkivitööstuse ja energetika jäätmeheidlate sulgemist ja korrastamist; uute tavaprügilate ehitamist
Prioriteetne suund 2: Keskonnainvesteeringud Euroopa Regionaalarengufondist	ERF	3 000 000 000	
Meede 2.1: Veemajanduse arendamine	ERF	848 000 000	Toetatakse veevarustussüsteemide arendamist, sh veekaitse infrastruktuuri, joogiveevarustussüsteemide ehitamist ja rekonstrueerimist ning joogiveetöötlusjaamade ehitamist ja rekonstrueerimist
Meede 2.2: Jäätmekäitluse arendamine	ERF	714 000 000	Toetatakse jäätmejaamade ja taaskasutusettevõtete rajamist; nõuetele mittevastavate prügilate sulgemist ja korrastamist

Meede 2.3: Loodusliku mitmekesisuse säilitamine ja looduvarede säästliku kasutamise tagamine	ERF	326 000 000	Toetatakse kaitsealade kaitsekorralduskavade ja ohustatud liikidele kaitsekavade koostamist ja elluviimist; kaitsealade looduskaitselise infrastruktuuri rajamist ja korrastamist
Meede 2.4: Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse arendamine	ERF	153 000 000	Toetatakse keskkonnahariduse tugikeskuste võrgustiku väljakujundamist; keskkonnaalase õppe korraldamist
Meede 2.5: Keskkonnaseire võimekuse parandamine	ERF	41 000 000	Toetatakse merereostuse seirevõimekuse ja reostuskorjevõimekuse suurendamist
Meede 2.6: Keskkonnanähtudeks valmisoleku parandamine	ERF	612 000 000	Toetatakse suurõnnetusteks valmisoleku suurendamist ja selleks vahendite hankimist
Meede 2.7: Välisõhu kaitse ja kliimamuutuste vältimine	ERF	306 000 000	Toetatakse energeetikaettevõtete tehnoloogia täiustamist ja puhastusseadmete hankimist, sh koostootmisjaamade ja keskkonnasäästlike põletustehnoloogiate rakendamist
Prioriteetne suund 3: Regionaalne ja kohalik areng	ERF	6 000 000 000	
Meede 3.1: Kohalike avalike teenuste parandamine maapiirkondades	ERF	2 000 000 000	Toetatakse esmatähtsate avalike teenuste kättesaamise investeeringuid, sh üldhariduskoolide, lastehoiuasutuste, vaba aja ja spordiobjektide, sotsiaalalase ja ühistranspordi kättesaadavust
Meede 3.2: Linnaliste piirkondade arendamine	ERF	1 000 000 000	Toetatakse linnaspetsiifilisi investeeringuid avalike teenuste kättesaadavuseks, sh transpordiühenduse, lastehoiu ja sotsiaalse turvalisuse ning rekreatsioonialade väljaarendamist

Meede 3.3: Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine	ERF	3 000 000 000	Toetatakse üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide ning kohaliku tähtsusega külastuskeskkonna arendamist; kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamist; internetiühenduse parandamist
KOKKU		19 000 000 000	

Hariduse, teadus- ja arendustegevuse ning tervishoiu- ja hoolekande infrastruktuuri arendamise rakenduskava rahastamisplaan 2007–2013 (krooni)

	Fond	Ühenduse osalus	
Prioriteetne suund 1: Hariduse infrastruktuuri arendamine	ERF	3 300 000 000	
Meede 1.1: Kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamine	ERF	2 700 000 000	Toetatakse kutseõppeasutuste õppe- ja olmetingimuste parandamist, praktilise õppe korraldamiseks ruumide ja seadmete kaasajastamist, sh õppekeskkonna tuginfrastruktuuride väljaarendamist
Meede 1.2: Hariduslike erivajadustega õpilaste koolide infrastruktuuri arendamine ja õpikeskkonna kvaliteedi parandamine	ERF	400 000 000	Toetatakse hariduslike ja arenduslike erivajadustega õpilaste õppekeskkonna väljaarendamist, sh tugiteenuste pakkumiseks vajalikke investeeringuid
Meede 1.3: Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide kaasajastamine	ERF	200 000 000	Toetatakse noortekeskuste, noorte teavitus- ja nõustamiskeskuste ja huvikoolide renoveerimist ja ehitamist, sh infotehnoloogilise infrastruktuuri ja toetava tehnilise baasi investeeringuid
Prioriteetne suund 2: Kaasaegse teadus- ja arendustegevuse võimekuse suurendamine ning kõrghariduse õppekeskkonna kaasajastamine	ERF	5 300 000 000	
Meede 2.1. T&A asutuste ja kõrghariduse, sh rakenduskõrgkoolide üldise infrastruktuuri kaasajastamine	ERF	2 400 000 000	Toetatakse konkurentsivõimelise teadus- ja arendusalase infrastruktuuri investeeringuid, sh rakenduskõrgkoolide, õppelaborite ja teadusliku innovatsiooninfrastruktuuri investeeringuid

Meede 2.2. Teadusaparatuuri ja -seadmete kaasajastamine	ERF	1 500 000 000	Toetatakse laborisisustuse, teadusaparatuuri, teadusprojektidele vajalike seadmete investeeringuid; ühiskasutusega laborite investeeringuid
Meede 2.3. Teaduse tippkeskuste tugevdamine	ERF	700 000 000	Toetatakse kõrgetasemelise teadustöö tegemiseks vajalikku keskkonna ja mehhanismide loomist
Meede 2.4. Valdkondlike T&A programmide arendamine ja osalus Euroopa koostöös	ERF	700 000 000	Toetatakse Eesti osalemist rahvusvahelistes ühisprogrammides ja infrastruktuuri ühisprojektides ning rahvusvahelistes võrdlusuuringutes
Prioriteetne suund 3: Tervishoiu ja hoolekande infrastruktuuri arendamine	ERF	2 700 000 000	
Meede 3.1: Hoolekandeesutused	ERF	500 000 000	Toetatakse haiglavõrgu väljaarendamiseks vajalikke infrastruktuuri investeeringuid
Meede 3.2: Tervishoiu investeeringud	ERF	2 200 000 000	Toetatakse tervishoiuteenuste, sh uute pere- ja tegelusmajade ehitamist, laste ja erivajadustega inimeste hoolekandeesutuste ehitamist
KOKKU		11 300 000 000	

Ettevõtluse, infoühiskonna, transpordi ja energeetika infrastruktuuri arendamise rakenduskava rahastamisplaan 2007–2013 (krooni)

	Fond	Ühenduse osalus	
Prioriteetne suund 1: Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	ERF	5 500 000 000	

Meede 1.1: Ettevõtete investeeringute toetamine ja kapitalile ligipääsu parandamine	ERF	999 000 000	Toetatakse ettevõtete füüsilise infrastruktuuri investeeringuid; soodustatakse omakapitali laene
Meede 1.2: Eesti ettevõtete rahvusvahelistumise toetamine	ERF	648 000 000	Toetatakse kõrge ekspordipotentsiaaliga toodete, teenuste ja protsesside arendusprojekte; kontaktide vahendamist Eesti ettevõtete ja välisinvestorite vahel; ekspordiplaani koostamist; välismessidel osalemist
Meede 1.3: Uute elujõuliste innovaatiliste ettevõtete loomise soodustamine	ERF	405 000 000	Toetatakse alustavate ettevõtete investeeringuid ning laenugarantiide kättesaadavust; koolitusskeemide arendamist; teadus- ja tehnoloogiaparkide infrastruktuuri kaasajastamist ja inkubatsioonikeskuste teenuste kaasajastamist
Meede 1.4: Koostöö arendamine ettevõtete ja teadus- ning haridusasutuste vahel, edukas teadmiste- ja tehnoloogiasiire	ERF	864 000 000	Toetatakse tehnoloogiasiirde üksuste arendamist ülikoolides ja rakenduskõrgkoolides; prototüübifaasi finantseerimist; era- ja avaliku sektori koostöös toimivate tehnoloogia arenduskeskuste arendamist; sektorprogrammide loomist ettevõtetevaheliseks koostööks
Meede 1.5: Ettevõtete tehnoloogilise uuendamise ja tootlikkuse kasvu toetamine	ERF	1 404 000 000	Toetatakse ettevõtete tehnoloogilise baasi arendamist ja seadmepargi uuendamise investeeringuid
Meede 1.6: Eesti kui reisisihi tuntuse ja turismitoodete nõudluse suurendamine	ERF	540 000 000	Toetatakse sihturgude lõpptarbijatele tutvustuste ja infomaterjalide levitamist; sihturgude võtmeklientidele müügiarendustegevuste korraldamist; turismitoodete turundustoetusprogrammide arendamist
Meede 1.7: Turismi tootearenduse toetamine ja turismiteadlikkuse edendamine	ERF	432 000 000	Toetatakse turismi tootearenduse investeeringuid
Meede 1.8: Turismiinfosüsteemi arendamine	ERF	108 000 000	Toetatakse turismiinfokeskuste arendamist
Meede 1.9: Loomemajanduse arendamine	ERF	100 000 000	Toetatakse loova tegevus- ja üldise keskkonna kujundamist; teadlikkuse tõstmist; loomemajanduse võrgustike ja klastrite arendamist

Prioriteetne suund 2: Strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud	ÜF	8 000 000 000	
Meede 2.1: Strateegilise tähtsusega infrastruktuuri arendamine	ÜF	6 000 000 000	Toetatakse TENT-võrgustikku kuuluvate maanteed ja transpordiühenduste infrastruktuuri investeeringuid; rahvusvahelise kauba ja reisijateveo korraldamise tagamise infrastruktuuri investeeringuid
Meede 2.2: Ühistranspordi konkurentsivõime tõstmine	ÜF	2 000 000 000	Toetatakse Tallinna trammiliikluse arendamist; reisirongiühenduse parandamist
Prioriteetne suund 3: Regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamine	ERF	2 000 000 000	
Meede 3.1: Reisijaid teenindava infrastruktuuri ja elukeskkonna parandamine raudtee mõjupiirkonnas	ERF	500 000 000	Toetatakse investeeringuid reisijaid teenindava infrastruktuuri ja elukeskkonna parandamiseks raudteel ja bussiliikluses, lennuliikluse arendamiseks, saarteühenduse tagamiseks
Meede 3.2: Kohaliku tähtsusega väikesadamate arendamine	ERF	200 000 000	Toetatakse väikesadamate väljaarendamist
Meede 3.3: Investeeringud regionaalse lennuliikluse tagamiseks	ERF	300 000 000	Toetatakse regionaalsete lennujaamade arendamist
Meede 3.4: Regionaalse tähtsusega suurprojektid	ERF	1 000 000 000	
Prioriteetne suund 4: Infoühiskonna edendamine	ERF	1 000 000 000	
Meede 4.1: Riigivalitsemise tõhustamine vastavalt IKT võimalustele.	ERF	350 000 000	Toetatakse riigivalitsemise info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arendamist
Meede 4.2: Avalike teenuste efektiivne osutamine kodanikele, ettevõtetele ja avaliku sektori asutustele	ERF	400 000 000	Toetatakse infotehnoloogilise baasi arendamise kaudu avalike teenuste kättesaadavuse projekte

Meede 4.3: Tehniliste ligipääsuvõimaluste avardamine	ERF	50 000 000	Toetatakse tehniliste võimaluste loomise kaudu infotehnoloogia kättesaadavuse investeeringuid, sh erivajadustega inimestele
Meede 4.4: Osalusvõimaluste suurendamine	ERF	200 000 000	Toetatakse riikliku, regionaalse ja kohaliku tasandi elektrooniliste võimaluste teavitamise ja investeeringute projekte
Prioriteetne suund 5: Energeetika arendamine	ERF	400 000 000	
Meede 5.1: Eluasemefondi energiatõhusamaks muutmine, et tagada selle jätkusuutlik säilitamine ja arendamine	ERF	245 000 000	Toetatakse energiasäästlikkust suurendavaid kompleksseid renoveerimisprojekte korterelamutes, sh põhikonstruktsioonide ja elektri- ja küttesüsteemide kaasajastamist; energiaauditite koostamist
Meede 5.2: Taastuvate energiaallikate töhuga kasutamise laiendamine energia tootmiseks	ERF	140 000 000	Toetatakse taastuvate energiaallikate energiatootmise investeeringuid, sh biomassist energia tootmist, kohaliku väikeenergeetika tehnoloogia arendamist
Meede 5.3: Riigi varustuskindluse säilimine ja sõltuvuse vähendamine imporditavatest energiaressurssidest, peaarõhuga sõltuvuse vähendamisele transpordis kasutatava kütuse osas	ERF	15 000 000	Toetatakse biokütuse tootmistehnoloogia investeeringuid
KOKKU		16 900 000 000	

Rahandusministeerium

Suur-Ameerika 1
15006 Tallinn
tel 611 3558
faks 696 6810
info@fin.ee
www.fin.ee